

BIBLIOTECA CENTRALA
UNIVERSITARA
București

Cota

62421

Inventar

780037

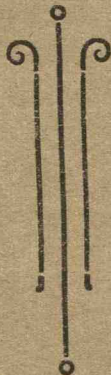
COL. I. MANOLESCU

RAZBOIUL ROMÂNNO-RUSO-TURC
DIN 1877

STUDIU SUMAR AL TU-
TUROR OPERAȚIUNILOR

INSOȚIT DE HĂRȚI, CROCHIURI ȘI SCHIȚE

EDIȚIA II-a

“RĂSĂRITUL”
INSTITUT DE ARTE GRAFICE
BUCUREȘTI, SF APOSTOLI, 22

1921

Biblioteca Centrală Universitară

62421
780037

II
✓

B.C.U. Bucuresti

C780037

CUVÂNT ÎNAINTE

Studiul campaniei din 1877 a adus mult folos învățământului militar și moral de până acum. S'ar putea crede însă de către mulți, că de aci înainte nu mai avem de tras foloase noi din studiul acestui războiu întrucât războiul cel mare european, și cel pentru întregirea neamului ne va aduce alte pagini mai interesante de învățământ.

Asemenea credință ar fi păgubitoare, nouă românilor și într'o măsură însemnată, ar fi păgubitoare chiar pentru știința militară.

Dintre războaiele contemporane, cel din 1877 trebuie studiat și analizat de aci înainte cu mai mult interes decât până acum, desarece, pe teatru de operațiuni al acestui război, au apărut primele simptome ale nouilor metode și principii întrebuițate și aplicate cu atâta succes în războiul cel mare din 1914—1918.

Dacă prin metodologia dinainte de 1914, nu s'au putut analiza și zări complet aceste noi metode și principii, apoi, prin intuiția și experiența căpătată în războiul cel mare, se va înțelege războiul din 1877 mult mai bine, și astfel vom ajunge să știm a analiza pe cel din urmă cum ar fi trebuit să analizăm pe cel dintâi. Numai astfel vom ajunge să pricepem bine cum la cel din urmă s'au ivit simptomele principiilor și metodelor cari se vor aplica în războaiele viitoare ale secolului în curs.

Atât în literatura străină, cât și în cea românească, privitoare la războiul din 1877, se observă mai multă preocupare pentru concentrare, pentru studiul trecerii Dunării și pentru al luptelor din jurul Plevnei, dân-

du-se o dezvoltare foarte slabă operațiunilor din Balcani, dela Sipca și Lovcea și depe celelalte teatre de unde avem multe învățăminte de tras.

Deosebit de aceasta, literatura străină și mai ales cea rusă, păcătuiește și prin aceea că nu dă nici o importanță intrării românilor în acesl război. Este de datoria noastră să cunoaștem bine acest război pentru ca să știm a susține cu temei, adevărul că: la 1877 armata română a contribuit la obținerea victoriei pe care rușii singuri n'au putut'o obține, prin urmare la eliberarea bulgară au contribuit românii salvând pe ruși din situațiunea critică în care se găseau

În fine, literaturatură diplomatică, politică și economică, pare că nu a dedus destul de bine învățămintele din războiul dela 1877 și astfel se explică faptul că chestiunea balcanică a turburat Europa dela 1877 la 1914, și prevestește că vulcanul abia începe.

Plecând dela această convingere, pe cât am putut, în volumul de față, am scos în evidență multe din aceste părți, și cred că într'o măsură oarecare, am complectat o parte din golurile literaturii de până acuma.

Rămâne în sarcina urmașilor noștri să perfecționeze ce am lucrat noi și să complecteze, ceea ce n'am putut lucra.

Nu pot termina însă, fără a nu atrage atenția asupra faptului că autorii noștri militari vor întâmpina multe greutăți, dacă Marele Stat Major nu va grăbi cu organizarea biroului istoric atât de întârziat până acum, și atât de necomplect chiar acum.

Colonel I. Manolescu

PREFAȚA I-a

SCRISĂ LA 1913 ȘI ÎNAINTE DE RĂZBOIUL PENTRU
ÎNTREGIREA NEAMULUI

M'am gândit să întocmesc studiile sumare asupra campaniilor din 1866, 1870, 1877 și 1904 pentru a realiza un împătrit scop :

a) *Să poată fi cetite și asimilate cu înlesnire de către acei cari nu cunosc încă metodele practice de cetit ;*

b) *Să poată servi, ca un ghid, a celor cari cunosc aceste campanii, pentru reamintirea diferitelor evenimente și învățăminte ;*

c) *Să pun în evidență mai mare, numai acele evenimente și învățăminte cari pot contribui la bună înțelegere a principiilor din regulamentele noastre, la formarea unității de doctrină, la desvoltarea spiritului de inițiativă și la întărirea curajului răspunderii ;*

d) *Să poată servi ușor, fie pentru a se complectă descrierea cu cele mai mici detalii, fie pentru a se rezumă mai mult chiar decât am rezumat eu.*

Pentru realizarea acestui împătrit scop — dacă l-am putut realiza în parte sau în total — îmi revine mie numai meritul muncii de a metodiza materia, și dorința de a fi folositor ; iar meritul cel mare rămâne al celor dinaintea noastră, cari ne-au pus la îndemână lucrări de consultat și cari ne-au îndrumat pe calea voinței.

Am tipărit până acum rezumatul campaniilor din 1866, 1870 și 1904 ; sper să tipăresc lunile acestea și rezumatul din 1877, pentru ca să pot avea și mulțumirea unui plan de lucru complect terminat.

1613, XI. 17. București.

1) După 1913 evenimentele europene și multiplele însărcinări ce am avut ca militar nu mi-au dat răgaz să tipăresc la timp campania din 1877, abia acum, după războiul de întregire, am putut să fac aceasta.

PREFAȚA UNICA

PENTRU

TOATE LUCRARILE MELE MILITARE TIPARITE SAU RETIPARITE IN URMA RAZBOIULUI CEL MARE

Dela 1916 până astăzi, am întrerupt publicarea lucrărilor mele, din cauza războiului.

Pornesc acum din nou la drum, pentru desăvârșirea programului de lucru fixat cu mult înaintea războiului care ne-a dat România Mare.

Examenul de nobleță, de eroism, de energie și de vitalitate, dat de poporul nostru în războiul cel mare, a făcut dovada că acest program corespunde nevoilor curentelor noi și transformărilor la cari orice societate este supusă.

In adevăr, la 1906, în articolul „Din lumea ideilor în lumea reală”¹⁾, și la 1907, în articolul „Armata în fața noului curent de cultură”²⁾ susțineam următoarele:

a) Că este absolută nevoie să legăm bine cultura generală socială, cu cea special-militară, și că prin urmare, cunoștințele de învățământ militar trebuie completate în acest sens;

b) Că în „Noul curent de cultură” societatea înclină, pe deoparte, către filozofare asupra practicei vieții, iar pe de altă parte, majoritatea cugetătorilor încep să

1) Vezi «Revista Infanteriei» Nr. 106, 107, 109 și 110 din 905/906.

2) Vezi «România Militară» Nr. 3, 4, 5, 6 vol. I din 901 și Nr. 1 vol. II din 907.

privească armata ca element absolut necesar al organizării societății, și, prin urmare, armata trebuie să se pregătească pentru această nouă fază.

c) Că alcătuirile sociale, statul și instituțiile lui, sunt bine așa cum sunt și că trebuie să tindem numai la modelarea lor, conform cerințelor timpului.

d) Că nimic nu începe dela noi, că totul a fost început de alții, nouă revenindu-ne numai datoria de a cunoaște bine ce a fost și ce este, pentruca să avem meritul că, pe de-o parte, am știut să modelăm prezentul în raport cu necesitatea momentului și cu nevoile mulțimii, iar pe de altă parte am trasat liniile generale a ceea ce va fi.

Ce aş mai avea de modificat acum în 1921, la ideile călăuzitoare de mai sus ?

Războiul cel mare a probat că: armata de carieră servește numai ca un grăunte de nisip în jurul căruia se adun toate elementele valide ale unui popor, nevoit să facă războiul pentru ca să-și apere drepturile.

Războiul nu e și nu trebuie să fie o necesitate socială precum e necesitatea artelor, științelor, comunicațiilor etc., dar el este și trebuie să fie ultimul mijloc pentru apărarea dreptului de viață al unui popor, care are datoria să trăiască intens și în plină libertate, în interesul umanității și al civilizației.

După cât se poate prevede din modul cum s'a desfășurat acest războiu și din consecințele imediate ale lui, este de susținut că: cetățeanul și cetățeanca viitoare au datoria să se pregătească astfel ca, la un moment dat, să poată aduce partea lor de sacrificiu fie prin luptă, fie prin concurs material sau moral, când patria va fi

amenințată în fruntariile ei, sau când se va atenta la drepturile de viață plină și liberă ale neamului.

Iată pentru ce în studiul războaielor contemporane dela 1866, 1870, 1877, 1904, 1914—1918¹⁾ voiu da o dezvoltare mai mare chestiunilor și învățămintelor sociale militare, iar seria acestor lucrări o voiu încheia cu trei lucrări noi.

1. Studiu sumar al campaniilor antice, medii și moderne.

2. Istoria științei militare în legătura ei cu evoluția socială.

3. Omul de nădejde, adică omul faptei și al muncii continue, celula care contribuie la faptele istorice, iar nu omul teoriilor, oglindă în care se reflectă aceste fapte

S'a cerut pentru întocmirea acestor lucrări o muncă destul de grea, pe care am desfășurat'o cu multă dragoste, în dorința de a deschide cititorilor și urmașilor noștri, drumurile către mai bine, iar eu personal să am bucuria lucrului terminat și a rezultatului că: în calitate de scriitor profesor și cetățean, mi-am făcut datoria până în ziua când am putut îndruma pe alții ca să nu mai fiu eu necesar.

Colonel I. Manolescu

1) Dintre acestea Războiul din 1866, 1870 și 1904, sunt revăzute și tipărit, în ediția III-a. Războiul din 1877, din 1914—1918. Rezultatul tuturor campaniilor și Istoria științei militare în legătură cu evoluțiunea socială se tipăresc în ediția I-a. Iar „Omul de nădejde” este urmare la scrierile de educație, pedagogie și psihologi tipărite de mine în 1908—1911 și se tipărește pentru prima oară.

LUCRĂRI CONSULTATE

Istoria războiului ruso-româno-turc din 1877—78

De general Fălcoianu.

Campagne de Suleyman-Paşa.—Par Lurion. 1883. Paris.

Strategia în campaniile din 1866—70 și 77—78.—

De maior Popovici.

Studiul războiului din 1877—78. — De maior Al. Lupescu. (azi general) Curs litografiat la Șc. Superioară de război.

Războiul din 1877—78. — De Lt.-Colonel Ștefănescu.

Chestiuni de strategie cu exemple din campaniile dela 1796—1878. — De căpitan Alexe Alexandru. (azi general).

Războiul ruso-turc din 1877—78.—Traducere făcută după lucrarea marelui stat major rus de Lt.-Colonel Gărdescu.

Exemple tactice din istoria războaelor. — De colonel Oscar Von Letton-Vorbeck. Traducere de colonel Gărdescu. (azi general în rezervă).

Războiul pentru neatârnare. — De Văcărescu.

Istoricul războiului din 1877—78. — Lucrare întocmită în 1887 de mai mulți ofițeri.

La guerre d'Orient. — Par le Colonel Leconte.

Campagnes d'un Siecle. — Par le capitaine Gh. Romagny.

Serviciul sănitar în campania din 1877—78. --- De căpitan Titus Mayer. Tipărită de școalele militare de infanterie.

Cavaleria în războiul din 1877—78. — De maior Gh. Manu.

Notă. — Cele mai multe capitole din lucrarea de față sunt rezumate din traducerea dupe marele stat major rus, din istoricul războiului de mat mulți ofițeri, și din textul litografiat de școala superioară de război, de maior Al. Lupescu,

PARTEA I-a

CAPITOLUL—I

CONSIDERAȚIUNI GENERALE

I. INTRODUCERE :

Pretextul și cauzele războiului. Ruptura diplomatică și declararea războiului. Situația României până la declararea războiului între ruși și turci.

Războiul din 1877 a fost un act al dramei ce se petrece de două secole în peninsula Bălcanică. Sfârșitul acestei drame părea că s'a apropiat, prin războiul cel mare din 1914—1918, din nenorocire însă prevăd că drama abia începe și că de astădată vor intra în scenă, personajii noi, претенденți la moștenirea pe care o va pierde bătrânul popor Turc.

Pentru noi românii, războiul acesta a prezentat până în 1912 un dublu interes : a) A adus Independența noastră. b) A provocat renașterea armatei române. Dar, după marele evenimente petrecute de la 1912 până astăzi, războiul din 1877, prezintă un al treilea interes și anume: să fim cu luare aminte, asupra tot ce s'a petrecut și se petrece în Balcani fiindcă astăzi stăm cu fața către Nord și nu se știe ce asasin ne-ar putea lovi pe la spate.

Iată origina războiului: Rusia, încă din timpul domniei lui Petru cel Mare, și-a întins mereu hotarele și a progresat astfel că de atunci a început să se impună în concertul European ¹⁾. Totuși Rusia nu se mărea așa repede precum doriau, ambițioșii ei împărați ²⁾, din cauză că nu avea drum liber către ocean. Drumul către ocean era închis de Turcia care pe atunci se socotea între cele mai mari puteri ale lumii. Trebuia dar ca Rusia să micșoreze puterea și teritoriul Turciei, pentru a-și deschide drum la ocean prin Bosfor și Dardanele,

Astfel se începe drama din peninsula Balcanică, în ale cărei acte Rusia a căutat să joace rolurile principale pentru a-și realiza scopul final.

În adevăr, dela 1869 până la 1812, prin diferite lupte cu turcii, Rusia își întinde teritoriul până la Prut, iar dela 1812 până la 1854, profitând de slăbiciunile Turciei și cu consimțământul ei își asigură trecerea vaselor prin Bosfor și Dardanele, constituindu-se în acelaș timp protectoare a intereselor creștinilor din Turcia, ca să micșoreze puterea turcească asupra creștinilor.

La anul 1853, Turcia înconjurată de celelalte puteri, cari nu vedeau cu ochi buni libera trecere a vaselor rusești prin Bosfor și Dardanele, și care nu priveau bine nici tendințele Rusiei în peninsula Balcanică, întâmpină cu refuz categoric intervenițiile Rusiei în favoarea creștinilor și apoi cu forțe armate, se opune cu succes pe Dunăre și în Asia

1) Petru cel Mare a fost fiul lui M. Romanov care a domnit în Rusia. Până la domnia lui Romanov, Rusia nu era luată în seamă în treburile politice ale lumii civilizate și nici nu întinsese frontierele către Baltică către M. Neagră și către Nipru.

2) Petru cel Mare 1688—1725. Ecaterina II 1763—1796, Alexandru I 1801—1825, Neiculai I 1825—1855, Alexandru II 1855—1888, Alexandru III și, în fine, nenorocitul împărat Nicolae.

Mică, ¹⁾ atacurilor armatei rusești. Totuși pe mare rușii distrug flota turcească (Sinope). Această împrejurare face ca Franța și Anglia să declare războiul Rusiei și astfel au luat naștere luptele din Crimeia și atacul Sebastopolului la 1854—1856.

În urma acestui război, prin pacea dela Paris, s'a impus Rusiei să restituie României Basarabia de jos (Belgrad, Ismail și Cahul) și gurile Dunărei ²⁾, să nu mai întreprindă nici un vas de război pe marea neagră, să respecte autonomia principatelor Române, puse sub protecția puterilor Europene, să-și retragă protectoratul asupra populațiilor creștine din Orient, în fine, se impuse și Turciei oarecari reforme relative la soarta creștinilor din imperiul turcesc.

După războiul din 1854, Turcia având tot interesul să mențină starea de lucruri în peninsula Balcanică, a tras de partea ei chiar la religia Mahomedană pe creștinii mai de seamă, dându-le privilegii și avantajii. Aceștia formau o aristocrație de bulgari și sârbi, mahometizați, cari asupreau pe frații lor creștini.

Rușii prin comitete secrete au început să ațâțe pe acești asupriți asupra asupritorilor.

Poarta, care însă se baza pe partizanii ei, fie din nepricepere fie dintr'o politică rău înțeleasă, nici până în 1875, nu pusese în aplicație reformele impuse de puteri, din care cauză nemulțumirile creșteanu și ajunsese la marginea răbdării.

Creștinii se revoltară mai întâi în Herțegovina

1) 130000 oameni pe Dunăre sub comanda lui Osman Pașa și 60000 Asia. A fost lupte la Silistra, Oltenița, Turtucaia, Giurgiu, Ruscuc, Calafat-Vidin și pretutindeni turcii au rezistat cu bravură,

2) Pe care le luase în 1812 prin tratatul dela București, dându-se tot atunci și dreptul de protectorat asupra principatelor Române.

și apoi în celelalte provincii, opunându-se la plata dărilor.

Turcii, pentru a înăbuși revolta comiseră barbarii, alarmând astfel opinia Europeană. În urma acestor barbarii, Serbia și Muntenegru trecu de partea răsculațiilor declarând război Turciei la începutul lui Iunie 1876. Deși sârbi nu aveau decât patru divizii cu efective foarte mici iar muntenegreni numai vre-o 20000 oameni totuși ei credeau că vor bate pe turci, aceștia găsindu-se în plină criză politică la Constantinopole, unde junii turci, detronaseră pe Abdul Azis și întronaseră pe Murat al V, iar prin August detronaseră și pe acesta înlocuindu-l cu Abdul-Hamid.

Turcia deși surprinsă și nepregătită, totuși din 100.000 cât avea a îndreptat 70.000 oameni contra armatelor sârbești și muntenegrene și a reușit să distrugă aproape armata sârbească ceea ce a făcut pe Milan să ceară intervenția marilor puteri.

La finele anului 1878, puterile europene văzând lupta nepotrivită dintre aceștia, impuse Turciei, să înceteze ostilitățile și astfel se încheie pacea și cu sârbii pe baza statului Quo-Ante, iar cu Muntenegrenii un armistițiu, până ce se va hotărî printr'o conferință soluțiunile pașnice.

Conferința s'a întrunit la Constantinopole, însă n'a putut lucra din cauza Porței, care cerea să i se dea timp, pentru a realiza reformele ce singură introduse, printr'o constituțiune lucrată atunci în pripă.

Rusia a stăruit să se întrunească, altă conferință la Londra fără participarea Porței.

La 30 Martie (st. v. 1877), întrunindu-se conferința s'a redactat un protocol, prin care era invitată Poartă să dezarmeze și să aplice reformele făgăduite.

Poarta a protestat că s'au luat hotărîri la Conferință fără participarea ei, și că nu i s'a dat timp pentru realizarea reformelor din constituția ce făcuse, declarând totdeodată că nu va începe dezarmarea decât odată cu Rusia. De aci s'a pornit pretextul războiului din 1877.

Rusia la 7 Aprilie a făcut cunoscut Porței, că va căuta să dobândească prin constrângere ceea ce n'a dobândit pe o cale pașnică. După 4 zile Rusia a făcut declarația de războiu.

Cauza însă a acestui războiu, ca și a tuturor războaielor Ruse contra Turciei, nu a fost apărarea creștinilor, ci deschiderea drumului prin Bosfor, conform testamentului lui Petru Cel Mare.

Situația României până la declararea războiului între Ruși și Turci

Evenimentele din 1875-77, au pus România într'o situație grea dar hotărâtoare.

România a păstrat cu bună credință neutralitatea teritoriului ei, și a avut o atitudine prudentă față de Turci pe care nu vroia să-i supere și față de Sârbi și Muntenegreni cari îi cereau ajutorul în numele creștinătății.

Pentru a i se respecta neutralitatea a trimis la 25 Iunie 1876 un detașament de observație la Turnu-Severin și Gruia mai în urmă a fost retras și înlocuit cu două companii, deoarece luptele între Turci și Sârbi erau mult la sud.

În acest timp a obținut prin intervenția puterilor, neutralitatea Dunării dela Timeș la Vârciorova.

Cu toate acestea Turci, prin amenințările și pur-

1) Sub comanda Colonelului Cerchez. reg. 4 linie, reg. 4 Dorob. B. 4. A. 1 Escadroane din R. I C. 3750 oameni, 503 cai 9 tuuri.

tarea lor, au depărtat încet, încet simpatiile popoului și guvernului român.

Sub pretextul că România nu păzește bine neutralitatea, Dunărei, trimete două monitoare turcești pe Dunăre.

Călătorii români erau maltratați și șicânați.

Guvernul român protesta numai, fără nici o altă măsură jicitoare.

În acest timp, Turcia amenințată de puterile Europene, a înghebat constituția cerută, socotind în articolul 7 pe România ca provincie turcească¹⁾. România protestează la puterile Europene și în acelaș timp profitând de manevrele de toamnă, mobilizează cele patru divizii teritoriale.

După ce Poarta afirmă că în redactarea articolului 7 s'a strecurat eroarea menționată, s'a concediat rezerviștii, lăsându-se echipamentul asupra lor.

La 1 Aprilie guvernul Român, convins că Rusia pregătește secret mobilizarea și declararea războiului, față de refuzul puterilor Europene de a garanta neutralitatea țării, și față de simpatiile acestor puteri pentru Rusia, dă ordin secret de mobilizare și ia măsuri de a opri incursiile bandelor turcești pe malul stâng al Dunării.

La 4 Aprilie guvernul, convins că va fi imposibil, să oprească pe Ruși să treacă prin România, încheie o convențiune cu Rusia, prin care permitea trecerea. Rusia se obliga a respecta și menține drepturile politice și întregitatea teritoriului a plăti rechizițiile și daunele produse, transportuile pe căile ferate, etc.

Chiar din ziua de 12 Aprilie, Rușii n'au respectat convenția.

1) Capitulațiile între Domnii Români și Sultani, precum și tratatul de la Paris erau precise asupra raportului României cu Turcia.

Evenimentele următoare și cele de până azi, le-a dat lecția cuvenită.

Turcii continuă să jignească demnitatea noastră națională.

La 21 Aprilie sultanul pune în vedere domnitorului, să se înțeleagă cu generalismul turc, pentru apărarea imperiului otoman.

Intre 27 Aprilie și 10 Mai turcii întreprind o serie de incursiuni peste Dunăre.

Ca rezultat România declară Independența la 10 Maiu și se declară ostilă Turciei.

- 780037 -

CAPITOLUL II.

PUTEREA MILITARĂ A ADVERSARILOR

- A. Organizarea Elementelor de războiu. B. Armament. Muniții și Unelte. C. Forțele Navale
D. Comandamentul și cadrele. E. Instrucția. Educația. Procedee de luptă.

Rusia. — Armata era compusă din trupe regulate, neregulate și miliții.

Trupele de pe teatru de operații din Europa. au fost din cele regulate, (o parte din regimentele de cazaci aparțineau trupelor neregulate). Milițiile au fost întrebuințate numai în Rusia pentru serviciul garnizoanelor, etc.

Trupele regulate coprindeau pe lângă infanterie cavalerie, artilerie, geniu și trupe de rezervă depozit, și auxiliare.

Corpul de armată se compune: 2 divizii cavalerie, 2 Br. Art. 2. Br. Călărețe, având atașate și câte 2 diviziuni ambulanză, 2. diviziuni parcuri ușoare și 1 parc de artilerie călăreață.

Divizia de Infanterie: 2 Brg. a 2 regimente și 2. Batal. Fiecare batalion, cinci companii din care una de Tiraliori, afară de regimentele gardei și batalioanele de trăgători care aveau 5 companii.

Diviziile de cavalerie: 2. Brig. a 3 regimente de 4 excadroane fiecare. Brigadele de artilerie,

în general, aveau 6 baterii de 8 tunuri, bateriile călărețe 6 tunuri.

După mobilizare s'au format și 2 baterii de munte.

Turcia. Armata compusă din:

a) Armata permanentă (Nizami) 20—26 ani. Ultimii doi ani la infanterie și ultimul an la artilerie și cavalerie, treceau în concediu (ihtiat) destinați a completa efectivele la războiu.

b) Armata de rezervă (Redifi) 26—39 ani. Aveau puține și slabe cadre din timp de pace. În timp de războiu constituiau unități de infanterie, artilerie și cavalerie deosebite de ale Nizamilor. Aveau din timp de pace armele și echipamentul. În redifi se vărsau și oameni între 20—29 ani, care din diferite cauze nu făcuse serviciul în nizami.

c) Milițiile (Mustafizii) se vărsau aci pentru 8 ani, toți oameni care făcuse serviciul în redifi. Nu aveau în timp de pace cadre, arme, echipament sau muniții.

În cazurile grele se mai recrutau trupe din diferite triburi și regiuni. O parte din aceștia operau în companii sub titlu de basbuzuci și o altă parte făceau serviciul la garnizoane (gardă națională.)

Armata turcească în teorie era împărțită în 7 corpuri de armată având fiecare două divizii infanterie. 12 Brigade și una divizie cavalerie, însă aceasta împărțire în practică, nu era de nimeni observată neavând nici o semnificare, tactică sau administrativă.

De aceea (armatele) forțele turcești, în toate scrierile sunt arătate pe batalioane (Tabore) ex-cadroane și baterii grupate după împrejurări.

Taborul (batalionul) avea 650 baionete pe 8

companii, escadronul 100 sabii, bateria 100 oameni. Mai avea companii de săpători, batalioane de tiraliori cu artilerie de munte.

Nu sunt date precise asupra efectivului turcesc la începutul campaniei, însă după statul Major Rus, pare să fi fost 190.000 oameni, destinați a opera contra Rusiei, distribuiți în grupe cum se vedea mai jos, afară de trupele din Bosnia și Herțegovina, Albania, Tesalia și Creta (90.000).

România. După regulamentul organic din 1831, Principatele Moldovei și Munteniei, puteau avea o armată de 7 batalioane, 7 escadroane și 12.000 oameni de miliție pedestră și călare. Armata regulată Română a fost constituită la epoca când aceste principate erau administrate de Rusia. Regulamentele și serviciul interior erau rusești.

La unirea principatelor în 1859, sub domnia prințului Alezandru Cuza, tot ce era rusesc fu îndepărtat și înlocuit prin elemente franceze. Se chemară instructori din Franța, efectivul armatei fu sporit la 25 de batalioane, 8 escadroane și 4 baterii. Serviciul de poliție în interiorul țării se făcea de către o gardă călare (Călărași), paza frontierei se făceau de către batalioanele de infanterie (dorobanți) restul populațiunii de la 17—46 ani forma o miliție națională.

În anul 1866, prin alegerea prințului Carol de Hohenzollern, puterea armată a țării începu să se transforme după tipul german și urmând exemplul Prusiei, se adoptă sistemul teritorial.

Pe la mijlocul lui Octombrie 1876, armata română coprindea:

a) Armata activă cu rezerva ei, b) armata teritorială cu rezerva ei, c) miliții d) garda națio-

nală. Pe teatru de operație a fost numai armata activă și teritorială cu rezervele lor.

La începutul campaniei, armata de operație compusă din ce două elemente de mai sus, cuprindea 2 corpuri de armată (I și II) cu câte două divizii Infanterie și rezerva de artilerie. Diviziile cuprindeau 2 brigade de infanterie, 2 baterii artilerie, 1 brigadă cavalerie, 1 coloană muniții, 1 companie geniu și 1 ambulanță.

Brigadele de infanterie cuprindeau: 1 reg. linie și 2 reg. dorobanți a 2 batalioane fiecare (Brigada I a diviziilor avea și un batalon vânători). Brigadele de cavalerie ale diviziilor I și II aveau 2 reg. călărași, iar ale diviziilor II și IV aveau câte 3 regimente. Mai existau 2 regimente roșiori și 2 regimente jandarmi călări, care la început au luptat cu divizia II. Încă 8 regimente dorobanți au fost create prin bugetul anului 1877—78. Mai existau 2 regimente artilerie a 7 baterii din care se dădea 2 baterii la divizie, 6 baterii teritoriale, trupe de administrație și jandarmi pedestri. Celelalte elemente ale armatei rămasă pe teritoriu, formau 33 batalioane de miliții, 4 excadroane milițieni și legiuni de gardă orășănească. În total: 57.000 oameni, 22.300 cai, 144 tunuri, grupați în 52 batalioane și 45 excadroane și 20 baterii. Deosebit erau 33.000 milițieni în batalioane de județ, 46 tunuri la artileria teritorială (pompieri). Peste aceștia mai complectau 14.000 recruți în depozite din contingentul 1877.

Armament, muniții și unelte

Rusia avea armament inferior turcilor.

Infanteria, arma Kruka, (15 m/m 24) transformată în tabachere, cartuș metalic, bătae neînsem-

nată, înălțător până la 850 m. garda, grenadierii și vânători, aveau arma Berdan (II m/m), cartuș metallic și percuție centrală, înălțător până la 1100 m. Armă de încredere. În timpul campaniei s'a dat la câteva trupe arma Henri Martini. Oamenii purtau 60 cartușe, chesoanele de regimente 60, la parcurile volante de divizii 40, și la cele mobile 10, total 170 cartușe de om.

Cavaleria, sabia cu teacă de piele și carabina Krinka, afară de huzari și ulani, care aveau pe rândul întâiu sabia și revolverul, iar pe rândul al doilea sabia și carabina Berdan.

Artileria, mare parte tunuri de bronz, unele de 9 livre (106 m|m 7), altele de 3 livre (86 m|m 9) bătaia 3000 m. Mai aveau câteva baterii de oțel Krupp și tunuri de munte de 3 livre cu bătaia de 1400 m.

Materialul de asediu: tunuri 15 bronz comprimat și câteva de oțel Krupp.

Proiectilele: obuzul ordinar, obuzul incendiar, șrapnelul și cutia cu mitralii. Obuzul era puțin eficace. Proporția de tunuri era de 4 tunuri pentru 1000 de puști sau săbii.

Unelte: încă din 74 recunoscuse nevoia de unelte, însă nu adoptase tip ușor pentru purtat la oameni. În războiu a avut o cantitate foarte limitată. Compania avea 10 lopeți și 3 târnăcoape. Excadronul 8 lopeți.

Turci: șaptezeci la sută din Infanterie, geniu și artilerie de fortăreață aveau arme Henri Martini (II m|m 43) cu bătaia 1200 m. restul aveau arme Sneider 13 m|m 85) cu bătaia 700 m. superioară armei Krinka.

Fiecare infanterist purta 150—200 cartușe. Aprovizionare de cartușe se făcea prin lăzi, duse pe samare pentru fiecare batalion, sau cu căruțe.

Cavaleria, sabie curbă și revolver, excadroanele din centru lancea, cele din aripi carabina cu repetiție Winchester.

Bateriile călărețe și o treime din cele de câmp, tunuri de oțel ghintuite (8 și 9 cm.) bateriile de munte, tunuri de bronz de 3 livre (sistem Withwöth) cu încărcare pe la culată, bătae 3000 m. O parte din cavaleria de câmp avea tunuri Krupp.

Materialul de asediu: tunuri Krupp de 15, Armstrong de diferite calibre și alte sisteme vechi prin diferite cetăți.

Proiectile: granade cu focoașe (lăsau de dorit), șrapnel focos cu timp (nu știau să le întrebuințeze) și cutia cu mitralii, rareori întrebuințată. Reaprovizionarea artileriei era bine asigurată.

Românii: Trupele de linie, geniu, vânători și o parte din regimentele de dorobanți, aveau arme Beabody cu cartuș metalic, restul arma Krinka împrumutată dela ruși.

Miliția, arma cu ac Dreyse.

Cavaleria: sabia semi curbă, revolver și carabina Dreyse (la roșiori rândul întâiu avea lance).

Artileria: în majoritate tunuri Krupp (7—8 de oțel și de bronz și 88 de oțel Krupp). Mai avea încă pentru miliții, baterii de bronz (Lahette) calibru 4 încărcându-se pe la gură.

Materialul de asediu: 18 tunuri de 15 încărcându-se pe la fund și 18 mortiere de bronz, plus 2 baterii de 12 încărcându-se pe la gură.

Unelte: infanteria avea lopata Linneman.

Infanteria avea 100 cartușe pe om, 100 la parc 400 în depozit.

C. Forțele navale

Rusia. Marina rusă era mult inferioară celei turcești. Cauza inferiorității pe deoparte tratatul de

la Paris, după războiul din Crimeia (1854) nu permitea Rusiei să întrețină flotă de războiu pe marea Neagră, iar pe de altă parte arhitectura navală făcuse mari progrese în acest timp. Vasele rusești dela 1877 erau vechi și de o valoare militară aproape nulă, așa că abia putea servi pentru protecția coastelor și capturării sau distrugerii de vase comerciale.

În rezumat mijloacele rusești de acțiune pe apă erau :

Pe marea Neagră 30 vase, din care 2 cuirasate circulare demontate (Popofea ¹⁾) câteva covete și câteva vapoare slab armate, iar pe Dunăre 14 șalupe cu aburi și 20 bărci, la care s'au atașat 4 vase române Ștefan cel Mare, România, Rândunica și Fulgerul.

Afară de aceasta 20 vase de comerț fură armate și preparate pentru serviciul pe mare, iar pe Dunăre s'au cumpărat câteva mai mari. Pentru transporturi s'au întrebuințat vasele românești, 35 pontoane confecționate la Galați și 250 bărci, echipajul pontonierilor rusești și 100 de pontoane construite pe Lotru.

În fine, un serviciu însemnat pe Dunăre și mare, a adus materialul de torpile și personalul ce era deprins a-l mânui, serviciu ce fusese organizat la ruși de către marele duce Constantin în 1875.

În ajunul și în cursul campaniei s'au făcut mari efortări de ruși pentru complectarea materialului de torpile, organizarea și mărirea efectivului trupelor de torpilor.

Afară de flota de pe marea Neagră și Dunăre, rușii mai aveau flote în marea Baltică, marea Cas-

1) Se numea astfel fiindcă erau inventate de amiralul Popoff

pică, oceanul Pacific și alte ape însă materialul nu corespundea cerințelor timpului.

Turcia. Flota de războiu a fost superioară în material celei rusești, însă avea personal — ca și cel de uscat — rău instruit și condus.

Majoritatea vaselor de luptă erau cuirasate și de tipuri moderne. Sultanul Abdui Azis, avea pasiune pentru vasele cuirasate, el comanda cele mai noi tipuri de vase, astfel că turcia în acel timp era socotită ca a treia putere maritimă. Vasele vechi ale flotei turcești fusese dezarmate și transportate în vase pentru transporturi.

În momentul începerii războiului, flota turcă se compunea din 8 vase cuirasate de rangul I, 5 vase de rangul II, 7 vase cuirasate de rangul III, 2 canoanere cu turele pentru mare, 5 monitoare pe Dunăre, 2 corvete cazamate pentru mare, și încă 10 monitoare de râuri și coaste. În total vasele cuirasate aveau 155 tunuri și 3884 oameni. Afară de aceasta Turcii mai aveau un număr de vase necuirasate coprinzând 574 tunuri și 12.154 oameni.

Total: 729 de tunuri și 16.037 oameni de echipaj. Efectivele de război ale marinei turce număra 5000 tunuri 30.000.

În general tunurile după vasele turcești erau Armstrong în mare parte neghintuite, puține vase aveau tunuri Krupp. Flota cuirasată și necuirasată era împărțită în cinci escadre: Dunărea, Marea Neagră, Marea Mediterană, Marea Roșie și Golful Persic. În momentul declarației de războiu, vasele cuirasate erau pe Marea Neagră, coastele Asiei și și Marea de Marmara,

Comandamentul marinei se schimbase deseori și era pronunțată din zi în zi mai mult, incapacitatea și discordia personalului diriguitor. Guvernul turc a căutat să remedieze aceasta, aducând din marina Engleză pe Hobart Pașa, care își crease o repu-

tație frumoasă în războiul de succesiune al celor două Americi, însă intrigile opri pe Hobart Pașa pe a-și întrebuița toată valoarea în pregătirea flotei și toată energia în operațiunile din timpul războiului.

Flota turcească dupe Dunăre, din cauza intrigilor dintre comandanți și a slăbiciunii comandamentului, n'a avut efectiv, un comandant, iar pentru flota de mare s'a trimis în ultimul moment Hobarth Pașa care avu de luptat cu vanitatea și incapacitatea Amiralului cel vechi Hazan Pașa.

România. — Marina română era de abia la începutul formației, posedea numai trei bastimente, România, Ștefan Cel Mare și Fulgerul și câteva șlepuri și șalupe. Efectivul total: 20 ofițeri, 20 angajați civili și 246 marinari. Cu două zile înainte de deschiderea ostilităților, vasele au fost retrase pe Prut aproape de Galați, iar ofițerii și trupa debarcară, venind la Galați, de aci ofițerii și trupa au fost trimiși la Calafat, pentru armarea bateriilor de coastă, iar vasele mari predate rușilor, care le-au cerut guvernului român. Vasele au fost predate cu mecanicii lor, iar rușii le-au armat cu ofițerii și marinarii lor.

D. Comandamentul și cadrele

Rusia. — În staturile majore ale corpurilor de armată și divizii, erau ofițeri cari urmau și cursurile Academiei militare, totuși din cauza că rutina era încă puternică, influența comandamentelor nu a fost întotdeauna fericită. Corpul ofițeresc rus nu avea omogenitate erau proveniți din patru surse. Deși o bună parte din ofițerii superiori aveau o cultură temeinică, totuși aceștia abia complectau serviciile și comandamentele nu pătrunseseră mulți până la

corpuri. Din 25.000 ofițeri, înainte de război, aproape două treimi nu primise nici o pregătire științifică militară, și mulți dintre aceștia din urmă erau la infanterie și cavalerie.

Cu câțiva ani înainte de 1877 se luase măsuri pentru complectarea instrucției ofițerilor pe corpuri prin exerciții scrise și vorbite pe hartă, prin complectarea bibliotecilor la corpuri, prin exerciții pe teren, etc. Însă rezultatele acestor exerciții nu putură avea influență completă în 1877. Caracteristica majorității ofițerilor era: rutina și bravura. Aceleași tendințe au fost privitor la instrucția trupei. Se începuse cu câțiva ani mai înainte complectarea subofițerilor reangajați și pregătirea cadrelor inferioare prin școli speciale de instrucție. În ajunul războiului avea o lipsă simțitoare de ofițeri și cadre ceea ce a făcut să se recurgă la complectări, cu elemente slabe de pregătire și energie cu toate acestea la începutul campaniei avea 25% lipsă.

Turcia. Abdul, Kerim era bătrân și bolnav, mizantrop lipsit de auxiliari executanți și prea încătușat de diferite consilii.

Înaltul comandament păcătuia prin abundență de șefi și era apanajul unor anumite persoane. Generalul șef al artileriei nu depindea de ministerul de război. Generalul de căpetenie supunea acțiunile sale Sultanului care le examina într'un *consiliu secret* al războiului, și apoi i se comunica rezultatul prin ministru de război sau direct. Mai era obligat să consulte pe ministru de război și consiliul de război, ce se găsea pe lângă el. Pe câmpul de război mai interveneau încă delegați ai Sultanului și trebuia să se țină seamă și de părerile lor. Deci întârziere din cauza formalităților. În general, șefii armatei turcești nu erau la înălțimile lor.

Recrutarea ofițerilor nu era uniformă, majoritatea erau proveniți din subofițeri. Subofițerii erau pregătiți în plotoanele de instrucție și formau un element satisfăcător grație speranței ce nutreau de a deveni ofițeri. Numai 10% din ofițeri la infanterie și cavalerie erau proveniți din școală. Ceilalți erau recrutați de la trupe și prin diferite expediente. Erau printre ei mulți care nu știau a scrie și a ceti. Ofițerii din artilerie și geniu erau proveniți din școli. Subofițeri foarte buni mai ales că doreau a deveni ofițeri. Soldatul prea bun, sobru fatalist, disciplinat și antrenat.

România. În propiul înțeles al cuvântului, nu exista un Mare Stat Major și nici comandamentele și serviciile nu aveau un Stat Major organizat pregătit și lămurit în totul asupra sarcinilor și atribuțiunilor lui. (Vezi Colonel I. Popovici Op. citat).

Instrucția. Educația. Procedee de lupta

Rusia. Imediat în urma războiului din 1854 (Crimeia) se începuse în Rusia curente sănătoase de pregătire de război a trupei, totuși în 1877 găsim numeroase erori și serioase eșecuri în întâlnirile cu armata turcă, mai slabă ca număr și pregătire. Aceasta a provenit fie din cauza bravurei cu care soldatul rus mergea la atac, fără al pregăti bine, fie din cauză că nu pătrunsese bine pregătirea de război pe care o cerea și o pretindea o bună parte din conducători, dar nu o înțelegea majoritatea executanților.

Se începuse cu câțiva ani înainte, gimnastica, scrima, voltajul și se punea mare preț pe tragere, se înființase chiar câteva școli de tragere.

În cavalerie încă dela 1870, se luase măsuri pentru o instrucție temeinică, însă în război s'a

constatat lipsa de antrenare și defecte mari la pachetaj, ceace ce a produs, mari pierderi de cai și efecte. Serviciul de explorare și gardă a fost de parte de a fi perfect. Cavaleria avea cai buni dar neantrenați. Cauza rezultatelor negative de pregătire, poate să stea și în aceea că în Rusia soldații erau prost cazarmați. În 1868 avea 58% pe la locuitori iar în 1870 mai avea încă 26% la locuitori. Pregătirea oamenilor la artilerie, în general era bună însă pregătirea ofițerilor fusese zădărnicită din cauza rutinei vechilor ofițeri, cari ereau obișnuiți cu tunurile vechi și din cauza lipsei de proiectile și de mijloace la poligoanele de tir. Inaltul comandament nu avea cunoștințe complete despre proprietățile artileriei ghintuite. Se exagera puterea de distribuție a artileriei față de parapetele de pământ și nu se credea că artileria poate fi eficace în sfera de acțiune a infanteriei. S'a observat o slabă disciplină în marșuri și staționări.

Ordinea de luptă la infanterie era pe 2 linii având două batalioane în linia întâia, în linii de coloane cu un lanț de trăgători înainte, iar celălalt batalion cu rezărvă în linia a II. Lanțul era dat adesea de compania de tiraliori. Se admitea înaintarea grupurilor prin salturi de 25 - 30 m. adastând celelalte grupe. Încă de la 1870 acordase preponderența focurilor executate în ordine risipită și prevăzuse ca cele în ordine strânsă, să se întrebuinteze în formațiuni de o companie cel mult.

Artileria sau nu pregătea atacul, sau dacă îl pregătea nu era însoțit similar de au atac al infanteriei. S'a observat la artilerie tendința de a deschide focul la distanțe mari, ceace a produs mare risipă de munițiuni. Când se concentra artileria în masă, se observa tendința de a grămădi multe tunuri pe un punct, iar nu de a concentra

multe focuri pe o anume pozițiune din frontul inamic.

Nu se știa că artileria avea efect asupra linii de trăgători. Efectele proiectilelor și regularea tragerii nu erau cunoscute de comandament.

Ofițerii de geniu erau bine preparați dar erau puțini și amețise de succesele dela Sebastopol (Totleben) Trupe insuficiente și neantrenate pentru practica războiului.

Turcia. Soldatul turc nu avea o instrucție solidă de război, însă grație calităților militare înăscute a putut să se prezinte bine.

Intrunirile în tabere erau rare. Manevrele în masse ale celor trei arme erau aproape necunoscute. Se pusese multă stăruință pentru a obișnui pe soldați cu lucrările pământului și a le desvolta calitățile defensive. Infanteria nu avea nici o instrucție de tir.

Artileria prin instrucția și materialul său era cea mai bună.

Cavaleria (regulată și neregulată) era slab instruită. Basbuzuci și Cerkezii erau fără valoare.

Turcii operau aproape în general astfel; După ocuparea unei pozițiuni (adesea mulți kilometri de front) săpau șanțuri etajate când era posibil, adăposturi de baterii, redute, adăposturi și locuințe comode pentru oameni și material. Fortificațiile erau făcute astfel că nu puteau servi inamicului când le cucerea. — Lucrau astfel ca să poată opri pe inamic la distanță mare, bătând zona de înaintare cu mare intensitate. — Atacul lor era de front, rar încercau întoarcerea aripilor. Pe flancurile lor furnicau cavaleria, dar așa numai fără nici un folos. După focul artileriei, infanteria începea atacul având un lanț de trăgători, urmat aproape de susțineri în ordine strânsă; în urmă la distanțe mari, înain-

tau rezervele în massă. Atacul era însoțit de foc repede.

Artileria întrebuița obuzul cu abilitate. Nu știa să se servească de șrapnel. Nu era obișnuită pentru acțiunile în massă. Schimbau des poziția și se servea de adăposturi pentru servanți. Trăgea energetic când înainta infanteria inamică. Deschidea focul adesea la distanțe mari, ceea ce aducea risipe de munițiuni.

România. Armată tânără. Ofițeri tineri în mare parte. Regulamente vechi și împestrițate, din cauza celor trei influențe rusă, franceză și germană. Lipsă de practică. În schimb mult entuziasm și o însuflețire mare, grație puternicului sentiment al poporului pentru iubirea de țară.

La regimentele de dorobanți create din nou, s'au complectat ofițerii și cadrele prin desdoire dela celelalte și prin ofițerii promovați anticipat.

Artileria înființată în urmă nu era bine complectată. Cadrele artilerie au fost complectate în urmă din roșiori și pompieri.

Serviciile administrative și trenurile s'au complectat cu toți meseriașii din miliții, iar o bună parte din trăsuri s'au confecționat în ultimul timp în arsenal.

Serviciul sanitar s'a complectat cu medici înscriși voluntari.

O unitate de doctrina stabilită prin învățământ special, nu era decât ceia ce s'a putut răspândi în școlile militare de ofițeri, prin ofițerii veniți din școlile străine, prin regulamente și prin o foarte mică literatură militară.

CAPITOLUL III

CONSIDERAȚIUNI ȘI OPERAȚIUNI STRATEGICE PREMERGĂTOARE ¹⁾

- a. Considerațiuni asupra teatrului de operațiuni.
b. Planuri de campanie. c. Mobilizarea.
Desfășurarea și gruparea forțelor.

A) Considerațiuni asupra teatrului de operațiuni.

Se întinde din Dunăre la Constantinopol și din din Marea Neagră la V. de Sofia.

Operațiunile au gravitat mai mult în provincia turcească numită Bulgaria (vilaetul de Dunăre) care coprîndea 6 sandgeacuri: Rusciuc, Varna Târnova, Vidin, Sofia, Niș, deosebit de sangeacul Tulcea. Regiunea consta dintr'un șes ondulat care pornea înspre munții Balcani și se termina cu platouri și câmp spre Dunăre la 100 m. deasupra nivelului ei.

Regiunea munților este foarte accidentată, plină de prăpăstii și vagăuni. Valea Sofiei de la porțile lui Traian până la Credchiori (60 km. lungime și 7—8 lățime) are o climă foarte aspră. De aci spre marea Neagră se întinde Balcanul, acoperit cu păduri, stâncos neregulat și neproductiv. La Sofia și valea Mariței nu sunt păduri. De la valea Mariței spre Constantinople și marea de Marmara, e regiune deluroasă, lipsită de păduri, acoperită de mlaștini. Apele care curg de la munți spre Dunăre, au văi largi și tae adânc platourile

1) Vezi hărțile generale atașate la volum.

și câmpiile. Cele mai de seamă sunt: Iskerul, Vidul, Osma, Iantra și Lomul.

Câmpia bulgară către Vidin are puține păduri.

Pe acest teatru sunt trei obstacole favorabile apărării: Dunărea, Balcanii și gatul din N. de Constantinopole între marea Neagră și marea de Marmara, toate trei având direcțiunea S. V. adică călare pe direcțiile de urmat ale adversarului.

Direcțiunile de urmat ale dușmanului sunt.

La Est. Prin Dobrogea și Adrianopole la Constantinopole, întrebuițând și marea Neagră pentru transporturi pe apă.

La centru: prin România la Șiștov și de aci prin Târnova sau Plevna la Gabrova, Kazamlâc, Adrianopole și Constantinopole.

La Vest: prin România la Sofia, Filipopole, Adrianopole și Constantinopole. Cea dintâi trecere numai prin teritoriu inamic, prin regiune săracă și anevoioasă; și se putea opune invaziunii piedici serioase, prin cetățile și pozițiunile cadrilaterul bulgar, iar pe apă flota turcească, fiind cu totul superioară, forma o altă piedică serioasă. De aceea rușii renunțară la această linie de și o întrebuițaseră în 1828 și 1854.

Liniile dela Vest și centru, erau mai lungi, însă de astă dată convenea rușilor, căci pe aci era armata română, pe al cărui ajutor contau dar nu voiau să o declare. La început au cerut numai libera trecere prin România (4 Aprilie 1877) mai în urmă cerură și ajutorul armatei.

Rusia: Războiul provocat de ruși pornise dintr'un pretext dar avea un scop ascuns. Deci planul de campanie trebuia să răspundă pretextului, dar să realizeze scopul ascuns.

Pretextul era să constrângă pe turci, pentru acordarea reformelor impuse prin protocolul dela

Londra. Aşa dar războiul având caracter de represalii, se impunea a ocupa o parte din teritoriul turcesc şi a nu-l părăsi până la satisfacere.

În consecinţă Rusia declară Angliei în luna Mai, că va ocupa Bulgaria, iar prin convenţiunea secretă încheiată cu Austria, se obliga a nu întinde operaţiunile la Vest la frontiera Serbiei, Muntenegrului şi Bosniei. Însă pentru atingerea scopului ascuns, Rusia avea următorul plan.

B. Planurile de campanie

Rusia. Să adune trupele în valea Dunărei să ocupe unele puncte după malul stâng necesare trecerei în Bulgaria şi Dobrogea, să treacă Dunărea evitând cetăţile după malul drept, să mascheze forţele din cadrilater şi cele dela Vest, să înainteze repede în Balcani, pe care să-i străbată, să ajungă la Adrianopole şi în fine să ameninţe Constantinopole.

Acest plan presupunea că turcii sunt mult inferiori, nu au posibilitatea să reziste şi nici nu au o pregătire solidă militară de război, nici ştiinţa de a conduce războiul. Se credea că vor termina războiul în 13—14 săptămâni după trecerea frontierei.

Relaţiunile marelui stat major rus spun că timpul lăsat dela Noembrie 1876 la Aprilie 77 a favorizat pe turci, ca să se întărească ca număr şi material şi că prin urmare, campania nu mai putea fi terminată aşa de curând, precum prevedea planul de campanie, urmând a ocupa şi a apăra cât mai repede trecerile peste afluenţii cei mai apropiaţi ai Dunării în special Barboşi, a concentra grosul armatei în România în vederea trecerei Dunărei, a distruge flota turcească şi a împedica pe turci să

treacă pe malul stâng (In acest scop au constituit corpul Dunărei de jos).

Turcia. Nu a avut un plan de campanie bine definit. Din răspândirea trupelor pe tot teritoriul, se vede că luase o atitudine defensivă, ce li se impunea dela început, din cauza slabei organizații, și a inferiorității numărului. Nu se vede o idee de a-și massa forțele într'o pozițiune, de unde să se atace coloanele ruse în mersul către Constantinopole.

Se zice că a existat un proiect de ocupațiune a României, înainte de intrarea rușilor și că mai în urmă, într'un consiliu de război ținut la Constantinopole, în ajunul declarării războiului s'a hotărât a lua în flanc marșul posibil al rușilor pe la Vest de Cadrilater, adunând forțele necesare acestei operațiuni pe linia Plevna-Lovcca.

Sâmburele trebuia să fie format din armata lui Osman Pașa.

Se spune că a mai existat și un al treilea plan. A lăsa pe inamic să înainteze în inima țării și apoi al bate înaintea Balcanilor, iar în caz de nereușită să se sprijine pe Varna, Burgas și Cadrilater, să se retragă înapoia Balcanilor și să continue aci apărarea Constantinopolului.

Din desfășurarea operațiunilor, pare că s'a urmărit mai mult acest al treilea plan.

România. Erau două opinii asupra atitudinii României în războiul din 1877. O parte din conducători și domnitorul, erau pentru participare activă la războiu, în contra Turciei, cealaltă parte era pentru o atitudine neutră. In Rusia de asemenea erau două tendințe vădite privitoare la România. Diplomația rusă și împăratul Alexandru de o parte, nu doreau o convențiune și oarecari obligațiuni față de România și nici nu socoteau necesară partici-

parea României la acest războiu. De altă parte, comandantul de căpetenie considerând că nu trebuie să înceapă războiul fără forțe suficiente dorea cât mai repede concursul României. A insistat deseori asupra acestor puncte în raporturile sale cu prințul Carol.

Astfel fiind situația României și având în vedere interesele sale geografice s'a hotărât deocamdată : a se face față agresiunilor turcești îndreptate asupra teritoriului român pe malul stâng al Dunărei, apoi a se menține o atitudine de observare, concentrând trupele în Oltenia, pentru a evita amestecul cu trupele rusești, după ajungerea lor în valea Dunărei.

C. Mobilizarea. Concentrarea. Desfășurarea și gruparea forțelor. Efective.

Rusia. Mobilizarea nu era bine preparată și mai ales nu putea să o facă repede, din cauza întinderii teritoriului, lipsei mijloacelor de transport, și dislocarea defectoasă a trupelor, însă defectul acesta, nu a prezentat pericol, căci încă din August 1876 începuse mobilizarea corpurilor destinate pentru operațiunile din Balcani.

În August 1876 s'au chemat 227,548 rezerviști în punctele de adunare a 44 de guvernăminte. La 22 Octombrie s'au mobilizat trupele din circumscripțiile Kiew, Odesa, Charcov și unele părți din circumscripțiile Moscova, Vilna, Kazan.

Către finele lui Noembrie se termină mobilizarea armatei de Dunăre, iar la 1 Ianuarie 1877 această armată avea cuartierul la Chișinău, cu un efectiv de 196,700 oameni, sub ordinele marelui duce Nicolae, adunată astfel :

C. VIII Radezki cu D. 9 și 14 I. și D. 8 C. la Chișinău.

C. IX Krudner cu D. 5 și 31, I și D. 9, C. la Balta.

C. XI Schakovskoi cu D. 11 și 32 I. și D. 11 C. la Bender.

C. XII Vanovskii cu D. 12 și 33 Inf. și D. 12 C. la Orgiev.

Deosebit, mai avea una brigadă de vânători, 60 sotnii cazaci de Don, 30 spitale de războiu și o farmacie mobilă. Tot sub acelaș comandament s'au pus C. VII cu D. 15, 16 inf. și D. 7 C., din circumscripția Odesa, C. X cu Div. 10 și 34 I și D. 10 C. la Sinferopol pentru apărarea mării Negre (efectiv 72890).

Rezerva armatei 73127 oameni la Kiew se compune din D. I. 17, 18, 35, I inf., 1 brigadă vânători, 4 brigade artilerie și trupe de cazaci.

Total 342,817 oameni.

Deosebit s'a mobilizat și o legiune bulgară de 6 batalioane, 6 escadroane, 18 tunuri, 6000 oameni.

În cursul anului 1877 se mai formează în interiorul imperiului 9 corpuri de armată din care C. IV Zotov. (D. 16, 30 I și D. 4 C.) C. XIII D. 1, 35 I. și 13 C.) C. XIV Zimmerman (D. 17—18 I și D. cazaci de Don). După înfrângerea dela Plevna s'a mai dat armatei de Dunăre corpul gardei cu 3 divizii de granadiri, iar mai târziu s'au destinat și corpurile I, II și XIV cu câte 2 divizii.

La 1 Ianuarie 1878 armata de operațiuni, era compusă din II corpuri de armată, 26 lazarete de divizii, 42 spitale de război temporale, una farmacie mobilă de campanie, serviciile de subzistențe și coloanele de trăsuri ale acestor unități. Total 554.104 oameni, deosebit de trupele din circumscripția Odesa (73.440) și rezerva armatei de 22.222 oameni.

La 12 Aprilie, ziua declarării războiului, trupele rusești părăsesc întâia zonă de concentrare din Basarabia, îndreptându-se către a doua zonă de concentrare România, înapoia Dunărei. Dela zona de concentrare din Basarabia până la Dunăre sunt circa 400 km. Trebuia dar un marș cu o desfășurare la dreapta și cu flancul stâng amenințat de trupele turcești din Dobrogea și de pe Dunăre. Corpul XI rus, cu 4 avangarde deosebite îndreptate spre Dunăre și mai târziu C. XIV acoperirea acest flanc amenințat. Celelalte trupe rusești încep marșurile pe 3 coloane, precedate de detașamente de avangardă, având și o coloană de pivot compusă din o Divizie din C. XI (înlocuită mai târziu cu C. XIV) și o Divizie din C. VI.

Compunerea coloanelor și drumurile urmate se văd în notele dela pagina următoare. (V. Nota).

Până la sosirea avangardelor rusești, trupele românești după malul stâng al Dunărei au servit de acoperire a acestui marș de flanc periculos. Intre 14 Aprilie avangardele trec frontiera, iar între 3—8 Mai ating Dunărea.

Către 14 Aprilie capetele pivotului și al celor 3 coloane se găsesc la Brăila-Bolgrad (pivotul) la Galați (stânga) la Tecuci (centru) la Buzău (dreapta).

Intre 2—23 Mai situația este :

Dreapta. Avangardele pe Dunăre la Alexandria, Copăceni, Băneasa (la 22 Mai adică 22 zile).

Stânga. (C. VIII) la sud de București (la 23 Mai adică 36 zile).

Centru. (C. XII) la Sud Vest de București (la 22 Mai adică 26 zile).

Cuartierul general la Ploești (2 Mai).

Celelalte corpuri de armată ajung astfel :

La 27 Mai C. XIV pe Dunăre, la 15 Iunie C.

XIII, spre București, venit ca rezervă a C. VII și C. X. iar la 3 Iulie sosește C. IV.

Turcia. Revoluțiile și războaiele începute încă dela 1875, aduseseră împărțirea armatei în Asia, Rumelia Arabia, și spre Grecia, Bosnia, Herțegovina, Muntenegru, și Serbia.

Deosebit de aceasta nu studiaseră din timp de pace nici mobilizarea nici concentrarea, însă la începutul războiului, erau mobilizați și concentrați din cauza răscoalelor și a războaelor provocate încă dela 1875.

Concentrarea s'a făcut în grupe de forțe variabile. Grupele din Bulgaria și Rumelia au fost: *Vidin* (Osman-Pașa) 55 B. 6 E. 15 Btr. 36.660. *Rusciuc*. (Escref-Pașa) 45, B, 6. E, 12 Btr. = 24600.

De aci s'au dat mici detașamente la Nicopole, Șiștov, Plevna, și Biela.

Silistra. (Selami-Pașa), 34 Bt., 6 E., 9 Btr. — 20250. De aci s'au trimis mici detașamente la Silistra, Turtucaia și Rașova.

Dobrogea. (Ali-Pașa) 24 Bt., 6 E., 7 Btr., 7000, împărțite la Tulcea, Isaccea, Macin, Babadag, Hârșova, Cernavodă și Constanța.

NOTA

Avantgardele

- 1) a) 8 cp.+2 Btr. (Manvelov) între Olt, și Vedeia.
- b) D. Cazaci Caucaz, Bg. 4 tr.+2 Btr. (Scobelev) între Vedeia și lacul Greaca cu centrul la Giurgiu și rezerva la Frătești.
- c) Bg. din C. XI, 1 R. Cz+2 Btr. (Adler) spre Oltenița ca să acopere Bucureștiul.
- d) D. 11 C. 1 Bg. din C. XI+4 Btr. (Tatichev) între Oltenița Gura Ialomiței.

Coloanele

Pivotul 1 D. din C. XI+1 D. din C. VII.

Stânga: Infanteria și artileria C. VIII+cazaci de Caucaz, Bg. 4 Tr.+2 baterii direcția Fălciu, Galați, Brăila, Slobozia.

Centrul: Infanteria și artileria C. XII+1 E. Cz. de Don direcția Iași-Vaslui, Bârlad, Tecuci, Focșani, Ploești, București.

Dreapta: D. 8 C.+1 Bg. Cz. Caucaz+1 R. Cz. de Don direcția, Iași, Pașcani, Focșani, Ploești, București (D. 12) Alexandria (D. 8) Giurgiu (Cz).

Varna. 21 Bt., 4 E., 9 Btr. — 8750 împărțite la Varna, Oglu, Eazargic și Pravadia.

Șumla. (Ahmet Eijub Pașa) 41 B., 12 E., 9 Btr., — 31580 ocupând Șumla, Razgrad, Eskii, Djuma, Ienichioi, Osman Bazar și Cazan.

Mai erau rezerve la Târnova (2000) Lovcea (3500) Iamboli Kazamlâc (9200), Sofia Niș (15600), Adrianopol 3160, Constantinopole 20000. Afară de aceasta mai erau 7000 milițieni și 6500 artileriști de fortăreață, împărțiți la Vidin, Nicopole, Rusciuc, Șumla, Silistra și Varna și 8 companii de geniu.

Total armata pentru operațiile contra rușilor era compusă din 249 Bt., 32 E., și 68 Btr., de câmp 149.000, în Bulgaria și 28000 dincolo de Balcani afară de trupele împărțite pe restul teritoriului turcesc.

România. — Din cauza tulburărilor după teritoriu turcesc, a concentrat pentru instrucție, încă din toamna anului 1876 rezerviștii celor patru divizii teritoriale, luând totdeodată măsuri pentru completarea materialelor și serviciilor necesare la războiu.

Această concentrare a mai fost provocată și din faptul că Turcia prin art. 7 din constituția ce făcuse, considera România ca o provincie turcească. Guvernul român a protestat către marile puteri, care i-au dat dreptate afară de Anglia.

Concentrarea s'a făcut pe divizii la Craiova, București, Galați și Focșani (37.780 oameni, 7046 cai și 120 tunuri). La protestul României Poarta a recunoscut că a fost o eroare de redactare.

În Ianuarie 1877 s'au trimis rezerviștii la vatră până la al doilea ordin, însă la 1 Aprilie începe mobilizarea întregii armate, astfel că la 11 Aprilie

Aprilie, când Rusia a declarat războiul, armata română era formată în două corpuri de armată.

Până la 15 Aprilie C. I a fost în Oltenița și C. II la București divizia 2 dela București a fost trimisă cu trenul și pe jos în Oltenia, iar divizia III și a IV din Moldova și Est de București au fost retrase pe măsură ce trupele ruse înaintau, făcând prin aceasta și un fel de apărare a flancului rus.

La 25 Aprilie situația este :

Corpul I: cuartierul la Calafat, divizia I în sectorul Lom-Palanca, Gura Timocului, Ciuperceni, Deasa cu rezervele la Băilești. Divizia II dela Cetatea și împrejurimi pe frontul Vidin--Florentin cu rezerve la Galicea Mare. R. 3 C. și 1 baterie între Olt și Jiu la Islaz, Corabia, Bechet, Caracal.

Un detașament de 1 E. și 1 Batr. la Turnu-Severin.

C. II cuartierul la București. D. III cu avangarda la Giurgiu. Grosul în sectorul Frătești, Stănești. Rezervele la Călugăreni și București. Divizia IV cu avangarda la Oltenița, grosul în sectorul Negoești, Budești, Gruiu, Buciumeni, restul la București.

Pe dată ce trupele rusești înaintează în Muntenia trupele române se retrag spre Oltenia și astfel la 15 Iunie situația este :

D. I Calafat-Deasa, D. II Golești-Gârla Mare. D. III Jiu Rast-Moțăței. D. IV Islaz Bechet. Cuartierul general, Poiana.

În această situație stau trupele române, până în ajunul trecerii Dunării, bombardând mai mult malul drept, pentru a înlesni recunoașterile și păzind malul stâng și Ostroavele de incursiile turcilor care veneau după prădăciuni.

CAPITOLUL IV.

Operațiunile până la trecerea Dunării¹⁾

A) Studii premergătoare. B) Materia. Lucrări și operațiuni fluviale pe Dunăre. *a)* Pe Dunărea de jos. Distrugerea vasului cuirasat Lufti-Djelil. Distrugerea canonierei Hivzi-Rahman. *b)* Pe Dunărea de mijloc. Barajele dela Paraipan, Corabia, Flămânda, diferite baraje. C) Operațiunile fluviale românilor. Organiza-rea bateriilor de coastă. Barajele dela Nedeea Cadosluni. Dis-
trugerea monitorului turc Podgorița. Diferite transporturi exe-
cutate de marina română. D) Ultimele pregătiri ale trecerii.
La Brăila. La Zimnicea.

A) Studii premergătoare.

Până la războiul cel mare din 1914—1918, se socotea că operațiunile de trecerea fluviilor și cele în munți sunt foarte grele, deci pe cât posibil să fie evitate.

Războiul cel mare a probat că în adevăr, sunt grele, aceste operațiuni, dar tehnica de astăzi a făcut ca ele să nu mai fie evitate, din contră să fie chiar întrebuintate, pentru a putea da lovitura mai sigur și mai puternic în punctul și la momen-
tul voit.

Este dar de interes special militar a cunoaște mai cu deamănuntul operațiunile din războaiele trecute, privitoare la aceste două cazuri.

1) Vezi la fine crochiurile și hărțile respective.

În Ianuarie 1877, patru ingineri ruși au venit în România, pentru a prepara pe loc materialul necesar podurilor și a pregăti transportul lor pe apă.

Ei ajunseră la concluziile următoare :

1. Pe Dunărea inferioară se putea mulțumi cu un pod. Podul care trebuia făcut din pontoane la început, nu putea fi considerat decât provizoriu. Era deci necesar un al doilea pod mai solid pe vase de lemn.

2. Pe Dunărea mijlocie nu ajungea un singur pod, trebuia un al doilea pod din plute tari pentru artileria de asediu. Ei propuseseră : prepararea materialului pe Lotru și aducerea lui pe apă până la Slatina.

Mai trebuia pregătit la Galați tot pentru Dunărea mijlocie, 100 vase de lemn, pentru podul de vase și alt material pentru al doilea pod pe piloti. Acest material să fie adus cu calea ferată.

Ca rezultat al memoriului inginerilor, trecerea a fost hotărâtă prin următoarele două puncte :

a) Între Brăila și Măcin pentru corpul Dunărei de jos, ca demonstrație.

b) Între Zimnicea și Șiștov, pentru masa principală de atac.

Pentru ambele puncte trebuia pregătită trecerea, prin mijloacele următoare :

Cel puțin neutralizarea, dacă nu distrugerea flotilei turcești dupe Dunăre, destul de bună pentru acel timp.

Asigurarea trecerii primelor detașamente necesare că să acopere construcția podurilor.

Baraje în susul și în josul acestor puncte pentru asigurarea trecerei și a construcției podurilor.

Baterii pe malul Dunării pentru apărarea barajelor și asigurarea trecerei și a construcției.

B. Material. Lucrări și operații fluviale pe Dunăre

Operațiile fluviale sunt de două feluri :

a) Operații fixe pe uscat și pe apă, (baterii și baraje).

b) Operațiuni mobile pe uscat și pe apă (trupe pe uscat vase pe apă).

Rușii aveau mijloace pentru operațiunile fixe și mobile de uscat, precum și pentru operațiuni fixe pe apă (torpile) însă le lipseau mijloacele pentru operațiunile mobile pe apă.

Rușii aduc dela Chișinău 14 șalupe cu vapori și 20 bărci cu rame, cumpără două vapoare și cere dela flota română patru vase (Fulgerul, România, Ștefan cel Mare, și Rândunica) precum și câteva șalupe cu aburi și bărci cu rame.

Afară de aceasta înainte de 1877, se adusesese la Bender 300 torpile electrice încărcate cu pulbere, 150 torpile percutante încărcate cu dinamită și 100 diferite torpile mici.

Personalul și materialul rusesc de marină fluvială, fu grupat în două: *a)* grupa Dunărei de mijloc și *b)* grupa Dunărei de jos.

Turcii nu aveau mijloace pentru operațiuni fixe pe apă (torpile) dar aveau flota Dunării (operații mobile) în perfecte condițiuni, însă nu aveau comandament special și nici comandanții capabili.

România afară de vasele marine ce le-a împrumutat, rămăsese cu șalupe mici, pe care le-a adus cu trenul cu carele și cu vase comerciale închiriate. Torpile nu avea.

Dunărea de mijloc cădea în sarcina rușilor dela

gura Ialomiței la Olt, iar de aci la Vidin în sarcina românilor.

Așa dar operațiile fluviale pe Dunăre, se grupează în trei, după modul împărțirii Dunărei între ruși și români, adică două părți în sarcina rușilor și o parte în sarcina românilor.

a) Pe Dunărea de jos

Primul detașament rusesc 1 B. + Reg. Caz. + 2 Btr. trece Prutul în zorii zilei de 25 Aprilie și merge în marș forțat pe drumul dintre Dunăre și Brateș, pentru a ocupa Galații și Barboșii. În douăzeci și patru de ore construiește pod peste Prut. În acelaș timp ocupă Barboși și Brăila.

Detașamentul de marinari începe a sosi pe la 28—29 Mai.

Toate aceste mișcări și lucrări, erau văzute de cuirasatele turcești de pe Dunăre, care însă au stat neactive.

La 26 Aprilie, sosește la Galați colonelul *Depp* cu ofițerii de geniu și hotărește construirea a 9 baterii (4 la Reni, 1 Barboși și 4 Brăila) precum și barajele dela Reni, Prut și Barboși, pentru a putea aduce pe Prut materialul și detașamentul fluvial.

Tunurile de asediu neputând sosi repede, s'au aranjat deocamdată baterii cu tunuri de câmp.¹⁾

Înainte de începerea lucrărilor de baraje, s'a oprit navigațiunea comercială pe Dunăre. 355 vase trec pe malul stâng, între care 15 vase turcești. Flota turcească ar fi putut să aducă acele vase în stăpânirea ei pe malul drept.

În zilele de 20, 30 Aprilie și 1 Mai, se insta-

1) La 8 Mai tunurile de asediu înlocuise pe cele de câmp astfel: 4 tunuri la Barboși, 2 tunuri 2 mortiere Reni, 10 tunuri 4 mortiere Brăila.

lează baraje de torpile dela Reni, dela gura Prutului și dela Barboși.

La 3 Mai (8 zile după declararea războiului) se trag primele focuri de tun, din partea ambilor adversari.

La 8 Mai se face barajul din sus de Brăila, prin urmare pericolul vaselor turcești aflate în sus de Brăila, era acum exclus.

Rămâneau însă vasele cuirasate turcești de pe canalul Măcin, care nelinișteau operațiile rușilor. S'au atacat aceste vase cu care ocazie s'a asvârlit în aer vasul Lufti Djelil, cum vom vedea mai jos și apoi s'a ordonat în seara zilei de 14 Mai a se face un baraj pe canalul Măcin în sus de Ghecet.

La 15 Mai, sub protecția unei companii, adusă cu șalupe la Ghecet se face prima linie de torpile după amiază nu s'a mai putut face a doua linie din cauza vaselor turcești, care au observat lucrarea.

În zorii zilei de 16 se puse a doua linie de baraje, iar în zorii zilei de 17 se puse a treia linie. Totuși lucrările pentru podul dela Brăila nu se puteau începe din cauza vaselor turcești cari puteau veni pe la sud pe canalul Măcin.

La 18 Mai s'a dat ordin pentru închiderea brațului Măcin (la Sud) în dreptul gurei Ialomiței. S'a dat un detașament de uscat, care s'a dirijat spre Pârlița și gura Ialomiței și două vase românești Fulgerul și Rândunica, precum și alte două vase rusești.

Inercările făcute dela 20—30 Mai, au reușit a instala barajul pentru închiderea drumului în sus de Măcin. În noaptea de 25—26 Mai s'a format o flotilă de 4 vase care au atacat vasele turcești, ce se adăposteau spre Hârșova, cu care ocazie s'a

asvârlit în aer vasul Hivzi-Rahman cum vom vedea mai jos.

Totuși canalul fiind încă neînchis, s'a format în ziua de 7 Iunie o a doua flotilă de 5 vase, cu aproape aceiași ofițeri, eroii din noaptea de 25—26 Mai, cari prin recunoașteri și focuri contra vaselor turcești reușesc a instala un baraj, pe canalul Vâlcul și altul pe Dunăre, închizând astfel porțiunea de care era nevoie, pentru a se putea construi podul plutitor dela Brăila.

Distrugerea vasului cuirasat Lufti-Djelil ¹⁾

În dimineața de 11 Mai, vasul Lufti-Djelil, ancorase pe canalul Măcin la 4 km. de bateriile rusești dela Brăila. Comandantul său plecase de cu seară cu barca la Măcin (5—6 km.) lăsând ordin a nu trage până la întoarcerea sa. Rușii presupunând că acest vas va bombarda Brăila deschiseră focul asupra lui. Comandantul secund turc nici nu răspunde nici nu virează ancora, pentru a schimba focul, astfel că rușii repetă focul în cele mai perfecte condițiuni. La ora 3 p. m. vasul Lufti-Djelil fu aruncat în aer. Din 132 oameni din echipagiu numai 1 a scăpat.

Turcii susțin că vasul n'a fost aruncat în aer de focul rusesc, ci din cauza unei explozii a unei căldări.

Distrugerea canonierei Hivzi-Rahman ²⁾

Vasele cuirasate turcești în josul canalului Măcin, împiedicau construirea barajului dela gura Ialomitei. Ofițerii ruși dela Brăila fiind neliniștiți din această

1) Lufti-Djelil avea 2500 tone, lungime 80 m. 5 tunuri, 2 turele grosimea cuirasei 12 cm. pescajul 53, 200 H. P. V. 12 noduri pe oră.

2) Hivzi-Rahman 2500 tone, 132 oameni echipaj, 5 tunuri.

cauză, au hotărât să încerce un atac de noapte. S'a întocmit o flotilă de 4 șalupe 1) și s'au luat toate măsurile pentru păstrarea secretului, portul Brăila fiind plin de spioni turci.

În noapte de 25—26 Maiu, pleacă din Brăila fără ca oamenii să cunoască scopul plecării. Fiecare șalupă armată cu o torpilă de scodru.

După 9 km. de mers se zări cu lunetele monitoare turcești. Sgomotul broaștelor și mișcarea vitezei, au făcut ca turcii să nu prindă de veste. La 80 m. depărtare sentinela turcească observă, și trage foc. La 6 m. cuirasatele turcești trag numeroase proiectile și gloanțe, în acest moment șalupa Rândunica torpliează pe Hivzi Rahman.

Suferind însă avarii și luând apă, Maiorul Murgescu a intervenit la conducerea mașinei.

Cuirasatul turcesc care se afunda încet, fu torpilat a doua oară de *Xenia*, astfel ca în 10 minute fu scufundat.

La ora trei, șalupele rusești au început a se retrage spre Brăila. A doua zi ofițerii ruși au venit la locul sinistru deslegând pavilionul lui Hivzi Rahman, care mai plutea deasupra apei.

Ofițerii ruși au fost decorați. Maiorul Murgescu a fost decorat cu ordinul Sf. Vladimir.

Pe Dunărea de mijloc.

Operațiile rușilor. După o recunoaștere prealabilă, s'a hotărât a se face între Giurgiu și Corabia următoarele baraje:

- a) Lângă Paraipan în fața insulei Mecica.
- b) La Flămânda în fața insulei Volci.
- c) Lângă Corabia înainte de gura Oltului.

3) Rândunica, pe care se afla și maior Murgescu (1 Locot. și 14 oameni) *Xenia* (1 Locot. și 9 oameni) Diigii 8 oameni și un aspirant. Varrenna 9 oameni și un aspirant.

Se hotărâ a se începe cu barajele dela a. și c. pentru a împiedica operațiile flotelor turcești, dela Rusciuc și Vidin.

Pentru a lucra deodată, la aceste baraje se împărți materialul în două. O parte fu adus cu calea ferată până Frătești și de aci pe gârla Cama până la Mecica, iar cealaltă parte fu adusă cu trenul, la Slatina și deci pe Olt și Dunăre la Corabia¹⁾.

Bateriile de coastă dela Giurgiu, Paraipan și Corabia trebuiau să protejeze lucrările și să contrabată bateriile turcești.

Barajele s'au instalat astfel :

Barajul dela Paraipan. În dimineața de 19 Iunie a sosit materialul. Un detașament de cazaci ocupase din ajun ins. Mecica, iar două șalupe cu torpile de scodru protejeau lucrarea.

Barajul între malul stâng și insula Mecica, s'a instalat în aceeași zi sub focurile adversarului, însă barajul, între insulă și malul drept, cu toate încercările eroice ale rușilor, nu s'a putut executa²⁾ din cauza focurilor după coastă, dela baterii și dela infanterie, și din cauza focurilor dupe vasele turcești. Acest baraj s'a complectat la 17 Iunie dupe ce rușii au trecut Dunărea.

Barajul dela Corabia.— S'a lucrat sub protecția bateriilor de coastă dela Corabia și a șalupelor cu torpile lăsate în observație la Flămânda³⁾. La 5

1) Conducerea lucrărilor de baraje între Giurgiu și Corabia a fost încredințată Căpitanului Novicof.

2) În ziua de 19 Iul. Scridlof având pe bord pe pictorul Weretschaghin a atacat cu șalupa un vas cuirasat turcesc, însă nu a reușit a-l torpila Scridlof, și Weretschaghin au fost răniți.

În timpul acesta cavaleria rusă, dupe coastă anunță, că un vas turcesc vine despre Rusciuc. — Sub-Lt. Nilof comandantul șalupei ruse Sutca și cealaltă șalupă au atacat vasul turcesc. A fost o luptă de o oră în care s'a desfășurat multă energie și eroism din partea rușilor, însă vasul turcesc bine condus a scăpat numai cu puține avarieri, produse de bateria rusă dupe coastă.

lunie s'a pus barajele între insulă și malul turcesc, iar celalt baraj până la malul românesc, s'a terminat la 24 Iunie.

Barajul dela Flămânda. S'a început lucrul la 25 Iunie noaptea și la 26 noaptea a fost terminat. Acest baraj a fost necesar pentru a împiedeca acțiunea vaselor turcești, aflate la Nicopole.

Barajul a fost făcut cu torpile dispuse astfel că la nevoie se deschidea drumul pentru vasele amice.

Diferite baraje. — Dupe ce rușii au trecut Dunărea, s'au mai construit noi baraje mai sus și mai jos de Zimnicea, pentru a se asigura construcția podurilor în liniște.

C) Operațiunile fluviale ale românilor

Cu două zile înainte de începerea ostilităților, vasele românești au fost retrase pe Prut, aproape de (Kilia), pentru a le feri de monitoarele turcești. Ofițerii și trupa au venit la Galați, lăsând vasele în seama piloților și a mecanicilor.

Armata noastră după intrarea rușilor în țară, și-a retras trupele dincolo de Olt, pentru a se ține într'o eventuală defensivă până la stabilirea rolului ei față cu evenimentele. Această situație a obligat-o a-și aduce aci și marina. Trupa și ofițerii flotilei sunt trimiși la Calafat, pentru armarea bateriilor de coastă. Cum în acest timp România nu avea o organizație a artileriei de asediu, a constituit din ofițerii de marină și din cei de artilerie, precum și din 320 oameni, un corp de asediu, pe care l-a trimis la Craiova, pentru a lua în primire 16 tunuri de asediu și 12 mortiere date de ruși.

În ceea ce privește vasele flotilei românești pe Dunăre, după predarea la ruși a vaselor mari, mai

rămăsese numai șalupe mici, pe cari le-au transportat aci cu trenul și în căruțe, precum și vasele comerciale închiriate (Săgeata, Bucur și Jiul). Lipseau torpile precum și personal deprins a le mânui.

Deci lipsa de material punea marina în imposibilitate de a-și îndeplini misiunea, totuși în operațiile ce vom descrie aci, se va vedea că marina a adus servicii reale în timpul operațiilor.

Cele mai principale din aceste operațiuni sunt :

- a) Organizarea bateriilor de coastă.
- b) Barajul de torpile dela Nedeea.
- c) Distrugerea monitorului Podgorița.
- d) Diferite transporturi.

a) *Organizarea bateriilor de coastă.*— Corpul de observație (4000 oameni) ce fusese trimis la Calafat în 1876, pentru a observa frontiera în timpul războiului sârbo-turc, construisese aci câteva baterii.

Corpul marinei române fu însărcinat a reîncepe și complecta aceste lucrări (sub direcția lt.-colonel N. Popescu).

Magaziile de muniții erau chiar în parapetele bateriilor. Pirotehnia stabili aci un atelier de încărcare și de toate operațiunile pirotehnice, formând împreună cu magaziile parcul de asediu.

Afară de aceste lucrări se mai făcu spre Nord, două linii de apărare, prima formată din redutele : Transilvania, Bucovina Constantin, Belgia, Libertatea și 26 Aprilie ¹⁾, iar a doua linie, formată prin destuparea vechilor uvrage făcute în 1854.

La Nedeea s'a lucrat o baterie de patru tunuri de bronz (12 cm.) pentru a proteja barajul de

1) Numită astfel pentru a aminti de ziua când turcii au tras primul obuz din Vidin.

torpile, iar la ostrovul Canape o altă baterie de mortiere pentru distrugerea monitorului turcesc Podgorița.

b) *Barajul dela Nedeea.* — Acest baraj s'a făcut pentru protecția podului dela Turnu-Măgurele, în dreptul satelor Nedeea (românesc) și Cadoslumi (turcesc) aflate la 15 klm. în sus de Rahova.

S'a construit pe două linii, întrebuintându-se 40 torpile electrice¹⁾, împrumutate dela ruși. Construcția s'a început în noaptea de 25—26 Octombrie, sub protecția unui grup de marinari și 20 de dorobanți, care au ocupat malul drept. Barajul acesta a funcționat până la 18 Decembrie, când vântul, gerul și înghețul a rupt cablurile.

c) *Distrugerea monitorului turc Podgorița.* — Acest monitor împreună cu un vas de lemn (Socrat) și un șlep se găsea ascuns în dreptul insulelor Chifilele. Prezența lui împiedică operațiile pe Dunăre. Atacul direct al monitorului nu se putea face, de oarece drumul era barat în jurul monitorului. S'a încercat distrugerea lui, prin tunuri de 15 cm. așezate în baterii pe malul stâng, însă nu s'a reușit, de oarece proiectilele acestor tunuri peste 800 m. nu pătrundeau cuirasa de 0,08. S'a hotărât bombardarea cu mortiere. Construcția bateriei pentru 3 mortiere, s'a început la 21 Octombrie, lucrându-se noaptea și pe ceață²⁾. Bombardarea s'a început la 7 Noembrie. S'a dat și o baterie de 9 cm. (din reg. 1 artilerie). La ora 3 p. m. după a 77 lovitură, monitorul a început a se scufunda.

1) Incărcate cu 40 kg. iarbă de mină.

2) S'a instalat la 1800 m. de monitor în dreptul ostrovului Canapele. Fiecare monitor avea 200 lovituri.

S'a mai continuat tragerea până la ora 4,30, lovindu-se monitorul de trei ori. În total s'a tras 112 lovituri de mortiere și 17 lovituri de baterii de câmp. Vasul de lemn și șlepul au fost scufundate de turci a doua zi.

a) *Diferite transporturi* -- Vasele românești *Ștefan cel Mare și România*, date rușilor, au transportat la 22 Iunie dela Galați trupele rusești, însărcinate cu atacul înălțimilor Bugeac.

La 23 Iunie *România* și *Fulgerul* au transportat trupele rusești dela Brăila la Ghecet.

După luarea Rahovei, o parte din marinari transportară trupele care au întărit corpul de Vest, al armatei noastre, iar altă parte, transportară proviziuni pentru trupele aflate între gura Lomului și Lom-Palanca. Diferite transporturi mici de oameni și proviziuni s'au mai făcut la punctele: Gruia, Calafat, Chiflele, Cidru, Nedeea, Rahova, Corabia, și T.-Măgurele.

După încheierea armistițiului, s'au transportat trupele române, dela Vidin la Calafat. Bolnavii dela Rahova și Lom fură transportați la T.-Severin.

D. Ultimele pregătiri ale trecerei

a) *La Brăila* — Recunoașterile și construirea barajelor au continuat dela 24 Aprilie până la 28 Mai.

Lărgimea mijlocie a fluviului nu trecea de 800 m., însă inundațiile transformară regiunea între Galați și Brăila, într'un lac, în care rămăsese ca niște insule satele: Zotoc, Azaclău, Ghecet și Colina Bugeac, iar șoseaua între Ghecet și Măcin era sub apă pe o întindere de 10 km.

Inundația pe țărmul drept avea adâncimea între 0,30—4 m. așa că deși poduri s'ar fi putut construi între Galați-Zotoc și Brăila-Ghecet, totuși dincolo nu s'ar fi putut face transporturi pe trăsuri.

Locul podului s'a ales în fața Ghecetului, fiindcă rampa pe malul amic era mai accesibilă, pe malul celălalt se găsea material pentru reparat șoseaua din casele ruinate dela Ghecet, în fine, platforma capului de cale ferată care venea perpendicular pe Dunăre se putea mări și prelungi pentru a scurta podul.

Materialul pentru pod și plutele pentru transportul artileriei s'au terminat la 3 Iunie ¹⁾.

Misiunea corpului XIV care trebuia să treacă pe aci s'a arătat în capitolul precedent.

Efectivul era : 22.000 baionete, 4000 săbii, 130 tunuri înșirate între Galați și gura Ialomitei. Turcii dispuneau de 8000 oameni, în toată Dobrogea, din care 4000, în fața orașelor Galați și Brăila.

Pentru pregătirea trecerei s'au concentrat la Galați 9 batalioane, 4 escadroane, 38 tunuri, și la Brăila 14 batalioane, 24 escadroane, 66 tunuri.

Între 8—10 Iunie s'au făcut demonstrații la Tulcea, Isaccea și Hârșova, iar în noaptea de 9—10 Iunie, s'au trecut două avangarde la Bugeac și Ghecet cu misiunea să apere Măcinul și Isaccea și să acopere reparația șoselei Ghecet-Măcin. În acest timp flota a început să facă demonstrație față de Măcin.

Avangarda pentru Bugeac (2 R. I și 4 tunuri) s'a adunat la Azaclău și Zotoc, s'a imbarcat pe 15 plute, 25 pontoane și 90 bărci, și în 2 transporturi, unul pe la Est și altul pe la Vest de Bugeac au debarcat aproape simultan pe celălalt mal, ame-

¹⁾ Lungimea podului : 227 m. pe piloți și 226 pe plute.

nințând inamicul în față și în spate, ceace a obligat pe turci să se retragă după ce mai întâi au primit cu focuri detașamentul din față.

Artileria rusă ne putând sosi la timp, din cauza greutăților drumului, rușii au fost siliți a se risipi pe toată întinderea peninsulei. Din această cauză s'au găsit într'o situație critică, de care turcii au știut profita. Sosind ajutoare dinspre Măcin, turcii au contra-atacat, dar în acel moment Rușii au putut instala un tun în poziție, ceace a obligat din nou pe turci a se retrage.

Avangarda destinată pentru Măcin, nu a putut debarca la timp. Cu toate acestea, turcii părăsesc Măcinul la 10 Iunie, Isacea la 11, Hârșova la 12 și astfel rușii ocupă Măcinul la 11, Isacea la 15 și Babadagul la 16 Iunie.

Intre 12-14 Iunie. Divizia de cavalerie trece pe pod, artileria pe plute (14 km. în 12 ore).

Turcii se retrag spre Sud.

Până la 25 Iunie corpul XIV, trece toate trupele și ocupă linia Radi-Raslucii-Cartal, cu cavaleria pe linia Iussi-Beii, Serni-Kizi, Cuciu-Kioi, cartierul la Hârșova.

Un regiment de căzaci la Călărași ține legătura cu trupele din sectorul Oltenița.

b) *La Zimnicea.* Intre 12-18 Maiu s'a făcut o recunoaștere generală a Dunărei, între Olt și marea Neagră. In urma acestei recunoașteri generale, turcii nu au mai putut bănui punctul de trecere.

Intre 29-30 Mai corpurile rusești sunt îndreptate spre sectorul Olt, Vedea și Dunărea.

In noaptea de 8-9 Iunie marele duce Nicolae, a făcut o recunoaștere secretă dela Zimnicea la T. Măgurele și a hotărât trecerea la Zimnicea-Șiștov.

Mișcarea trupelor pentru trecere, a întârziat din

cauza lipsei materialului plutitor și a parcurilor de pontonieri.

La 10 Iunie marele duce Nicolae și șeful său de stat major pleacă la București, unde avu o întrevvedere cu principele Carol.

La 12 a avut loc un consiliu de război la Măgurele, când s'a hotărât definitiv trecerea la Zimnicea-Șiștov¹⁾.

Orașul Șiștov este așezat pe un platou înalt la 4 km. de Zimnicea. Malul platoului este înalt și abrupt. Loc bun de debarcare, este în jos de Șiștov, la spărtura Tekir-Dere. Ceva mai în sus de această spărtură se găsește o moară și o zidire zisă: casa de gardă.

Execuția trecerii fu încredințată lui Dragomiroff cu divizia 14²⁾ Sub protecția acestui detașament, urma să se construiască podurile. Se păstra cel mai desăvârșit secret, ordinele se dădeau verbal.

Împăratul nu a știut decât la ora 8 seara în ziua de 26.

Pentru a înșela pe turci asupra proiectului de trecere s'a dat ordin fals C. IX a pleca spre Seaca, iar bateriile de coastă, dela Rusciuc, Nicopol și Vidin au îndoit focurile timp de trei zile.

Pentru trecere se aflau 3 batalioane de pioneri, parcul de pontoane de pază detașamentul de marinari al gârzei, și o sotnie de cazaci.

Turcii în ziua de 26 aveau forțele din apropiere dispuse astfel:

La Șiștov: 1 B. + 1 E. + 2 tunuri = 770.

La Vidin: 5 B. + 4 tunuri = 3300.

1) Consiliul se compunea din: marele duce Nicolae, șeful și sub șeful de stat major, comandantul artileriei, șeful genului și generalul Dragomiroff, comandantul diviziei 14.

2) Divizia 4 compusă brigada 4 trăgători, 1 companie a gârzei 2 comp. de 2 baterii de munte B. 40 cazaci Don, = 16 B. + 6 sotnii + 64 tunuri.

La Târnova: 4000.

La Rusciuc: 21200.

La Nicopole: 9800.

Se mai construiește 2 baterii la Șiștov și 1 baterie la Vidin, care trebuiau să fie ocupate la nevoie de artileria de câmp din Șiștov și Vidin.

În dimineața de 12, detașamentul Dragomiroff pleacă din cantonamente în trei eșaloane și sosește la Zimnicea, în dimineața de 14, ascunzând trupele în grădinile din jurul orașului. Parcul de pontonieri, trenul și artileria se ținură de asemenea ascunse.

Se hotără ca trecerea să se facă în 8 transporturi, de 12 companii, 60 cazaci și 8 tunuri, cu cai și servanți. Infanteria în pontoane și artileria pe plute. S'a ordonat liniște și a nu se trage nici un foc după pontoane până ce nu se va ajunge la uscat.

Chiar după debarcare să curețe malul drept cu baioneta, pentru a nu atrage atenția turcilor dela Vidin și Șiștov.

În ajunul serii se aduse pontoanele și plutele în dosul insulei Bujorescu. Trei companii de infanterie și 40 tunuri de 9 cm., trecură noaptea în insulă, pentru a susține trecerea.

La 11 noaptea trupele pornesc din Zimnicea, iar la ora 1 primul detașament era gata de îmbarcare. La ora 2 primul ponton pornește. După trei zeci minute toate pontoanele și plutele erau pornite, îndreptându-se pentru debarcare pe la coada insulei Ada, spre gura râului Tekir-Dere.

Curentul repede, întunericul și vântul, aduc oarecare dezordine în vase, astfel că numai 2 pontoane putură atinge punctul de debarcare, celelalte s'au scurs mai la vale.

Santinelele turcești prinseră de veste când pontoanele se găseau la câțiva metri de malul lor. Posturile au început a trage, însă au uitat a

da foc semnalelor de alarmă. La ora 2,30 primul ponton debarcă ceva mai jos de Tekir-Dere. (Cap. Ostapoff) și cu ajutorul uneltelor și al frânghiilor, urcă taluzul malului, formând o linie de trăgători la câteva sute de metri.

Căpitanul Foc, comandantul altei companii, debarcă imediat și cu câteva grupe de oameni, atacă postul turcesc, din casa de gardă, pe care l măcelărește. Câțiva turci însă reușesc a aprinde semnalul și astfel infanteria turcă din Vidin și Șiștov începe să alerge către punctul de debarcare, iar artileria ocupă cu 4 tunuri bateria dela Vidin și cu 2 pe cea dela Șiștov. În acest timp pontoanele ruse, făceau dute-vino, debarcând trupe și întorcându-se pentru a îmbarca altele.

Trupele debarcate în urmă au executat o rampă de urcuș în taluzuri, iar cei 80 cazaci din primul transport, au fost trimiși să distrugă calea ferată spre Rusciuc.

În zorii zilei căpitanul Foc, înaintează pentru a ocupa creasta Tekir-Dere, însă turcii îl atacă în flanc și în spate, creînd rușilor o situație grea. Intervenirea artileriei de munte face pe turci a se retrage. Turcii mai încercară un atac, însă trupele rusești din al doilea transport intervin, astfel că la ora 6 turcii sunt respinși spre Vidin. Către ziuă, tunurile turcești încep a trage în pontoanele care transportau trupe.

Artileria rusă superioară îi răspunde atrăgând focurile aci.

Un vapor turcesc își face apariția în apropiere, însă se retrage, fiind bătut de bateriile de coastă.

Rușii reușesc a pune stăpânire pe Tekir-Dere.

La orele 6 trece și Dragomiroff, dând ordin trupelor să se mențină în pozițiile ocupate, iar pon-

toanele să transporte deocamdată numai infanteria. Rușii au pierdut 30 ofițeri și 782 oameni.

După ce trecu tot detașamentul, Dragomiorff se hotărâ a ocupa Șiștovul. În ziua de 27 ora 11, atacă înălțimile dela Șiștov și ocupă orașul până la ora trei, fără multă rezistență din partea turcilor.

Acolo trupele fură dispuse pentru a acoperi construcția podurilor.

Cavaleria neputând trece înot din cauza curentului, a trecut în urmă pe pontoane ¹⁾.

La 15 seara rușii au pe malul drept : 29 C. + 24 Tm. + 60 cazaci = 2800, iar la 18 rușii au 41 B. + 5 E. + 78 Tm. = 42000.

1) În ziua de 27 Căpit. Scobelef H cu 2 ofițeri și 30 cazaci încearcă a trece înot. A trecut numai el și un ofițer cu mare greutate și pericol, ceilalți s'au înapoiat.

CAPITOLUL V

OPERAȚIUNILE PREMERGATOARE DE USCAT

- A) Operațiunile rușilor după trecerea Zimnicei-Siștov până la 9 Iulie. Ante-garda. Grupul de Vest. Grupul de Est.
B) Marșul grupului de Vest asupra Nicopolului și luarea acestei fortărețe.

A. Operațiunile rușilor

Drumul de invazie al grosului armatei rusești, către defileurile Balcanilor, era prin Târnova.

Pentru recunoașterea terenului din față și pentru a asigura flancurile în mersul spre Sud, se constituie 3 detașamente :

Ante-garda 10.000 oameni, grupul de Est către Rusciuc, 75.000 oameni, grupul de Vest, 35.000 oameni.

Ante-garda (generalul Gurko) primește instrucțiuni să recunoască terenul și să prepare marșul înainte al armatei, să pună stăpânire pe trecerile Balcanilor, să trimită cavaleria mai departe, în scopul de a revolta populațiunea și a risipi detașamentele turcești.

La 6 Iulie infanteria trebuia să înainteze spre Pavlicheni, iar cavaleria pe șoseaua Târnova-Selvi. Inșă trecerea peste podul Dunărei, făcându-se încet, infanteria nu înaintă decât până la Batak,

iar cavaleria se opri la Murad-Bey-Gorni și la Novi-Nikjub.

La 7 Iulie, generalul Gurko ese din Murad-Bey-Gorni, trece vadul Rusica și se îndreaptă spre Cara-Bunar.

După ce trece satul Cara-Bunar, grosul coloanei se ridică pe un muute stâncos, destul de înalt al cărui coborâș spre Târnova și spre Selvi era greu.

De aci observă bine spre câmpie oarecare trupe turcești de cavalerie, pe care le atacă cu câteva plutoane, le respinge și înaintează apoi pe șoseaua dela Selvi la Târnova.

Această șosea traversează o vale adâncă și strâmtă limitată la Nord și la Sud de înălțimi ridicate care comanda orașul.

Toată coloana primi ordin de a se urca pe înălțimi, la stânga drumului și de a se îndrepta spre oraș, urmând aceste înălțimi.

Marșul cavaleriei spre Târnova se făcu pe 2 coloane de câte trei escadroane fiecare.

A doua coloană la 2 km. în urma celei dintâiu. Când coloana I-a ajunsese la 3 km. spre oraș, turcii care ocupau o pozițiune pe malul drept al râului Iantra, deschiseră un foc de artilerie, însă focul fiind dela prea mare distanță, obuzele nu ajungeau nici până la 1500 metri de coloană. Era o probă de spaimă, ce coprinsese pe turci.

Detașamentul turcesc dela Târnova avea 6 batalioane și o baterie, (circa 4.000 oameni, cu câteva sute de călăreți neregulați).

Generalul Gurko deducând din focul dezordonat și fără nici un scop al turcilor, că sunt cuprinși de spaimă, a hotărât să atace Târnova astfel:

Trei escadroane din coloana I-a să descălțice și să ocupe viile dela stânga drumului, două escadroane din coloana 3-a să descălțice și să ocupe

viile dela dreapta drumului, iar restul să formeze rezerva.

La începerea înaintării, turcii răspunseră cu focuri intense de infanterie și cu o baterie, însă bateria fu în curând redusă la tăcere, așa că infanteria rusă a putut să înainteze.

Întorși pe flancul lor stâng, bătuți de șrapnele la 800 metri distanță, turcii părăsiră definitiv poziția și se îndreptară pe drumul din spre Osman-Bazar.

Generalul Gurko, lăsă în Târnova jum. escadron și aruncă toată cavaleria pe urmele turcilor.

Urmărirea fu împinsă la 8 km., unde se opri din cauza nopței. Pierderile rușilor la Cara-Bunar și Târnova fură de 4 oameni.

Odată stăpân pe Târnova, generalul Gurko, lăsă aci grosul forțelor trupelor sale și aruncă cavaleria sa pe drumul dela Osman-Bazar, Elena, Gabrova și Selvi.

Grupul de Est. Țareviciul comandantul acestui corp știa următoarele despre scopul grupului. „În vederea marșului înainte al armatei, s'a considerat ca indispensabil a întruni C. XII și XIII într'o singură masă, cu misiunea specială de a opera împrejurul Rusciucului și al ocupa”.

În seara de 4 Iulie, trupele acestui grup erau adunate pe malul drept.

Se trimise recunoașteri în valea Iantrei și un regiment de cavalerie cu 1 baterie, spre orașul Biela pentru a'l ocupa și a'l ține până la sosirea infanteriei.

La 6 Iulie un detașament mixt începe construcția unui pod pe Iantra și organizează fortificarea localității Novograd.

La 7 Iulie, se continuă concentrarea corpului de Rusciuk pe Iantra inferioară, între Biela și Dunăre, iar divizia 12-a de cavalerie, primește ordin de a

merge în 3 coloane contra Rusciucului, pentru a recunoaște terenul și a-l curăți de turci, misiune pe care a îndeplinit-o ușor, grație rezistenței slabe ce a întâmpinat.

La 9 Iulie trupele grupului erau la Bilanova, Bielgorod, Obrebnic, Dolni-Monastir, Novograd, Belcov, Ceașovo și Biela.

În seara de 9 Iulie, sosi la Obrietnic regimentul No. 130 de infanterie de Kerson, ceace permise cavaleriei de a continua marșul înainte, după ce dispuse patrurile sale, cu unități înaintate în lungul liniei Dvie-Movli, Ablanovo.

Infanterie corpului XIII era în marș, având cavaleria dela Coprivetz până la satul Radonova, unde se legase : La stânga cu divizia 12-a de cavalerie și la dreapta cu cavaleria corpului de antegardă trimisă la Târnova în direcțiunea Osman-Bazar.

Grupul de Vest, (generalul Krudner) avea misiunea de a merge asupra localităților : Ceaș-Mahala și Nicopole, apoi să înainteze spre Plevna, unde să lase un detașament, pentru paza flancului drept și să se prepare pentru a merge spre Sud.

La 7 Iulie avea pe malul drept, o bună parte din trupe între Bulgăreni și Oriș.

La 8 Iulie seara, recunoașterile aduse știrea că între Osma și Vid, de amândouă părțile șoselei de la Plevna, nu se găsesc trupe, și că orașul Plevna era ocupat de o companie de nizami ce protejau un spital.

Comandantul cavaleriei de recunoaștere din spre Plevna ceru să i se dea un batalion de infanterie, ca să ocupe Plevna fără întârziere. Generalul Krudner, nu crezu însă posibil să ocupe Plevna înainte de ocuparea Nicopolului.

B. Marșul grupului de Vest asupra Nicopolului și luarea acestei fortărețe

Fortăreața Nicopolul, are importanță, pentru că se găsește la 43 klm. de trecerea dela Zimnicea și Șiștov. Armata rusească, pentru a'și garanta din spre dreapta linia sa de comunicație trebuia sau să ocupe Nicopole, sau să-l mascheze cu forțe suficiente.

În seara de 9 Iulie trupele corpului de vest, erau dispuse în localitățile :

Bulgăreni, Stejarof, Kladenoi, Oriev, iar pe malul românesc mai avea încă 1 divizie infanterie și 5 baterii.

Pentru a asigura atacul Nicopolului, față de Plevna și de Vidin se trimete oarecare trupe să mascheze Plevna, iar în ceiace privește direcția Vidinului, s'a ocupat cu cavaleria trecerile după cursul inferior al Vidinului.

Dela 10 la 13 Iulie s'au executat diferite mișcări și s'a grăbit trecerea Dunării în scopul pregătirii atacului astfel, ca în seara de 13 Iulie, trupele corpului de Vest, erau dispuse în modul următor :

La Debovo (Debo), 6 batalioane, 3 sotnii și 24 tunuri.

La Breslanița, 6.1 | 2, sotnii și 6 tunuri.

La Trestenicul turcesc și Bulgăreni, 3 batalioane, 3 sotnii și 8 tunuri.

La Mrșovița, 6 batalioane, 10 E., și 46 tunuri.

La Lozica, 6 batalioane, 2 sotnii, 16 tunuri.

Lângă Novaci (Novacini), o companie de săpători și o sotnie de Don.

La Peti-Kladenci, o sotnie și parcurile de artilerie

La Zimnicea, 3 batalioane, 1 sotnie și 8 tunuri.

În seara de 14 Iulie generalul Krudner a dat

ordinul de luptă pentru dimineața de 15 care se vede intențiunea de a ataca cu 3 coloane principale între Vid și Osmă și cu 2 coloane (a. 6) seculare pe ambele flancuri și anume:

1. Detașamentul (Schilder-Schuldner) fiecare de 6 B+4 E+9 jum. sotnii×30 tunuri va înainta între râurile Vid și Osmă, podurile de pe Osmă, apoi va opera contra inamicului de pe malul drept al Osmei, îndreptând pe acest mal, după ocuparea podului dela Muselievo, unul din regimentele sale. Va ocupa din zori adăposturile preparate pentru ele și apoi va deschide focul asupra Bateriilor inamice.

2. Detașamentul general Vajaminof regiment 121 de Penza se va duce din zori în râpa Ermenli, va ocupa morile care se găsesc pe această râpă, precum și pâlcurile de pădure ce sunt la dreapta bateriilor, ocupând astfel flancul drept al artileriei; iar Regimentul cazaci de Don va păzi flancul drept al regimentului 121 de Penza, supraveghind, drumul ce duce dela Nicopole la satul turcesc Belene.

Detașamentul general Lascaref: Regimentul de Galiția va păzi satul Vobel, și va ataca din această direcție.

Regimentul de Koslov va coopera cu detașamentul generalului Schilder, pentru ocuparea podului dela Muselievo și pentru o mișcare ulterioară pe malul drept al Osmului.

Două sotnii vor păzi flancul stâng al trupelor așteptând ca rezervă s'a oprit infanteria, 4 baterii și 2 sotnii.

În general pentru atacul Nicopolului erau 18¼ batalioane, 24½ escadroane și sotnii și 92 tunuri de câmp. Afară de aceasta, generalul Krudner mai primise, timporal, comanda tuturor bateriilor de

asediu și de câmp, ce erau pe malul stâng al Dunărei și anume :

La gura Oltului 4 baterii ;

La satul Flămânda 2 baterii ;

La Turnu-Măgurele 4 baterii.

În dimineața zilei de 15, bateriile acestea dete semnalul de atac.

Imediat, bateriile turcești începură să răspundă, dar artileria rusească le forță în curând să tacă.

În acest timp, între Osma și Vidin în fața poziției turcești fortificate și ocupată de 3 tabore și 3 tunuri, se producea intrarea în linie a detașamentului generalului Schilder-Schuldner, care avea dispozițiunile următoare :

1 regiment cu 2 baterii ataca de front venind despre Debo.

1 regiment cu 2 baterii și 2 sotnii, înainta contra satului Grădești (Găureni), și apoi avea ordin a se uni cu regimentul de front, pentru a opera spre stânga, forțându-se să întoarcă pe turci din această parte.

6 $\frac{1}{2}$ sotnii și 1 baterie, observau drumul spre satul Gulianci, pentru a împiedica pe inamic de a eși, sau de a intra în Nicopole.

La ora 8 focul concentrat al tunurilor rusești, forța 3 tunuri turcești să părăsească pozițiunea și să se retragă, iar generalul Schilder-Schuldner, ordonă regimentului de front să atace și după un scurt foc de infanterie, regimentul goniră cu bationeta pe turci din ultimele pozițiuni înaintate, și înaintează către Muselievo ocupând înalțimile care formau aci un cap de pod.

Regimentul destinat să atace Grădești a făcut marșuri și contra marșuri aproape 12 ore și a avut câteva desfășurări, provocat de întâlnirea cu un convoiu turcesc. Abia la ora 4 se întâlnește la Muselievo cu regimentul de front.

Cam în acelaș moment, podurile dupe râul Osma și satul Dzorno, fură ocupate de 1 regiment de infanterie, care înainta dela Sud de Nicopole.

Acest regiment (De Koslov) din detașamentul Laskaref după ce își restabili ordinea, înaintează către înălțimile dela Sud de Nicopole, călare pe drumul Nicopole-Grădești și împreună cu alte unități venite din spre dreapta, ocupă aceste înălțimi luând și 4 tunuri dela turci.

Turci se retraseră spre Nicopole, ocupând alte pozițiuni, preparate d'înainte, în lungul râpelor, iar unitățile rusești ale acestui regiment, rămaseră aci, până la ora 4, ocupându-se cu reformarea ordinei lor de bătae, ruptă prin luptă.

Pe la ora 2, generalul Krudner fiind informat de mersul luptelor spre stânga, dăte ordin detașamentului din dreapta să înceapă atacul.

1 regiment infanterie (Galiția) care se găsea în această parte, se aruncă înainte, traversează un spațiu complectamente descoperit, sub un foc foarte hrănit al turcilor, scoase pe inamic din șanțurile de tiraliori, cu singurul tun ce mai conținea încă.

În acelaș timp înaintează și artileria dela centru, deschizând focul asupra unei baterii turcești și asupra tranșeelor așezate pe malul drept al râpei dela Nicopole. Aceste două acțiuni forțară pe turci să se retragă, până la cele două tabere dispuse alătura de redutele No. 2 și 3. Regimentul rus încurajat de primul succes, înaintează și respingând pe turci până la marginea de Sud a orașului, ocupă reduta No. 2 cu cele 2 tunuri ce conținea până la ora 4.

Dela ora 4—7 s'a încercat 3 atacuri asupra redutei No. 3, însă nu a putut-o ocupa, fiind bine apărată de turci.

La ora 7 observându-se că cea mai mare parte

din garnizoana turcă, din reduta No. 3, se retrăgea spre fortăreață, rușii profitând de această circumstanță o ocupă.

Unitățile dela stânga, văzând că redutele No. 2 și No. 3 sunt ocupate, au încercat atacul asupra redutei No. 1 și asupra unei lunete însă nu le-a putut lua.

Cam în acest timp un regiment din detașamentul Velisamanof, venind dinspre Est, respinge stânga turcilor și se apropie de Nicopole dinspre Sud-Est în direcțiunea drumului dela Șiștov.

Pe când se petrecea aceste operațiuni, pe malul stâng al Osmului, în satul Muselivo, erau adunate sub comanda generalului Schilder-Schuldner 1 regiment de infanterie, 1 batalion, 1 regiment de Ulani, 3 sotnii și 3 baterii, iar pe terenul cuprins între Muselievo și Dunăre, nu mai rămânea la Vest de Osm, decât 6 $\frac{1}{2}$ sotnii și 6 tunuri, sub comanda colonelului Tutolmin, căruia i se dăduse ordinul „de a observa drumul ce conducea la satul Gulianci, spre a nu lăsa să intre, sau să iasă inamicul.

La sfârșitul zilei de 15 Iulie, trupele corpului de Vest, stăpânea toată ante-linia turcilor și redutele 2 și 3 ce dominau orașul. A doua zi se prepară asaltul cetății, în care se făcuse o breșă dinainte cu artileria de asediu. Acest asalt nu fu însă necesar, căci garnizoana Nicopolului depuse armele în dimineața de 16 Iulie.

În rezumat Nicopolul a fost atacat în ziua de 15 Iulie cu trei coloane:

Pe la Sud o coloană, iar pe malul drept și stâng al Osmei câte o coloană. Coloana de pe malul stâng a fost mai puternică de teama că turcii vor veni dinspre Vidin ca să atace trupele rusești. În

rezervă 1 regiment infanterie și 22 tunuri, (20.006 oameni și 92 tunuri contra 8000 turci).

De fapt numai regimentele dela Sud au luat parte la atac.

La 7 ore seara turcii sunt împinși din împrejurimi în orașul Nicopoli; iar în ziua de 16 Iulie comandantul turcilor (Hasan Pașa) cu toate promisiunile lui Osman Pașa că î-i va da ajutor, capitulează.

Trupele românești au ajutat pe ruși la ocuparea Nicopolului bătănd cetatea și împrejurimile cu artileria dela Flămânda, Măgurele, Islaz, iar cu infanteria dela Islaz și Gura Oltului a întreținut focuri vii asupra infanteriei și armatelor turcești din redevutele de pe Osma.

Deosebit ambulanța diviziei 4 română a dat ajutor pentru transportarea răniților dela Măgurele la Piatra.

Numărul de prizonieri fu de 7000, dintre care 3000 răniți. Turcii avură 1000 morți. Se luă odată cu cetatea 6 drapele, 113 tunuri, mai bine de 10.000 puști și 2 monitoare.

Pierderile rușilor în morți și răniți fură de 1 general, 7 ofițeri superiori și 1279 de oameni.

În ziua de 16, trupele generalului Krudner erau dispuse astfel:

În Nicopole: 3 regimente, 4 baterii pedestre.

La Sud de Nicopole, 8—10 km. distanță: 3 regimente și în apropierea lor 6 baterii pedestre. Înaintea flancului drept al acestei pozițiuni, în spre Plevna, și la 12 km. de acest oraș, era dispusă brigada de cavalerie, sub comanda generalului Lascaref, (4 escadroane, 6 sotnii, 6 tunuri călărețe). Spre Sud, la 11 km. de aceste fortărețe principale și cam la aceiași distanță de Plevna, erau 2 batalioane, 2 sotnii și 1 baterie cu frontul spre Plevna 1 batalion pentru paza convoiurile dela Bulgăreni.

CAPITOLUL V

OPERAȚIUNILE CORPULUI DE ANTE-GARDĂ DELA 27 IUNIE LA SFÂRȘITUL LUI IULIE ¹⁾

1. Operațiunile dela 27 Iunie la 5 Iulie st. v. Marșul dela Târnova la Sud de Balcani. Luptele dela Haimkioi, Orezari, Uflani, Kazamlâc, satul Șipca.
2. Operațiunile dela 6 Iulie la 12 Iulie: Luptele pentru ocuparea pasului Șipca. Dispozițiunile de odihnă și concentrarea.
3. Operațiunile dela 13 Iulie la finele lunii. Operațiunile dela 27 Iunie la 5 Iulie. La 27 Iunie grosul ante-gardei era la Târnova și avea 8 jum. batalioane, 5 jum. excadroane și 16 tunuri.

1. Operațiunile dela 27 Iunie la 5 Iulie

Detașamentele de cavalerie erau trimise astfel: Spre Est la satul Mirdanja (8 excadroane și 6 tunuri); Spre Est, la satul Pușova, (6 sotnii și 2 tunuri); și spre Sud, la satul Prisova, (12 sotnii și 6 tunuri).

La 16 km. spre Nord de Târnova, la Rozen, se găsea convoiul întregului corp, protejat de 2 batalioane cu 2 tunuri, din miliția bulgară.

Trupele turcești, ce apărau regiunea Balcanilor de mijloc, care se găseau la Sud de Târnova, de la satul Slivca la Est, până la satul Șipca la Vest, pe 85 km. erau comandate de către Reuf-Pașa și dispuse în modul următor:

1) Rezumate după lucrările marelui stat major rus, traduse de general Gărdescu.

La Sliven 3 batalioane, 6 escadroane, (2550 oameni).

La Tvarditza 1 batalion, (650 oameni).

La Hainkioi 1 batalion (650 oameni).

La Kazamlâc 2 batalioane cu 3 tunuri (1350 oameni).

La Eni-Zagra 2 batalioane și 1 escadron (1400 oameni).

Lângă Șipca, 4 batalioane (3600 oameni).

La pasul Șipca, pe drumul dela Gabrova la Kazanlâc, 6 batalioane, 9 tunuri (4050 oameni).

Total 13250 oameni.

După ocuparea Târnovei se dete corpului de ante-gardă, misiunea de a ocupa defileurile Balcanilor.

De la Târnova (45-55 km. de Balcani) duc 4 drumuri principale în Rumelia prin defileurile : Tvarditza, Haimkioi, Travna și Șipca.

Toate aceste drumuri se găsesc pe linia principală de operațiune Târnova-Adrianopole.

Populația considera ca cel mai lesnicios pentru trecere, defileul de la Șipca; apoi în ordine descrescândă, cel de la Tvarditza, Travna și în fine cel dela Haimkioi.

Din informațiunile luate, Gurko știa că Șipca era fortificată și păzită, de asemenea știa că trecerea dela Trevna debușa aproape de Kazamlâc și că forțe turcești se aflau acolo. Prin urmare înainte ca corpul de ante-gardă să fi răușit să treacă defileurile muntoase și să se adune în vale, putea să fie atacat și distrus în parte. Nu rămânea dar decât 2 treceri, aceia dela Tvarditza păzită de mici detașamente turcești și aceia de la Haimkioi nepăzită de nimeni.

Generalul Gurko hotărâ să treacă corpul său prin defileul dela Haimkioi. Apoi, după ce se v'a în-

toarce la Vest, să bată în parte pe turcii dela valea Tundjei, să pună mâna pe Kazamlâc și operând contra comunicațiilor trupelor turcești adunate la Șipca, să-i forțeze să părăsească defileul. In cazul că turcii vor să adune forțe importante și să le concentreze, Gurko hotărâ să se oprească și să se fortifice la debușarea trecerii dela Hainkioi, așteptând aci sosire de ajutoare. La 18 Iunie, trimise înainte o sotnie de cazaci și detașamentul de pionieri, cu misiunea de a recunoaște defileul dela Hainkioi și de a repara trecerile. Pentru a îndepărta atențiunea turcilor de acest defileu, ordonă să se facă demonstrațiuni de cavalerie către Tvarditza, Trava și Șipca.

Deosebit a fost trimis generalul Rausch, cu o sotnie și un detașament de pionieri călări, să recunoască defileul și să repare podurile.

Aceste dispozițiuni generale ale lui Gurko, au adus între 30 Iunie și 5 Iulie st. v. luptele dela; A. Hainkioi, B. Orezari, G. Uflani, E. Kazamlâc, F, satul Șipca.

A. Hainkioi

La 30 Iunie toate fracțiunile corpului de antigardă, erau adunate la satul Prisovo și la 10^{1/2} a început marșul.

La satul Placovo, coloana găsi pâine preparată de locuitori, după instrucțiunile date de generalul Rausch. Noaptea de 30 Iunie 1 Iulie trupele au sosit în Bivuac, lângă Streinei-Colibi, unde coada sosi tocmai pe la 2. A doua zi 1 Iulie la ora 6 dimineața, coloana se puse în marș și făcu haltă mare între satele Voineasa și Raicovici.

In timpul haltei generalul Gurko adresă comandantului de căpetenie următorul raport:

„Sunt la halta mare și oamenii își fierb hrana la ora 5 seara mă voiu urca în defileu, care este numai la o oră de marș. Mâine 2 Iulie, sper cu ajutorul lui Dumnezeu, să ocup debușeul din valea Tundeii. La Hainkioi nu e decât un tabor fără tunuri, venit dela Tvarditza. Nu știu ce ce găsește, le Kazamlâc. Fără pericol pentru linia mea de retragere, ar fi de dorit să obțin concursul trupelor corpului VIII, chiar nu mai a unei brigade. Ar fi bine asemenea, să am un detașament din corpul VIII la Hainkioi, în seara de 3 Iulie. Atunci aş putea cu șanse de succes, să merg spre Maglije și în dimineața de 5 să atac Kazamlâcul. Ar fi bine să se amenințe de front trecerea dela Șipca, la 4 și 5 Iulie. Ocuparea celor două defilieri și a Kazamlâculni va produce fără îndoială, cea mai mare impresiune morală asupra populațiunii turcești și această impresiune se va refrânge și asupra trupelor lor. A nu profita de această impresiune și a nu împinge eforturile mai departe, spre Filipopol sau Harmanli (nord de drumul de fier) ar fi o crimă. De altă parte este nevoie a mi se asigura trecerile înapoi“.

La acest raport se trimise în dimineața de 2 Iulie, dela Cuartierul general, atunci la Târnova, răspunsul următor:

Marele Duce a ordonat să vi se răspundă cele ce urmează:

„Ori cât de strălucite ar putea fi consecințele unui marș repede a corpului vostru spre Filipopole și Harmanli, dar fiindcă nu e posibil a-l întreprinde decât în urma ocupării sigure a trecerilor Balcanilor de către corpului VIII (ceace ar necesita o divizie de infanterie) este necesar să păstrați numai defileurile, până la sosirea la Târnova a corpului

al XI-lea, căci slăbirea corpului VIII cu o divizie, poate să pună pozițiunea noastră la Târnova în cel mai mare pericol, în caz când armata turcă ar eși din Sumla și ar face un atac decisiv prin Osman-Bazar.

„Marele Duce mai socotește, ca este imposibil de a se lua din corpul al VIII, mai mult decât un regiment de infanterie și o baterie, pe care le trimite la Gabrova și la Șipca. De aceea, dacă Escelelența Voastră, la sosirea sa la Hainkioi, găsește că față de situația în care vă veți găsi. un marș spre Kazamlâc este prea riscat, vă autoriză, să vă opriți la Hainkioi, să vă instalați solid la eșirea defileului, și să vă limitați numai la incursiuni de cavalerie, al cărui obiect poate fi sau Kazamlâc sau Ienizagra, (pentru a distruge drumul de fier) sau, în fine, drumul de la Sliven.

„Ca concluziune adaug că: comandantul de căpetenie hotărășie. și încă odată îmi ordonă, de a face cunoscut Escelelenței Voastre, că ori care ar fi consecințele mișcării voastre înapoi de Balcani va trebui, să vă limitați la ocuparea defilenrilor și la trimiterea de puternice patrule de cavalerie, pentru a face incursiuni.

„Numai după ce armata se va fi concentrat, și va fi mers înainte, Marele Duce va decide și vă va spune hotărât să începeți mișcarea înainte cu grosul trupelor“.

La 1 Iulie, ora 5 seara, brigada de tiraliori ajunse pe vârful lanțului principal al Balcanilor și de aci fu trimisă cam la 10 km. înainte debușării defileului. Celelalte trupe bivacuă pe vârful pasului, neputând sosi aci decât foarte târziu, din cauza dificultăților pricinuite prin urcarea artileriei.

Patrurile trimise la extremitatea defileului și locuitorii Bulgari comunicară, că la Hainkioi există

o tabără turcească cam de un tabor. Nu era deci teamă să se întâlnească nici o rezistență serioasă din partea turcilor. Ordinea de mișcare pentru 2 Iulie fu următoarea :

Avantgardă compusă din :

Două sotnii de plastuni, cu 2 tunuri, 1 batalion cu 4 tunuri, apoi alte 3 batalioane, cu o baterie de munte, și, în fine, 4 sotnii de cazacii, detașamentul de pioneri călări.

Această coloană forma ante-garda corpului de ante-gardă. Celelalte trupe urmau la oarecare distanță înapoi, încadrate de miliția bulgară și 4 tunuri, iar în coadă toată cavaleria, (16 escadroane și sotnii cu 12 tunuri de munte).

Pela orele 9 jum. dimineața, capul ante-gardei, atinse eșirea defileului și descoperi la 2600 m. înainte o tabără turcească. Imediat sotniile de plastuni se desfășoară în trăgători, iar batalionul din cap în linie de companii, ocupă o poziție pe flancul drept al plastunilor. O baterie se așează în baterie la 1400 m. și deschide un foc de mitraliere.

Luată pe neașteptate, turcii se aruncară într'o râpă în spatele taberei și începură să se adune în viile etajate deasupra acestei râpe. Plastunii continuă mișcarea înainte, angajară focul cu ei, pe când batalionul de tiraliori ocupă satul Hainkioi, așezat la Vestul viilor. Văzând flancul lor stâng debordat, batalionul turcesc bătu în retragere prin satul Cunari, Plastuni, batalionul 14 de tiraliori și o secție de artilerie urmărind pe turci până la satul Cunari.—Aci se opriră ca să-și fiarbă hrana. În ajutorul batalionului turcesc care se retrăgea veni un alt batalion dinspre satul Tvarditza. La ora 7 seara cele 2 batalioane turcești, înaintară la atacul satului Cunari, însă rușii întăriți încă de un

batalion de trăgători forțară pe turci la retragere. Intunericul opri orice urmărire. Trupele rusești se retraseră la Hainkioi iar turcii spre orașul Sliven.

În acest timp generalul Rauch, cu 1 regiment de cazaci de Don, se îndreaptă spre Eșekioi și Eni-Mahala. Țăranii primiră pe cazacl cu lovituri de puști, apoi fugiră spre munți, de ceaialtă parte a râului Tundjea. Cazacii îi urmăriră dar fură în curând opriți lângă satul Balabani, de către un batalion turcesc. trimis dela Eni-Zagra. Acest batalion ocupă o puternică poziție, unde după ce înlesni fuga locuitorilor, se retrase spre Eni-Zagra. Generalul Rauch rămase la Eșekioi, care bara valea Tunjei. Spre seară toată brigada de cazaci, cu o baterie de Don, era întrunită la Eșekci.

Lupta dela Hainkioi și din prejur, dela 2 Iulie, cauză rușilor o pierdere de 7 oameni morți sau răniți. În tabăra turcească se găsi cartușe și pâine.

B. Orezari

Toate informațiunile arătau că: Eni-Zagra erau aproape 3 batalioane: nimic la Eski-Zagra, precum și în toată valea Tundei, până la Kazamlâc. Pentru acest din urmă oraș informațiunile erau nesigure. Se putea însă presupune că cifra trupelor inamice varia între 5 și 10 batalioane. În fine, la debușarea defileului Șipca se putea aștepta, să se găsească 8-10 batalioane, în total împrejur de Kazamlâc, trebuiau să se găsească 13-10 batalioane.

Cu aceste date generalul Gurko hotărî la 4 Iulie, să meargă spre Kazamlâc. Ca să-și asigure spațele, hotărâ să lase o parte din forțele sale, pe panta de Sud a pasului dela Hainkioi și apoi la 3 Iulie, să facă o demonstrație cu cavaleria spre

Eni-Zagra, pe când în dimineața zilei de 4 Iulie, merge cu grosul forțelor spre Kazamlâc. În dimineața zilei de 3 Iulie turcii trimise dela Eni-Zagra spre Orezari 3 batalioane de infanterie și 6 tunuri. La această noutate, generalul Gurko luă fără întârziere dispozițiunile următoare :

„1 regiment de dragoni cu o baterie, să urmeze valea spre Orizari și să se unească cu o sotnie de cazaci, care luase contact cu turcii. 4 sotnii de Don cu 2 tunuri, va merge spre Orizari, pe înălțimi, peste Zapanli, pentru a opera pe flancul turcilor.

Două drujine din miliția bulgară, cu 4 tunuri, va merge de asemenea spre Orizari, pe vale și după circumstanțe, sau va lua parte la atacul cavaleriei, sau în cazul unei înfrângerii, va acoperi retragerea.

În fine toată cavaleria ce va rămâne, trebuie să se prepare pentru a înainta imediat, la caz de nevoie. Infanteria va rămâne în bivuacurile sale“. Regimentul de dragoni a sosit la timp, și a scăpat sotnia de Ural, care de 2 ore lupta contra forțelor superioare, de cerchezi. La sosirea dragonilor pe câmpul de luptă, toată cavaleria turcească se urcă pe munți și dispăru. Îndată sosită și cazacii, deschizând focul cu cele două tunuri, contra flancului stâng al bateriei turcești, care asăltată de aceste donă focuri încrucișate, nu ai putu ține și schimbă pozițiunea. Retragerea acestei baterii, servi de semnal pentru atacul cavaleriei rusești. Dragonii înaintară de front, iar cazacii contra flancului stâng, forțându-se să ia pe turci pe la spate, pe când sotnia de Ural amenință flancul lor drept. În acelaș timp, la 3 sau 4 km. se arătară drujinile bulgare, La vederea infanteriei, care se apropia, și de teamă de a nu fi complectamente tăiați, batalioanele turcești se puseră în retragere urmăriți de

dragoni și de cazaci, ceea ce dete loc la câteva încăerări crâncene.

Apropierea nopței opri urmărirea, care fu împinsă până la satul Bania, unde după ce lăsară un post destul de puternic, trupele se ntoarseră înapoi noaptea.

Această luptă puțin importantă prin proporțiile ei, avu cu toate acestea consecințe serioase, căci asigură pentru câțva timp spatele antegărzii.

În aceeaș zi, 3 Iulie, recunoașterile trimise, reușiră să distrugă 150 metri de sârmă, pe șoseaua ce ducea dela Eni-Zagra spre Eski-Zagra, apoi pe drumul ce ducea spre satul Uflani, puseră mâna pe un convoiu turcesc cu 80 de lăzi de cartușe.

C. Uflani

În ziua de 3 Iulie, generalul Gurko trimise un raport cuartierului general, în care zicea între altele :

„Măine, 4/16 Iulie, am intențiunea de a merge spre Kazamlâc, voesc să petrec noaptea de mâine la Maglije și poimâne 5 Iulie să atac Kazamlâcul“.

El dete în acelaș timp ordinele de atac pe 2 coloane astfel :

„Coloana din dreapta : sub ordinele generalului Sviecinski, 7 Bt.+8 sot.+10 tunuri călărețe, va merge pe drumul ce urmează piciorul munților trecând prin satul Uflani.

„Coloana din stânga : 14 escadroane sau sotnii și 6 tunuri călărețe, sub prințul Nicolae Maximilianovici, va urma drumul în lungul râului Tundea.

Două escadroane de cazaci, că legătură, vor merge între aceste două drumuri.

„Două batalioane din miliția bulgară, două ba-

terii de munte și un regiment de cazaci de Don, sub ordinele Maiorului — General Stolietof, se vor stabili pe o pozițiune lângă Hainkioi, spre a proteja intrarea defileului“.

La ora 6 dimineța, cele două coloane se puseră în mișcare. La 8 $\frac{1}{2}$ dimineța, patrulele făceau cunoscut, că înainte de satul Uflani se vede un mic grup de basbuzuci, Fără a da vre-o importanță acestei informațiuni, coloana din dreapta își continuă mișcarea.

Această poziție era ocupată de 3 batalioane turcești, care veniseră dela Șipca la Uflani. în noaptea de 3-4 Iulie, și care fortificase imediat poziția.

La ora 10 dimineța, când capul ante-gărzi, se apropiase la 650 m. de poziție, turcii deschiseră focul, având foarte bun câmp de tragere.

Comandantul coloanei de dreapta ordonă unui batalion a lua formațiune de luptă, unei baterii a se pune în baterie la stânga acestui batalion, un batalion a se desfășura la stânga bateriei, iar cele două batalioane din militia bulgară și cele 4 tunuri să se oprească pentru a forma rezerva. Sotnia de plastuni primise ordin a se așeza la dreapta, la piciorul munților. Astfel pe toată linia de bătae se angajează luptă cu focuri, Generalul Gurko, venind aci dete ordin sotniilor de plastuni, a se urca imediat pe munte, pentru a întoarce stânga turcilor, iar coloanei din stânga, de a ataca flancul drept al poziției, încercând să o ia pe la spate, pentru a tăia turcilor linia lor de retragerere spre Kazamlâc.

Ducele Nicolae de Leichtenberg (Nicolae Maximilianovici) auzind bubuitul tunului spre dreapta sa, din propria lui inițiativă își întoarce coloana de cavalerie și merse la glasul tunului. Ajuns la locul de luptă indreptează câteva sotnii contra

flancului drept al pozițiunii turcești și altele pe la spate, oprind și o rezervă.

În acest moment sotniile de plastioni ce se urcaseră pe munte, întoarseră stânga turcilor. Cu toate focurile încrucișate pe care le primeau, turcii se țineau pe poziție. Pe la amiază, batalioanele coloanei din dreapta înaintară la atac. Turci nu așteptară atacul cu baioueta și începu a se retrage. Văzând că retragerea spre Kazamlâc, le era tăiată de cavaleria rusească, ei se îndreptară spre 2 difeurei situate la Nord de satul Uflani, în speranța de a se stabili aci pe o pozițiune. Trăgătorii ruși, urcară repede înălțimile întoarse spre difeurei și prin împușcături îi forțară într'o dezordine complectă, să-și caute scăparea în munți. Rezistența opusă ee turci la intrarea difeurilor, fu ultimul act al acestei lupte, care se termină la 2 ore după amiază. Rușii pierd 2 ofițeri și 60 oameni.

D. Kazamlâc

După ce adună trupele, care luaseră parte la luptă, generalul Gurko le dăte 2 ore repaus, apoi la 5 ore seara se îndreptă spre Maglije, unde dăte ordin pentru marșul de a doua zi, spre Kazamlâc.

Orașul Kazamlâc este așezat pe valea Tundjei, la poalele lanțului principal al Balcanilor. Această regiune fără să fie prea ridicată, are un comandament important asupra orașului. Marșul unei trupe este posibil pela picioarele acestor înălțimi, dar numai pentru infanterie și cavalerie în mici detașamente. Marșul artileriei nu este posibil. La picioarele acestor înălțimi, la Estul orașului, sunt grădini și vii, pe o întindere de 7-8 km. Aceste grădini și vii se întind la Sud și la Vest, dar numai pe

1500 m. În spre Nord-Vest se află o câmpie completamente descoperită, unde se ridică ici, colea, mici pâlcuri de pădure. Această câmpie se întinde până la Balcani, care se ridică deasupra ei în pante foarte rezezi. Drumul către satul Șipca, trece prin această câmpie, dincolo de sat, și urcă repede până la pasul Șipca. Distanța între Șipca și Kazamlâc este aproape de 12,5 km.

Atacul s'a hotărât astfel:

Coloana din dreapta, compusă din 2 sotnii de piastuni și dintr'un batalion de tiraliori, va merge prin munți și va ataca Kazamlâcul, dinspre N.-Est.

Coloana din mijloc, sub comanda generalului Zvievinski, compusă din miliția bulgară, 3 batalioane de tiraliori, 4 tunuri călărețe și o baterie de câmp, înainta spre Kazamlâc, pe drumul ce urmează piciorul munților.

Coloana din stânga, formată din brigada de dragoni, regimentul de huzari și o baterie călăreață, sub comanda prințului Nicolae Leichtenberg, va urma drumul de Sud. Câte o sotnie va fi afectată fie-căreia din coloanele din dreapta și din stânga, celelalte sotnii la coloana din centru.

Trupele se puseră în marș la 5 Iulie în zorii zilei. Corpul turcesc format din 2 batalioane, cu trei tunuri și o mică cantitate de cavalerie neregulată, ocupă o poziție la 7 km. la Est de Kazamlâc, de amândouă părțile drumului mare ce trece prin satul Uflani.

La 7 ore dimineața, coloana din centru fu oprită de focul artileriei turcești. Imediat batalioanele din cap, își luară formațiunea pentru luptă. Artileria se puse în baterie și deschise focul. Brigada de miliție bulgară și alt batalion de tiraliori rămaseră în rezervă.

Coloana din stânga după ce debordase flancul

drept al inamicului, începu un foc de artilerie contra acestui flanc. Cu tot focul încrucișat al artileriei, al dragonilor și al tiraliorilor pe jos, turcii se ținură cu încăpățănare pe poziția lor.

Coloana din dreapta intră și ea în acțiune, întâlnind la picioarele munților grupuri de infanterie și de cavalerie, care protejau flancul stâng al pozițiunii, contra unui marș învăluitor. Profitând de avantajul terenului, marșul coloanei din dreapta fu oprit câțva timp de către turci, însă în urmă se retraseră spre Nord-Est, spre satul Hasit. Din cauza acestei mișcări de retragere, coloana din dreapta își modifică de asemenea situațiunea și luă altă direcție de marș, îndepărtându-se de coloana din centru, căruia nu putea să-i mai aducă un concurs imediat, pentru atacul orașului.

Generalul Zviecinski, văzând cu concursul coloanei din dreapta, nu mai putea să fie imediat, trimise pe înălțimile apropiate câteva companii din rezervă, care debordară îndată flancul stâng al turcilor și deschiseră focul asupra lor. Artileria turcească fu constrânsă, să schimbe poziția și se îndreaptă spre Kazamlâc, urmată de infanterie. Toată linia de bătae a rușilor îi urmă. După o retragere de 2 km. turcii se opriră pe o nouă poziție, unde fură în curând atacați de front și de flanc, de infanterie și cavalerie.

Generalul Gurko, observând dupe înălțimile unde se găsea, o coloană în marș dinspre Șipca spre Kazamlâc, trimise ordin coloanei din dreapta de a prelungi mișcarea înspre Hasit și de a opri mișcarea turcilor.

Generalul Zveincinski, comandantul coloanei din centru, văzând că atacul era destul de preparat, hotărâ să dea asaltul. Trimise pentru întoarcerea flancului stâng al turcilor restul de trupe ce-i mai

rămăsese rezervă, apropiie de linia de bătae cele două drujine din din mișcarea bulgară și apoi înaintă la asalt. Turcii văzând mișcarea, începură retragerea.

Pe când se petreceau acestea la centru, ducele Nicolae de Leichtenberg ocupă orașul Kazamlâc cu cavaleria.

Această ocupare a orașului, punea într'o situație foarte dificilă infanteria turcească, care se retrăgea, după pozițiunea sa cea de a doua. Ea nu putea trece decât prin vîi, prin oraș și înălțimi. În acest punct însă, strînsă din toate părțile de către trupele rusești, ea fu complectamente pusă în dezordine. Lupta era terminată pe la ora 1 după amiază. Turcii pierdură cele 3 tunuri și 400 de prizonieri, fără a se socoti morți și răniți. Pierderile rușilor, 3 morți și 11 răniți.

E. Satul Șipca

Lupta fiind terminată, infanteria rămase în repaus, iar cavaleria se îndreaptă spre panta de Sud, a defileului dela Șipca, spre satul Șipca și pe drumul Șipca-Colofer.

Batalionul turcesc care rămăsese la satul Șipca, după plecarea celorlalte 3 batalioane spre Uflani, eră să meargă în ajutorul Kazamlâcului, dar aflînd de rezultatul luptei, se întoarse înapoi, și se urcă pînă la pasul Șipca, sporind pînă la 7 numărul batalioanelor turcești de aci.

La 2 ore după amiază Husarii scsiră în apropiere de satul Șipca, unde zărind o mare tabără turcească, înaintară descălecați contra taberei. Ea era părășită și fu ocupată, fără să se tragă o lovitură de pușcă. Se găsiră aicea mai bine de 150 de corturi, o mulțime de material și foarte multe

aprovizionamente de cartușe și de hrană. De aci cavaleria merge către sat, descălica la 500 m. și traversând satul, ocupă debușeul râpei, prin care trece drumul pasului Șipca. Aci puse mâna pe un convoiu de 80 de trăsuri de pesmeți. Această pierdere fu dezastruoasă pentru turci, căci ea fu cauza, că apărătorii pasului Șipca fură privați, în cea mai mare parte, de mijloacele lor de subzistență.

La orele 5 sosi la satul Șipca, infanteria care fusese lăsată în repauz la Kazamlâc. În fine la 10 ore seara sosiră la Kazamlâc miliția bulgară cu cu 2 baterii de munte și un regiment ee cazaci de Don, care păzise până aci defileul dela Hainkioi. Aceste trupe fură înlocuite la Hainkiol printr'o brigadă de infanterie, trimisă din ordinul comandantului de căpeteăie, așa cum se va arăta în capitoul următor.

Astfel dar, în seara de 5 Iulie, toate forțele corpului de antegardă erau adunate pe vertantul Sud al defileului dela Șipca.

II. Operațiunile dela 6 Iulie la 12 Iulie ; Atacul și luarea pasului Șipcei de către trupele corpului de ante-gardă și cele dela Gabrova.

Aceste operațiuni prezintă cinci situațiuni diferite și anume :

- a) Măsuri premergătoare.
- b) Luptele de pe muntele Bedec.
- c) Atacul pasului Șipca pe la Nord.
- d) Atecul pasului Șipca pe la Sud.
- e) Ocuparea pasului Șipca fără lupte.

a) Măsuri premergătoare

Pasul Șipca se găsește pe o șosea care duce la orașul Gabrova spre Kazamlâc. Pe primii 7 km.

începând dela Gabrova, șoseaua merge prin valea râului Cozeștrița, apoi de aci urcă spre Balcani până la 7 km. de muntele Șipca urmează creasta îngustă a unui deal, care prezintă la Vest și la Est escarpamente repezi, deasupra unor râpi adânci. La urcușurile cele mai repezi, turci au construit Blocausuri la punctul Kadișca și la punctul Uzun-Kuş.

Dela muntele Șipca, șoseaua urmează creasta principală a Balcanilor, spre muntele Sf. Nicolae. Drumul se ridică pe muntele Sf. Nicolae, înfășurând vârful său spre partea orientală. Aci se găsește punctul cel mai ridicat al pasului, la 1250 metri d'asupra nivelului mării. Coborârea spre partea sudică a Balcauilor, începe dela muntele Sf. Nicolae, ea urmează un scurt braț de munte, ce se îndreaptă spre satul Șipca. Intre aceste două puncte, depărtate de 6 km. drumul urmează o linie în zigzag, suependat deasupra unor râpe escarpate.

Dela satul Șipca la Kazamlâc, șoseaua pe 10 km. de lungime este într'o câmpic despădurită.

Lungimea totală a drumului, dela Gabrova la Kazamlâc, este de 35 km. Defileul socotit dela încrucișarea șoselei Gabrovei cu drumul spre Zeleno-Drevo, până la satul Șipca, este de 18 km.

La Estul pasului Șipca sunt 3 vârfuri de munți : Târșova, Demir-Tepe, Demievici-Socok. Aceste trei vârfuri formează o mică creastă muntoasă legată cu vârful pasului Șipca printr'o șea îngustă.

La Vestul pasului sunt cele trei înălțimi :

Volinsca, Gorski-Kurgan, Maliș (Lysa-Planina).

Aceste trei înălțimi sunt legate între ele cu vârful pasului Șipca.

Turcii dispuneau pentru apărarea pasului de 7 batalioane (4700) oameni și de 9 tunuri, puse sub comanda lui Kulusii-Pașa. Cum ei se așteptau la

atacul rușilor din spre Gabrova, preparaseră în această parte 5 pozițiuni fortificate :

a) La blocausul al 2-lea (Sred-Bekleme) tranșee pentru trăgători cu două rânduri de focuri.

b) Pe muntele Kadișca tranșee.

c) Pe muntele Șipca, tranșee pentru trăgători și o baterie pentru 2 tunuri.

d) și e) În fine pe pantele muntelui Sf. Nicolae, de fiecare parte a șoselei 2 baterii, fiecare a câte 3 tunuri și tranșee pentru trăgători.

Pentru atacul pasului dela Șipca, se luase patru direcțiuni de apropiere : din spre nord, în lungul șoselei, venind din spre Gabrova. Din spre Vest, dela muntele Maliș (Lysa-Planina) spre flancul pozițiuni turcești dela muntele Șipca. Din spre Sud, în lungul drumului venind din spre satul Șipca. Din spre Est venind dela Demir-Tepe.

Aceste patru direcțiuni, erau separate unele de altele prin râpe aproape impracticabile. Defectul lor consta în aceea că, asaltatorul nu putea să înainteze, decât pe un front foarte îngust. Direcțiunile cele mai favorabile erau cele din spre Est și Sud. Șipca putea fi abordată și prin alte direcțiuni, de către infanterie, cu toate că era înconjurată de râpe adânci și de pante repezi.

Pentru atacul pasului Șipca, fură îndreptate două coloane în direcțiuni opuse, una formată de antegarda generalului Gurko, trebuia să vină dela Sud, cealaltă, cea dela Gabrova, sub comanda generalului Derojinski, trebuia să vină dela Nord.

Coloana corpului de ante-gardă coprindea :

10 $\frac{1}{2}$ batalioane infanterie, 26 $\frac{1}{2}$ escadroane și sotnii, 14 tunuri de munte și 14 tunuri călărețe.

Coloana de Gabrova coprindea :

3 batalioane, 4 sotnii, 8 tunuri pe jos și 2 tunuri călărețe.

Pentru ca aceste două atacuri să se producă simetric, nu a existat altă înțelegere între generalul Gurko și marele cuartier general, decât cele arătate mai sus, prin care cerea să i se trimită un detașament din corpul VIII, ca să-i apere spațele la Hainkioi și mai cerea, să se amenințe de către front trecerea dela Șipca, în zilele de 4 și 5 Iulie.

La această cerere marele cuartier, a răspuns la 2 Iulie, cele ce am arătat, iar la 4 Iulie a mai comunicat lui Gurko următoarele :

„Având în vedere sosirea apropiată a C. XI și a unei divizii de cavalerie, marele duce a dispus ca pentru susținerea dvs. să se trimită spre defileurile Balcanilor, toată divizia 9 de infanterie. Astfel la 6 Iulie va fi îndreptată, 1 brigadă spre Hainkioi, iar un regiment va fi trimis la 9 Iulie, ca să se întărească coloana generalului Derojinski, care are ordin ca la 4 Iulie să facă o demonstrație la Șipca, dar să nu facă o acțiune principală, până ce nu va primi ordin special“.

La 3 Iulie. coloana Derojinski era întrunită la Gabrova.

Pentru a asigura flancul stâng al coloanei din Gabrova, s'a trimis o sotnie spre orașul Selvi, care la 3 Iulie, a fost întărită cu 4 1/2 sotnii și 2 tunuri.

Generalul Derojinski, după ce s'a informat despre situația inamicului a trimes la 3 Iulie, 10 seara un raport șefului de Stat Major al armatei, în sensul următor :

„O demonstrație în fața Sipcei, n'ar fi de nici un folos, fiind că nu se poate face decât de front pe drumul cel mare. Drumurile laterale care duc spre pozițiile turcești, n'ar trebui întrebuintate, decât pentru cazul acțiuni decisive, pentru a nu

se atrage atențiunea turcilor asupra lor. In fine cere să i se trimită o brigadă ca întărire, ca să atace decisiv“.

Inainte ca acest raport să fi ajuns la Cuartierul General, se trimise o scrisoare generalului Derojinski, prin care i se spunea: e indispensabil ca să intrați chiar Dv., în comunicațiune cu generalul Gurko, fie prin spioni, fie prin cazaci, care vor trece pe poteci ascunse. In ceace privește acțiunea despre Sipca, vă aparține prin inițiativă de a aranja lupta la 4 Iulie. Nu trebuesc însă întreprinse operațiuni decisive decât la 5 Iulie și numai în cazul când veți fi informat, că generalul Gurko merge spre Kazamlâc, afară numai dacă circumstanțele și operațiunile inamicului nu v'ar arăta posibilitatea de a pune mâna pe trecătoare prin propriile dv., mijloace.

B) Bedec.

In ziua de 4 Iulie, generalul Derojinski, ordonă la 2 companii infanterie, să ocupe pozițiunea turcească după muntele Bedec, întărindu-se mai întâi la satul Iovoci cu sotnia de cazaci, care recunoscuse aceste pozițiuni.

Comandantul acestui detașament ajuns la Iovoci și a lua tmăsuri să atace pozițiunea de la Bedec cu 2 coloane. Coloana principală, sub ordinele sale, 1 companie și 1 pluton de cazaci în număr de 50 pe jos, trebuia să înainteze din spre Nord asupra pozițiunilor turcești de la Bedec, mergând direct prin pădure.

Coloana înconjurătoare, formată dintr'un pluton și 20 cazaci pe jos să înainteze spre stânga și după ce va fi ajuns la vârf, să atace poziția din spre Est. Cele două coloane avea ca călăuze bul-

gari din satele vecine, cunoscând foarte bine regiunea.

Coloana principală părăsi satul Iovoci la 10 ore seara, mergând pe întineric în mijlocul pădurei dese, care acoperea pantele repezi, și câte odată chiar stâncoase ale muntelui Belec și nu sosi la marginea pădurii decât în zori, complectamente obosită la 200 pași de poziția turcească.

Cu toate acestea, infanteria începură să ia pozițiile în lungul pădurei așteptând în această pozițiune, apariția coloanei înconjurătoare. De odată o sentinelă turcească trase foc și imediat din toate tranșeele începu un foc precipitat. Era evident că coloana fusese zărită, de aceea comandantul coloanei dete ordin de asalt, spre a nu da timp turcilor, să se reculeagă. Rușii precedați de ofițerii lor, începură să se apropie, târându-se spre reduta din centru. Focul turcilor nu le făcu mult rău, căci întinericul favoriza mișcările lor și gloanțele treceau pe deasupra capului. Târându-se astfel fără să tragă, pe o distanță de 20 pași, ei se aruncară înainte cu strigăte de ura, și ocupară reduta. În acest moment sosi încă un pluton și se ocupă reduta după flancul stâng al pozițiunii.

Coloana înconjurătoare, părăsi satul Iovoci la 8 seara. Din cauza greutateii drumului, ea era încă în marș, când auzi împușcăturile după muntele Bedec. Cu toate eforturile această coloană înconjurătoare nu eși din pădure de cât o oră după coloana principală, atunci când împușcăturile încetaseră cu totul. Eșind după lisieră în fața redutei după flancul drept, încă ocupată de turci o atacă fără sgomot și fără să tragă o singură pușcă.

Odată stăpân pe redută și neștiind că celelalte două erau ocupate deja de coloana principală, ordonă să deschidă focul asupra lor. Din fericire

începuse să se facă zi și eroarea fu recunoscută. Din parte-i, din cauza întinericului, coloana principală nu observase existența redutei după flancul drept, ocupată încă de turci. După luptă, batalionul turcesc se retrase în satul Șipca. Ruși pierdură 46 de oameni morți și răniți.

C) Atacul pasului Șipca pe la nord.

În noaptea de 4 spre 5 Iulie sosește la Gabrova comandantul diviziei a 9-a de infanterie, aghiotantul general Prințul Sviatopol-Mirski, care lua atunci comanda corpului de Gabrova.

Pentru executarea instrucțiunilor primite dela cartierul general, el dă ordine să se atace pasul Șipca astfel:

La ora 7 dimineața trebuia să plece 3 coloane:

Coloana de stânga din 2 companii să se urce pe brațul cel mic al muntelui Bedec, pentru a respinge forțele turcești spre est.

Coloana din centru, din 4 companii, să urmeze șoseaua Gabrova, pentru a ataca pe la Nord pasul Șipca.

Generalul prinț Sviatopol-Mirski, generalul Derojinski, marele duce Nicolae cel tânăr și aghiotantul comandantului de căpetenie, colonelul Strucuf, însoțesc această coloană.

Coloana din dreapta 4 companii cu 4 tunuri, primi ordin de a merge asupra satului Zeleno-Drevo.

Deosebit s'a trimis în ajutorul detașamentului dela muntele Bedec, 1 companie, 2 sotnii și 2 tunuri, iar la Gabrova s'au lăsat 2 companii ca să protejeze cele 4 tunuri, precum și convoiurile.

Cele două companii ale coloanei din stânga (căpitan Clintof) plecară din Gabrova la 7 ore dimineața, conduse de un bulgar, fără nici o hartă a

localității. Conducătorul se înșelă, și în loc să conducă coloana pe muntele Bedec, o conduse pe vârful muntelui Demir-Tepe (Zaharna Glava).

Pe la 3 ore după amiază, abia coloana ajunsese pe creastă, când fu primită de odată de focuri de salve de infanterie și artilerie.

E evident că turcii fusese preveniți de mersul ei și se preparase să primească. Căpitanul Clintof, desfășură pe lisiera pădurei o linie de tiraliori. După un scurt foc de infanterie se hotărâ asaltul pozițiunii turcești. Focul turcilor fu însă așa de violent, ca după ce încercară perderi enorme, trupele rusești fură nevoite, să se retragă spre lisiera pădurei.

Turcii luară la rândul lor ofensiva și încercară să înfășoare micul detașament.

Văzând atunci, că era nu numai imposibil de a înainta, dar chiar de ași păstra poziția, Clintof care era rănit, ordonă singurului ofițer, ce nu era încă rănit, locot. Orlof, de a dirija retragerea. Locotenentul Orlof parcurse toată linia și ordonă subofițerilor de a retrage oamenii pe direcțiunea luată de coloană, iar el cu jumătate secție, rămase pe loc pentru a acoperi retragerea. Infine, la 6 ore seara urmărirea se opri și coloana se întoarse la Gabrova, după ce pierduse 5 ofițeri și 115 oameni.

Coloana din centru. — (Lt.-colonel Lindström) plecată dela Gabrova, la 7 ore dimineața, pe la 2 sosi la primul blocus. În acest moment se auzi sgomotul împușcăturilor din munți, venind din spre Sud.

Prințul crezu că aceste împușcături erau cauzate de sosirea trupelor lui Gurko, pe când în realitate erau îndreptate contra coloanei căpitanului Clintof.

Turcii, informați de mersul coloanei din centru, trimiseră contra ei un batalion de infanterie, din tabăra dela vârful pasul, care ocupa tranșeele pe lângă blocausul No. 2. Focul se angajă de ambele părți. Coloana din centru ceru să i se mai trimită, întăriri dela Gabrova, și i se trimise o companie.

Chiar cu ajutorul acestei companii, rușii nu aveau un efectiv suficient pentru a întreprinde o operațiune decisivă. La 7 ore seara împușcăturile încetară de ambele părți. Coloana centrală pierdu un ofițer și 36 oameni. La 8^{1/2} primind raportul căpitanului Clintof, care-i făcea cunoscut că coloana din stânga a fost forțată să se retragă spre Gabrova. Prințul Sviatopol-Mirski ordonă coloanei din centru, de a reveni și ea la Gabrova. Un asemenea ordin fu trimis și coloanei din dreapta.

Coloana din dreapta. — (Lt.-colonel Comenco) plecă din Gabrova la 7 ore dimineața și ajunse pe la amiază la satul Zeleno-Drevo. Lăsând aici cele 4 tunuri, sub protecția unei companii, își continuă marșul spre pasul Imitli. Tunurile dela Zeleno-Drevo deschiseră focul pentru a acoperi atacul coloanei din centru, după șoseaua Gabrovei. Din cauza distanței mari (aproape 3 km.) acest foc nu dete nici un rezultat și după vre-o 20 de lovituri comandantul bateriei încetă focul.

În acest timp, infanteria înaintase, fără să întâlnească vre-un inamic, și pe la 7 ore seara ajunge pe muntele Caragea, așezat la 5 km. la Vest de pasul Șipca. Locot. colonel Comenco nu știa nimic despre ceea ce se petrecuse cu cele două coloane. În timpul zilei auzise împușcări și bubuitul tunului dar nu știa rezultatul luptei. El își stabili bivouacul pe versantul de Vest al muntelui Caragea fără să aprindă focuri și părăsind

cea mai mare tăcere, pentru a nu deștepta atențiunea inamicului. Noaptea, o mulțime de focuri fură vizibile, nu numai pe înălțimea dela pasul Șipca, dar mai ales la picioarele acestor înălțimi, în valea Tudjei. În neștiința în care se găsea de mișcările corpului de ante-gardă a lui Gurko, locot. colonel Comenco presupunea că toate focurile vizibile erau aprinse de trupele turcești.

În zori de zi la 6 Iulie, primi ordin de a bate imediat în retragere spre Gabrova. Fără a întârzia, coloana se retrase la satul Zeleno-Drevo.

În acest timp turcii trimiseră 3 batalioane, prin Curgan, pentru a tăia acestei coloane linia sa de retragere.

După ce se urcase pe vârful muntelui pleșuv Malys, aceste batalioane turcești, se întoarseră atunci spre Nord, spre satul Zeleno-Drevo. La vederea acestei manevre, Comenco iuși marșul, pe cât fu posibil și reuși să traverseze satul Zeleno-Drevo, și să se îndrepte spre Gabrova, un sfert de oră mai înainte de sosirea și de ocuparea satului de către turci.

Detășamentul ce ocupa muntele Bedec, de asemenea primi ordin de retragere.

Asupra acestei acțiuni, prințul Sviatopol-Miraski, la 11 seara, în ziua de 5 Iulie, trimise raportul următor cuartierului general:

„Pentru executarea ordinelor date, am procedat astăzi la ocuparea trecătorilor. Față însă cu enorma superioritate a forțelor inamice, întărit în pozițiuni fortificate, a trebuit să băt în retragere“.

D. Atacul pasului Șipca pela Sud

În aceeași zi 5 Iulie, trupele lui Gurko cum s'a spus în capitolul precedent, operau de partea cea-

laltă a Balcanilor, ocupând Kazamlâcul. Ocuparea acestui oraş nu avu asupra trupelor turceşti, ce ocupau pasul Şipca, influenţa preponderentă ce-i atribuiseră generalul Gurko, şi cartierul general. Turcii continuară a păstra poziţiile lor în defileuri. În seara de 5 Iulie, toate forţele ante-gardei se concentrară la deschiderea de Sud a pasului, cavaleria prinse un convoiu de subzistenţă destinat lui Culusi-Paşa.

Generalul Gurko îi era imposibil să intervină în ziua de 5 Iulie în lupta dela pasul Şipca, căci antegarda sa, nu putu sosi la deschiderea de Sud a defileului, decât foarte târziu seara, atunci când sgomotul tunurilor şi împuşcăturilor încetaseră la Şipca. El fu forţat să amâne atacul defileului pentru a doua zi dimineaţa în ipoteza, că prinţul Sviatopol-Mirski, îşi va reînoi în acelaş timp atacul său. În seara de 5 corpul dela Gabrova, primi biiletul următor, adus de un bulgar :

„Generalul Gurko face cunoscut, că mâine 6 Iulie, infanteria sa va întreprinde, cât mai curând atacul înălţimei pasului Şipca. Cere ca această operaţiune să fie combinată, cu un atac plecat dela Gabrova. Înaintea noastră, pe munte, se găsesc aproape 5 tabore de infanterie, turcii sunt coprinşi de spaimă“.

Pentru atacul poziţiunilor turceşti de la pasul Şipca, generalul Gurko formă un detaşament special, compus din 2 batalioane de plastuni, sub comanda locot.-colonel Climantovici.

Toată artileria de munte rămase cu miliţia bulgară lângă Hainkioi.

Cele două sotnii de plastuni, trebuia să înainteze dela satul Şipca, direct pe drum, ca să atragă atenţiunea turcilor în această direcţiune, în acelaş timp, cele 2 batalioane de trăgători, trebuiau să

înainteze prin poteci de munte și să atace pozițiunea turcilor din spre Est.

Detașamentul plecă la 6 Iulie, 8 ore dimineața. Cum nu se făcuse nici o recunoaștere prealabilă și cum nu existau nici hărți detaliate, coloana urmă indicațiile a 2 conducători bulgari, care se angajase să o conducă pe o înălțime ce comanda flancul turcilor.

După 5 ore de marș foarte greu, ea ajunge pe înălțimea Demir-Tepe, pe care fusese bătută în ajun coloana căpitanului Clintof. Urmele unei lupte recente erau încă vizibile. Cartușe de ale puștei Krinka, capele de soldați erau aruncate, ici, colea. Din acest vârf se distingea dispozitivul turcilor în defileu.

Locot.-colonel Climantovici, dorind a profita de faptul, că detașamentul său răușise să deașeze pe ascuns în fața flancului drept al pozițiunii turcești, hotărâ să se arunce imediat la atac, și luă următoarele măsuri :

1 batalion va ataca fortificațiile de front, iar 1 batalion în flancul drept.

Fiecare din aceste batalioane, desfășurată în linia I-a câte 2 companii.

Când lanțul de tiraliori eși din pădure, se deschise focul după toată linia fortificațiilor și se dete alarma pe toată poziția, cu toate acestea tiraliorii ruși continuară a înainta repede. Turcii încetară focul și ridicară drapel alb, trimițând parlamentari.

Parlamentarii anunțară, că garnizoana consimțea să depună armele, și că nu mai rămâne, decât să reguleze condițiunile predărei ei, apoi se întoarseră ca să ia noi instrucțiuni. În acest timp însă un lanț de tiraliori care se formase în tabără din spatele liniei, eși la dreapta și la stânga fortificațiilor și turcii începură focul cel mai violent. Era lămurit,

că toate aceste tratative, nu avusese alt scop, decât să câştige timp, ruşii se aruncară înainte şi luară reduta.

În acest atac muri locot.-colonel Climantovici. Tiraliorii ruşi înaintară până la şosea, la 80 de paşi de poziţiunea turcilor, după Sf. Nicolae. Plastunii veniţi dela Sud, ajunseseră la 70 de paşi de această poziţiune.

Ruşii însă nu mai puteau să înainteze. Muntele Sf. Nicolae pe care îl ocupau turcii, prezintă din toate părţile, afară dinspre Nord, pante foarte rezezi şi escarpamente stâncoase. Afară de acesta, turcii aveau o foarte mare superioritate numerică şi mai ales în artilerie.

Astfel după ce se ţinuse timp de oră pe poziţiilor lor şi încercaseră pierderi importante, fură conştanşi pe la 7 ore seara, să-şi înceapă retragerea către satul Şipca. Plastunii se retraseră pe şosea. Cele două batalioane de tiraliori, urmară valea râului Selişca. Turcii nu-i urmăriră şi se mulţumiră să-i însoţească cu focurile lor.

Pierderile coloanei fură de 4 ofiţeri şi 150 oameni.

E) Ocuparea pasului Şipca fără lupte

La 6 Iulie seara, generalul Gurko trimise un raport cartierului general, în care îşi exprimă teama, că turcii profitând de drumul de fier dela Constantinopol, ar putea să trimită întăriri şi să ia chiar ofensiva. Prin acest raport cerea, ca ajutor pentru ante-gardă, o nouă brigadă de infanterie, cu 2 baterii şi un regiment de dragoni. El mai zicea:

„În ceiace priveşte pasul Şipca, atacul lui nu se poate face, decât cu mari sacrificii, e dar indispensabil, ca cu corpul de ante-gardă, să pot ajuta

acest atac de front, dar pentru aceasta e necesar :

1. De a conveni precis de ziua și ora atacului.
2. De a fi destul de puternic, pentru ca, după ce voi trimite câteva batalioane la Șipca, pe care nu le am încă, să fiu în măsură, de a rezista contra unei ofensive turcești, ce ar veni despre Eski-Zagra“.

În acest timp și până nu primise încă raportul generalului Gurko, comandantul de căpetenie îi dăte ordin generalului Sviatopol-Mirski de a reîncepe atacul pasului Șipca neapărat la 7 Iulie, căci cunoscând perseverența și energia generalului Gurko, avea convingerea că nu va ezita să reînceapă un nou asalt al pasului.

Ca întărire a corpului dela Gabrova, se mai trimite 1 regiment și 1 baterie. În acelaș timp generalul Skobelef fu alăturat pe lângă prințul Sviatopol-Mirski. La primirea acestui ordin prințul ordonă imediat unui regiment cu 2 tunuri și unei sotnii, de pleca disdedimineată, în ziua de 7 Iulie, pentru a ataca pasul Șipca.

Culusi-Pașa văzând imposibilitatea absolută în care se găsea de a ține pasul, din cauza lipsei de hrană, hotărâ să se retragă, până nu erau încă toate drumurile tăiate. În dimineața de 7, în scopul de a se ascunde intențiile sale, și de a evita urmărirea, trimise generalului Gurko un parlamentar, ca și cum ar fi voit să discute cu el condițiunile capitulărei; iar el părăsi pozițiunea cu detașamentul său, pe care'l împărți în multe părți ce se depărta prin poteci de munte în direcțiunea din spre Vest. Acest detașament se coborâ lângă orașul Corlova, de unde la 11 Iulie, se adunară la Filipopole, la 107 km. la Sud-Vest de defileul dela Șipca.

În dimineața de 7 Iulie, parlamentarul turc se prezintă la generalul Gurko și îi înmână o scrisoare din partea pașei, în care își exprima dorința

de a depune armele. Condițiunile capitulărei fură îndată hotărâte. Dezarmarea trebuia să înceapă la amiază.

La 4 ore dimineața, în ziua de 7 Iulie, corpul generalului Gurko, se îndreaptă din nou spre satul Șipca. Ante-garda care preceda coloana, sosi la blocausul al 2-lea, îl găsi părăsit. În acelaș timp sosi și generalul Skobelef al 2-lea, care luând comanda acestei ante-garde, o conduse înainte. Toate tranșeele erau părăsite. Cele 9 tunuri rămăseseră în baterii. Pe câmpul de luptă zăceau răniți turci, corturi, haine, încălțăminte, lăzi de cartușe. și de jur împrejur erau cadavrele neridicate.

Continuând ocuparea succesivă a pozițiilor fortificate, detașamentul ajunsese la ora 3 seara pe vârful cel mai ridicat al pasului, muntele Sf. Nicolie.

Generalul Skobelef al 2-lea trimise imediat la generalul Gurko, ca să-l prevină de ocuparea pasului de către trupele sale de ante-gardă. La această noutate, generalul Gurko cu statul său major se urcă în defileu.

Prin raportul său către marele cuartier se exprima astfel:

Se poate afirma în mod pozitiv, că dacă turcii nu ar fi fost demoralizați și ar fi fost prevăzuți cu hrană în cantitate suficientă, luarea acestei pozițiuni ar fi fost foarte greu și ar fi necesitat sacrificii enorme“.

Intorcându-se la satul Șipca, Gurko luă dispozițiuni, pentru ca să-și concentreze trupele la Kazamlâc, unde le acordă un repaus complet până la 12 Iulie.

După ce deschise astfel cele 2 trecători (Șipca și Hainchioi) ante-garda lui Gurko îndeplinise pe deplin misiunea ce i se încredințase de comandantul de căpetenie.

CAPITOLUL VII.

Operațiunile Grupului de Vest și Rolul Armatei Române până la a 3-a Bătălie de la Plevna

I. Intâia bătălie de la Plevna :

A. Dispozițiuni preliminare. B. Operațiunile din ziua de 19 Iulie.
C. Operațiunile din ziua de 20 Iulie

II. A doua bătălie de la Plevna

III. Observațiuni asupra operațiunilor de la început până la
inclusiv bătălia 2-a de la Plevna (Capitolul I-VII).

I. Intâia bătălie de la Plevna.

A. Dispoziții preliminare

După ocuparea Nicopolului nu s'au luat măsuri imediate pentru ocuparea Plevnei.

Generalul Krudner preocupat mai mult de paza Nicopolului și de punerea trupelor în ordine în raportul său, relativ la rezultatul luptei de la 16 Iulie, adăugă și telegrama următoare :

„Cer instrucțiuni privitoare la ocuparea cetății Nicopolului și a armamentului ei, precum și ceea ce trebuie să fac cu prizonierii ei.“

• În aceeași zi primește două telegrame cu conținutul următor :

„*Intâia* : Comandantul de căpetenie vă ordonă, trimeteți imediat, pentru a ocupa Plevna, în afară de brigada de cazaci Tutolmin, 2 regimente de

infanterie, cu artilerie, luate din cele mai puțin oboșite de lupta dela Nicopole“.

A doua: „Cereți autorităților românești, să ocupe imediat Nicopole, și însărcinați pe generalul Stolipin, ce e la T.-Măgurele să facă releveul întregului material, dv., cu trupele ce aveți plecați la Plevna, unde veți adăsta ordine. Trimeteți prizonieri la București, la dispozițiunea generalului Catalai. Lăsați la Nicopole armele necesare, pentru armarea bulgarilor.“

La 19 Iulie, generalul Krudner, răspund astfel: „Comandantul trupelor române dela T.-Măgurele, generalul Manu, îmi comunică, că Prințul Carol, care și-a concentrat trupele înapoia Jiului, nu poate să dea nici o garnizoană pentru Nicopole, nici oameni care să conducă prizonierii, ce-mi propuneam să-i trec la T.-Măgurele“.

Adevărata cauză a acestui refuz, era că rușii, nu nimeci că nu încheiase convențiunea pentru cooperarea românilor în acest războiu, dar încă prin atitudinea și conversațiile lor, nu puneau nici un preț pe această cooperare. În urma acestui refuz cererea a fost repetată de către marele Duce și de către împăratul Alexandru al II-lea, iar la aceste solicitări domnitorul Carol trimise următorul răspuns prin generalul Ion Ghica, atașat militar român pe lângă armata rusească:

„Armata română nu va trece Dunărea decât „atunci când va avea un obiectiv definitiv al ei, „și nu va escorta decât prizonierii ce dânsa va „face în luptele sale.“

Iată ce s'a petrecut în acest timp la Plevna :

La 8 Iulie, patrulele ruse anunțase că la Plevna există numai o gardă pentru un spital. Dar în aceiaș zi, comandantul Nicopolului vrând să-și asigure comunicațiile a dat ordin lui Atuf-Pașa, ca

tru a întâlni aci detașamentul colonelului Kleinhaus, dela care Tutolmin neavând nici o știre, trimise patrula să-l caute.

După plecarea patrulelor colonelul Tutolmin auzind sgomotul tunului, la Nord-Vest spre Breslanița și la Sud-Vest Grivița se îndreaptă fără întârziere în intervalul dintre amândouă. Cum la Breslanița, adică la dreapta, se găsea brigada de cavalerie, pe când la stânga nu era decât un singur regiment cu 2 sotnii, el înclină mai mult spre această ultimă direcțiune, adică spre detașamentul cel mai slab, și sosi la Sgalincea pe la ora 4 seara.

Aci, comandantul regimentului de Kostroma arătă colonelului Tutolmin ordinul, care nu-i parvenise și după care trebuia să ocupe Tucenița.

Colonelul Tutolmin nu-și urmă însă marșul spre Tucenița, ci bivuacă la Sgalincea, alături de detașamentul colonelului Kleinhaus.

C. Operațiunile din ziua de 20 Iulie

Pozițiunea de luptă aleasă de către turci era la Nord de Plevna și se întindea în lungul unei creste mamelonate, îndreptată dela Est la Vest, cu vârful cel mai ridicat, între râurile Osma și Vid.

Principala poziție a turcilor se rezema cu flancul său drept pe înălțimile dela Grivița și se întinde în lungul crestei (numită de turci Ianic-Bair) pe o lungime de 4 km. Apoi se coborâra spre Vid, și se termină la Sudul satului Bucova, atingând astfel o lungime de aproape 5 km. Satul Bucova, așezat în valea râului cu acelaș nume și înaintea flancului stâng al poziției generale, era de asemenea ocupat. Mai departe era un detașament izolat înaintea satului Opanez așezat pe Vid.

În general poziția avea vederi foarte întinse și

Trei regimente de infanterie, cu 4 sotnii și 4 baterii, la Nicopol. Un regiment de infanterie cu 1 baterie și compania de săpători, la Muselievo 1 regiment de ulani cu una baterie călăreață la Siacovo.

Grupul din dreapta destinat pentru Plevna (o brig. din div. 5), la Siacovo, iar la dreapta acestui grup la satul Creta, 1 regiment de cazaci de Don.

Grupul din stânga la Sud-Est și la 26 km. distanță de cel dintâi, în felul următor :

Detășamentul Kleinhaus la 19 km. de Plevna, înapoia lui brigada de cazaci de Kaukaz la Tarcicovica, iar spre stânga, la Bulgăreni, 1 regiment de infanterie cu parcurile de artilerie.

Între aceste două grupuri, care constituiau linia I-a, se găsea la Breslanița (la 7 km. de Siacovo) 2 baterii păzite de o companie de infanterie.

În acest timp, înainta spre Plevna corpul lui Osman-Pașa, plecat dela Vidin la 13 Iulie cu 19 batalioane.

Obiectivul lui Osman-Pașa, nu era bine definit. El ținea mult să pună în aplicare, proiectul de a merge spre Lovcea.

La 15 Iulie când ajunsese la Vilcerda, a primit telegrama prin care i se spunea că Nicopole se găsește într'o situație critică și i se prescria să ocupe cât mai repede Plevna.

Osman-Pașa a trimis imediat la Plevna 3 tabore, pentru a întări detașamentul lui Atuf-Pașa, iar el a plecat cu grosul forțelor dela Vilcerda, în dimineața de 16 Iulie, și a sosit spre seară la Altemir. La 17 Iulie ora 3^{1/2} p. m. a continuat drumul și a ajuns la ora 9 seara la satul Kneaja. (Ismail Cussar). Aci au venit încă 3 batalioane dela Rahova.

Trupele generalului Schilder-Schuldner, fiind împărțite în două grupuri, foarte depărtate unul de

ăltui, prima sa grijă a fost, de a reuni forțele, a le îndrepta spre punctele de plecare pentru atac asupra Plevnei, și astfel, pentru ziua de 19 luară următoarele măsuri:

Regimentul cazaci de Don, va merge spre satul Opanez, pe malul drept al Vidului; unde va petrece noaptea.

Regimentul 17 Arhanghel, cu 1 baterie, se va îndrepta spre Verbița, unde va petrece noaptea.

1 Regiment (19 de Kostroma) cu 2 sotnii și 1 baterie, se va îndrepta spre satul Sgalincea.

Brigada cazaci de Kaukaz, cu bateria de munte va merge la satul Tucenița și va cerca să se lege cu regimentul cazaci de Don.

În dimineața de 19, Osman-Pașa trimise ofițeri de stat-major însoțiți de escadronul său de escortă, ca să aleagă poziția taberilor. Pe la 12^{1/2} trupele rusești fură zărite pe înălțimile stâncoase dela Sud-Vest de Verbița. Imediat Osman-Pașa așeză o parte din trupele sale în poziție.

Văzând că rușii întârzie atacul, turcii luară ei însuși inițiativa unui contra atac contra flancului drept rusesc, dar fură opriiți de focul unei companii de tiraliori de Vologda și acel al unei sotnii de cazaci de Don, care descălicase.

Cu toate acestea, la 8 ore seara, neavând nici o noutate dela coloana plecată dela Trestenic, generalul Schildner a dat ordin să înceteze focul și să se amâne atacul pentru a 2-a zi; iar unitățile desfășurate să se culce pe poziție conservând ordinea de luptă în care se găseau. Înaintea lanțului de trăgători fură dispuse posturi mici ascunse, și înaintea fiecărui post al lanțului, fură așezate santinele.

Brigada de Kaukaz (Tutolmin), se îndreptase în dimineața de 19 spre Trestenicul turcesc pen-

tru a întâlni aci detașamentul colonelului Kleinhaus, dela care Tutolmin neavând nici o știre, trimise patrula să-l caute.

După plecarea patrulelor colonelul Tutolmin auzind sgomotul tunului, la Nord-Vest spre Breslanița și la Sud-Vest Grivița se îndreaptă fără întârziere în intervalul dintre amândouă. Cum la Breslanița, adică la dreapta, se găsea brigada de cavalerie, pe când la stânga nu era decât un singur regiment cu 2 sotnii, el înclină mai mult spre această ultimă direcțiune, adică spre detașamentul cel mai slab, și sosi la Sgalincea pe la ora 4 seara.

Aci, comandantul regimentului de Kostroma arătă colonelului Tutolmin ordinul, care nu-i parvenise și după care trebuia să ocupe Tucenița.

Colonelul Tutolmin nu-și urmă însă marșul spre Tucenița, ci bivuacă la Sgalincea, alături de detașamentul colonelului Kleinhaus.

C. Operațiunile din ziua de 20 Iulie

Pozițiunea de luptă aleasă de către turci era la Nord de Plevna și se întindea în lungul unei creste mamelonate, îndreptată dela Est la Vest, cu vârful cel mai ridicat, între râurile Osma și Vid.

Principala poziție a turcilor se rezema cu flancul său drept pe înălțimile dela Grivița și se întinde în lungul crestei (numită de turci Ianic-Bair) pe o lungime de 4 km. Apoi se coborâra spre Vid, și se termină la Sudul satului Bucova, atingând astfel o lungime de aproape 5 km. Satul Bucova, așezat în valea râului cu acelaș nume și înaintea flancului stâng al poziției generale, era de asemenea ocupat. Mai departe era un detașament izolat înaintea satului Opanez așezat pe Vid.

În general poziția avea vederi foarte întinse și

un câmp de tragere de 2 la 3 km. și pe alocurea chiar mai mult.

La 20 Iulie trupele turcești erau dispuse pe poziție astfel :

Pe Ianic-Bair, 3 baterii și 9 batalioane, cu frontul întors spre Nord. Perpendicular la dreapta o baterie cu 3 batalioane, cu frontul la Est, în spre partea detașamentului Kleinhaus. La stânga, pe o culme inferioară, contra satului Bucovei, o baterie cu un batalion, satul era și el ocupat, și trupele care se găseau acolo, erau legate cu pozițiunea principală prin 2 batalioane. Mai departe, la 3 km. de Bucova, pe înălțimile dela Nord-Vest de satul Opanez, se găsea o baterie cu 2 batalioane. Un batalion cu 3 tunuri păzeau eșirea dela Sud a Plevnei din spre Lovcea. În fine, la Est de Plevna era dispusă o rezervă de 3 batalioane, 3 baterii și 2 escadroane. Restul cavaleriei era împărțit pe întreaga poziție.

Din dimineața de 20 Iulie, trupele rusești care petrecuse noaptea în fața pozițiunii turcești dela Plevna, se formă în bătae în ordinea următoare :

Pe flancul drept, cu fața la Bucova, (18 Vologda) cu 2 batalioane în linia I-a, iar al 3-lea batalion constituia o rezervă particulară.

La stânga un regiment (17 Arhanghel) cu cele 3 batalioane într'o singură linie, având 3 baterii între batalioanele 1 și 2. Aceste 5 batalioane, aveau înaintea lor companiile lor de voltijiori dispuse în lanț de trăgători. Rezerva generală se compunea din 2 companii și 1 baterie. Flancul drept al acestei pozițiuni era păzit de regimentul 9 de cazaci de Don, iar pentru cel stâng se conta pe atacul de flanc ce trebuia să dea regimentul 19 de Kostroma.

Bombardarea începu la ora 4.45 dimineața.

Foarte curând după bombardare generalul Schil-der dete ordin flancului drept să atace. Regimentul de Vologda, însoțit la stânga de companiile cele mai apropiate ale regimentului de Arhanghel se îndreptă spre Bucova. Lanțul de tiraliori al acestui regiment, forță pe turci să se retragă scoțându-i din Bucova. În acest timp la stânga alte companii de Volodga, și din Arhanghel înaintau la atac îndreptându-se spre centrul pozițiunii turcești, până în fundul râpei care-i despărțea de pozițiunea trăgătorilor turci. De aci se aruncară pe lisiera unei păduri garnisită de un lanț de trăgători turci, care deschiseră asupra lor un foc violent. Lanțul turc fu silit să bată în retragere. Oamenii de Arhanghel continuară să înainteze în pădure sub focul violent al adversarului și atinseră creasta pantei, pe care turcii a trebuit să o evacueze sub presiunea lor.

În acelaș timp batalionul 3 de Arhanghel, scoase pe turci din tranșeele lor înaintate și se apropiară până la 200 pași de bateria turcească.

Deși aceste regimente ruse nu aveau rezerve, totuși a rezistat aci la câteva contra atacuri ale turcilor cari fusese întăriți.

Regimentul de Vologda, pe la 7 ore dimineața primește știrea dela regimentul 9 de Don din dreapta care luptase pe jos, până atunci împrejurul satului Opanez, că pe flancul drept al pozițiunii rusești înaintau 2 escadroane turcești, urmate de infanterie și artilerie. Acest atac fu oprit, cu focul unei baterii și a câtorva companii ce mai rămăsese, dar după pierderi colosale și după o luptă înverșunată fu forțat să bată în retragere, pe la 9 jum., dimineața.

Regimentul de Arhanghel suferind de asemenea

pierderi mari, mai ales spre dreapta sa, fu constrâns să retracească râpa Bucova pe la 9 ore.

Abia acum general Schilder ajunse să se convingă, în contra așteptării sale, că avea de aface cu un inamic foarte superior în număr și înțelese toată gravitatea poziției sale.

La 9.35 dim. generalul Schilder trimise baronului Krudner raportul următor:

„Toate rezervele mele au fost trimise pe linia de bătae și cu toate acestea a trebuit să părăsesc pozițiunea turcească, care fusese la început cucerită, și să mă retrag pe pozițiunea precedentă, pe care susțin o luptă de artilerie cu 4 baterii, ca să înlesnesc apropierea regimentului 19 (Kostroma). În orice caz, nu voi reîncepe asaltul, căci pierderile de ofițeri și oameni sunt enorme, cer înțăriri și trimiterea de ajutoare medicale, de care am cea mai mare trebuință.

„Munițiile de artilerie sunt pe punctul de a fi sfârșite“.

Retragerea

Când regimentele Arhanghel și Vologda își încetase atacul și se retrăgeau pe prima lor pozițiune, lupta angajată de detașamentul Kleinhaus era încă în plină activitate.

Acest detașament, plecase dela Sgalincea la 4 ore dimineța, în direcțiunea satului Grivița, având ca ante-gardă 2 sotnii de Cuban, în urma lor în coloană de marș, regimentul 10 de Kostroma cu 1 baterie: la stânga acestei coloane brigada de cazaci de Kaucaș, a colonelului Tutolmin (7 | 12 sotnii cu bateria de 6 tunuri călărețe de munte).

Pe la 6 ore turcii deschiseră focul de artilerie

contra acestei coloane. Bateria rusă chemată înainte, se puse în baterie puțin mai la Nord de Grivița, iar în spatele ei, regimentul se dispuse în ordine de bătae, așa ca să încadreze bateria cu 2 compănii la dreapta și 2 compănii la stânga acoperind-o și de front cu compania de voltijori.

În linia 2-a se dispuse, la dreapta batalionul 1 și la stânga al 3-lea, din fiecare câte 3 companii, căci 2 fusese lăsate la Sgalincea, ca să protejeze parcurile de artilerie și convoa urile.

Sub focul violent al turcilor și suferind pierderi foarte mari, coloana de asalt reuși să ocupe 3 linii de tranșee turcești.

Pierderile fură foarte mari, așa că nu mai rămase decât 2 ofițeri superiori, care puseră ordine în compănii, comandând cel dintâiu partea dreaptă a regimentului iar ceî de al doilea partea stângă.

Pe la 8 ore dimineața, regimentul împinse atacul mai departe. De astă dată batalioanele 1 și 2 înaintară de front asupra pozițiunei principale, pe când 3 compănii din batalionul al 3-lea, eșind din satul Grivița, executau o întoarcere pe la stânga (flancul drept al pozițiunei turcești). Turcii nu putură să se țină în fața acestui îndoit atac și se retrase în mare dezordine până la Plevna. Imediat bateria înaintă pe poziția cucerită, cu tot focul violent de artilerie și de infanterie al turcilor, trăgând asupra fracțiunilor din rezerva generală care se zăreau în grădinile și viile dimprejurul Plevnei. În spatele pozițiunei turcești, începuse panica. În acest moment situațiunea părea așa de periculoasă, că Osman-Pașa trimise înaintea trupelor în retragere pe aghiotantul său Talat-Bey, cu următorul ordin verbal :

„Spuneți comandanților de batalioane din linia I-a, să adune oamenii și să-i aducă din nou

contra inamiculul, trebuie să-și reia din nou pozițiile precedente și să trateze pe fugari fără milă, spune-le că dacă nu execută ordinele mele, fac să tragă în ei dela cartierul general, așa ca să fie luați între două focuri“.

Cu toate acestea regimentul de Kostroma, nu putu profita de situațiunea sa avantajoasă, neavând rezerve, iar obuzele fiind pe sfârșite.

După ce rămaseră pe poziția cucerită până la 2 ore dimineata, fără noutăți din spre Breslanița, unde lupta încetase, comandantul regimentului cu consimțământul comandanților de batalioane, începù retragerea către Est, spre Palaz. Turcii nu'i urmăriră. In pădurea dela Palaz trupele se reformară și se odihniră dela 1½ până la 2 ore. In acel moment sosește dela Radișevo brigada de cazaci de Caucaz, care până atunci rămăsese în pozițiune de așteptare.

Indată ce mișcarea de retragere a regimentului Kostroma fu zărită, colonelul Tutolmin conduse brigada sa la trap la Grivița. Aci cu un puternic lanț de cazaci, Colonelul Tutolmin a protejât adunarea regimentului de Kostroma în pădurea Palaz, precum și ridicarea răniților adunați pe șoseaua Griviței.

Ca cel mai vechiu, colonelul Tutolmin, luă comanda tuturor trupelor.

Pe la ora 11, după retragerea regimentelor de Vologda și Arhanghel pe pozițiunea inițială, se apropiară de această parte regimentului 20 de Galiția, căruia i se dădu ordin să ocupe imediat o poziție și să susțină retragerea spre Calișovătz a celor 2 regimente.

Retragerea pe regimentul de Galiția se efectua gradat și pe mici fracțiuni, fără ca turcii să urmărească.

Regimentul de Kostroma cu 1 baterie, după ce se formase, în pădurea Palaz, merse sub protecțiunea cazacilor spre Sgalincea, unde se găseau răniții, precum și parcurile de artilerie și convoiurile. Sosind la Sgalincea, colonelul Tutolmin primi dela generalul Schilder ordinul de a se retrage spre Breslanița. Tutolmin însă socoti imposibil executarea acestui ordin și își dete socoteala prin raportul următor:

„A rămas abia a treia parte din regimentul de Kostroma. De peste tot locul s'au adunat răniți. Ajuns la Sgalincea n'am găsit nici parcurile nici convoiurile, și nu știu unde sunt. Peste 3 ore sper să vin la excelența voastră. Regimentul de Kostroma și-a pierdut ranițele. Am primit ordinul d-voastră, de a merge la Breslanița, când eram în față de Sgalincea, adică, atunci când acest regiment, era în plină dezorganizare și când trebuia să'i dau timpul de a se reforma. Infanteria e moartă de foame, le-am dat pesmeți. Dacă am ști că parcurile și trenurile nu vor veni la Sgalincea, ne-am duce la Verbița. Regimentul de Kostroma s'a retras mai întâiu, fiindcă n'avea cartușe, și al doilea fiind că n'avea rezerve“.

Aflând mai în urmă, că convoiurile sunt la Trestenicul turcesc, colonelul Tutolmin cu întreaga sa coloană, părăsi Sgalincea pentru Trestenicul turcesc, unde sosi la 10 ore seara. Astfel coloanele rusești în retragere spre Breslanița și spre Trestenicul turcesc, se găseaula o distanță de 22 km. de Plevna și la 16 km. una de alta.

Pierderile turcilor fu de circa 2000 oameni, a le rușilor fu de 75 ofițeri și 2326 trupă.

II. A doua bătălie dela Plevna

Prima bătălie dela Plevna, cu tot succesul de-săvârșit al armatelor turcești, rămâne fără urmări serioase, din cauză că Osman-Pașa, nu a executat urmărirea acestora.

Osman-Pașa se hotărăște la o rezistență înverșunată, în cazul altor eventuale atacuri din partea rușilor, și nu părăsește Plevna.

Dealtă parte, rușii văzând inacțiunea turcilor de la Plevna, nesocotesc din nou forța acestora și hotărăsc un al doilea atac asupra pozițiunii.

Acest nou atac era indicat atât de situația generală a războiului, cât și de impresiunea morală greoaie creiată de eșecul primului atac, în urma căruia armata turcească dela Plevna rămâne ca o permanentă amenințare pentru înlăturarea căreia se cereau noi și serioase sacrificii.

Dealtfel, în urma operațiunilor generalului Gurko, care cucerise pasul Șipca, luarea Plevnei era absolut necesară căci în cazul contrar, se putea compromite succesele obținute pe acest teatru de războiu, cum s'a și întâmplat când un detașament trimis de Osman-Pașa din Plevna respinse pe rușii cari ocupaseră Lovcea, în ziua de 16 Iulie, asigurând astfel, pentru armata turcească dela Plevna, comunicația cu Sofia și Vidinul și înlăturând posibilitatea unui atac dinspre Târnova-Selvi.

Pentru a doua bătălie, comandantul rusesc avea nevoie de noi trupe, căci pe cele cari luaseră parte la prima bătălie nu se mai putea conta.

Cum cele mai apropiate trupe rusești erau cele aflate la Nicopole, comandantul rusesc hotărăște ca aceste trupe să fie îndreptate spre Plevna, intervenindu-se în acelaș timp de către marele duce

la domnitorul României, ca, cu o parte din trupele române, să ocupe Nicopole pentru a forma garnizoana acestei cetăți.

Dacă armata rusească ar mai fi suferit înfrângeri ca acelea dela Plevna, s'ar fi putut creia situațiuni periculoase și pentru armata română, de aceea domnitorul Carol satisfăcu cererea comandantului rusesc, dând ordin ca generalul Manu care comanda divizia română dela Turnu-Măgurele, să ocupe Nicopole cu o brigadă de infanterie și una de cavalerie.

Trupele române cari au ocupat Nicopole, se găseau sub comanda colonelului Rosnovan.

Astfel, întreg corpul 9 rusesc sub comanda generalului Krudner, porni în ziua de 10 Iulie dela Nicopole spre Plevna. Din acest corp de armată lipsea regimentul 19 infanterie care fiind decimate din prima bătălie dela Plevna rămăsese la Nicopole.

În acelaș timp se dete ordin diviziei 30-a infanterie din corpul IV de armată rusesc, care se găsea în marș dela Șiștov la Târnova să se îndrepte spre Plevna, pentru a întări corpul al IX-lea. Deasemenea o brigadă de infanterie și una de cavalerie din corpul al XI-lea, precum și o brigadă de infanterie și una de cavalerie din corpul XI-lea fură îndreptate dela Osman-Bazar sub comanda principelui Schahovskoi, spre Plevna în acelaș scop. În rezumat trupele rusești cari urmau să opereze de această dată la Plevna erau următoarele :

12 regimente de infanterie, 6 regimente cavalerie și 21 baterii, adică 35.000 oameni și 190 tunuri. Această armată a fost pusă sub comanda generalului Krudner și în ziua de 17 Iulie se afla în fața Plevnei.

În acest timp, Osman-Pașa, profitând de liniștea

ce i-o lăsa trupele rusești execută noi lucrări de întărire pentru a-și organiza defensiv, cât mai complet, pozițiunile dela Plevna, prin construirea redutei Grivița, întărirea înălțimilor dela Ianic-Bair și cele dela Bucova și Radișovo; de asemeni execută lucrări de întărire pe înălțimile dela Opanez și pe drumul ce duce la Lovcea.

Plevna era astfel înconjurată de o linie continuă de șanțuri și redute pe la Nord, Est și Sud.

Trupele aflate la Plevna sub comanda lui Osman-Pașa se socotesc cam la 32.000 oameni și 54 tunuri.

În urma recunoașterii lor și datorită faptului că statul major rusesc nu cunoștea în deajuns tăria forțelor turcești aflate la Plevna, se hotărâ al doilea atac asupra Plevnei în ziua de 18 Iulie.

În acest scop, generalul Krudner, prin ordinul general de atac, hotărâ următorul dispozitiv al trupelor.

Atacul principal, două coloane și anume:

Coloana din dreapta sub comanda generalului Schilder și Veliaminoff, (18 batalioane infanterie cu 80 de tunuri și o rezervă de 6 batalioane infanterie cu 24 tunuri) să atace Grivița, înaintând pela Bulgăreni și Verbița.

Coloana din stânga sub comanda princepelui Schahovskoi, (12 batalioane, 2 brigade) 48 tunuri și 2 escadroane cavalerie să atace pozițiunile turcești din fața satelor Zgalincea și Radișevo, înaintând dela Poradim. Cele două escadroane de cavalerie atașate acestei coloane, să țină legătura între aceste coloane principale.

Deosebit, se formară alte două coloane puternice cu misiunea de a apăra respectiv flancurile drept și stâng a acestor coloane principale.

Flanc-gardele acestea aveau următoarea compunere :

La extrema dreaptă două regimente de cavalerie (al 7-lea de ulani de Bug și al 9-lea de cazaci de Don și o baterie călăreață, sub comanda generalului Lascareff, avea însărcinarea să supravegheze terenul dintre Bucova, Susurlu, până la Vid apărând dreapta atacului cu care trebuia să țină legătură.

La extrema stângă, 2 regimente cazaci Caucaz și 12 tunuri sub comanda generalului Skobeleff II. Acestei coloane se mai trimise în timpul luptei încă 1 batalion de infanterie și 4 tunuri. Avea însărcinarea de a supraveghea comunicațiile între Plevna și Lovcea, înaintând dinspre Bogot și Crișin apărând în acelaș timp flancul coloanei principelui Schahoskoi.

Rezerva generală, la dispoziția generalului Krudner: două regimente din divizia 30 infanterie (6 batalioane) 30 tunuri și 4 ex., de cavalerie.

Trupele din rezerva generală venite dela Bulgăreni fură instalate cu infanteria și artileria la Poradim, iar cavaleria la Pelișat.

În dimineața zilei de 18 Iulie la ora 7, începu acest al doilea atac asupra Plevnei printr'o puternică canonadă de artilerie.

Coloana principelui Schahovskoi porni cea din tâi la atacul poziției dela Radișevo, care în urma focului de artilerie și a unui însuflețit atac din partea rușilor cade în mâna acestora la ora 9 dimineața.

Deoarece coloana din dreapta nu pornise încă la atac, principele Schahovskoi desfășură pe înălțimea dela Radișevo o brigadă de infanterie și 24 tunuri, iar cealaltă brigadă o instalează în rezervă la Zgalincea, așteptând începerea atacului

asupra Griviței de către coloana din dreapta.

Această coloană în urma unei recunoașteri porni la 6 dimineața din Koinlovce și Trestenic și la ora 7 ajunse în fața Griviței unde luă următorul dispozitiv.

În linia întâia o brigadă de infanterie și 23 tunuri sub comanda generalului Belokopitoff; în linia a doua un regiment de infanterie cu 16 tunuri.

Înapoia acestor trupe, în rezervă, 3 regimente de infanterie și 40 de tunuri sub comanda generalului Schilder-Schuldner. Comanda tuturor acestor trupe o avea generalul Veliaminoff.

La ora 8 dimineața, turcii deschid focul asupra trupelor generalului Veliaminof, care pentru a-și da seama de întinderea și tăria frontului inamic, îtuinse linia focului său cât mai mult, băgând în acțiune 40 tunuri. Lupta de artilerie dură până la ora 1 jum. p. m.

Aceasta era situația trupelor care urmau să dea atacul principal, la ora 2 jum. p. m.

La extrema stângă generalul Skobeleff II înaintă până la Krișin unde lasă 7 escadroane și 4 tunuri sub comanda colonelului Tutolmin, iar cu restul de 5 escadroane și 4 tunuri înaintă până Kaialidere (1 km, de Plevna) de unde însă fu respins cu forțe superioare turcești.

La extrema dreaptă nici o acțiune. La ora 2½ p. m. Principele Schahovskoi fără a ține legătura de acțiune cu coloana din dreapta, înștiințează pe generalul Krudner și pornește la atac cu o brigadă de infanterie ajutat de cele 5 escadroane de cavalerie și 4 tunuri care se găseau cu generalul Skobeleff II.

Bravura arătată de trupele rusești este fără seamăn. Deși turcii sunt bine întăriți și-i primesc c'un foc omorât, totuși aceste trupe reușesc ai res-

pinge ocupând prima linie de întăriri. După ce primesc un regiment ca întărire își continuă atacul respingând pe turci și din a II linie silindu-i a se retrage spre Plevna.

La ora 5 p. m. deși coloana din dreapta nu obținuse nici un succes, principele Schahovskoi în entuziasmul primei victorii uită că nu mai dispune de nici o rezervă în afară de aceia a coloanei sale, și dă ordin acesteia de a se întări trupele de atac și a înainta spre Plevna.

Coloana din dreapta, primise la ora 2 $\frac{1}{2}$, ordin dela generalul Krudner de a începe atacul asupra Griviței.

La această oră, în urmă ordinului primit, Grivița este atacată c'in două părți :

a) Pe dreapta cu 5 batalioane infanterie având în rezervă alte 6 și

b) pe stânga generalul Veliaminoff, cu 4 batalioane având în rezervă un regiment.

Aceste trupe au arătat multă bravură însă, deși cu pierderi simțitoare și deși ajunseseră după 3 atacuri să pătrundă până în șanțurile turcești, totuși încercările de a cuceri Grivița au rămas zadarnice și în mai puțin de patru ore 18 batalioane rusești fuseseră decimate.

Spre ora 6 generalul Krudner mai trinuise din rezervă un batalion, un escadron de dragoni și 2 tunuri împreună cu 3 companii din rezerva generală spre a da un nou atac. Totul fu însă zadar. Cu toate eforturile făcute poziția nu putea fi cucerită. În acest timp coloana din stânga sub comanda principelui Schahovskoi care urmărise pe turci până în Plevna fu primită aci de o rezistență dârje din partea turcilor și cum această coloană nu mai avea nici o trupă de rezervă, fu silită a începe o retragere precipitată într'o dezor-

dene complectă. În zadar încercă generalul Skobeleff II să ajute trupele principelui Schahovskoi, căci și el copleșit de superioritatea turcilor fu silit să se retragă precipitat spre Bogot.

Comandamentul forțelor turcești din Plevna văzând situația armatelor rusești adună trupe proaspete reluând ofensiva și urmărind pe ruși care sunt siliți să părăsi pozițiunile dela Radișeva, unde cade în mâinile turcilor mai toată artileria ce se afla acolo.

Paralel cu această retragere trupele din dreapta sub comanda generalului Veliaminoff, executau și ele retragerea spre Trestenic și Karagaci Bulgarski acoperind această retragere cu un regiment care suferise mai puține pierderi, un escadron, 2 tunuri și cu un alt regiment ce sosise dela Șiștov. Misiunea acestor trupe de arier-gardă a fost din cele mai grele, urmând a lupta toată noaptea cu cavaleria turcească care însă în zorii zilei încetă urmărirea.

În această a 2-a bătălie dela Plevna care constituie a două lovitură grea dată armatelor rusești de către Osman-Pașa, rușii avură din nou norocul de a nu fi urmăriți de turci, ceea ce ar fi constituit un adevărat dezastru. Pierderile rușilor au fost de 200 ofițeri 700 oameni morți și răniți plus tunurile pierdute la Radișeva,

Turcii după buletinul telegrafic trimis de Osman-Pașa la Constantinopole au avut 100 morți și 300 răniți. Desigur această cifră este prea mult scăzută.

III. Observațiuni asupra operațiunilor dela început până la inclusiv bătălia 2-a dela Plevna (Capitolul I — VI).

1. Evenimentele din 1866 și 1870, au deplasat atențiunea puterilor europene spre Occident. Rusia

a voit să profite de această deplasare politică, pentru a sfărâma bariera dela marea Neagră ce i se pusese la Paris, în urma războiului din Crimeia, și de aceea a căutat pretextul războiului din 1877.

Tot evenimentele din 1866 și 1870, au împins aspirațiunile Austriei către Orient, deoarece Prusia îi luase locul în Occident. Rusia care avea interese tot spre Orient a încercat să facă un război comun contra Turciei, oferindu-i Austriei principatele române. Mai în urmă ca să o mențină pe Austria în neutralitate, s'a angajat să nu-i pună piedici acesteia când va voi să ocupe Herțegovina sau Bosnia.

Austria s'a ținut în neutralitate cu această din urmă tocmeală.

Noi să tragem de aci învățătura, că situația actuală este mai grea decât atunci, deoarece astăzi avem dușmani către toate punctele cardinale, pe când atunci aveam numai la Nord și la Est. Se vor face în viitor multe asemenea combinațiuni de alianță pe spinarea noastră, și numai dacă vom fi bine întăriți vom putea face față și ține piept dușmanilor.

2. La 20 Aprilie 1877, cancelaria sultanului, expediază ministrului de război otoman următoarea notă, putând trece drept un plan de apărare:

„Nefiind posibil de a apăra întreaga pozițiune a a Dunărei dela Măcin până la Vidin, trebuie lăsat ca inamicul să treacă Dunărea, după care îi vom da o bătălie. Dacă suntem victorioși, îl forțăm să treacă Dunărea înapoi și îl vom urmări până la Prut. În caz contrar ne vom retrage spre Balcani și-l vom împiedeca să se întindă amenințându-l din cetățile Varna, Burgas și alte puncte din Balcani. În acest scop vom concentra forțele princi-

pale din cadrilaterul Rusciuc-Silistra-Şumla-Varna, vom ocupa linia Cerna-Vodă-Kustendje și spre Vest, vom concentra o grupă pe linia Șiștov-Rahova. Pentru observarea trupelor române și pentru împiedecarea întrunirii forțelor rusești cu armata sârbă, o grupă specială va fi stabilită la Vidin“.

Aceste idei cu totul generale, au primit un început de executare căci cam în acest sens găsim dislocate trupele turcești pe la mijlocul lui Aprilie 1877. Nu se vede însă nicăeri urma vreunei unități în conducerea trupelor dela Nordul Balcanilor, iar inerția completă a comandanților turcești face ca bătălia proiectată, după trecerea Dunărei de către ruși, să rămâe o dorință teoretică.

3. Pentru desfășurarea strategică, rușii aveau nevoie să stăpânească două obiective: a) Siretul și Prutul de jos către Barboși și Galați. b) Dunărea.

Aceasiă stăpânire putea să o împiedice turcii în condițiuni perfecte grație flotei sale de pe Dunăre.

În cel mai scurt timp puteau debarca trupe pe ambele maluri ale acestor râuri barând Siretul și Prutul și distrugând podul dela Barboși, gările Galați, Brăila, Barboși, distrugând linia ferată cât mai departe și organizând diferite lucrări pe malul stâng.

Turcii după ce pierd ocaziunea de a pune prima piedică, mișcărilor rusești pe Siret, pierd și pe a doua, adică de a-i neliniști pe Dunăre. Dunărea fiind un obstacol natural serios, nu se putea trece decât în anumite puncte, având pentru aceasta un bogat material plutitor, și dispunând de mijloace puternice de protecție pe uscat și pe apă. Rușii nu aveau nici material plutitor pentru poduri, nici mijloace de protecție.

Dunărea nefiind în stăpânirea flotei turcești, nu poate servi rușilor pentru a-și aduce material.

Rămânea rușilor la dispoziție numai materialul și vasele de comerț, găsite pe malul românesc, precum și materialul ce putea aduce pe râurile românești.

Din prima zi flota turcească trebuia să bareze gurile râurilor românești, pentru a nu putea rușii să aducă material, iar vasele mici turcești, trebuiau să captureze toate vasele de comerț, șlepurile, caicele, bărcile, etc. pentru că rușii să nu găsească aci mijloace plutitoare.

Mai rămânea ca rușii să fie împiedicați a întrebuița barajele de torpile, ceea ce turcii puteau să facă ușor, prin flota de Dunăre, în loc de a se fi mulțumit numai cu aruncături de obuze pe malul stâng, fără nici un scop.

4) Primele trupe rusești (1 B. + 1 reg. Caucaz + 2 Btr.) trece Prutul în zorii zilei de 25 Aprilie și merg în marș forțat pe drumul din lungul Barboșilor, pentru a ocupa Galați, Barboși și Brăila. Artileria de asediu și detașamentul de marinari ruși încep să sosească pe la 28 — 29 Aprilie și abia către 7—8 Martie se instalează acest material de asediu.

Toate aceste mișcări erau văzute de aproape de 2 cuirasate turcești, cari se plimbau pe Dunăre în fața lor, ajungând până la 2 km. de podul ce se construia pe Prut. Se vedea și coloanele și trăsurile ce veneau pe drumul dela gura Prutului la Galați, totuși n'au tras nici un obuz.

Aceasta se poate socoti ca cea mai criminală neacțiune a flotei turcești de pe Dunărea de jos.

5) Calea ferată Iași — Galați a fost între-

buințată de ruși, mai mult pentru transportul de plese, pontoane și material de război la gura Siretului, din cauză că Dunărea și marea Neagră erau stăpânite de flota turcească.

6) Să se observe că C. VII și X destinate pentru paza mării Negre și C. XI înlocuit mai târziu cu C. XIV destinat ca pază a flancului stâng al desfășurării și pentru apărarea Dobrogei, serveau și ca demonstrație pentru a acoperi intențiunile de trecerea Dunărei pe la Siștov și pentru a atrage aci forțe inamice (turcești).

7) Rușii nu păstrează nici o normă în distribuirea trupelor pe cele trei direcțiuni de marș. Unii critici spun că rușii făcuse înadins pentru a masca ordinea de bătae.

Trecerea trupelor rusești peste Prut între Leova și Reni, nu a fost nici pregătită nici recunoscută.

Desfășurarea trupelor rusești dela Prut la Dunăre, a ținut în total 60 de zile. În acest timp, turcii cât de nepregătiți, ar fi putut ataca și pune în dezordine trupele rusești.

Dacă vor fi argumente, că nu s'a putut face aceasta, rămâne totuși de condamnat că turcii nu s'au concentrat în diferite puncte ale Dunărei pentru a împiedica trecerea.

8) Dispozițiunea trupelor române în perioada dela mobilizare, până la finele lui Aprilie, a acoperit destul de bine teritoriu mai ales că punctele de trecere peste Dunăre erau reduse, prin creșterea apelor Dunărei. De asemenea, deși rușii nu recunosc și n'au cerut, această dispoziție a acoperit mult desfășurarea lor strategică.

Cum turcii aveau obiceiul recunoașterilor peste

Dunăre, chiar câteva recunoașteri mai îndrăznețe ar fi putut aduce turburări desfășurării strategice a rușilor, dar n'au putut să facă aceasta fiind împiedicați de trupele române.

9) Alegerea punctului de trecere la Zimnicea, din punct de vedere strategic, era în afară de întăririle dela Rusciuc, reducea distanța până la Balcani, micșora lungimea liniei de operație în fața tranșeelor turcești din cadrilater, era în apropiere de linia de operație, Șiștov, Șișca, Kazamlâc—Adrianopole.

Alegerea acestui punct avea și avantagiul tactic că insulele Bujorescu și Eșec-Ada, micșora lungimea podului și oferea mijloace de adăpost a materialului.

Un punct de trecere în apropiere de Silistra sau de Rusciuc ar fi obligat pe ruși să asedieze aceste cetăți.

10) Forțele cu care rușii își propuneau să pătrundă peste Balcani, mascând grupările turcești dela Vidin și din cadrilater, erau cu totul insuficiente. În adevăr, pentru recucerirea Nicopolului și menținerea în respect a trupelor turcești din Vidin (Osman Pașa) erau necesari 60.000 oameni, adică trei corpuri de armată. Pentru cucerirea Rusciucului și immobilizarea grupei adversare din cadrilater necesitau asemenea 4 corpuri de armată. Pentru înaintarea peste Balcani, unde erau semnați 30.000 oameni, erau necesare trei corpuri de armată rusești. Pentru realizarea planului de campanie rusesc, 10 corpuri de armată erau abia suficiente, pe când în realitate numai 4½ corpuri de armată au trecut Dunărea la Șiștov. În aceste

condițiuni, întreaga campanie avea caracterul unei întreprinderi aventuroase.

11) Abdul-Kerim Pașa era informat dela 1 Iunie, că armata rusească va trece între Nicopole și Rusciuc, însă nu a luat nici o dispozițiune sub pretext că cetățile Nicopole și Șiștov precum și trupele de aci sunt prea slăbe pentru a se opri trecerea.

Când comandamentul superior din Constantinopole i-a ordonat să oprească trecerea, el a spus că va cugeta.

Situația rușilor în zilele de 15—19 Iunie după trecerea Dunării era foarte critică, din cauza lipsei de știri, deoarece nu putuse trece cavaleria. Turcii însă nu au știut să profite de această situație critică.

Francezii la Spiekeren și Rezonville; austriacii la Nachod și la Trautenau au avut asemenea situațiuni favorabile de care n'au știut să profite.

12. Prin succesele dela Nicopole armata rusă a câștigat următoarele avantajii :

a) Turcii au pierdut din efectivul lor 8000 oameni, ceea ce era destul de apreciabil față de efectivul lor redus.

b) Moralul armatei turcești a scăzut mult mai ales că succesele dela Nicopole a venit foarte repede după cele două treceri rusești dela Brăila la Zimnicea, și succesele lui Gurko.

c) Prin ocuparea Nicopolului, un puternic punct de sprijin, rușii își asigurau o bază de 75 km., între Osma-Vid.

d) Nicopolul înlesnea construcția unui pod, în afară de cel dela Șiștov.

13. O recunoaștere amănunțită la data ocupării Nicopolului ar fi arătat comandamentului rus, că Plevna era la acea dată apărată mai slab decât Nicopole, iar ocuparea ei în acelaș timp cu aceeaș cetate, era indicată în vederea operațiunilor viitoare.

Plevna constituia un punct strategic important și un nod de comunicație, care era absolut necesar a fi ocupat, asigurând astfel legăturile cu teatrul de operațiuni al generalului Gurko, precum și comunicațiile înapoi.

Dispozițiunea rușilor de atac, dela prima bătălie, cu un perimetru de peste 20 km., avea defectul de a înșira trupele pe o linie prea întinsă față de efectivul lor, nepermițându-le densitatea necesară unui atac al unei pozițiuni organizată defensiv.

Se vede, că a fost luat fără a se cunoaște forțele turcești care se aflau la Plevna, și în lipsa de cunoștință în cecece privește organizarea pozițiunei atacată.

14. In timpul bătăliei dela Nicopole este de condamnat inacțiunea coloanei dela Devo (Schildner) care a stat dela ora 1-7 în inacțiune la Muselievo.

Intrebuințarea cavaleriei în jur de Nicopole și pe Vid pare prea redusă ar fi trebuit să-i se dea o rază de acțiune mai mare, mai ales că reese lămurit că generalul Krudner avea teamă de atacurile ce ar putea veni din spre Vidin.

15. Ar fi fost de condamnat o înaintare prea repede a rușilor către sud înainte de a se ocupa Plevna, și a se curăți această regiune, precum este de condamnat și faptul, că dela ocuparea Nicopolului 16 Iulie se întârzie 5 zile pentru a se

ataca Plevna, dând astfel răgaz turcilor ca să o întărească cu fortificații și trupe.

16. Marșul lui Osman-Pașa dela Vidin la Plevna (192 km.) fu executat de către turci, fără ca rușii să aibă vre-o știre. Cavaleria corpului al IX-lea rus precum și brigada de cazaci de Caucaz a colonelului Tutolmin, participa în acest timp la operațiuni restrânse în jurul Nicopolului, apoi fu ocupată cu paza pozițiilor propriilor sale trupe și prepararea mișcării spre Plevna, în loc de a fi trimisă să facă cercetări pe o zonă cât mai mare.

17. Nu este bine a lua măsuri la primirea oricărei știri, dar este foarte bine a ține seamă de orice știre și a o controla.

Marele duce a fost înștiințat la 14 Iulie de prințul Carol, că puternice coloane turcești au plecat dela Vidin, spre Plevna. Însă marele duce cu întregul său cartier fiind încurajați de succesele dela Nicopole, succesele din Balcani, luarea Șipcei și a Kazamlâcului, nu au ținut seamă de această telegramă, nici măcar pentru a o verifica. Biurourile de informațiuni care au luat naștere în războiul cel mare și au întins agenții lor până la unitățile mici are mare rol, din acest punct de vedere.

18. Comandamentul turcesc, din Plevna, dacă ar fi ținut neîntrerupt contactul cu trupele adversare în timpul și după bătălia I-a, și dacă ar fi urmărit și atacat, în asemenea caz, ar fi schimbat întreaga situație a războiului.

Un eventual atac turcesc asupra Nicopolului și Șiștovului ar fi pus în primejdie comunicațiile dinapoi ale armatei rusești.

Succesele turcilor dela întâia bătălie, a avut ca

rezultat imediat și trecător ridicarea considerabilă a moralului trupelor turcești, dar nu s'a știut a se profita de această situațiune.

19. Este probabil că Osman-Pașa nu și-a dat seama de dezastrul complet al trupelor generalului Schildner la întâiu bătălie, căci astfel nu s'ar putea explica faptul de ce nu a continuat urmărirea, ceea ce ar fi îngreuiat cu mult sarcina comandantului suprem rusesc, și ar fi schimbat soarta operațiunilor viitoare.

20. Din comparația trupelor adversarilor la bătălia I-a dela Plevna, observăm că atacul era mai slab decât apărarea.

Afară de aceasta, generalul Schildner pe lângă faptul că era împrăștiat pe o întindere de 18-20 km. în linie dreaptă, era și despărțit de două grupuri prin pozițiunea turcilor. Aceste două grupuri, nu aveau între ele nici o comunicație, pe când toate forțele turcești erau concentrate la Plevna.

Dece n'a profitat Osman-Pașa de asemenea situațiune favorabilă? Desigur că nu cunoștea adevărata situațiune, nu știa ce profit poate trage, nu avea nici o legătură cu celelalte grupe turcești.

21. Din punct de vedere material, nesuccesul rușilor la întâia bătălie dela Plevna, era pe deplin plătită prin succesul dela Nicopole.

Se părea că acest nesucces se poate repara foarte repede, dar seria de circumstanțe și evenimente ce urma, avu consecințe grele și probară cât de greșită a fost întârzierea ocupării acestui nod strategic, care nu putu fi tăiat decât cu enorme sacrificii și cu o enormă pierdere de timp, de care turcii profitară.

22. Cauzele înfrângerii rușilor în bătăliile I-a și II-a dela Plevna sunt.

a) Inferioritatea numerică, nerecunoașterea forțelor și a situației inamicului.

b) Procedee tactice necorespunzătoare cu noul armament.

c) Atac în ordine strânsă.

d) Nepregătirea atacului prin focuri de artilerie și infanterie.

e) Lipsa rezervelor suficiente a infanteriei.

f) Ținerea unei părți de artilerie la rezervă.

23. Soldații și ofițerii ruși au dat probe de multă vitejie. Mai ales ofițerii cari mergeau în capul unităților, au ridicat mult moralul trupelor rusești.

24. După cele două bătălii dela Plevna, s'a putut vedea mai bine lipsurile planului de campanie turcesc, sau mai bine zis, lipsa unui plan de campanie.

Osman-Pașa propuse din timp generalului Abdul-Kerin-Pașa un plan: „Să lase la Vidin maximum de forțe pentru apărarea orașului, iar grosul trupelor din dosul său, întărindu-le pe drum, cu cele câteva batalioane dela Rahova, să meargă asupra Plevnei, unde să se întrunească cu garnizoana Nicopolului, care trebuia să părăsească fortăreața, fără să aștepte atacul rușilor. Dela Plevna să se îndrepteze prin Lovcea asupra Târnovei, unde să se întrunească cu corpul lui Ahmed-Eiub-Pașa, care trebuia să vină dela Șumla prin Eckir-Djuma, apoi în capul armatei astfel concentrată, să meargă asupra Șiștovului. In caz când joncțiunea cu Ahmed-Eiub-Pașa n'ar fi putut să se facă, Osman-Pașa voia să ocupe Lovcea, care, după el, prezenta cele mai mari avantaje pentru apărarea defileurilor Balcanilor“

Acest plan nu fu primit, fiindcă guvernul turcesc se temea să lase fără un corp de observație pe românii dela Calafat și pe sârbi. Succesele rezezi ale rușilor, conduse guvernul turcesc la ideea să retragă cel mai mare număr posibil din trupele sale secundare, pentru a le pune pe punctul principal, măsură pe care a luat-o, dar n'a obținut rezultatele dorite, din lipsa de armonie dintre diferite comandamente superioare turcești și din lipsa de conducere superioară.

25. La război ca în orice afacere practică, este bine ca omul să nu amețească la succes și nici să se descurajeze la nesucces. Iată aci un caz în care comandantul de căpetenie rus, amețise din cauza primelor succese : într'o scrisoare din 9 Iulie, către împăratul Alexandru al II, el își expune astfel planul său :

„Ocuparea îndrăsneată și neașteptată a Târnovei, îmi dă posibilitatea de a urma un plan de operație mai îndrăsneț, decât acela pe care îl făcusem la început. Voi acum să abandonez complectamente asediul Rusciucului, lăsând numai un corp de observație împrejur, însărcinând cu această misiune pe corpurile XII și XIII, care luând o pozițiune puternică pe râul Iatra, îmi vor păzi flancul meu stâng. Pentru a asigura flancul drept, împing corpul al IX spre Plevna și Lovcea, iar eu însu-mi, cu corpul VII, urmez corpul lui Gurko la Târnova, și în urmă dincolo de Balcani. Ajuns la Târnova am intențiunea să mă opresc, pentru a aștepta sosirea corpului XI, după ce voi ocupa trecerile numai cu ante-garda. Operând astfel sper să fac economie de timp, de bani și de oameni, să forțez pe turci să părăsească linia Rusciuk, Șumla, Varna și să se retragă în spatele Balcanilor, pentru a

apăra Constantinopolul. Chiar în cazul când turcii ar înainta spre lantra, am acolo două corpuri, al XII și al XIII, pentru a-l opri, și apoi voi putea totodată, la timp să întăresc aceste corpuri.

Acest plan îndrăzneț nu s'a aprobat de împărat.

Observațiuni asupra celei de a doua bătălie dela Plevna „trase din lucrarea istoria războiului“ de mai mulți ofițeri

a) La a doua bătălie dela Plevna ca și la cea dintâi, s'au dat două mari atacuri mai mult sau mai puțin simultane. Corpurile însă însărcinate cu executarea acestor atacuri fuseseră despărțite între ele printr'o distanța de mai mulți km., ceea ce nu le permitea nici să se ajute, nici să se susțină.

De astădată se credea că artileria a pregătit atacul, fiind-că a tras timp de 6 ore și mai bine. Această tragere însă nu produse efectul dorit, căci cum zicea un ofițer străin martor ocular la atacul generalului Schahovskoi: „El și-a aruncat atâtea mii de oameni asupra unor pozițiuni întărite, ocupate cu forțe superioare și nevătămate de artilerie“. Prin urmare pregătirea artileriei nu a fost îndestulătoare, deoarece pentru aceasta nu este de ajuns numai a se brăzda cu obuze parapetele întăririlor de pământ, rămânând garnizoana lor intactă; dimpotrivă tocmai aceasta trebuie sgduită, redusă și demoralizată, înainte de a se da asaltul.

b) În tot timpul cât a ținut tragerea artileriei nu s'a auzit nici o împușcătură, Adevărul este însă că armamentul infateriei ruse era într'o mare inferioritate față cu acel al turcilor, astfel că abia la 209 metri infanteria rusă putea deschide focul cu adevărat profit.

c) În ceea ce privește formațiunile tactice întrebunțate la această bătălie, ele au fost la început mai regulate, dar și de astă dată s'a constatat că infanteristul rus nu trage îndeajuns, înainte de a se arunca asupra pozițiunilor.

Aceasta s'a observat mai ales la trupele generalului Schahovskoi, la stânga, unde se luară pe rând trei linii de șanțuri și două redute numai cu baioneta; dar cu ce preț? Aci rușii prin atacurile lor de front fură decimați de focurile șanțurilor din lature, cari nu se luase mai întâi, și în cele din urmă toate trupele disponibile fură angajate în luptă, înainte ca rezervele turcești să și fi pronunțat atacul lor. Când acest moment veni, retragerea era singura scăpare a trupelor generalului Schahovskoi.

d) La coloana din dreapta atacul se dete de 18 batalioane în două coloane, înaintând sub focul de coastă al unor șanțuri de apărare din laturi, astfel că fiecare batalion, când ajungea aproape de redută, era nimicit. La urmă se trimise 6 batalioane împotriva șanțurilor laterale. Acestea izbutiră în adevăr a le lua, însă cu pierderi atât de mari, încât fură reduse numai la 2000 oameni și prin urmare puse în neputință absolută de a mai încerca reluarea redutei. Sforțările făcute nu avură alt rezultat decât de a mări pierderile, astfel că batalioanele nu mai înfățișau atunci corpuri tactice ci o adunătură de oameni mai mult sau mai puțin cnragioși, cari în lipsa mai tuturor ofițerilor, parte omorâți parte puși afară din luptă, erau fără coeziune și fără direcțiune.

e) Rezerva generală, care nu era decât 1/6 din toate trupele, fu ținută numai în apropierea coloanei din dreapta, astfel că luptele coloanei din

stânga s'au dat fără sprijin serios. Ajutorul trimis generalului Schakhovskoi nici nu a ajuns la timp, nici nu a putut fi întrebuințat, iar la dreapta cea mai mare parte din rezervă servi, chiar dela începutul atacului, ca rezervă particulară coloanelor de atac la aripa dreaptă și la cea stângă.

f) la această bătălie nu s'a făcut o întrebuințare rațională a celor trei arme combinate, căci deși tărâmul era nefavorabil acțiunii cavaleriei și artileriei, totuși o preocupare cugetată și semeață putea da negreșit rezultate fericite.

Dovadă de aceasta este acțiunea cu totul valoroasă a generalului Skobeléff, la extrema stângă, pe când extrema dreaptă, deși nu fusese supărată decât de trupe neregulate, a trebuit chiar să fie ajutată de rezerva generală, spre a se putea menține în pozițiunile sale. Osebit de aceasta nici recunoașterile, cari au precedat bătălia, nu au fost făcute în mod complet, astfel că nu se știa în timpul luptei nici terenul dinainte, nici puterea întăririlor turcești. În asemenea condițiuni și cu trupe neîndestulătoare rezultatul luptei nu putea fi în-
doios.

g) Perderea acestei bătălii căzu în acelaș timp cu încetarea succeselor generalului Gurko peste Balcani, de unde la 20 Iulie începuse să se retragă, precum și cu trecerea înapoi a fruntariei de către toate trupele din Asia, astfel că ea sgudui în mod grozav moralul trupelor, încrederea și prestigiul lor, produse în Rusia o adevărată consternațiune, și în lumea militară europeană o curioasă surprindere.

h) Numai după perderea acestei bătălii statul-

major rus recunoscă în fine, că trebuia neapărat să părăsească calea întâmplării, urmată până atunci și să se hotărască asupra unui plan de campanie mai apropiat puterilor Turciei, pe cari le nesocotise sau le desprețuisă. Pentru aceasta corpul VIII, care începuse a trece Balcanii, fu rechemat, spre a ocupa cu putere Selvi, de unde Osman Pașa putea lua în coastă armata rusă.

În fine, pe un front care începând dela Dunăre aproape de Rusciuc, se întindea spre Sud până la Târnova și de aci prin Selvi-Lovcea până la Plevna, adică pe o lungime de peste 150 de kilometri, având a lupta pretutindinea împotriva unor forțe cu mult superioare, numărul de trupe, de cari dispunea, era cu totul neîndestulător.

1. Recurgerea la armata teritorială și la restul mijloacelor armatei de campanie, a rezervei și a depozitelor, dovedesc pe de o parte îngrijirea adâncă ce deșteptară în sferele înalte rusești pierderile succesive, încercate, atât în Europa cât și în Asia, de armatele imperiale, iar pe de alta că campania trebuia să se prelungească cu mult peste prevederile dela început.

Toate aceste împrejurări însă nu aduseră guvernului turc nici o lumină, nici o inspirațiune, că momentul era venit spre a răscumpăra cu prisos inacțiunea dela început a armatei turcești.

Din potrivă, chiar acest period de două luni, ce armata rusă fu nevoită să aștepte, pentru ca ajutoarele sale din Rusia să'i sosească, nu servi decât spre a dovedi odată mai mult învederarea, spre incapacitatea și inerția generalilor turci.

CAPITOLUL VIII.

COOPERAREA ARMATEI ROMANE OPERATIILE DELA LOVCEA, PELISATZ, SGALINCEA ŞI PLEVNA.

- A. Marele cartier rus începe să simtă nevoia de concursul armatei române. Un detaşament din armata română ocupă Nicopole. B. Panica ruşilor în urma bătăliei a doua dela Plevna. Chemarea în ajutor a diviziei II şi refuzul acesteia. C. Retragererea cartierului general dela Târnova. D. Cererea pentru cooperare adresată armatei române. E. Trecerea diviziei IV la Nicopole. F. Noua ordine de bătae a armatei române. G. Poziţiile ocupate de divizia IV până la sosirea celorlalte trupe române. H. Sosirea M. S. domnitorului Carol la Gorni Studen. I. Pelisatz, Sgalincea. J. Bătălia dela Lovcea. K. A treia bătălie dela Plevna. L. Observaţiuni asupra operaţiunilor dela începerea coopeării armatei române până la inclusiv brătălia 3 dela Plevna.

Marele cartier rus începe să simtă nevoia de concursul armatei române. Un detaşament din armata română ocupă Nicopolul.

În urma refuzului ruşilor de a accepta cooperarea armatei române în Bulgaria, guvernul român aşteptă cursul evenimentelor.

În urma pierderii bătăliei I-a, a intervenirii directe a marelui duce Nicolae şi a împăratului Alexandru, M. S. domnitorul dă ordin la 11 Iulie generalului Manu, comandantul diviziunii IV-a de la T.-Măgurele să ocupe Nicopole cu o brigadă de infanterie şi una de cavalerie, ceea ce s'a executat la 16 Iulie sub comanda colonelului Rosnoveanu¹⁾.

1) Trecerea s'a executat cu vaporul Aneta având remorcat un şlep, două bărci şi o portieră.

Restul diviziunii a IV-a se concentrează în T. Măgurele, lăsând numai punctul Bechet ocupat.

B. Panica rușilor în urma bătăliei a doua dela Plevna. Chemarea în ajutor a diviziunii a II-a și refuzul acesteia.

La două zile după trecerea detașamentului român la Nicopole, rușii pierdură și a doua bătălie dela Plevna. Trupele generalului Krudner se retrăgeau în panica demoralizată și sleite de ori ce mijloace și de ori ce ajutor.

Această panică se răspândi până la Șiștov unde strigăte de „vin Turcii“ se auziră de pretutindena, și populațiunea eși desperată în toate părțile. Un cazac beat încăleacă pe deșelate și alergă la pod strigând „vin turcii spre Șiștov“! Aceasta produse o mare îngrămădire pe pod. La Zimnicea populațiunea eși desperată din oraș, luând cu sine ceea ce avea mai prețios, iar bolnavii și răniți aflați în spitalele de acolo, începură să țipe și să fugă încotro puteau.

Această groază se întinse apoi la Alexandria. Aci se văzură cazacii fugind disperați și cu capul gol chiar până aproape de București.

Spre seară în fine spaima se mai reduse, și ofițerii ruși aflați acolo putură lua măsuri, spre a liniști populațiunea.

La Nicopole generalul Krudner ordonase generalului Stolepin a trece banii și arhiva dincolo de Dunăre. Aceasta știre produse oarecare îngrijire, însă aci lumea rămase liniștită.

În ziua de 18 Iulie, generalul Krudner, văzând trupele sale rămase fără sprijin, se adresă de-a dreptul, către comandantul diviziei 2-a române,

cerându-i să vină a-l susține, cu cele patru regimente aflate la Nicopole, spre a preîntâmpina urmărirea eventuală din partea turcilor. Generalul Manu răspunde că nu avea această autorizare.

Refuzul statului major rus de a primi cooperarea armatei române nu era întemeiat. Forțele ruse în luptă nu erau îndestulătoare, și apoi nu se întrevede dece cooperarea României, în 1877, cu un contingent de peste 40 de mii de oameni, nu se putea pune alături cel puțin de cooperarea Piemontului, în 1854¹⁾, cu armatele franceză și engleză, care avea un contingent numai de 15 mii de oameni? Nici egemonia, nici superioritatea armatelor franceză și engleză nu au suferit întru nimica prin acea cooperare a Piemontului, și desigur încă mai puțin ar fi fost atins prestigiul armatei ruse prin conlucrarea armatei române cu mult mai numeroasă.

Nu împlinea oare armata română însușirile necesare pentru o cooperare? S'a dovedit chiar dela început și mai cu seamă în urmă, că organizarea tinerei armate române era în condițiunile cele mai bune. Artileria mai cu seamă și o parte din infanterie aveau un armament superior ațeleia al armatei ruse; și uu cadru de ofițeri, restrâns în adevăr, dar îndstul de instruit pentru a nu fi nesocotit de armata rusă; în fine ea era pregătită îndeajuns pentru a face campanie, căci, concentrată de un an de zile, în acest interval de timp nu se contenise instruirea trupelor în condițiunile tacticei moderne.

În orice caz, dacă cooperarea armatei române s'ar fi admis încă dela început, și ea ar fi trecut în Bulgaria, fie în apropiere de Vidin, fie în apro-

1) Să se cerceteze istoria privitoare la politica lui Cavour pentru unitatea Italiei.

piere de Rahova, cine nu vede consecințele însemnate ale unei asemenea operațiuni în profitul armatei ruse? Oare atunci Plevna, acest Sevastopol formidabil al campaniei din 1877, ar fi mai existat? S'ar fi pierdut oare rezultatele strălucite ale expedițiunii generalului Gurko? Nu s'ar fi cruțat oare măceluri nesfârșite dela Plevna, care au costat viața la atâtea zecimi de mii de soldați cu vitejie eroică, ce se sacrificară acolo numai ca martiri ai devotamentului lor?

Din nefericire nu s'a pus însă nici un preț pe cererea stăruitoare făcută încă dela început de guvernul român, și a trebuit ca evenimentele să vină și să reclame singure, ba chiar să impună aceea cooperare.

C) Retragerea cartierului general rus dela Târnova.

În ziua de 19 Iulie se ținu un consiliu de război, și imediat cartierul general părăsi Târnova. Negreșit că impresiunea înfrângerii a trebuit să fie puternică, și mai cu seamă temerea, că turcii pot tăia comunicațiunile și a pune astfel cartierul general în pericol, a fost cauza acestei plecări precipitate. Efectul însă ce această retragere avu asupra populațiunii din Târnova, fu înfiorător, deoarece nu se dete nici o proclamațiune, și lumea era în necunoștință de nenorocirea întâmplată armatelor rusești. Măcelul dela Lovcea se povestea cu groază prin populațiune și deși se aflau încă numeroase trupe rusești acolo, totuși pornirea în goană a cartierului general făcea să se creadă că turcii sunt chiar la marginile orașului.

Cartierul general se strămută dela Târnova la Biela, apoi la Bulgăreni, iar la 28 Iulie se instalează

definitiv la Gorni-Studen, un mic sat aproape de Șiștov, pe drumul Plevna-Biela.

D) Cererea pentru cooperare, adresată armatei române.

Din presa străină și din scrierea lui Văcărescu (pag. 208) reproduse și în „Istoricul războiului” scris de mai mulți ofițeri, reese că marele cartier rus, convins de pericolul în care se găsea armata rusă, și de rolul ce-l putea avea armata română, a adresat M. S. domnitorului următoarea telegramă :

*„Vino în ajutorul nostru, treci Dunărea, unde
„vei voi, cum vei voi, sub ce condițiuni vei voi,
„dar vino grabnic în ajutorul nostru. Turcii ne
„prăpădesc. Cauza creștină este pierdută”!*

Nicolae

M. S. domnitorul față de această îngrijitoare telegramă, nu mai așteptă a se preciza mai întâi raporturile reciproce, ce trebuiau să existe în viitor între amândouă armatele.

La 20 Iulie, dăte ordin ca întreaga divizie al V-a să treacă la Nicopoli și să înainteze spre Plevna, iar pe de alta, președintele consiliului de miniștri D. I. C. Brătianu, se duse la cuartierul împăratului Alexandru și al marelui duce Nicolae spre a negocia asupra relațiilor și raporturilor necesare pentru asigurarea individualității propriie și independenței armatei române față cu autoritățile rusești.

Aceste regulări erau cu atât mai indispensabile, cu cât chiar în acele câteva zile dela trecerea detașamentului român la Nicopole, acesta avusese a suferi neajunsuri serioase din partea guvernato-

rului rus al acestei cetăți¹⁾, și nu era cu putință o cooperare, care să ridice armatei române existența și acțiunea ei proprie, sau să o subordoneze unui comandament strein.

E. Trecerea diviziei IV

Indată după primirea ordinului din 20 Iulie, comandantul diviziunii a IV-a dete toate instrucțiunile pentru trecerea restului diviziei la Nicopole. Deși efectuarea trecerii încerca mari anevoințe din cauza restrânselor mijloace de transport, cu toate acestea chiar în acea zi reg. al 7-a de linie și batalionul al 2-a de vânători fură trecute la Nicopole. Până la 24 Iulie au fost trecute încă 3 regimente de dorobanți și 5 baterii, 1 baterie și coloana de muniții nu au putut fi trecute de cât între 30 Iulie — 2 August.

În urma înțelegerii între președintele cabinetului și șeful de stat-major român cu autoritățile respective ruse, M. S. domnitorul, ordonă luarea dispozițiilor necesare în vederea operațiilor viitoare.

F. Noua ordine de bătaie a armatei române

Se convoacă milițiile din România mică, pe tot țărmul Dunărei, punându-le sub comanda generalului Haralambie, iar ordinea de bătaie se modifică astfel :

1) Și în războiul cel mare, ruși s'au purtat la fel: trupele române și comandanții noștri la început, în interesul alianței, i-a menajat cât se poate, chiar prea mult, mai târziu însă atât trupele cât și comandanții noștri, i-a pus pe ruși la locul lor astfel în cât nu mai îndrăzneau să fie obraznici.

Armata de operațiune: cuprindea corpul al 2-lea și o divizie ca rezervă generală ¹⁾).

Armata de observațiune:

Divizia I-a cu regimentele 1 ²⁾, 2 ³⁾ și 3 de dorobanți, reg. 1 de călărași, 3 baterii artilerie.

Divizia II-a cu regimentele 6 de linie și 4 de dorobanți, regimentul 2 călărași și 3 baterii de artilerie.

Trupele cari compuneau corpul de operațiune, împreună cu rezerva generală, au primit ordinul a se concentra la Corabia, unde se alesese locul pentru efectuarea trecerei Dunărei de către armata română, și unde se și adunase mare parte din materialul de pod.

Trecerea nu se execută însă decât la 20 August până ce trupele se concentrară, și materialul de pod fu adunat la Corabia.

G. Pozițiunile ocupate de divizia IV-a până la sosirea celorlalte trupe române

Batalionul 2 de vânători, a doua zi după ce a trecut Dunărea, fu trimis să întărească trupele de la Muselim-Selo, spre Plevna.

La 27 Iulie regimentele 3 și 8 de călărași, întărite cu alte 2 escadroane din regimentul 7 de călărași, aveau a continua serviciul de patrulare și ante-posturi dincolo de Vid, întinzându-se din direcția Rahovei până spre șoseaua Plevna-Sofia.

1) Această rezervă generală prin înaltul ordin de zi No. 63 din 9 Septembrie 1877 a luat numele de a 2-a diviziune a Corp. de operațiune și se compune din: brigadele 1, 2 și 3 de infanterie, 2 regimente de roșiori și 1 regiment de cavalerie, 6 baterii de artilerie, 1 batalion de geniu.

2) Din acest regiment un batalion a fost în urmă întrebuințat la luarea Rahovei, iar un batalion la Hârleț.

3) Un batalion din acest regiment a fost trecut în urmă în brigada 2-a, divizia IV-a, în locul batalionului din reg. 15 dorobanți, care a fost trecut în corpul de Vid.

Ante-garda compusă, din regimentul 7 de linie batalionul 2 de vânători, și o baterie de artilerie, înaintează din Saicova spre Kapriva, și ocupă pozițiunea dela Brislani.

Regimentul 5 de linie, 13 și 15 de dorobanți, cu patru baterii de artilerie, luă pozițiune la 5 km. spre Nord de Brislani, în valea numită Galim-Cișmea.

Regimentul 16 de dorobanți ocupă pozițiunea dela Saicova, pentru susținerea cavaleriei de dincolo de Vid, iar regimentul 14 de dorobanți, împreună cu o baterie și 2 escadroane din al 7-lea de călărași, fură reținute pentru serviciul cetății Nicopole.

La 30 Iulie brigada români de cavalerie, compusă din regimentul 3 și 8 de călărași, fu dislocată și pusă sub ordinele generalului Lascareff, care, cu o altă brigadă de cavalerie rusă, formă o diviziune ruso-română însărcinată a împinge recunoașterile pe drumul Sofiei și a împiedica sosirea din acea parte de proviziuni și ajutoare Plevnei.

Divizia IV-a a ocupat pozițiunile indicate mai sus până în ziua de 5 August, când, după cererea generalului Zotoff ante-garda diviziei înaintă dela Brislani la Calisovăț, iar partea principală a diviziei se instalează la Brislani. La 7 August batalionul de vânători împreună cu bateria ante-gardei fu trimisă dela Calisovăț la Riben, ca să sprijine recunoașterea diviziunii de cavalerie ruso-română a generalului Lascareff pe șoseaua Pievna-Sofia, deoarece regimentul din Saicova era prea departe pentru o susținere eficace.

La 14 August generalul Zotoff înștiințează div. IV-a, că armata română avea a trece Dunărea pe la Corabia, și pentru aceasta recomanda că partea principală a diviziunii dela Brislani să se strămute la Creta, pe Vid, de unde ar putea veni în ajuto-

rul trupelor la Corabia în caz de a fi atacată acolo. Trupele din Brislani ocupară pozițiunea dela Greta numai în zilele de 15—17 August, căci fură rechemate îndată spre Plevna, unde turcii se pregăteau a lua ofensiva.

Atunci reintră în ante-gardă la Calisovăț atât detașamentul dela Riben cât și regimentul al 16-lea de dorobanți dela Saicova, și împreună cu celelalte trupe ale diviziei se întruniră toate la Calisovăț, de unde, după terminarea luptei dela Pelișat, partea principală a diviziei își reluu vechea pozițiune dela Brislani, unde rămase până la 22 August.

H. Sosirea M. S. domnitorului la Gorni-Studen

În urma înțelegerilor avute pentru cooperarea armatei române cu cea rusă, M. S. domnitorul, după ce prin dispozițiunile luate asigură concentrarea și trecerea armatei, la 15 August porni prin Turnu-Măgurele și Șiștov spre Gorni-Studen, în care localitate sosi a doua zi.

Împăratul Rusiei făcu aci suveranului României o primire din cele mai cordiale, exprimându-i simțimintele sale de satisfacțiune și mulțumire pentru concursul ce România acceptă a-i da la liberarea creștinilor din Orient, și totodată îi oferi comanda forțelor ruse și române, ce aveau să opereze asupra Plevnei, sub denumirea de armata de Vest.

1. Bătălia dela Pelișat și Sgalincea

La 19 Iulie, după bătălia 2-a dela Plevna, când rușii învinși cu desăvârșire se retrăgeau în desordine, ei nu fură nici urmăriți nici atacați, nici chiar a doua zi.

Tocmai după o lună adică, după ce rușii se în-

tăriseră în pozițiunile lor Osman-Pașa ordonă să se atace cele două întăriri dela Pelișat și Sgalincea. În ziua de 19 Aprilie la 6 ore dimineața turcii eșiră în număr considerabil din întăririle lor de dincolo de Radișevo, având o cavalerie numeroasă la ambele laturi, și prin un atac violent la 8 ore isbutesc chiar a lua luneta rusă dinainte de Pelișatz, garnizoana sa fiind surprinsă. Atunci un regiment rus, susținut de trei baterii, înaintă cu vigoare asupra inamicului pe care î-l respinse din lunetă, părăsind și cele două tunuri rusești, pe care pusese mâna.

Pe la 10 ore turcii revin în număr mult mai mare și cu aripa dreaptă întrec aripa stângă a corpului IV. Trupele ruse de acolo fură constrânse iarăși să se retragă, și turcii ocupară sântul Pelișat, căruia bașibuzucii 'i puseră foc.

La centru o coloană turcească foarte tare reveni spre a ataca luneta, ce luase dimineața, pe când o ală coloană căuta a se introduce între lunetă și pozițiunea Sgalincea. În fine pe la amiazi forțe considerabile de infanterie acopereau terenul între Pelișat și Sgalincea, susținute fiind de 30 la 40 tunuri.

Pe la 10 ora generalul Zotoff, văzând că atacul turcilor era îndreptat numai asupra stângei rusești dedese ordin, ca o brigadă din corpul al IX-lea să vină asupra șoselei dela Grivița, și să se desfășure la stânga, spre a lua pe inamic în coastă și a-l întoarce. Această brigadă însă din cauza căldurei nu putu ajunge acolo decât prea târziu când nu se mai putea opera.

Pe la ora 1 turcii atacară deodată și cu vigoare toate pozițiunile rusești dela Pelișat la dreapta de Sgalincea. Atacul împotriva lunetei și pozițiunii Pelișat fu respins de 5 baterii și prin

o șarjă executată de un regiment de lănceri și două escadroane de husari.

Atacul asupra stângei pozițiunii Sgalincea fu asemenea respins de 4 tunuri și 2 batalioane, ce se aflau acolo. Atacul însă asupra centrului, făcut cu o energie foarte mare, era aproape să reușească, Aci turcii deteră asalt cu baioneta, și ocupă întăririle, luptând cu o rară înverșunare, izbutind a pune mâna pe tunurile pozițiunii, pe cari le îndreptară în triumf spre Plevna. Ei fură însă atacați de patru batalioane rusești cu mai multe baterii, cari i respinseră, trăgând cu mitralierile asupra maselor turcești.

Turcii încercară a ocoli prin cavalerie și dreapta pozițiunii Sgalincea. Această cavalerie însă, îndată ce se arătă, fu acoperită cu obuze de mitralii și respinsă în dezordine.

Cu toate aceste perderi turcii tot nu renunțară la ofensivă, și pe la 3 ore d. m., reîncepu atacul. Artileria și tiraliorii lor deschiseră focul, și atacul reîncepu asupra aceluiași puncte, izbutind de astădată a ocupa chiar pozițiunea; însă după, ce și ridicară răniții și câți-va morți, turcii se retraseră singuri pe la 4 ore, spre Plevna, fără a fi urmăriți de ruși.

În această bătălie trupele române ca și corpul al IX-lea nu au fost amenințate; totuși ele înaintară la Calișovatz după cererea generalului Zoff, așteptând acolo mișcările din partea turcilor.

În această bătălie turcii încercară mari perderi și succesul corpului al IV-lea ar fi fost mult mai strălucit, dacă brigada din corpul al IX-a ar fi executat cu inteligență ordinul ce i se dedese. Din nefericire ea sosi acolo prea târziu adică atunci când totul se terminase. Perderile rușilor sunt evaluate la 30 ofițeri și aproape 1000 de oameni. Acele ale turcilor au fost negreșit

J. Bătălia dela Lovcea

Descrierea pozițiunii. Organizarea. Apărarea. Proiecte de operațiuni premergătoare. Atacul pozițiunii. Ce a făcut Osma-Pașa în timpul operațiunilor dela Lovcea

Descrierea pozițiunii

Localitate situată pe ambele maluri ale râului Osma, la 62 km. de Dunăre. Fiind nodul drumurilor împietrite ce vin despre Selvi, Troian și duc la Plevna, avea mare importanță strategică pentru ruși, ca și pentru turci.

Rușii vroiau să stăpânească Lovcea ca să aibă cea mai scurtă și mai bună comunicație între armata de Vest și trupele dela Șipea, și să poată impresura Plevna mai ușor.

Turcii vroiau să o stăpânească ca să poată întruni și ajuta pe aci armata lui Osman-Pașa, cu cea a lui Suleiman-Pașa.

Râul Osma împarte orașul în două. Imprejurimile deluroase, sunt formate din ramurile Balcanilor și înlesnesc mult fortificarea.

Lovcea este înconjurată de cinci înălțimi arătate pe crochiu cu n. 1, 2, 3, 4, 5. Înălțimea numărul 1 s'a numit muntele Roșu. Paralel cu înălțimile 1, 2, 3, 4, căltre pe drumul ce vine dinspre Selvi și despărțite de acestea prin Vâlceaua Prisaca, se găsește o altă serie de înălțimi, care domină pe cele dintâi, însemnate pe crochiu cu literele A. B. C. D. E.

La Nord de Lovcea se varsă în Osma două vâlcele ce vin dinspre V. spre E. Poradimetz și Gostința. Intre ele se află înălțimea 6.

Pe aceste vâlcele se află satele Poradimetz și Gostința. Intre Gostința și înălțimea Lokva se afla

alte trei înălțimi arătate pe crochiu cu No. 7, 8, 9.

Turci au fortificat înălțimile după ambele maluri, urmând un unghi drept cu vârful spre Nord cu latura de Est pe înălțimile 1—5 și cu latura de Vest dela înălțimea 5 până la satul Gostința.

Linia de retragere Lovcea-Plevna, nu o putea întrebuința Turcii, căci era prea aproape de pozițiile ocupate de armata de Vest. Nici linia de retragere prin Orhania, unde aveau aprovizionamentele, căci era prea escentrică în direcția S.-V. Rămăseseră ca linii de retragere drumurile prin dealurile; Poradimetz, Liosetz, Pordilova, Raleva, sau prin Radivena-Begletz, Kartujoven-Disevica.

Cheia pozițiunii o forma muntele Roșu, căci lua în flanc toate întăririle 1—5 apoi de aci și după ocuparea localității, se putea ocupa și întăririle după înălțimea 6 prin amenințarea spatelui.

Trupele pentru apărarea Lovcei, erau puse sub comanda lui Rifat Pașa, care avea 5500 oameni trupe regulate și 2—3000 cerchezi și bazbuzuci, adică 8 batalioane, 1 baterie și 1 pluton de cavalerie.

Aceste trupe au fost dispuse pe pozițiuni astfel:

Un batalion și un tun pe muntele Roșu.

Un batalion pe (muntele) înălțimea 2.

Patru corpuri pe înălțimea 4.

Un batalion pe înălțimea 5.

Trei batalioane cu trei tunuri pe înălțimea 6.

Două companii pe înălțimea 7.

Patru companii pe înălțimea 8.

Patru companii în oraș.

Restul de companii și două tunuri pe înălțimea 8.

Comandantul Rifat Pașa în reduta principală de pe înălțimea 6.

Proecte și operațiuni premergătoare

În urma luptelor dela Șipca, din primele 15 zile din luna August, a sosit aci șeful de stat major al armatei, generalul Nepo, Koincinski, care a găsit că situația trupelor dela Șipca nu poate fi periclitată încă pentru câteva zile, față de reorganizarea trupelor turcești ale lui Soliman-Pașa.

El a emis părerea că este mai bine a se da o lovitură decisivă armatei lui Osman-Pașa. Aceasta reese din următoarea telegramă, dată către comandantul de căpetenie, în ziua de 18 August.

„După părerea mea și a generalului Radetzchi, rezultând inacțiunea absolută și micșorarea probabilă a forțelor inamicului dela Șipca e necesar să ne întoarcem forțele noastre dela Șipca.

„De aceea e indispensabil să se trimită imediat divizia II la Selvi, de unde Imeritinski cu această divizie, o brigadă din divizia III și detașamentul Scobelef, ar putea merge asupra Lovcei.

„Pentru a se ocupa acest oraș nu se va lăsa, decât un regiment din divizia (III) și restul trupelor v'a fi trimise asupra Plevnii“.

Zotov trebuie să fie gata de operație în orice moment. Soluțiunea Plevnei este opera noastră cea mai importantă, numai după aceasta vom avea mâinile libere.“

Marele duce a aprobat planul și a hotărât: defensiva pe frontul de Sud și Est. Ofensiva pe frontul de Vest ocupând mai întâi Lovcea și apoi Plevna.

Pentru atacul Lovcei, a fost însărcinat prințul Imeritinski, comandantul diviziei II, căruia i s'a mai pus sub ordinele sale, 1 brigadă din divizia III, detașamentul lui Scobelef, câteva baterii de arti-

lerie, și un regiment cazaci de Don, care avea misiunea specială, să observe drumurile din spre trecătorile Troian, Kalater spre Gabroba și Selvi.

S'a dat prințului Imeritinski instrucțiuni detaliate asupra însărcinării sale. În esență i se spunea :

Detașamentul Dvs. pleacă dela Selvi la 20 și atacă Lovcea la 21 August. Dacă reușiți, lăsați o parte din detașament aci, de pildă un regiment, și apoi în grabă mergeți spre Plevna, pentru a coopera cu armata de Vest la atacul inamicului.

Aceste instrucțiuni au fost date de marele cuartier pe când Nepo Koiciski, nu sosise încă dela Șipca.

Când a sosit a trimis alte deslușiri prințului Imeritinski, căruia i se mai trimitea și alte trupe și schimbă ziua atacului Lovcei. Așa ca aceste noi instrucțiuni, au făcut să se nască nedumiriri și întrebări între prințul Imeritinski și marele cuartier.

În acelaș timp ținându-se seamă mai mult de ultimele instrucțiuni ale lui Nepo Koicinski decât de cele dintâi, Prințul Imeritinski a comunicat marelui cuartier că a luat următoarele măsuri :

În ziua de 20 rămân la Selvi. Am trimis numai detașamentul Skobelef să ia pozițiunea dela fântâna dela 8 km. de Lovcea, iar brigada II din divizia II la satul Kacrina. La 21 August merg asupra Lovcei și la 22 încep operațiunile asupra orașului (dela Selvi la Lovcea 42 km). Dacă sfârșim la 22, la 23 mă îndrept către Plevna, însă fiind 36 km. nu voi putea lua parte la operațiuni decât la 24 August.

Recunoașterile asupra Lovcei și proiectul de atac, făcute înainte de căpitanul Kuropatkin, șeful de stat major, al lui Skobelef, au fost luate de bază, iar nu ordinele date de prințul Imeritinski.

Conform ordinelor date, detașamentul Skobelef,

pornește în ziua de 20, la ora 8,30 dimineata cu 1 E.+E. 1 Bat.+1 Pl. săpători în avangardă, grosul 2 batalioane și 1 baterie, ariergarda 2 sotnii și 1 batalion.

Avangarda ajunsă la fântână se oprește, pentru a se apropia și grosul, apoi înaintează către pozițiile A. și B. de unde au fost primite cu focuri de arme.

După oarecari recunoașteri, a înaintat, și, aproape fără să se întâmpine rezistență, a ocupat aceste două pozițiuni, ajutați și de 2 tunuri care au deschis focul.

Până seara s'a ocupat pozițiile A și B cu câte un batalion, un batalion și 6 tunuri în rezervă la 2 km. spre fântână, ar al 4-lea batalion nu sosisese încă.

Trupele turcești de cavalerie descălecată, s'au retras în dâmburile depe înălțimea C. Noaptea s'au făcut diferite lucrări și s'a instalat în poziția B. o baterie.

Celelalte trupe ale prințului Imertinski se găseau în după amiază zilei de 20 în situația următoare.

1 reg. și 1 baterie pe pozițiunea la Kakrina.

15 batalioane și 1 baterii la Selvi.

4 batalioane și 4 tunuri pe drumul spre Selvi.

O coloană de cavalerie 10 sotnii și 6 tunuri, pe Osma intra Igli spre Omar-Kioi, făcând legătura între Skobelef și Osman-Pașa.

În noaptea de 20 spre 21, o parte din trupele dela Selvi, s'au întrunit la Kakrina și pe pozițiile dela fântâna.

În seara de 21 toate trupele prințului Imertinski erau concentrate pe pozițiunea dela Fântână.

Prințul comunică marelui cuartier că: detașamentul său era concentrat și a doua zi va ataca Lovcea. În caz de succes va părăsi Lovcea la 23.

și la 24 va fi în stare să ia parte la atacul contra Plevnei.

Atacul pozițiunii

În seara de 20 August s'a dat ordin de atac astfel:

Coloana din dreapta (4 batal. + 1 | 2 comp. + 20 tunuri) sub comanda generalului Dobrovolski va porni din direcția Prisaca și ataca stânga inamicului.

Coloana din stânga: (10 batal. + 1 E. + 2 sotni + 46 tunuri) sub generalul Skobelev va ataca pozițiunile călare pe șoseaua Lovcea-Selvi.

Rezerva generală: (18 batal. 16 tunuri) sub generalul Engman înapoia coloanei din stânga pe șoseaua Lovcea-Selvi).

Spre extrema stângă 2 sotnii vor observa drumul Lovcea-Traian trimițând patrule până spre Mikre.

Spre extrema dreaptă (10 sotnii și 1 baterie călăreață, sub colonelul Tutolmin va merge pe drumul Locea-Plevna pentru a împiedeca ajutoarele ce ar veni dinspre Plevna (general Zotof) și a observa în acelaș timp cu patrule până spre Mikre.

Focul artileriei să se deschidă dimineața la ora 5 când trupele se vor găsi pe locurile indicate de comandantii coloanelor.

Pe lângă ordinul scris de luptă și ordinele verbale date generalilor Dobrovolski și Skobelev, s'a mai dat instrucțiuni de luptă, instrucțiuni de aprovizionare de cartușe și munițiuni, instrucțiuni sanitare.

S'a insistat mult asupra pregătiri atacului prin artilerie după pozițiunile depărtate și apoi cele apropiate în care se zicea: „socotesc că este nevoie a reaminti artileriei, că datorita ei cea mai sacră e

de a nu se menaja și a nu se teme de focurile inamicului, ea trebuie prin focul său să prepare atacul infanteriei și în acest scop trebuie să caute pozițiunile cele mai apropiate posibile“.

La ora 5 și 30 dimineța trupele coloanei din stânga erau pe pozițiile A. B. C. rezerva generală înapoia unei înălțimi la Est de poziția B., iar la ora 5 și 45 trupele coloanei din dreapta erau pe pozițiile D.

Dipozitivul general al trupelor din ambele coloane, era cu artileria pe poziție având înainte, pe ambele flancuri și înapoi, trupe de infanterie.

Extrema dreaptă era la 6 km, N. de Lovcea pe ambele părți ale șoselei Plevna-Lovcea, iar extrema stângă, cam la aceeași distanță spre sud pe soseaua Lovcea-Troian.

—Rezerva generală ascunsă înapoia înălțimei dela Est de pozițiunea B. Focul artileriei, 56 tunuri pe pozițiunea din stânga și 12 pe cea din dreapta, se deschise pe toată linia la ora 6,

Turcii răspunse cu cele 6 tunuri din care trei la reduta 6, două pe înălțimea 9 și unul pe muntele Roșu.

Trupele turcești după înălțimea 6 și 9, nu au avut a suferi fiind înapoia bătăi tunurilor rusești.

Infanteria turcească dela stânga pozițiunii, de asemenea nu a suferit fiind foarte rară și bine adăpostită în șanțuri. Infanteria după muntele Roșu fiind bătută de toată artileria lui Skobelef, a părăsit poziția și s'a retras în reduta 6, rămânând aici numai unități izolate.

Astfel s'a făcut pregătirea cu artileria. Inițiativa atacului era dată coloanei din stânga (Skobelef) care ocupând centrul muntelui Roșu, obliga aripa stângă să se retragă și astfel să deschidă drum coloanei din dreapta (Dobrovolski) Atacul s'a petrecut însă invers și nu se explică decât astfel:

Deși infanteria turcească dela centru părăsește pozițiile, și deci ar fi putut înainta trupele lui Skobelef, totuși lupta a început la dreapta de către trupele lui Dobrovolski, care au fost întâmpinate de focurile infanteriei iurcești, după poziția 4, încă dela ora 7 și 30 dimineața, și de către focurile artileriei dela reduta 6.

Generalul Dobrovolski temându-se să nu fie în-tors pe la dreapta, cere să i se trimită un regiment la dreapta, iar pe dealtă parte hotărăște să atace trupele turcești de pe dreapta Osm-ei deși pregătirea cu artileria nu fusese bine făcută.

La 8 și 30 pornește atacul și până la 10 ocupă înălțimile 3, 4, și 5. Cam în acelaș timp a sosit la dreapta și regimentul cerut.

Generalul Dobrovolski face cunoscut prințului Imertinski, că pentru atacul înălțimei 6, nu mai dispune de cât de 4 batalioane, deoarece toate celelalte trupe au suferit pierderi.

Prințul Imertinski ordonă coloanei din stânga să atace și îi mai trimise și aceștia trupe din rezervă astfel ca nu-i mai rămasese decât 8 batalioane și 12 tunuri.

Atacul coloanei din stânga nu se știe precis când s'a început, pare însă că spre 11 30—12 ziua.

Pentru a se cunoaște modul cum se înțelegea pe atunci atacul unei pozițiuni, dau aci mai în detaliu, atacul coloanei Skobelef.

La stânga un regiment, cel de cazaci, să atace muntele Roșu, având ca rezervă 2 batalioane ce se trimisesese dela rezerva generală,

La centru și dreapta o brigadă să atace înălțimea 2 și apoi împreună cu un batalion din regimentul de cazaci, să înainteze către localitatea Lovcea și contra lucrărilor de fortificație, depe malul stâng al Osm-ei, artileria să întreție înainta-

rea infanteriei, lăsându-se ca susținere a artileriei un batalion.

Regimentul din stânga s'a dispus astfel: la stânga batalionul I și la dreaptă batalionul II, în linie de companie în plină distanță, având în lanț companiile lor de tiraliori, în linia II se găsea batalionul II cu companiile pe 2 linii, la distanță strânsă.

Ca rezervă specială, la spatele regimentului și înapoia înălțimii A se așează cele 2 batalioane trimise dela rezervă. Brigada din dreapta s'a dispus astfel: în râpa Prisaka un regiment în linia I și al doilea regiment în linia II. Linia I-a formată pe 2 linii, linia I-a în linia de companii cu distanța întreagă având înainte compania de tiraliori; în linia II batalioanele 2 și 3, în coloane de companii.

Către amiază când desfășurarea trupelor dela flancul stâng, era terminată generalul Skobelef dete ordin să înceapă atacul.

Trupele înaintează cu drapelele desfășurate și cu muzica în cap. Bateriile sporiră focul acoperind cu mitralii muntele Roșu și înălțimea 2.

Sanțul inferior după muntele Roșu fusese părăsit de turci, chiar mai înainte, înălțimea Semet nu mai era apărată decât de slabe forțe, care se retrăseseră imediat ce apărură trupele rusești.

Cu aceeași înlesnire fu luată înălțimea No. 2. Pentru desvoltarea succeselor obținute, Prințul Imeritinski, sosind pe muntele Roșu, luă dispozițiunile următoare: Instală pe muntele Roșu 4 baterii, apoi pentru a întări pe generalul Skobelef, trimise dela rezervă încă 1 baterie și 4 batalioane.

Așează trupele rămase dela rezerva generală la picioarele muntelui Roșu.

În acest timp generalul Skobelef, după ce ocupă muntele Roșu, porunci coloanei din stânga

să continue fără întârziere, ofensiva pentru a ocupa orașul, iar un batalion și 1 companie, fură lasate pe muntele Roșu, ca susținere a bateriilor.

Soseaua dela dela muntele Roșu până la orașul Lovcea, formează numeroase întorsături și câte odată este în tăetura. Unele puncte pot fi bătut de amfiladă după înălțimea No. 6. Turcii văzând aceste trupe înaintând deschiseră focul asupra lor, iar coloana ajunsă să coboare în valea Osmului înainte ca artileria turcească să-și fi regulat tragerea, în care timp o baterie rusă, a început să contrabată artileria turcească.

Această baterie la distanță de aproape 1800 m. deschise un foc precis asupra redutei, dupe înălșimea No. 6, producând aci o explozie.

La 2 ore d. p. 8 companii rusești trimise ca să ocupe orașul, soseau prin diferite puncte, în acelaș timp în oraș. Una companie trecu Osmul prin vad mai jos de podul M, îndreptându-se prin cimitir, către marginea dela N. a orașului, 1 companie trecu pe podul M. și la dreapta acestui pod, îndreptându-se tot prin cimitir pe marginea de Nord a orașului, unde se așeză la stânga primei companii. Una companie trecu Osmul prin vad mai jos de podul M. și străbătând orașul, eși la marginea de Nord, unde se răspândi în lanț. 2 companii după ce trecură Osmul pe pod, se așeză pe partea de Vest la cimitirului, 1 batalion trecu podul M. și sosi a partea de Vest a orașului, unde se așeză pe companii într'o singură linie, în grădini.

După aceste trupe, sosi în oraș generalul Skobelef cu statul său major și 1 escadron. Turcii care se găseau în oraș, se retraseră luptând către înălțimea No. 6.

Când se făcea concentrarea în oraș a coloanei din stânga a lui Skobelef, trupele coloanei sale

din dreapta având în cap un regiment, coboară înălțimea după malul drept al Osmului, în vale.

Artileria după ce bătuse înălțimea No. 6 din pozițiunea ce ocupa pe malul drept al Osmului, schimbarea de poziție pe muntele Roșu și pe înălțimea 2 pentru a susține înaintarea infanteriei.

În fine, venind dela Nord s'au apropiat și trupele colonelului Tutolmin dela extrema dreaptă, punând artileria în baterie pe șosea, la o distanță de aproape 2000 m. de reduta așezată pe înălțimea 6 și la 1.400—1.600 m. de șanțurile înaintate turcești, iar cavaleria descălecă luând formațiuni pregătitoare de luptă.

Astfel dar, către orele 3, trupele rusești arătate mai sus, înconjoară pozițiunea turcească după înălțimea No. 6, dinspre N. E. S. având între ele și 2 batalioane ale coloanei din dreapta (Dobrovolski) pentru a concura la acest atac.

Pentru apărarea înălțimii No. 6, turcii, afară de trupele care se găseau deja în acest punct, adunară aci trupele ce se retrăgeau din pozițiunile după malul drept al Osmului, cum și din oraș, ceea ce constitui o forță totală de 7 batalioane și 5 tunuri.

Două batalioane din aceste trupe fură așezate în rezervă și puse pe marginea de Sud a satului Poradineț.

Ultimul atac al rușilor asupra înălțimii No. 6 începu pe la orele 4 p. m. și fu executat în ordinea următoare :

Trupele coloanei din dreapta, având în linia I, un regiment coboară înălțimile malului drept al Osmului. Ajunse în vale, aceste trupe se găsiră în zona focurilor de infanterie ale turcilor, dar acoperite de grădinile după malul drept al Osmului, putură ajunge la râu fără pierderi prea importante.

Cum râul era mare, trebuia să caute un vad, pe care îl descoperiră puțin mai jos de marginea de Nord a orașului. Fie izolați, fie în pachete mici, oamenii regimentului de Kaluga începură să străbată râul și ajunși pe malul stâng merseră contra pozițiunii inamice. La vederea acestei mișcări, turcii deschiseră un foc de voe și acoperiră cu o grindină de gloanțe tot spațiul descoperit după malul stâng.

Primul adăpost ce se oferea oamenilor, era o moară înconjurată de vre-o 10 arbori. Totuși plecând dela această moară, trebuia să alerge lungul văii complectamente descoperiți, pe o distanță de 500 pași. O parte din oameni străbătură această distanță într'o singură săritură, dar alte fracțiuni făcură mai multe salturi succesive, acoperindu-se înapoia micilor grămezi de piatră, lăsate de către râu. O jumătate de ceas după începerea atacului, se constituise deja lângă moară câteva sute de oameni, al căror număr sporea foarte repede.

După ce răsuflară lângă moară, a cărui distanță dela primul șanț turcesc, era încă 1200 pași, continuară atacul, în pachete mici; înapoia fracțiunilor din cap, înaintau alte elemente ale regimentului de linia I-a precum și din al 2-lea regiment.

În momentul când acele trupe, ajunseră la moară, trupele trimise de către generalul Dobrovolski după înățimea 4 și 5 începu să coboare în valea Osmului formând un eșalon înapoia acestora. Ele se îndreptară spre șanțurile ce înconjura reduta, dinspre N.-Est și despre Vest.

Turcii nu-i așteptară și evacuară mai întâiu primul, apoi al 2-lea șanț dinaintea redutei, retrăgându-se către reduta No. 6. În acelaș timp

retraseră toate tunurile din această redută și le îndreptară pe drumul dinspre Mikre.

După ce ocupară șanțurile, compăniile din cap, se opriră câtva timp ca să aștepte sosirea celorlalte trupe. Apoi trupele coloanei din dreapta, după ce ocupară șanțurile de o parte și de alta a șoselei Plevnei atacară reduta dinspre Est și N. E. Observând că din cauza acestor atacuri, atențiunea turcilor era îndreptată spre Estul pozițiilor lor, generalul Skobelef hotărâ să arunce rezerva sa spre vestul redutei. În acelaș timp prințul Imerinski trimise generalului Skobelef, încă 2 batalioane, luate dela rezerva generală.

Acele trupe care până atunci stau în partea de N. V. a orașului se desfășoară în câmpie și la 5 ore jum. p. m. înaintară cu muzica în cap și drapelul desfășurat

La vedere acestei mase de asaltatori, care înaintau în ordine și repede, turci se grăbesc să evacueze șanțurile după flancul drept și să se retragă, parte pe drumurile despre Vest, parte chiar în redută. În acest moment, trupele celelalte care înaintaseră până în șanțurile înaintate se aruncară din toate părțile asupra redutei. O luptă crâncenă se încinse în redută în urma căreia căzură sau fură prinși toți apărătorii, care nu răușiseră să fugă la timp.

În acest timp turcii care ocupau înălțimile 1, 8 și 9 începură să se retragă către Mikre.

Colonelul Tutolmin la vederea infanteriei rusești, care da asaltul redutei 6, se îndreptă cu brigada sa, în direcțiunea satului Poradimeț, pentru ca să taie turcilor linia lor de retragere. Coborându-se după înălțime către satul Poradimeț, călăreții căzură pe neașteptate asupra a 2 batalioane turcești, care formau rezerva turcească, așezată până atunci

la marginea satului Poradimeț la Sud, și care fusese trimisă să întărească pe apărătorii din redute. Colonelul Levkof-Menar, comandantul regimentului din cap, luă imediat hotărârea ca să se arunce asupra turcilor, cu cele 6 sotnii ale sale.

Aceste trupe având cail obosiți și neputând urmări, colonelul Tutolmin, a dat ordin ca imediat să înceapă urmărirea cu focuri, regimentul următor.

După spusele lui Tal-At, turcii fugiră în desordine pe poteci muntoase, unii spre Orhanian, alții spre Plevna. Rifat Pașa sosi după 2 zile la Plevna, unde fură constituite două batalioane, cu fugarii dela Lovcea. În timpul retragerii din cele 6 tunuri turcești, retrase la timp din Lovcea, unul din ele avu afetul rupt și fu părăsit de către turci, într'o râpă, de unde fu scos apoi de sotnia 1 din reg. din Kuban, celelalte tunuri ajunseră la Plevna.

După ce lupta fu terminată, infanteria rusească care participase la asaltul ultimei pozițiuni turcești, fu pusă în ordine și aliniată în lungul liniilor fortificațiilor turcești. Prințul Imertinski trecu trupele în revistă, le felicită de victoria ce câștigase și le puse să bivacueze. Puternice patrule fură trimise pe drumurile spre Mikre și Troian și pentru a acoperi detașamentul dinspre Plevna, deosebit instalare posturi de pază, între drumul dinspre Mikre și șoseaua Plevnei.

Prințul Imertinski la 7 jum. seara, adresă generalului Zotof raportul următor. „Am luat Lovcea. Bătălia a durat dela 6 ore dimiueața, până la 5 ore seara. În noaptea precedentă trupele au construit baterii, de aceia detașamentul meu este prăpădit de oboseală. Convoiturile noastre sunt în întârziere. Toți răniții nu sunt încă adunați. Dacă e posibil,

cer autorizația de a nu pleca decât poimâine 24 August.

În lucrarea turcească „apărarea Plevnei“ se arată că în lupta dela Lovcea, turcii avură o pierdere de 2.000 de oameni morți sau răniți. Această cifră este sub realitate, căci trupele rusești după raportul lor, îngropară mai mult de 2200 cadavre.

Pierderile detașamentului prințului Imertinski fură următoarele:

Morți 30 ofițeri superiori, 4 ofițeri inferiori și 335 oameni.

Răniți, 1 general, 1 ofițer superior, 37 ofițeri inferiori și 1245 oameni.

Dispăruți, 57 oameni.

Trofee: două drapele, 1 tun părăsit cu afetul său sfărâmat, câteva lăzi de muniții, mai bine de un milion de cartușe și multe puști.

În lupta dela Lovcea, trupele rusești consumară: 245.348 de cartușe, 3.558 de obuze și 1.117 șrapnele.

Ce a făcut Osman Pașa în timpul acțiunilor dela Lovcea

Rizat Pașa trimisese succesiv două rapoarte la Plevna. Osman-Pașa, care se prepara să respingă cel de al treilea asalt dela Plevna, și care judeca ca foarte puternică pozițiunea dela Lovcea, nu dete nici o atențiune celor două rapoarte. El dădu ordin lui Rizat Pașa, ca să reziste cât mai mult. Dar când în dimineața de 22 August îi veni un al treilea raport, care îi arăta pericolul ce amenința Lovcea, atunci Osman-Pașa se hotărâ să nu lase la Plevna decât numărul de trupe indispensabile, sub comanda lui Adir Pașa, iar el cu restul forțelor sale să meargă în ajutorul detașamentului de la Lovcea.

În acest scop se formă un detașament tare de 20 batalioane de infanterie, 3 baterii și 2 escadroane de cavalerie care eși din Plevna la amiaza zilei de 22 August. Trupele rusești dela Plevna ocupau în acest moment linia Trestenicul turcesc Pelișat. Dela flancul stâng al acelei linii, până la șoseaua Lovcei erau aproape 12 km. în linie dreaptă. Pentru observarea spatelui Plevnei și șoseaua Lovcei, cavaleria rusă așezase posturi pe linia Grivița — Radișevo — Tucenița — Bogot. Un regiment de cazaci de Don, forma legătura între armata rusă dela Plevna și detașamentul prințului Imiritinski și așezase posturi, dela Bogot până la pozițiunea ocupată de trupele colonelului Tutolmin, care, cum se știa, se apropiase de Nordul Lovcei.

Deosebit, în ziua de 22, generalul Zotov trimise la Bogot un detașament, de 1 regiment de infanterie, 2 batalioane, 4 escadroane și ocupase o pozițiune aci cu patrule spre șoseaua Kan-Pridilova.

La ora 4 seara apăru cavaleria turcească și apoi o coloană infanterie pe șosea. Artileria rusă deschise focul, dar fără să producă nici un efect, din cauza depărtării sale prea mari pe șosea. Detașamentul turcesc răspunse prin câteva lovituri de tun apoi apucă la dreapta șoselei Plevnei și după de merse 3 km. către vest, se așază la satul Ralvevo ca să petreacă noaptea.

După ce turcii părăsiră șoseaua se pierdu ori ce contact cu ei și stat-majorul armatei de Vest, nu primi în acea zi nici o informațiune despre forțele detașamentului turcesc, sau direcția mișcării sale.

Aceasta făcu pe generalul Zotof să ordone în ziua de 23 August o recunoaștere întărită în scopul de a cunoaște direcțiunea și forțele detașa-

mentului turcesc plecat în ajun diu Plevna¹⁾.

În dimineața de 23 August, Osman-Pașa plecase dela Ralevo, îndreptându-se prin Laskar și Pordilevo, spre satul Zolkovo așezat lângă șoseaua Lovcei.

Primele informațiuni privitoare la ofensiva turcească din Plevna, fură obținute în dimineața de 23 și anunțau că: „la Zolkovo la 10 km. Nord de Lovcea, apăruse inamicul. După rapoartele comandantilor de sotnii, forțele turcești erau calculate la 5--6 batalioane cu 4 tunuri“.

Generalul Skobelef, dete ordin unui detașament de 4 batalioane, 12 sotnii, și 14 tunuri, de a merge spre Plevna, și de a acoperi grosul forțelor armatei de Vest.

Detașamentul acesta luă poziție pe o mică creastă la Estul satului Paneți, unde adăstără mișcările turcilor. Ante-garda turcească, eșind din satul Lotuvo se desfășoară, punând 4 tunuri în baterie, care începură lupta cu bateria detașamentul rus. În acest timp Osman-Pașa, aflând dela fugari detașamentului din Lovcea despre ocuparea acestui oraș de forțe importante rusești și văzând că drumul după șosea, era tăiat, se întoarce dela satul Zdgova, spre Sud-Vest pe drumul ce mergea spre Lisetz. Turcii ocupară pădurea după creasta lanțului înalt de munți, ce înconjoară Lovcea, spre N. V. Vest, între satele Lisetz și Radiuveni. Generalul Skobelef ordonă infanteriei detașamentului și unei baterii, de a merge spre Nord și a lua pozițiunea, ce-i v'a indica șeful stat-majorului său, căpitanul Kuropatkin. O pozițiune foarte puternică fu aleasă de căpitanul Kuropatkin, la 2 km, Nord

1) Recunoșterea compusă din 2 regimente de dragoni, în regiment ulani, 1 baterie călăreață și o secție de artilerie de câmp sub conducerea șefului de statul-major al corpului 4.

de marginea oraşului spre N. V. de satul Poradimet.

Poziţiunea nu putea fi întărită, căci trupele nu aveau unelte. Infine, după trei ore de aşteptare, fură trimise uneltele, însă în cantitate insuficientă.

În acest timp generalul Skobelef, care se aştepta ca turcii să ia ofensiva, scrisese prinţului Imertinski cerându-i să se grăbească trimiterea de infanterie pe poziţiunea dinaintea Lovcei, unde se lucrau şanţuri.

Pe la 12 jum. ante-garda turcească, care se desfăşurase la Sudul satului Sotiuvo şi angajase focul cu trupele detaşamentului Skobelef, părăsi poziţia şi se îndreptă spre S. V. pentru a se uni cu grosul forţelor turceşti.

Cu modul acesta frontul poziţiei turceşti, se lungi spre Sud ocupând cu flancul lor stâng (cavalerie) drumul spre Lîsetz, şi cu flancul lor drept (cavalerie) drumul către Mikre cu patrulare până la soseaua Troian.

Cum se vede atât Osman-Paşa cât şi Skobelef, s'au aşezat în poziţiuni pentru defensivă.

Prinţul Imertinski comandantul trupelor dela Lovcea, că justifică hotărârea de a nu ataca astfel.

a) În vederea operaţiunilor ce era să fie încercate contra Plevnei, trebuia ca detaşamentul să-şi păstreze forţele sale întregi pe cât posibil şi nu trebuia să fie distruse în acest scop, prin operaţiuni secundare.

b) Forţa poziţiunii ocupată de inamic pe înălţimi prăpăstioase, dominate şi acoperite de păduri, era astfel că un atac de front al acestei poziţiuni ar fi cerut sacrificii considerabile. De alminterea turcii puteau să evite o înfrângere, retrăgându-se la timp în direcţia de Vest. A întoarce această poziţie şi în general, ori ce manevră destinată de a tăia pe

turci de linia lor de retragere, ar fi provocat o completă istovire a detașamentului“.

Pentru această hotărâre a dispus trupete astfel:

1) Trimise o brigadă de infanterie, ca să întărească detașamentul lui Skobelef.

2) Incredințează apărarea sectorului dela Vestul Lovcei generalul Dobrovolski, cu 1 brigadă și 2 sotnii de cazaci.

3) Trimise pe drumul dinspre Troian, 1 batalion de infanterie și 2 tunuri.

4) Așează restul trupelor sale în bivuac pe pozițiunea centrală, gata să opereze după circumstanțe.

Apoi scris generalului Skobelef:

„Vă rugăm să vă limitați numai la ce este necesar pentru garantarea detașamentului vostru contra unui atac disperat, puneți oamenii să mănânce și să se odihnească, căci mâine merge contra Plevnei, dacă situațiunea actuală nu se modifică“.

Când trupele prințului Imertinski, luară toate măsurile de pază și se găteau să se odihnească, Osman-Pașa convins că detașamentul rusesc era foarte numeros, adună un consiliu de război format din ofițerii din stat-majorul general, pentru a hotărâ modul cum va trebui să ajute Lovcea.

Hasan Pașa fu de părere că inamicul trebuie a tacat cu ori ce preț, căci istovit de lupta precedentă, probabil că nu se reorganizase, și că consumase cea mai parte din munițiile sale de rezervă.

Câțiva din membrii consiliului, deși împărtășeau părerea lui Hasan Pașa, declară că din cauza slăbului efectiv al detașamentului și a puținei cantități de muniție și de hrană ce aveau, trebuiau mai întâi să aștepte întăriri.

În principiu, Osman Pașa, împărtăși vederea aceluia care propuneau să atace imediat Lovcea și chiar trimise lui Adili Pașa ordinul să expedieze

în grabă din Plevna 4 noi batalioane, cu hrana și munițiile necesare. Mai târziu părăsi acest plan de teama, că rușii mai puteau în acest timp să atace pentru a treia oară Plevna și chiar în cazul când Lovcea ar fi luată, pentru stăpânirea ei, era indispensabil de a mai lăsa nu numai 8 batalioane (forțe ce fusese bătute de ruși) dar un detașament mult mai important, ceea ce ar fi provocat împărțirea forțelor destul de slabe ce apărau Plevna.

În consecință Osman-Pașa dăte detașamentului său ordin de a se întoarce la Plevna și trimise lui Adili Pașa să oprească trimiterea întăririlor cerute.

A doua zi 24 August din zori, detașamentul turcesc se puse în mișcare spre Plevna și pentru a evita orice întâlnire cu rușii, se alesese drumul de ocol, ce trec la Vest de șoseaua Plevnei. Seara detașametul a ajuns, la Kartujoban, de unde prin defileul Trinisk ajunse la Vid. După ce petrecu noaptea aci, în dimineața de 25 August, intră în Plevna.

K. A treia bătălie dela Plevna

Măsurile premergătoare. Descrierea pozițiunii. Situația părților. Inceperea operațiunilor. Bombardarea și prepararea luptei în zilele de 26, 27, 28 și 29 August. Ziua de 26. Ziua de 27. Ziua de 28. Ziua de 29 August. Desfășurarea bătăliei în zilele de 30 și 31 August. Operațiile în ziua de 30 August. Operațiile în ziua de 31 August.

Inceperea operațiunilor contra Plevnei depindea de luarea Lovcei, care se credea de comandamentul rus că va fi ocupată la 21 August.

Pe baza aceasta cuartierul general rus credea că la 21 August va putea începe pregătirea atacului cu artileria și că la 23 să atace.

Însă față de evenimentele dela Lovcea, trimise generalului Zotof instrucțiunile următoare:

„Generalul Imertinski face cunoscut, că va ataca Lovcea la 22 August, și chiar în caz de succes, trupele sale, nu vor porni spre Plevna decât la 28 August și nu vor putea lua parte la atac, decât la 25 August. De altă parte, trecerea trupelor românești la Corabia nu va fi terminată decât mâine 21 August, așa că aceste trupe nu se vor putea uni cu divizia IV românească înainte de 23 August, trebuind și ele să se odihnească la 24 August. În consecință marele duce socotește că data fixată pentru începerea operațiunilor contra Plevnei, trebuie întârziată până la 23 August, sau chiar 24 lăsându-vă grija de a fixa această dată, după starea lucrurilor și după informațiunile ce veți primi, privitor la detașamentul prințului Imertinski”.

Până la luarea măsurilor definitive, generalul Zotof a făcut diferite recunoașteri și proiecte, iar

la 21 August înainte de sosirea la Pelișatz a artileriei grele (20 tunuri) a avut o consfătuire în care s'a hotărât :

a) Distribuirea de planuri litografiate a pozițiilor Plevnei ;

b) Prepararea de gabioane, faruri și scări :

c) Repararea drumurilor ;

d) Curățirea pozițiilor și repararea locurilor unde vor fi ambulanțele.

Generalul Zotof, în persoană, făcu câteva recunoașteri și stabili dinainte pozițiile artileriei de câmp și de asediu, plecând dela scopul următor :

„Problema luării fortificațiilor Plevnei trebuia să cuprindă două părți : întâi să bombardăm cât mai puternic fortificațiile cele mai importante, dintre satul Grivița până la șoseaua Lovcea, în scopul de a slăbi mijloacele de apărare ale turcilor, al doilea să aruncăm infanteria la asaltul acestor pozițiuni, îndată ce focul artileriei va fi produs efectul său. Mijloacele de întrebuințat, pentru a ajunge la aceste rezultate, sunt următoarele :

Pentru atacul principal, care trebuia operat dinspre Sud și Est, lăsând pe români să opereze dinspre Nord și N. V. comandantul armatei de Vest avea la dispoziția sa trupele următoare :

Corpul IV armată : 3 regimente (divizia XVI) cu 3 baterii de artilerie, pe drumurile dela Pelișatz la Bogot lângă râu. O brigadă (divizia XXX) plus 1 regiment de infanterie cu 4 baterii la Pelișatz și 1 regiment cu 2 baterii la Poradim.

Corpul IX armată : 3 regimente (divizia V) de infanterie, cu 1 brigadă de artilerie, o brigadă (divizia XXXI) de infanterie și 3 baterii la Sgalincea, brigada 2 din divizia XXXI de infanterie, cu 2 baterii pe șoseaua ce conducea la

Plevna, la Bulgăreni, la răscrucea acestui drum, cu acela ce leagă satul Kalișovăț cu Sgalincea.

Cavaleria corpului IV și regimentul 9 de husari păzea frontul dispozitivului, călare pe sos. Plevna-Bălgăreni. Cavaleria generalului Laskaref fu așezată la Kalișovăț, brigada de Don la Slatina, regimentele 8 și 9 de dragoni și 1 baterie călăreață la Kalișovăț la dispoziția generalului Laskaref.

Detașamentul prințului Imertinski a plecat în dimineața de 24 dela Lovcea spre Plevna într'o coloană :

1. Ante-garda sub comanda generalului Skobelef coprinzând: 4 batalioane, 10 sotnii și un escadron-cu 14 tunuri.

2. Grosul coloanei, sub comanda generalului Dobrovolski, 16 batalioane, o sotnie și 70 tunuri.

Etapele dela Lovcea la Bogot era de 19 km. din care 8 km. pe șoseaua Plevna-Lovcea, până la satul Sotiuvo și 10,500 km. pe o potecă de curmeziș.

Pentru siguranța marșului s'a așezat bridada ee Kaucaș, cu 1 baterie pe o puternică pozițiune la Sotiuvo, ca să formeze o flangardă, atât spre Plevna cât și spre Zolkova. Restul forțelor antegărzii a părăsit șoseaua la Sotiuvo și s'a îndreptat spre Bogot.

În seara 24 August tot detașamentul prințului Imertinski se concentrează la Bogot. Convoierile veniră noaptea și în dimineața următoare.

În această zi cartierul marelui duce s'a mutat dela Gorni-Studen la Radineț.

Descrierea pozițiunii. Situația părților înainte de începerea operațiunilor.

Înălțimile de Est ale Plevnei au 210 m. deasupra fundului văii Vidului. Malul stâng al Vidului

descoperit și ondulat, se ridică înceteul cu încetul spre Vest S. V. Râul curge printr'un pat stufos. Pe timp ordinar se trece prin vad toate punctele.

Terenul împrejurul Plevnei, între Vid și principalele râuri ce se varsă în el: Bucovu, Tucenița, Cernealka, se împarte în cinci sectoare, care se pot denumi astfel: Sectorul Opanezului între Vid și Bucov; Sectorul Griviței, până la râul Grivița; Sectorul Plevnei până la apa Tuceniței; Sectorul Crișen până la Vid și acela al Vidului, între Dolni-Metropol, Gorni-Metropol, Dolni Dubnik și Trina.

La 25 August adversarii dispuneau de următoarele forțe:

Turcii. Frontul de Nord. — 11 km. pe linia satelor Opanez-Grivița. Pe flancul stâng, platoul Opanezului, erau construite două redute și o baterie, destinate să bată podul și șoseaua de pe Vid. Pe flancul drept se găseau redutele Grivița No. 1 și 2. La 1 km. înainte de ele erau șanțurile de antelinii, având frontul lor întors spre Est. Intre redutele Opanez și Grivița, în tot lungul creastei Janik-Bair, se întindea un șanț adânc cu câteva baterii.

Frontul de Est. — 7 km. între redutele Grivița și Tucenița. Era format din 2 linii fortificate. În prima linie redutele Ciurum, Ibrahim-Bei. În linia 2-a redutele Ihtiat-Tabia, Luneta-Atuf. La aceste redute se adăuga numeroase șanțuri, destinate să permită apărătorilor să tragă focuri încrucișate asupra terenului dinainte.

Frontul de Sud. — Nu era fortificat decât pe o întindere de 750 metri, între Râpa Tucenița și satul Crișen, unde trecea un drum spre Lovcea, Lângă Plevna se găseau două redute: Kovalnek. Jsa-Asa (numite și redutele Skobelef No. 1 și 2) legate între ele prin șanțuri. Apoi 500 metri, la

Nordul satului Kirişin, era asezată reduta lunus-Bei și încă mai la Nord redutele Talat, Milass și Baglar Başı

Frontul de Vest. — Acoperit de Vid și surpăturile malului său drept, nu era fortificat. Nu exista decât un mic șanț destinat să bată podul despre șoseaua Sofiei.

În ceea ce privește profilul fortificațiilor turcești cea mai mare parte din redute aveau, în acel moment, profilul de campanie, întărit.

La epoca bătăliei dela Plevna, forțele turcești consistau în 49 batalioane de infanterie, 7 escadroane de cavalerie regulată, 8 escadroane de miliție călare de Salonic și 12 baterii. Socotind 600 oameni de batalion și 100 de escadron, efectivul total era de 29.400 baionete, 1500 săbii și 70 tunuri de campanie. Afară de asta, armata turcească dela Plevna coprindea încă 1500 de Cerchezi.

Se pare că statul major rus, socotea un efectiv exagerat până 110-130 tabore și 120-150 tunuri.

În dimineața de 26 August trupele turcești erau așezate astfel:

1. Atuf-Paşa, apăra frontul de Est, cu 2 batalioane 4 tunuri la Luneta-Atuf, 3 batalioane și 4 tunuri la reduta Arabi, 3 batalioane și 4 tunuri la reduta Omar-Bei, 2 batalioane și 4 tunuri, la reduta Iabrahim-Bei, 2 batalioane și 4 tunuri la redută Ciurum. În total 12 batalioane și 18 tunuri.

2. Rifat-Paşa apăra reduta Ihtiat, cu 3 batalioane și 6 tunuri. Mai avea la dispoziție o rezervă tare de 4 batalioane și 8 tunuri. În total 7 batalioane și 14 tunuri.

3. Takir-Paşa dela reduta Omar-Bei până la

reduta Baglar-Bași, care mai avea în șanțul dela Estul gârli Tucenița și înapoia ei 3 batalioane și 4 tunuri, în reduta Isa-Aga 1 batalion, în reduta Kovanlek 1 batalion și 2 tunuri. În total 5 batalioane și 6 tunuri.

4. Colonelului Junus-Bei îi era încredințată apărarea redutelor: Junus-Bei, 2 batalioane și 3 tunuri, Tal-At 1 batalion și 2 tunuri, Milass 1 batalion, Baglar-Bași 1 batalion. În total 5 batalioane și 5 tunuri.

5. Apărarea fortificațiilor Opanezului, adică a celor 2 redute și o baterie așezată în fața frontului după șoseaua Sofia, fu încredințată colonelului Suliman Bei cu 2 batalioane și 6 tunuri.

6. Pozițiunea dintre Grivița și Bucov fu organizată de Adili-Pașa. Șanțurile și bateriile, construite pe creasta Janik-Bair, fură ocupate de 7 batalioane și 9 tunuri. În reduta Grivița No. 2 (Bași-Tabia) se găsea 2 batalioane și 4 tunuri. Reduta Grivița No. 1 (Kanli-Tabia) fu ocupată de un batalion și 2 tunuri. În total 10 batalioane și 15 tunuri.

7. 8 batalioane cu 6 tunuri constituiau rezerva generală, așezată la extremitatea de Est a orașului Plevna, înapoia redutei Ihtiat.

Cavaleria observă frontul de Vest și parte din frontul de Sud, care nu era fortificată.

Ruso-români

C. IX și C. IV, Div. 11 infanterie, brigada 3 vânători (tiraliori) 2 brigade cazaci, 2 regimente de cavalerie. 1 brigadă de artilerie, 5 jum. baterii din diverse regimente, artilerie de asediu și 1 ba-

talion de săpători. Total 62 batalioane, 18 escadroane, 28 sotnii, 33 baterii pe jos, 6 baterii călărețe (316 tunuri).

Socotind în mijlociu 750 oameni de batalion, 100 de escadroane, rușii au avut efectiv circa de 46.000 boionete și 5600 săbii.

Efectivul trupelor române era următorul: ¹⁾

Divizia III (12 B. + 6 btr.), divizia IV (12 B. + 5 btr.), divizia de rezervă (17 B. + 1 btr.), 1 brigadă de roșiori (8 E. + 1 btr.), 2 brigade călărași (20 E.), 2 escadroane de jandarmi, 1 batalion de săpători. Total 42 B. + 30 E. + 18 btr. În cifră rotundă 29.000 baionete, 3000 săbii și 108 tunuri.

În total la 25 August, efectivul sub arme al trupelor ruso-române era de: 75.500 baionete, 8.600 săbii și 424 tunuri.

În dimineața de 25 August aceste trupe erau așezate astfel:

Pe flancul drept armata română: divizia III la Kalișovăț, divizia IV la Verbița și divizia de rezervă la Breslanița.

La centru: corpul IX la târgul Sgalincea, având 1 brigadă cu 2 baterii pe șoseaua Plevna-Bulgăreni, la încrucișarea acestui drum cu drumul dela Kajlovici la Sgalincea (21 batalioane și 88 de tunuri). Cavaleria generalului Laskaref (1 brig. + 1 reg. 12 tunuri călărețe), la târgul Kajlovici; corpul IV la Pelișat cu divizia XVI, înainte pe drumul către Bogot, (24 batalioane, 36 tunuri de jos, 12 escadroane și 12 tunuri călărețe).

Pe flancul stâng: detașamentul prințului Imer-tinski la Bogot, (16 batalioane, 11 sotnii, 76 tunuri pe jos și 16 tunuri călărețe).

Artileria de asediu (20 tunuri), se găsesc la Po-

1) Văcărescu, cooperarea românilor la războiul din 1877-78.

radim și batalionul 2 de săpători la Sgalincea.

1 brigadă de cazaci de Don (colonelul Cernozubof) cu 1 baterie (7 sotnii și 6 tunuri călărețe) la Slatina între Plevna și Lovcea.

Trupele pentru paza cartierului imperial erau astfel așezate: la Bulgăreni 1 regiment de infanterie cu 1 baterie; la Ceauși-Mahala, 1 regiment de infanterie cu 2 baterii.

La Poradim o secție de parc de geniu de campanie și la Bulgăreni un depozit timporal.

În vederea atacului contra Plevnii, trupele armatei de Vest, primiră, în dimineața de 25 August instrucțiunile următoare semnate de prințul *Carol al României*: Astăzi 25 August, la 6 ore seara, trupele armate, de Vest vor părăsi pozițiunile ofensive în fața părții de S. E. a câmpului fortificat dela Plevna:

1. Corpul IX între șoseaua Bulgăreni-Grivița și drumul Pelișat-Plevna. După ocuparea pozițiunilor va proceda imediat la construcția de adăposturi pentru baterii și șanțuri pentru trupe.

Va trimite pe linia de bătae 3 regimente de infanterie și toate bateriile, iar 3 regimente cu 4 baterii vor constitui rezerva de corp. Un regiment și o baterie vor fi păstrate pentru rezerva generală.

Corpul IX va face și construcția celor 2 baterii de artilerie grea din sectorul său.

2. Corpul IV: 3 regimente și 5 baterii pe înălțimile de lângă Radișkevo. Va proceda imediat la construcția adăposturilor pentru punerea în baterie a tunurilor și pentru instalarea adăposturilor de infanterie. O brigadă cu 4 baterii, va forma rezerva de corp, iar o brigadă cu 2 baterii, va constitui rezerva generală.

3. Divizia IV română la târgul Verbița. La dreapta satului Verbița, până la Vid, se vor așeza 3 regimente de călărași, cu fața către fortificațiile despre Nord.

4. Cavaleria generalului Laskaref (4 regimente și 2 baterii călărețe) pe șoseaua Grivița, pentru a acoperi flancul drept al întregului dispozitiv și a face legătură cu divizia IV română, 1 brigadă de cavalerie cu 1 baterie călăreață, pe înălțimile dintre Tucenița și Radiskevo, acoperind flancul stâng al dispozitivului general. Regimentul de cazaci de Don (colonelul Cernuzobof) va face legătura, între flancul stâng al corpului IV, având să observe toată șoseaua Plevna-Lovcea, și trimițând patrulă cât mai departe posibil la Vestul acestei șosele, 1 regiment de husari și o baterie călăreață rămânând la rezerva generală.

5. Rezerva generală, 3 regimente de infanterie, 3 baterii și 1 brigadă de husari, cu 1 baterie călăreață, se va aduna înaintea târgului Pelișat.

Intr'un ordin separat, dat la 25 August, s'au dat toate dispozițiunile privitoare la executarea lucrărilor de geniu, dându-se corpului IX și IV câte o companie de săpători cu 480 lopeți și 50 târnăcoape și diviziei române, un detașament săpători.

Bombardarea și prepararea luptei în zilele de 26, 27, 28 și 29 August

Cum s'a spus, generalul Zotof, dorea să pregătească atacul prin artilerie, ocupând ante-liniile turcești, apoi după câteva zile de pregătire să execute atacul.

Pregătirea aceasta s'a fixat pentru zilele de 26,

27, 28 și 29 August, anunțându-se începerea bombardamentului în zorii zilei de 26 de către toate bateriile ruso-române.

Iată în rezumat ce s'a întâmplat în aceste 4 zile la flancul drept, centru și la flancul stâng.

Ziua de 26 August

Flancul drept. — 6 baterii din divizia IV română (36 tunuri) 6 baterii rusești (48 tunuri) și 20 tunuri de asediu.

Bateriile române așezate pe înălțimea dela N. V. a satului Grivița, operează contra redutei Grivița la distanța de 2000-2600 metri.

2 baterii ruse luară poziția, la început pe aceeași linie cu bateria de 12 tunuri de asediu și la Nordul acesteia, dar dela deschiderea focului se observă, că distanța până la pozițiunile turcești, avea mai mult de 4000 metri, de aceea aceste 2 baterii înaintară pe coastă cu aproape 1000 metri înaintea bateriei cu tunuri de asediu. Din această poziție, cele două baterii operează contra redutei Ibrahim-Bei la distanța aproape de 2600 metri.

O baterie așezată la Estul Griviței, trăgea asupra Griviței No. 1, la distanța aproape de 3200 metri.

3 baterii se așezară la sudul bateriei de asediu în șanțuri construite pentru ele în noaptea precedentă. Dar cum dela primile lovituri se recunosc că distanța era aproape 4000 metri, fură înaintate de aproape un km. și luară poziția pe aceeași creastă, unde se găseau bateriile de mai sus.

Artileria de asediu în 2 baterii, una din 12 tunuri, (din care 4 de oțel cu bătaie lungă) pe muntele marele duce și 8 tunuri la 1 km. spre Nord. La focul bateriei de 12 tunuri de asediu, turcii

nu răspunseră mai de fel, dar răspunseră cu destulă energie la acela al bateriei cu 8 tunuri, fără însă a cauza rușilor vre-o pierdere.

La centru. — Intre muntele marele duce și râpa Tucenița fură stabilite 6 baterii (48 tunuri).

Focul acestor baterii fu îndreptat asupra redutei Ibrahim-Bei și luneta Atuf. Un foc mult mai puțin violent fu îndreptat asupra redutei Ciurum.

Turcii răspunseră cu mai puțină energie și asupra unor baterii, chiar fără eficacitate, distanța fiind mare.

Flancul stâng. — Infanteria detașamentului Imerinski, în dimineața de 26 August, înaintară până la satul Tucenița, unde rămase toată ziua înapoia flancului stâng al corpului IV, iar seara se întoarse la bivuacul său dela Bogot.

O brigadă de cazaci se așază între râpa Tucenița și șoseaua Plevna-Lovcea, patrulile sale de cercetași formară legătura la dreapta cu corpul IV și la stânga cu brigada de Don a colonelului Cernozubof, care după ce goni pe cerkezi după creasta a I-a munților Verzi, se așază pe șosea între Plevna-Lovcea, înainte de Brestovăț, și observă tot terenul până la Vid.

Această brigadă de cazaci și brigada Cernozubof, rămase pe linia de luptă, aproape până seara, acoperind flancul stâng al armatei de Vest.

Detașamentul de cavalerie al generalului Laskaref, după ce ocupă în dimineața de 26 August, pozițiunea ce i se destinase pe șoseaua Griviței, primi după prânz ordinul de a se duce la Riben, unde să se unească cu regimentele 5 și 6 de călărași și bateria călăreață română, să treacă a doua zi pe malul stâng al Vidului și să execute, o ofensivă energetică spre Dubnic, operând pe comunicațiile turcilor. La 9 ore seara, toată această cavalerie era

la târgul Riben, în bivuac la Nordul râpei Riben.

Alte 2 regimente de cavalerie rusă (Leontef) păzi flancul stâng al corpului IV, trimitând posturile pe râpele acoperite de tufăriș, la Vest de Radieșkevo și legându-se la râpa Tucenița cu brigada de cazaci de Don a colonelului Cernozubof.

În seara de 26 August, se reuni un consiliu, pe pozițiunea baterii de 12 tunuri de asediu, și se puse în discuțiune dacă prepararea cu artilerie era sau nu suficientă. Unii susțineau că pregătirea cu artilerie a fost suficientă, iar alți susțineau contrariu.

Ca concluzie se hotărâ ca a doua zi 27 August se va continua bombardamentul fortificațiilor turcești și că asaltul va avea loc la 28 August.

Seara ordinele următoare fură date armatei de Vest.

1. Artileria fără să-și întrerupă focul se va apropia în timpul nopții de fortificațiile turcești, și va continua, la 27 August, un foc violent asupra tuturor fortificațiilor, destinate a fi atacate.

2. Divizia III-a română va pleca în dimineața de 27 August la Kalișovatz, către flancul drept al diviziei IV române, punându-și bateriile în poziție. Divizia de rezervă română, va înainta dela Breslanița către Verbița, înaintea căreia se va ține în rezervă; constituind astfel rezerva diviziilor a III și IV română.

3. Detașamentul prințului Imertinski, având în cap o puternică ante-gardă, sub comanda generalului Skobelef, va înainta în noaptea de 26 August spre 27 August, dela Tucenița spre șoseaua Plevna-Lovcea, încercând în ziua de 27 August, în mo-

mentul ce i se va părea mai favorabil să ocupe creasta 2-a a munților Verzi.

Ziua de 27 August

Flancul drept. Bateriile diviziei IV română se apropiară și mai mult de redutele dela Grivița.

Se execută în timpul nopții, recunoașterea văei și a gârlei Bucov, se aleseră pozițiunile pentru bateriile diviziei III-a română, care la 27 August trebuiau să ia parte la bombardament.

La 5 ore dimineața, divizia III-a înaintă dela Kalișovăț spre Bucov, puse în baterii pe partea de Nord a văii Bucov, 5 baterii cari deschiseră focul asupra fortificațiilor turcești după frontul de Nord și asupra redutei Grivița. Cum desfășurarea acestei divizii se făcu ziua, turcii deschiseră focul asupra ei și mai ales asupra lucrătorilor ocupați cu săparea șanțurilor pentru artilerie.

Impușcăturile îndreptate contra lor, din șanțurile turcești de ante-linii, care erau săpate aproape de 1000 metri la Estul redutelor Grivița, aducea multă piedică artileriei.

Colonelul Anghelescu, comandantul diviziei IV română, ceru *Prințului Carol* autorizația de a sfărâma acest obstacol, luând apoi toate măsurile pentru atac. În scopul de a susține batalionul din ante-posturi, desemnă un nou batalion din regimentul 13 dorobanți și 1 batalion din regimentul 5 de linie cu 2 tunuri. Înapoia lor se găseau 5 batalioane, rămase din brigada 2-a din divizia IV (un batalion din regimentul 1 de linie și regimentele 14 și 16 de dorobanți).

Atacul începu la ora 3^{1/2} seara. Cele două batalioane din regimentul 13 dorobanți se răspândiră în tiraliori și înaintară în această ordine respin-

gând dinaintea lor posturile turcești din ante-linii. Turcii după înălțimile redutelor Grivița, copleșită cu șrapnele pe românii, ce erau în marș. Regimentul 13 sosind la scurtă distanță de șanț se aruncă asupra lor cu baioneta¹⁾ susținut pe dreapta de către un batalion din regimentul 5 de linie. După un amesteț scurt, turcii părăsără șanțul și se retraseră în redute. Imediat românii organizară șanțul pe care îl ocupară defensiv, așezând în el posturile înaintate din divizia IV. În acest atac românii pierdură 14 oameni morți și 113 răniți.

Dispozitivul corpului IX, în cursul zilei de 27 August a fost pe trei linii și anume: linia între gârla Grivița (N. V. satului) și pe drumul Pelișat-Plevna, pe flancul drept un regiment de infanterie, având 2 batalioane în linie și unul în rezervă, pe flancul stâng 1 regiment având un batalion în linie și două în rezervă. Lanțul de infanterie înaintat la 400-600 metri înaintea artileriei. Linia 2-a înapoia centrului dispozitivului, 2 regimente cu 1 baterie între ele. În linia 3-a fură așezate, între 2 baterii de asediu, un regiment de infanterie cu 2 baterii de artilerie și înapoia dreptei baterii de 8 tunuri de asediu, un regiment de infanterie cu 1 baterie. Un regiment fu mai întâiu așezat la Estul satului Grivița pentru a acoperi artileria.

Toată ziua de 27 August, bateriile de asediu trase contra acelorași redute.

Bombardarea pozițiilor turcești se continuă până la 7^{1/2} seara. În timpul nopții, fiecare baterie primi ordin de a nu trage decât câte o salvă

1) Drapelul acestui regiment a fost decorat pentru această faptă cu „Steaua României”. Mai târziu acest regiment a mai fost decorat cu Virtutea militară, și Crucea trecerii Dunării.

pe oră pentru a zădărnici încercările inamicului de a-și repara fortificațiile.

Centru. — S'a tras toată ziua contra redutelor, Ibrahim-Bei, Ciurum, Osman-Bei, Luneta-Atuf și reduta Arab.

Către amiază s'a mai adus dinapoi, trei baterii care au tras contra redutei Osman-Bei și au operat cu detașamentul Imertinski, pentru ocuparea munților Verzi.

Turcii au răspuns mai rar, afară de concentrarea de focuri ce a făcut din cele 5 redute contra bateriilor ruse, aduse după amiază.

Focul turcilor fu mai ales îndreptat, contra unora din aceste puncte. Obuzele de calibru mic provenite din reduta Omar-Bei, cea mai apropiată de către baterii, nu cauză decât pierderi mici. Bateriile Skobelef, care luă în lung această baterie, îi cauzară cele mai mari pierderi.

În această zi de 27 August, nu se produse nici o schimbare importantă, în dispozitivul infanteriei corpului IV, numai pe flancul stâng, lanțurile de infanterie fură trimise mai înainte, în scopul de a acoperi bateriile.

Flancul stâng. Trupele prințului Imertinski, se găseau în bivuac în satul Bogot, acoperit de 2 sotnii cazaci, care observau terenul între râpa Tucenița și șoseaua Plevna-Lovcea, și de către o brigadă de kazaci (Cernozubof) ce se găsea pe aceeași șosea, înapoia gârlei Bogot. O sotnie de cazaci, forma legătură între detașamentul prințului Imertinski și detașamentul dela Lovcea.

În acest sector turcii erau împărțiți în modul următor: În reduta Iunius-Bei, 2 batalioane și 9 tunuri în reduta Talat 1 batalion și 2 tunuri, în

reduta Milas 1 batalion, în reduta Baglar-Başi un batalion, în reduta Skobelef No. 1 (Konvalek) 1 batalion şi 2 tunuri în reduta Skobelef No. 1 (Isa-Aga) un batalion, un lanţ de posturi de pază de infanterie fu aşezat pe creasta 2-a, iar pe creasta I-a se aşezară posturi de cerkezi în ante-gardă. Cazaci respinseră pe cerkezi şi ocupară cu un lanţ prima creastă a munţilor Verzi, cum şi marginea de N. a satului Brestovăţ.

Un batalion rus, ocupă satul Brestovăţ şi îl pune în stare de apărare, săpând şanţuri şi instalând aci o baterie. Cu această baterie bătea creasta a doua a munţilor verzi la 3000 metri şi până la oarecare punct, reduta Iunius-Bei la 4000 metri. Principalul obiectiv al acestei baterii era pe lângă prepararea atacului crestei a doua să asigure flancul stâng, dacă inamicul se hotăra să ia ofensiva în această parte.

În tot timpul lucrului, turcii traseră focuri de artilerie din redutele Iunius-Bei şi Talat, dar acest foc nu produse decât pierderi neînsemnate.

În acest timp lanţul de cazaci întreţinea focul cu inamicul, ce ocupa creasta 2-a. Terenul acogerit de arbori izolaţi, de bălării, de ţarine cu porumb şi de vii, ascundea dispozitivul şi forţele inamicului. Câteva proiectile au fost trase asupra poziţiunilor presupuse ale rezervelor turceşti, apoi ne mai având ţinte vizibile, încetară să tragă asupra crestei şi îşi îndreptară tot focul asupra tunurilor, care trăgeau din spre Krişin. Căderea proiectilelor se făcea însă sub unghiuri mari, şi pătrundea în pământ fără să se spargă, decât un număr foarte mic dintre ele.

La 3 ora p. m. generalul Skobelef ordonă unui regiment (5 de Kaluga) să ocupe creasta 2-a a munţilor Verzi şi să se întărească.

Pentru a-i preciza pozițiunea creastei a 2 a, în mijlocul acestui teren așa de tăiat, a atașat pe lângă regiment, pe voluntarul Sergke Veretșaghin (pictorul cunoscut) care luase parte la lupta dela 18 | 30 Iunie și cunoștea munții Verzi.

Câte o sotnie de cazaci acoperea flancurile regimentului atacat; iar ca rezervă s'a dat 2 batalioane din alte regimente.

Pentru atac regimentul s'a dispus astfel: Înainte batalioanele 2 și 3 în companii pe 2 linii, având tiraliori în lanț, înapoia lor batalionul I în companii pe o singură linie.

La 4 ore seara regimentul având corul înainte (cântăreții) începu mișcarea. De îndată ce elementele din cap, se ridică pe muntele Roșiu, turcii își concentraseră tot focul asupra lor. Pentru a se sustrage oamenii dela Kaluga, coborâră repede muntele Roșiu în râpa Brestovăț.

În aceste curse repezi, distanța între lanț și liniile de campanie se strânse atât, că adâncimea ordinii de luptă fu redusă la 150 pași.

Pentru a trece creasta I-a, regimentul merse pe ambele flancuri ale șoselei Plevna-Lovcea și se îndreptă puțin câte puțin spre stânga. La apariția lanțului pe creasta 2-a, turcii deschiseră un foc slab cărui începuseră să răspundă lanțul rusesc. De la primele lovituri de foc, generalul Skobelev ordonă să înainteze rezervele. Artileria și cazacii primiră ordin să urmărească cu băgare de seamă ceea ce se petrece pe creasta 2-a.

Batalioanele 2 și 3 din regimentul de cazaci, după ce respinsese slabul lanț turcesc ocupară creasta 2-a și se culcară formând o linie foarte strânsă, neavând nici o rezervă pe platoul superior descoperit al creste 2-a. Lanțul turcesc care se retrăsese pe creasta 3-a și fusese simțitor în-

tărit, deschise asupra lor un foc de voe, la care se adăugară și loviturile de tun ale redutelor.

Incurajați de succesul lor și dorind cât mai repede să ajungă la vrășmaș, pentru a scăpa de focul său, grupul de oameni, în mase separate se aruncară înainte.

Comandanții acestor grupe, nu putură opri acest elan și în curând batalioanele 2 și 3 în întregul lor, deteră atacul. Batalionul I care forma rezerva regimentului, era încă în acel moment destul de departe înapoi pe creasta I-a.

După ce respinse lanțul turcesc, o parte din oamenii de Kaluga, sub un foc violent tras din redute, ocupară creasta 3-a și începură să coboare în râpa râului munților Verzi.

Generalul Skobelev aleargă la galop pe creasta 2-a unde numai găsi, decât o parte din batalioanele 2 și 3 ale regimentului 5 de Kaluga, ceilalți fiind înainte. Dându-și repede socoteala de pericolul ce amenința pe acești oameni, generalul Skobelev trimise ordia de a se grăbi mersul înainte a rezervei.

Osman-Pașa la primirea știrea atacului trupelor rusești în lungul șoselei Lovcei, trimise în ajutorul aripei sale drepte amenințată, 3 batalioane din rezerva generală. Observând slăbiciunea numerică a atacătorului, comandantul acestor 3 batalioane, Emir-Pașa lua ofensiva contra oamenilor de Kaluga, către reduta Baglar-Bași. În acelaș timp trupele turcești care ocupau redutele Skobelev, executară un contra atac. Oamenii de Kaluga fură respinși.

Turcii, care îi urmăreau trecură râpa gârlei muntelui Verde și se ridicară pe creasta 3-a. Un pericol și mai mare amenința pe oamenii de Kaluga,

dinspre reduta Iunius-Bei, de unde o parte a garnizoanei înainta pe stânga și spatele lor.

În asemenea circumstanțe retragerea celor 2 batalioane din regimentul 5 de Kaluga devenea grea. Dar grație rezervelor sosite în acel moment critic și a dispozitivului unei baterii și câteva companii pe creasta 2-a s'a ușurat mult retragerea, acestor trupe prea înaintate.

Turcii care urmăreau de aproape pe oamenii ce se retrăgeau, se apropiară de pozițiunile ocupate de unitățile care sprijineau retragerea, dar nu le putură scoate din poziție.

Batalionul I-iu, din rezervă desfășură pe companii, având în linia I-a, compania I-a de tiraliori și companiile 1, 3 și 4, iar în linia 2-a, compania 2-a înapoia flancului stâng. Aceste trupe proaspete merșeră în direcțiunea N. V. se urcară pe creasta 2 și respinseră pe turcii, care înaintau dinspre Krișin.

Turcii primiră ajutoare și la rândul lor respinseră batalionul I-iu, ale cărui companii se culcară în șanțul după marginea unor vii, ocupată de oamenii din rezervă generală. Turcii după stânga și după front, se apropiară de ei la 200 de pași, copleșind pe apărători cu o grîndină de gloanțe.

Trupele rusești le răspunse printr'un foc de voe.

În acest moment critic generalul Skobelev, reuși să obțină dela trupele sale dezorganizate și obosite o ultimă sforțare: Batalionul I-iu de Kaluga ce se retrăgea, susținut de resturile batalioanelor 2 și 3 din acel regiment, și de câteva companii din rezervă, atacă pe turci, care înaintau din spre stânga, îi respinseră și îi aruncară înapoia crestei II-a.

În acelaș timp, alte companii din rezervă, luară

de asemenea ofensiva și respinseră inamicul care ataca frontul.

Astfel creasta II-a, cu prețul a mai marelui pierderi, rămăseră în mâna rușilor. Noaptea turcii evacuară și creasta III-a.

Pierderile din acea zi se ridicară la vreo 900 oameni. Din acest număr regimentul de atac 11 ofițeri și 670 oameni, celelalte pierderi de împărțiră asupra cazacilor artileriei și rezervelor.

Pentru ocuparea creastei a 2-a s'a lăsat 3 companii din fostele rezerve, alte 6 companii noi, iar ca rezervă 2 batalioane de tiraliori.

Regimentul de atac (5 de Kaluga) fost trimis înapoi în râpa Bogot.

Pe la 10 ore seara generalul Skobelev primi de la prințul Imertinski scrisoarea următoare :

„Măine 28 August, din zorii zilei, vă voi întări cu 14 companii. Vă cer să rămâneți numai dacă este posibil pe pozițiunea ce ocupați. În cazul unui atac al inamicului cu forțe superioare, retrăgeți-vă poziția ocupată de trupele eșalonului 2, care acoperă drumul ce duca din șoseaua Plevna la Bogot.

„Mă las cu totul pe judecata d-tale“.

În timpul nopții, generalul Zotof, făcu cunoscut prințului Imertinski, că asaltul fortificațiilor dela Plevna, hotărât pentru 29 August, era întârziat pentru câțva timp.

Această hotărâre fu luată sub influența luptei, ce se dăduse pe munții Verzi. Ca urmare a acestor modificări, generalul Scobolev judecă că ocuparea creastei a II-a era prematură, căci ea putea să împingă la o luptă îndârjită deoarece terenul descoperit înainte și existența redutei Iunius-Bei, în flancul stâng făcea această pozițiune grea pentru apărare.

De aceea la 2 ore dimineața, generalul Skobelev retrage trupele, după creasta a II-a pe cea a I-a, unde ocupă o pozițiune favorabilă între șoseaua și râpa Tucenița, pentru cazul când inamicul ar lua ofensiva. Rezervele fură așezate în râpa Brestovaț; iar celelalte trupe ale detașamentului rămaseră în pozițiunile ce ocupau.

Cavaleria. Comandantul diviziei de cavalerie, avea să execute sarcina: Să treacă la 27 August pe malul stâng al Vidului, efectuând o ofensivă viguroasă spre Dolni-Dubnik, iar dacă inamicul ar ocupa o pozițiune pe lângă Dolni-Metropol, să fie gonit, rămânând în mod general pe malul stâng al Vidului, să strângă pe turci care ar opera spre comunicațiunea lor.

Pentru executarea acestui ordin, trupele după ce petrecură noaptea la Riben, detașamentul trecu Vidul la 6 ore dimineața la 27 August și sosi la 2 30 a. m. la Trestenič. Pentru a-și păzi flancul stâng, generalul Laskaref trimise la Dolni-Metropol brigada de roșiori cu bateria sa călăreață, celelalte trupe din detașamentul său își continuară mișcarea spre Gorni-Metropol și Dolni-Dubnic.

Comandantul brigadei de roșiori primi ordinul următor: „In caz că se vor întâlni forțe importante inamice va opera în flanc contra lui și în cazul când Gorni-Metropol, n'ar fi ocupat de inamic, se va așeza în bivuac, înainte de a ajunge la Gorni-Metropol așezând ante-posturi și observând drumul Plevna-Rahova și spatele inamicului dinspre Opanez.“

Târgul Gorni-Metropol, fiind neocupat, detașamentul la 1,45 p., m. înaintă fără piedică spre Dolni-Dubnic, unde se așeză în bivuac lângă șoseaua Sofiei.

La Dolni Dubnic, grosul detașamentului așeză

un lanț de ante-posturi legat cu cele puse de brigada de roșiori, așa că ante-posturile se întindea în tot lungul Vidului, dela Dolni-Metropol spre Sud, până la satul Krucevitza și mai departe spre Vest, în direcțiunea Gorni-Dubnic.

La 4 ore seara ante-posturile făcură cunoscut că două sau trei regimente de cavalerie inamică, susținute de trei tabore de infanterie, înaintau de la Plevna spre Dolni-Dubnic. Afară de această brigadă de roșiori mai raportă, când s'a apropiat de Dolni-Metropol, aproape 4 tabore de infanterie și de artilerie se coborau după înălțimile Opanez.

Intre 4 și 6 p. m. s'a produs oarecare întâlniri de patrule și grupe mai mari, dar fără prea mare importanță operativă.

Pe la orele 6 seara cavaleria turcă lua ofensiva susținută de infanterie care începu să treacă podul aruncat pe Vid. Ante-posturile rusești se retraseră încet pe pozițiunile lor. Turcii continuară ofensiva lor, contra flancului drept unde erau așezate 4 tunuri rusești. Comandantul bateriilor lăsă pe turci să se apropie până la 1400 metri când deschise asupra lor un foc de mitralii, care îi forțară să se retragă înapoia râului Vid.

Pentru ziua de 27 August, pierderile coloanei generalului Lascaref, fură de 3 morți și 9 răniți.

Coloana petrecu noaptea la Dolni-Dubnic și Dolni-Metropol. În acea zi nu se făcu nici o legătură cu detașamentul prințului Imertinski.

În acest timp, brigada 1 din divizia IV cavalerie cu bateria 8 călăreață, sub comanda generalului Leontief, rămase la 27 August, pe aceiași pozițiune pe care o ocupase în ajun (la Sud Vestul satului Radiskevo) acoperind flancul stâng al corpului IV și formând legătura, peste râpa Tucenița, cu brig. de Don a colonelului Cernozubof.

Atacul pozițiilor dela Plevna, hotărât la început la 28 August, fu întârziat și se decise continuarea bombardărei, pentru un timp oarecare.

În timpul nopții se întrețină un foc de artilerie slab, în scopul de a împiedica pe turci să-și repare fortificațiile și celelalte stricăciuni făcute de artileria rusească în timpul zilei.

Printr'un bilet trimis comandamentului corpului IX în seara de 27 August, generalul Zotof îi comunică cele ce urmează :

„Astăzi și mâine totul rămâne ca mai înainte. Continuați a bombarda Plevna, la noapte și mâine“.

„Stat-majorul armatei de Vest se afla la Sgalincea.“

Cum generalul Zotof da cea mai mare atenție operațiilor detașamentului prințului Imertinski și cum voia în acest scop să concentreze trupele sale cât mai aproape de flancul stâng dete ordinele următoare :

„Mâine 28 August 9 Septembrie divizia XVI de infanterie se va îndrepta stânga ocupând o pozițiune până la râpa Tucenița și brigada I a aceleiași divizii se va coborâ în râpa Tucenița.

Rezerva generală a armatei de Vest va înainta pe drumul, ce duce dela Tucenița la Radișkevo. Pentru a acoperi bateriile corpului IV, comandantul corpului IX primi ordinul următor :

„Trei regimente vor fi îndreptate spre pozițiunea ocupată de divizia 15 infanterie pe muntele artileriei unde se va așeză în modul următor : Un regiment pe linia de luptă și două regimente în rezervă la Radișkevo, mai aproape de flancul stâng. Cele trei regimente rămase vor sta pe pozițiunile lor precedente, având un regiment pe linia de luptă și două regimente în rezervă. Legătura cu românii va fi făcută de regimentul 9 husari care e pus la dispozițiunea comandantului corpului IX.

Bateria de 8 tunuri de asediu primi ordin să înainteze spre Radișkevo pe muntele artileriei, în scopul de a trage un foc mai eficace asupra redutelor după frontul de Sud. Din cele 11 tunuri așezate pe muntele marelui duce patru primiră ordin să ia poziția înapoi și la stânga satului Radișkevo pe muntele corpului IV.

Ziua de 28 August

Flancul drept, — În ziua de 28 August continuară să tragă cele 11 baterii de artilerie română, (în total 66 tunuri, adică 6 baterii din divizia 4 și 5 baterii din divizia 3).

Focul fu deschis la 6 ore dimineața și se continuă toată ziua.

Bateriile ruse continuară să tragă, asupra acelorși obiective, apropiindu-se unele din ele mai mult către obiective.

2 baterii ruse apropiate, în noaptea de 27 August, traseră asupra redutei Ibrahim-Bei, la distanță de 1.500 metri cu mitralii.

Modificările hotărâte pentru baterile de asediu se executase.

În acea zi infanteria corpului IX își modifică astfel pozițiunile. Trei regimente de infanterie rusă și șapte baterii (9 batalioane și 56 tunuri), sub comanda superioară a generalului Schilder Schuldner comandantul diviziei V-a de infanterie, continuară să rămână pe pozițiunile lor, la flancul drept și să susțină legătura cu trupele române.

Această din urmă sarcină trebuia îndeplinită de regimentul 9 husari de Kiev, care era sub ordinele generalului Schilder și trebuia să se așeze într'o râpă la dreapta terenului unde era mai înainte așezată bateria de 8 tunuri de asediu.

Alte trei regimente (121, 123, și 124 din divizia XXXI de infanterie, cu trei baterii, (total 9 batalioane și 24 tunuri) sub comanda generalului Veliaminov, comandantul diviziei XXXI de infanterie, trebuia să se țină pe înălțimile lângă târgul Radișkevo, la Vestul poziției ocupate de regimentul 17 infanterie de Arhanghel, care era înaintea muntelui marelui duce.

Bateriile corpului IV, așezate pe pozițiunile de la Radișkevo, trebuia să se găsească în raza corpului IX. Dându-li-se ajutoare speciale de infanterie, câte 1 jum. companie.

Stat-majorul corpului IX, trebuia să stea la sudul punctului de încrucișare a drumurilor Tecenița, Grivița și Pelișat-Plevna.

Intre orele 4 și 6 seara toate pozițiunile indicate au fost ocupate.

La centru. — Artileria a rămas aproximativ în aceiaș pozițiune și a mai tras asupra aceluiași obiective.

Infanteria corpului IV, aduse următoarele schimbări: O brigadă (din divizia XVI infanterie) se coborâ în râpa Tucenița. Comandantul acestei brigăzi generalul Tebakim făcu cunoscut prințului Imertinski că „Brigada I din divizia XVI a sosit și s'a așezat în râpa Tucenița lângă mura și că este gata să vă întărească la cerere.

A 2-a brigadă se apropie de această râpă, având un regiment pe flancul stâng, rezemându-se chiar pe râpă, și al 2-lei regiment mai la dreapta legat cu regimentul, care ocupa o pozițiune la Nord de Radișkevo.

A 3-a brigadă (divizia XXX) care forma rezerva corpului în timpul zilei de 28 August, rămase pe pozițiunea sa, pe când a 4-a brigadă, (aceeași

divizie) care făcea parte din rezerva generală, se așază la Sud de Radișkevo înapoia corpului IV.

Flancul stâng. — In dimineața de 28 August, eșalonul generalului Skobelef era dispus aproape cum s'a arătat mai sus.

Flancul stâng al pozițiunei înaintate a generalului Skobelef era format din satul Brestovätz, ocupat de un batalion. Dela marginea de Nord a satului și până la creasta II-a, pe aproape 2 km. se întinde un foarte frumos câmp de tragere. Aceasta a 2-a creastă era despărțită de satul Brestovätz prin râpa Kambalușca. Satul Brestovätz comanda această râpă cu aproape 60 m. și avea un comandament asupra crestei a 2-a de 12 m. Dela satul Brestovätz, până la râpa Kambalușca, panta era dulce și terenul descoperit. Urcușul pe creasta 2-a, era mai repede și acoperit de vii și de arbori fructiferi. Spațiul de 2 km. între satele Brestovätz și Krișin era complectamente descoperit.

La orele 5 dimineața, apăru pe creasta 2-a, o masă importantă de infanterie turcească, mergând contra centrului pozițiunei ocupate de un regiment (8 de Estonia). După istoricii turci, erau 8 batalioane comandate de Emin-Pașa, căruia Osman-Pașa îi dădu ordin să gonească pe ruși, după creasta munților Verzi.

Primiți de focul bateriei după muntele Roșu, turcii se opriră, desfășurară lanțul, și acoperiți de un foc violent de infanterie, reluară repede marșul înainte.

Generalul Skobelef, având informație, că la estul șoselei nu este inamic, trimise o sotnie de cazaci contra inamicului în marș. Sub presiunea turcilor, acești cazaci se retraseră încet spre satul Bresto-

vătz, lăsând liber frontul înaintea pozițiunii ocupată de regimentul 8 de Estonia.

Companiile cari ocupau marginea Brestovățului, deschiseră un foc de front contra turcilor, iar cei după creasta 1-a, îi luară în flanc cu focurile lor.

O baterie rusă, care se găsea în baterie la Brestovăț, lângă șosea, deschise asupra turcilor un foc, mai întâi cu obuze ordinare și apoi cu mitralii.

Focul oamenilor din regimentul 8 de Estonia și mai ales efectul fericit produs de focul artileriei după muntele Roșu și de acela al bateriei dela Brestovăț, oprî ofensiva turcilor și îi constrânse să se retragă înapoia crestei 2-a. Astfel primul atac încercat de către turci, fu respins numai de focul liniei de luptă, fără ca rezervele particulare să fi luat parte.

În acelaș timp, când avea loc acest atac al infanteriei turcești contra frontului, din spre reduta Iunus-Bei, apărî un lanț de cerchezi, care fu însă repede respins.

La orele 8 dimineața, turcii își reînnoiră atacul. De data aceasta înaintară la Estul șoselei contra flancului drept. Pentru a susține în caz de nevoie oamenii regimentului 8 de Estonia, care ocupau creasta 1-a, se aduse încă 1 batalion de tiraliori în râpa Brestovăț.

Turcii continuară să înainteze și focul lor sporî necontenit în intensitate. Rușii neavînd cîmp bun de tragere, cu tot focul tras, n'au putut opri pe turci cari putură înainta pînă la 200—300 m. de pozițiune, dar aci au fost siliți să se culce în șanțurile de pe marginea unei vii. Din ambele părți, focul spori în intensitate. În mai multe rînduri turcii încercară să înainteze, dar la fiecare dată,

nu putură pătrunde în terenul bătut de foc și trebuiră să se întoarcă la marginea viilor.

Pentru a constrânge pe turci la retragere, se ordonă executarea unui contra atac, executat de 2 companii de tiraliori.

Aceste companii merseră prin râpa Brestovăț și Tucenitza și apărând contra flancului stâng al turcilor, se repeziră pe ei cu strigăte de ura. În acelaș moment, un cheson de muniție făcu explozie în spatele turcilor. Strigătele de ura, ale tiraliorilor fu semnalul de înaintare la atac al companiilor înaintate din regimentul 8 de Estonia.

Pe la 9 ore dimineața, turcii fură siliți să se retragă spre Plevna.

Târâte de succesul lor, companiile rusești îi urmăriră câteva sute de pași, apoi fură oprite și aduse pe pozițiunea lor precedentă, cu oarecare greutate.

Pentru a respinge acest al 2-lea atac al turcilor, luară parte bateria așezată pe muntele Roșiu și băteria dela Brestovăț. Afară de asta s'a adus în ajutorul trupelor Scobelef alte două baterii, care luară în flanc pe turci, după pozițiunea înaltă, ce ocupau pe panta de Vest a muntelui corpului IV.

În seara de 28 August, generalul Skobelef dete ordinele următoare eșalonului pe care îl comanda.

„Toate trupele vor rămâne pe pozițiunile ce ocupă și vor lua măsurile de pază necesare. În caz de alarmă în timpul nopții, trupele din linia II-a nu vor deschide focul cu nici un preț, ci vor adăsta ordinele pe loc; artileria va opera după împrejurări, inspirându-se de rezultatele tragerei obținute în timpul zilei“.

Deosebit a mai dat oarecari ordine, relative la hrană, apă, ambulanțe, cartușe, etc.

Generalul Zotof, foarte impresionat de încercă-

rile făcute de turci, pentru a scoate pe Skobelev după creasta munților Verzi, fu și mai convins pentru a întârzia atacul pentru un timp oarecare.

Cavaleria. Brigada I-a din divizia IV cavalerie, rămase pe malul drept al râpei Tucenița, acoperind flancul stâng al corpului IV.

Detășamentul de cavalerie al generalului Lascaref, petrecu noaptea de 27—28 August, cu grosul forțelor la Dolni-Dubnic și o brigadă de roșiori cu bateria călăreață, la Dolni-Metropol.

În dimineața de 28 August, se trimise următoarele patrulare: Una pe șoseaua din spre Sofia, una în spre râul Isker și o alta la Sud de Dolni-Metropol. Patrula trimisă pe șoseaua Sofiei recunoscă prezența, la Vest de Gorni-Dubnic, a unui grup de cercezi, în urma căruia se trimise în această direcțiune două sotnii din regimentul 9 de Don.

La 3½ ore p. m. ante posturile instalate spre Plevna făcură cunoscut: 1) Un marș al inamicului cu forțe importante spre Dolni-Metropol. 2) O adunare de trupe înapoi de Vid, lângă pod, pe șoseaua Sofiei. În adevăr o oră mai târziu pe înălțimile dela Sud de Dolni-Metropol, apăru un lanț des de infanterie turcească, ale căruia flancuri erau acoperite de cercezi înapoia lanțului apăru rezervele cu artilerie.

Brigada de roșiori primi ordin să se retragă pe înălțimile Gorni-Metropol, cu scopul de a târâ pe pe turci cât mai departe posibil, apoi să reia ofensiva, îndată ce grosul detașamentului își va fi început mișcarea pe flancul inamicului. Grosul dispus pe câte 2 escadroane pe diferite pozițiuni să bată pe turci pe flancuri și spate.

Ca rezervă a întregii coloane, rămaseră 4 escadroane, 4 sotnii și regimentul 5 de călărași cu

bateria 2 Don, adică 12 escadroane și o sotnie, cu 6 tunurie artilerie călăreață.

Atacați de front și pe flancul lor stâng se retraseră și pe la 6 ore seara retrecură Vidul.

După retragerea turcilor înapoia Vidului, generalul Lascaref dete ante-posturilor ordin de a ocupa pozițiunea lor primitivă și el însuși, cu grosul coloanei se retraseră ca să petreacă noaptea la Gorni-Metropol lăsând un regiment de cazaci de Don la Dolni-Dubnic.

Ziua de 29 August

Flancul drept. Bateriile române și ruse de câmp, în zorii zilei de 29 August, deschiseră focul asupra acelorași fortificații turcești ca în ajun și continuară tragerea toată ziua.

Artileria de asediu. Bateria de asediu de 8 tunuri, adusă pe înălțimile dela Radișkevo, deschise de dimineață focul asupra redutei Ibrahim-Bei la distanță de aproape 2.000 metri. Comandantul artileriei, care venise să viziteze după prânz bateria dete ordin să tragă contra Plevnei a cărei margine cea mai apropiată era la 5.000 metri. Trebuia dar să se ridice foarte mult înălțătorul, ceea ce obosi foarte mult platformele și afeturile care nu erau făcute pentru acest tir.

Bateria de 12 tunuri de asediu a tras contra acelorași obiective ca în ajun. În noaptea de 29—30 August, 4 tunuri din această baterie fură instalate înapoi la Radișkevo pe muntele corpului IV, 8 tunuri rămaseră pe muntele marelui duce.

Centru. Bateriile au rămas aproximativ, în aceleași pozițiuni și au tras asupra acelorași obiective.

Către orele 11 dimineața, mai sosiră pe poziți-

unea ocupată de bateriile corpului IV, încă două baterii și 2 tunuri turcești cu bătae lungă.

Modificațiunile următoare fură aduse dispozitivului celorlalte elemente ale corpului IV; O brigadă din divizia XVI de infanterie și o baterie, trecu pe malul stâng al râpei Tucenița; Un regiment în așteptarea unei lupte crâncene pe munții Verzi, fu trimis la 29 August pe malul stâng al râpei Tucenița, ca susținere al trupelor prințului Imertinski.

În aceeași zi, brigada I-a din divizia 4-a cavalerie, cu una baterie călăreață, sub comanda generalului Leontief, primi ordin să se unească cu detașamentul prințului Imertinski. După plecarea acestei brigade de cavalerie, legătura între trupele corpului IV și detașamentul prințului Imertinski, fu asigurată de către regimentul 4 de husari care era la rezerva generală.

Flancul stâng. În noaptea de 28 August, spre 29 August, generalul Scobelef primi dela prințul Imertinski instrucțiunile următoare: „Generalul Zotof, dă ordin să se ocupe creasta 3-a, adică care comanda Plevna din spre Sud. Pentru atacul acestei creste, se pune la dispoziția d-tale următoarele trupe: 1 brigadă din divizia II-a, batalioanele 8 și 10 tiraliori, 5 baterii (1, 2 și 3 din brigada 2 artilerie), (3 și 5 din brigada 3-a de artilerie). Pentru a vă întări la caz de nevoie, mai este pusă la dispoziția d-v., brigada I-a din divizia XVI infanterie, care are ordin să înainteze din zori, din râpa Tucenița, până la înălțimea flancului meu drept. Trupele generalului Dobrovolski vor sta înapoia satului Brestovăț. Afară de asta, la înălțimea flancului meu drept, va mai fi adusă o brigadă de infanterie“.

Veți da cavaleriei ordinele necesare pentru așe-

zarea ei, dar fără a pierde din vedere nevoia de a supraveghea cu îngrijire, prin această cavalerie, șoseaua Lovcea-Plevna.“

Pentru ocuparea crestei 2-a, a munților Verzi generalul Skobelev destină regimentul 8 de Estonia și batalionul 10 tiraliori, puse sub comanda colonelului Golovin comandantul regimentului 8. Mulțumită cunoștinței ce avea de teren, această ceartă fu ocupată fără mari pierderi, cu o mică schimbare de focuri.

Pentru menținerea acestei creste, trimise mai întâi bateria 1, apoi bateria 2 din brigada 2, care se așază la stânga șoselei și deschiseră focul asupra redutelor Skobelev.

La apariția trupelor rusești pe creasta 2-a turcii au început un foc violent, pornit de artileria din reduta Iunius-Bei, cât și din redutele Skobelev.

Însă cu sosirea nopții, această luptă de artilerie încetă. Îndată după ocuparea crestei se săpară linii de șanțuri și baterii, procedându-se la executarea lucrului care însă nu s'a executat bine, din cauza lipsei de unelte.

La 4 ore și 20 seara, generalul Skobelev comunică prințului Imertinski, cele ce urmează: „După o scurtă schimbare de focuri am ocupat înălțimile ce comanda redutele Plevnei. Mă fortific și am trimis artileria“ contra redutei Krișin (Iunius-Bei) care e pe flancul meu stâng unde construiesc o serie de șanțuri și de baterii. Măine înainte de asalt, rezerva generală va trebui să se apropie de înălțimea pe care sunt „ca să ocupe pozițiunea de flanc. Totul merge bine“.

Generalul Skobelev socoti că era imposibil să continue atacul în acea zi, în scopul de a se ocupa creasta 3, căci se temea, de a târâ în ofensivă toate trupele, expundu-le la mari pierderi, într'o

luptă inegală cu trupele inamice foarte superioare în număr. El socoti că trebuia să aștepte momentul atacului decisiv al fortificațiilor Plevnei. Pozițiunea după creasta 3-a, era expusă la următoarele focuri de artilerie și infanterie: de front, la cele ce veneau dela redutele Skobelef, de flancul stâng la focurile redutei Iunius-Bei, pe flancul drept, la focurile redutei Omar-Bei. De aceea ocuparea crestei 3 necesită considerabile lucrări de sapă a cărui execuție era de altmintrelea imposibilă, din cauza lipsei de unelte. De altă parte, dacă s'ar fi lăsat trupele descoperite, ele ar fi fost expuse la pierderi considerabile din cauza focurilor de front și de lături, după ambele flancuri.

Porțiunea ocupată de detașamentul generalului Skobelef, pe creastă 2-a, se prezenta astfel:

Flancul stâng al pozițiunii era la 1 km. Est de satul Krișin și flancul drept se rezema pe râpa Tucenița. Desvoltarea pozițiunii era de 2.500.

Depărtarea extremității flancului stâng al poziției de reduta Iunius-Bei era aproape de 1500 m. Flancul drept era depărtat de reduta Omar-Bei cu 2 km.

Afară de asta, aceste două redute, puteau să bată toată pozițiunea cu focuri de flanc.

Înainte pozițiunii, la câteva sute de metri, se întindea creasta 3-a înapoi de care la 2 km. se zărea redutele Skobelef, precum și șanțurile care le legau. Comandamentul crestei 2-a, asupra liniei redutelor, era de aproape 60 m. Înapoia pozițiunii la distanță de aproape 2 km. se găsea prima pozițiune fortificată formată din satul Brestovätz și creasta 1-a.

Terenul înaintea frontului, acoperit de vii și de arbori, nu oferă un câmp bun de tragere. Acela din spre flancul drept, prezenta un câmp

197

bun de tragere în direcțiunea orașului Plevna. Satul Krișin nu fu ocupat, pentru a nu mai mări cu un km. lungimea frontului, deja prea întins în raport cu efectivul detașamentului.

Pe timpul serei și al nopții dela 29 — 30 August, trupele detașamentului prințului Imertinski, fură așezate astfel: În centrul poziției pe creasta 2-a, se găsea 2 baterii, batalionul 1 din regimentul 8 Estonia ocupa șanțurile dela dreapta acestei baterii; batalionul 2 și compania de tiraliori ocupă șanțurile dela stânga bateriilor, formând unghi cu ele, frontul întors spre Krișin. Batalionul 3 ocupă șanțurile din linia I-a. Un batalion din alt regiment era la stânga oamenilor din regimentul 8, în șanțurile îndreptate contra Krișinului, având 2 companii în șanțurile din linia I-a și 3 companii în șanțurile din linia 2-a.

Batalionul 10 tiraliori se așează pe companii, în două linii, pe flancul drept, între șoseaua și râpa Tucenița. Rezerva generală coprindea: 1 regiment cu 1 baterie și era așezată înapoia primei creste.

Brestovăț fu ocupat de un batalion cu 6 tunuri. Toată cavaleria pusă sub comanda generalului Leontief, se așează în bivuac în valea dela Estul satului Brestovăț. Pe seară flancurile pozițiunei crestei II-a fură acoperite de cazaci.

Cavaleria. — Grosul cavaleriei generalului Lascaref, după cum s'a spus mai sus, petrecu noaptea de 28—29 August la Gorni-Metropol.

În ziua de 29 August, detașamentul este dispus astfel: 4 regimente de cavalerie rusă și cu 2 baterii la Dolni-Dubnic, brigada roșiori între Dolni-Metropol și Gorni-Metropol, regimentul 5 de călărași la Sud de Gorni-Metropol.

Patrurile fură trimise în direcțiunea Cericovo, Teliș și Mahaleta.

Pentru a face legătură cu cavaleria prințului Imertinski, care a operat pe malul drept al Vidului se trimise un escadron la satul Medeven, o sotnie la târgul Desevița. Cel din întâi după ce trecu Vidul, ajunse până la târgul Kabevi (7 km, Vest de Brestovăț) și negăsind nici patrurile rusești, nici turcești se întoarse înapoi. Sotnia ajungând la târgul Deseviț fu primită cu împușcături inamice de infanterie și de cavalerie și nu trecu Vidul.

Rezultatul destul de slab, al acestor patru zile de pregătire, a făcut ca să se țină un consiliu de războiu, la care luară parte, împăratul Alexandru, marele duce Nicolae prințul Carol al României, generalul Zotof, comandantii de corp și câțiva generali. Consiliul hotărâ să se dea asaltul adoua zi 30 August.

Din actele ce are statul major român și din lucrarea „Viața regelui Carol al României“, reese în mod documentat, că la acest consiliu, prințul Carol a opinat că trebuie întârziat asaltul până la sosirea întăririlor.

„Prințul Carol a fost contra unui asalt, dela început. Când a luat comanda armatei de Vest, a telegrafiat comandantului de căpetenie : Consiliez cu insistență amânarea atacului Plevnei, până în momentul când se vor putea aduna forțe suficiente“.

DESFĂȘURAREA BĂTĂLIEI ÎN ZILELE DE 30—31 AUGUST

A. Dispozițiunea adversarilor

Dispozitivul rușilor în dimineața de 30 August, prezenta forma unui arc de cerc, de aproape 17 km. dela Verbița până la Krișin, trecând prin fața Griviței și a târgului Redișkevo.

Armata română constituia aripa dreaptă a acestui dispozitiv general, având la Nord și la Nord-Vest de Grivița divizia III-a, și a IV-a; iar la Verbița divizia a II-a de rezervă. Flancul drept al infanteriei române, era acoperit cu brigada de călărași a colonelului Rosnovanu corpul IX rus era așezat între Grivița și Radișkevo, având trupele dispuse astfel: În linia I-a, începând dela dreapta, 3 regimente. Unul (122) între gârla Grivița și drumul Pelișat-Plevna, altul (17) între acest din urmă drum și muntele artileriei, și al treilea (125) pe pantele de Nord ale muntelui artileriei, până la drumul Pelișat-Plevna.

Aceste trei regimente acopereau bateriile corpurilor IV și IX, ce erau în poziție, precum și artileria de asediu.

În linia II-a se găsea un regiment cu 2 baterii, înapoia centrului dispozitivului, la Nordul muntelui marelui duce, un regiment la Sudul muntelui marelui duce pe drumul Plevna-Pelișat, o brigadă (2 din divizia XXX) cu 2 baterii la Sud-Estul satului Radișkevo.

Legătura între corpul IX și români, era asigurată prin regimentul 9 husari de Kiev.

Corpul IV era așezat la stânga corgului IX între drumul Radișkevo-Plevna și râpa Tucenița având trupele dispuse astfel:

În linia I-a 2 regimente (63 și 64) pe panta de Vest a muntelui artileriei.

În linia 2-a o brigadă la Sud-Vest de satul Radișkevo.

Detășamentul prințului Imertinski forma aripa stângă a dispozitivului general, între râpa Tucenița și satul Krișin, dispus astfel:

Pe creasta a 2-a a munților Verzi batalionul 10 tiraliori, 2 regimente infanterie (de Estonia și Vladimir) cu 2 baterii de 9 livre.

În linia 2 înapoia crestei I a munților Verzi, 1 regiment (62 infanterie), cu o baterie, iar la satul Brestovăț, un batalion cu 2 tunuri.

Ca rezervă înaintea munților Roșii se găseau: 7 batalioane cu 7 baterii. La Vest de Brestovăț, în valea gârlei Mejalnița, sub comanda generalului Leontief se găsea: 1 brigadă din divizia IV-a de cavalerie, brigadele de Don și de Kaucaz cu trei baterii călărețe.

Rezerva generală la Sudul satului Radișkevo, constituită din: 1 regiment infanterie (20) 1 brigadă (din divizia III-a) 1 regiment de husari cu 4 baterii.

Parcurile volante ale corpurilor IV și IX se găseau la Sgalincea și Bogot.

Cavaleria generalului Laskaref se găsea pe malul stâng al Vidului la Dolni-Dubnik și Gorni-Metropol.

Trupele turcești în ziua de 30 August, erau aproape aceleași ca în ziua de 26, cu deosebire că, la 27 August și în noaptea de 28 August,

Osman-Paşa întări trupele ce apărau poziţiunile dela Vestul râpei Tuceniţa cu 10 batalioane şi 3 tunuri puse sub ordinele lui Emin-Paşa.

Astfel dar, la data de 30 August, schimbarea adusă în dispozitivul trupelor turceşti avea scopul să întărească, în mod simţitor, aripa dreaptă, aşezată pe şoseaua Lovcea.

B. Ordinele pentru atac.

În refacere ruşii au dat ordinele următoare :

Ziua de mâine, 30 August e fixată pentru atacul general al câmpului întărit Plevna.

1. În zorii zilei, toate bateriile vor deschide un foc violent contra fortificaţiilor inamice, continuând până la ora 9 dimineaţa. În acest moment focul va înceta deodată pentru toate bateriile. La 11 ore va reîncepe şi va continua până la orele 1 p. m. Dela orele 1 la 2 jum., va înceta din nou şi va fi reluat la 2 jum. bateriile ce vor jicni ofensiva trupelor, nu vor trage.

2. La 3 ore p. m., va începe mişcarea înainte pentru atac în modul următor :

a) Armata română va ataca lucrările dela Nord (Griviţa¹) pentru a coopera la acest atac va luat parte şi o brigadă de infanterie din corpul IX, cu două baterii, din spre Griviţa, în scopul de a acoperi flancul stâng al armatei române, contra ori cărei încercări de atac, făcute din rezervele inamice.

b) Două regimente din C., IX va ocupa linia bateriilor pe creasta Griviţa-Radişkevo şi două

1) Poziţiunea exactă a redutelor dela Griviţa era ascunsă de teren aşa că dela Sud şi Est nu se vedea decât numai reduta No. 1 iar dela Nord, numai reduta No. 2. De aceea stat majorul armatei de Vest, credea că nu era decât o singură redută. În lucrarea „apărarea Plevnei” se spune că încă dela bătălia 2-a dela Plevna existau două redute.

regimente formând rezerva, se vor ataşa înainte de Radiškevo, pe malul drept al râpei. Un regiment (20 de Galiția) va rămâne cu o baterie în rezerva generală.

c) Un regiment (vechii ingrii No. 19) cu 1 baterie se va aşeza la dreapta bateriei de 12 tunuri de asediu.

d) Comandantul corpului IV generalul Krilov cu o brigadă (2-a din divizia XVI), susţinut de brigada I din divizia XXX, va ataca fortificațiile inamice, ce se găsesc înaintea bateriilor dela flancul său drept (reduta Omar-Bey și șanțurile alăturate). Inapoi a acestei coloane va urma rezerva generală, tare de 3 baterii și 3 regimente.

e) Comandantul armatei de Vest se va găsi la rezerva generală.

f) Detașamentul generalului Skobelef, va ataca pozițiunea din câmpul întărit al inamicului, ce acoperă orașul Plevna dinspre șoseaua Lovcea. Reduta Skobelef No. 1 (Kovanlic) și reduta Skobelef No. 2 (Isa-Aga).

g) Ca rezervă a coloanei Skobelef, care va trebui să susțină atacul și să acopere flancul stâng al coloanei, va urma regimentele rămase din divizia 2 infanterie cu bateriile lor, sub comanda generalului prinț Imertinski.

h) Comandantul brigăzii 1 din divizia 4 cavalerie, generalul Leontief, cu brigada ce comandă și bateria ei călăreață, regimentele de cazaci de Kaucaz (ce erau sub ordinele generalului Leontief) vor acoperi flancul stâng al frontului de luptă și vor opera ofensiv în direcțiunea șoselei dinspre Sofia, înspre târgul Dubnic, unde se va lega cu cavaleria generalului Lascaref.

1. Cavaleria generalului Lascaref, va opera în modul cel mai decisiv, contra trupelor turcești, ce

ar apărea pe malul stâng al Vidului, și se va lega cu cavaleria generalului Leontief.

j) Brigada de călărași a colonelului Rosnovanu va acoperi, ca mai înainte, la flancul drept al armatei române. Regimentul 9 de husari de de Kiev, va rămâne pe șoseaua Plevna-Bulgăreni, pentru a face legătură, între corpul IX și armata română. Regimentul 4 husari de Mariapol, cu bateria călăreață, va rămâne la rezerva generală²⁾.

Se vede după aceste ordine că obiectivele asaltului dela 30 August, erau următoarele: redutele Grivița, Omar-Bei și redutele Skobeleff.

Distanța între redutele Grivița No. 2 și Omar-Bey, era de 5 km., Cea dintre aceasta din urmă redută și reduta Skobeleff No. 1 era de 3 km. așa că desfășurarea liniei, ce se ataca era de 3 km.

In general comandantul armatei de Vest, având 106 batalioane, le-a grupat astfel:

Pe flancul drept pentru atacul redutelor Grivița, 48 batalioane, pe flancul stâng contra redutelor Skobeleff No. 1 și 2, 13 batalioane.

Înapoia centrului 9 batalioane și înapoia flancului stâng tot 9 batalioane ca rezervă generală, 9 batalioane la centru ca rezervă generală.

In fine 6 batalioane ca susținere a artileriei.

Rezultă că infanteria destinată pentru atac, era grupată în trei masse: La flancul drept 48 batalioane, la centru 30 batalioane, la flancul stâng 22 batalioane.

C. Desfășurarea bătăliei

Ploaia a început să cadă din ziua de 29 August și a continuat toată noaptea și în ziua asaltului.

2) Lucrarea marelui stat major rus spune că ordinele rusești au fost semnate numai de generalul Zotov; iar cele către trupele române numai de prințul Carol.

În zorii zilei de 30 August o ceață groasă acoperea tot câmpul de bătae. Pământul era complectamente desfundat, oamenii și caii înaintau cu cea mai mare greutate, nu numai prin arăturile din jurul Plevnei dar chiar și pe drumuri.

Prin zorii zilei de 30 August, rușii începu o violentă bombardare, care se continuă după indicațiunile ordinului general de mai sus.

În trăsuri generale, lupta se desfășură în modul următor :

Operațiunile în ziua de 30 August

Pe flancul drept. Trupele turcești erau așezate astfel: Reduta Grivița No. 1 (reduta Kandi) un batalion și 2 tunuri, reduta Grivița No. 2 (reduta Baș) 2 batalioane și 4 tunuri, în șanțuri și baterii, pe creasta Ianik Bair, 7 batalioane și 9 tunuri. În total 10 batalioane și 15 tunuri.

Redutele Grivița No. 1 și 2 erau ascunse de teren, așa că din spre Sud și Est nu se zărea decât reduta No. 1 și dinspre Nord numai reduta No. 2. De aceia statmajorul armatei de Vest, credea că în fața Griviței era o singură redută turcească, calificată în ordine sub denumirea de reduta de Nord. Ambele redute erau legate printr'un șanț de 500 m. lungime.

Distanța șanțului Grivița de reduta No. 1 era de 1.500 m.

Pentru a ataca dinspre Grivița, trebuia, mai întâiu, a coborâ într'o râpă adâncă, formată dintr'un mic afluent al râului Grivița, a urca pe creastă, care era aproape la aceeași înălțime ca reduta No. 1. Între redută și această creastă era o mică scobitură.

Pentru a coopera la atacul românilor asupra re-

dutei Grivița No. 1, s'a destinat brigada I-a, din divizia V infanterie rusă cu două baterii, sub comanda generalului Schilder Schuldner. Această brigadă va trebui să dea atacul în acelaș timp cu românii.

Trupele ruso-române erau dispuse astfel:

Corpul II rus. — Trei regimente în linia I-a: un regiment dela Grivița până la drumul Pelișat-Plevna un regiment dela acest drum până la acel dela Radișkevo-Plevna, un regiment între acest din urmă drum și râpa Tucenița.

Fiecare, cu două batalioane pe linia de luptă și unul în rezervă.

În linia 2-a: O brigadă cu două baterii la 1500 m. Sud de Grivița, un regiment cu 1 baterie înapoi de Radișkevo, un regiment într'o mică râpă, la Nordul vechii poziții, ocupată de bateria de 8 tunuri de asediu, cu un escadron pe șosea, un regiment cu una baterie, la Sudul bateriei de 12 tunuri de asediu, pe drumul Pelișat-Plevna.

Trupele Române. — Divizia III Română avea ordin să atace reduta Grivița dinspre Nord, iar divizia IV dinspre Est. Trupele diviziei III s'au format în două coloane: coloana I (colonel Ipătescu) cu regimentul 7 de linie și regimentul 10 de dorobanți, (4 batalioane.)

Coloana II-a (colonel Gramont) cu batalionul 2 din regimentul 2 de linie și regimentul 8 dorobanți (3 batalioane).

Deosedit s'a detașat din divizia de sub comanda colonelului Borănescu, batalionul 2 de vânători, batalionul 1 din regimentul 5 de linie și din regimentele 14 și 16 de dorobanți, (4 batalioane).

Cinci batalioane, din divizia III-a, și două batalioane din divizia IV-a, formau rezerva sub comanda colonelului Alexandru Anghelescu.

Rezerva diviziei IV-a s'a așezat pe platoul după malul drept al gârlei Bucova înapoia diviziilor III și IV. Trei batalioane din divizia IV fură destinate să păzească convoiul, ambulanțele și cuartierul general, care se găsea la Verbița.

Atacul începu exact la ora 3 p. m. În acel moment ceața se risipise.

Divizi III-a luă ordinea de luptă pe malul râului Bucovul, cu frontul la Sud-Est și la 1600 m. de pozițiunea turcească.

Coloana I-a a pornit la atac astfel:

În linia de luptă răspândit în lanț, mergea batalionul 1 din regimentul 10 dorobanți, însoțit de un detașament de lucrători prevăzuți cu fascine și cu scări de asalt. Înapoi mergea coloană de atac batalionul 1 din regimentul 8 de linie. În fine, ca rezervă mergeau batalioanele din regimentele 8 de linie și 10 dorobanți. După ce străbătu 200 pași aproape, lanțul atinse înălțimea dinaintea redutei. În acest moment, artileria română încetă să tragă pentru a nu atinge propriile trupe.

Nimic nu se mișca în redută, evident că turcii voiau să lase pe români să se apropie destul de mult. Ajunși pe înălțime trăgătorii credeau că au reduta în față pe când în realitate exista între înălțime și redută o mică râpă, cu flancuri foarte repezi. Pentru a o supraveghea prin focuri, turcii organizase aci un șant. Trupele isbindu-se de acest obstacol neașteptat se turburară mai întâiu, dar imediat scoborâră în râpă și începură să urce panta opusă. În acel moment turcii din șanțuri deschiseră asupra lor un foc violent, totuși, românii ocupară șanțurile și numai atunci zăriră că aveau înaintea lor, două redute.

Coloana era acum în fața redutei No. 2 iar coloana din divizia IV-a, (ale cărei operațiuni vor fi

descrise mai jos) atacă reduta No. 1. A executa o schimbare de front, pentru a opera în acelaș timp cu divizia IV-a atacul redutei No. 1 era imposibil. Nu mai rămânea, decât să atace reduta No. 2. Colonelul Ipătescu conduse în persoană trupele la atac, dar toate încercările făcute pentru a urca parapetul fură respinse cu pierderi, ce atinse 1200 oameni. In aceste condițiuni, comandantul diviziei a 3-a, ordonă retragerea.

Coloana II-a, (Gramont) destinată să facă o demonstrație, se desfășură pe înălțimea la Nordul apei Bucova, retrăgându-se apoi și ea.

Coloana din divizia IV-a, (Borănescu) la 3 ore înaintă la atacul redutei Grivița pe la Est în ordinea următoare: batalionul 2 de vânători în lanț, înapoia lui, în coloană de companie batalionul 1 din regimentul 16 dorobanți. In linia 2-a, batalionul 1 din regimentul 5 de linie și I-ul din 14 dorobanți.

Turcii lăsară pe românii să se apropie până la 200 de pași fără să tragă și când ei se aruncară la baionetă în strigate de „Ura“, deschiseră focul asupra lor. Totuși românii atinseră șanțul exterior al redutei dar perderile fură așa de mari că a trebuit să se retragă înapoia înălțimii, de unde plecase atacul.

In acest punct colonelul Borănescu puse ordine în trupele sale și hotărâ să aștepte atacul diviziei a 3-a și a brigăzii din divizia V-a rusească care nu mai sosea.

Printul Carol, care din postul său de observație dela Grivița, nu putea observa decât reduta Grivița No. 1 și prin urmare nu vedea decât atacul diviziei IV-a trimise ordine de atac comandantului diviziei a 3-a române și comandantului corpului rusesc al IX.

Generalul Cernat, care observa mersul atacului

diviziei a 3-a, răspunse *prințului Carol*, că această divizie executase deja atacul și că nu mai putea fi adusă din nou la luptă.

Socotind că pozițiunea flancului drept (după retragerea diviziei a 3-a) devenea periculoasă, generalul Cernat apropie de flancul drept 14 batalioane din divizia de rezervă, pentru cazul când inamicul ar lua ofensiva, dinspre frontul de Nord.

La orele 4 p. m. comandantul diviziei IV colonelul Anghelescu, fără să aștepte întăriri, aruncă din nou trupele sale la atac, dar și de data asta trupele fură silite să se retragă pe înățimea de mai sus indicată.

La 4^{1/2} p. m. pentru a treia oară atacăreduta No. 1, dar cu același nesucces ca mai înainte.

La 7 ore seara pentru a patra oară colonelul Anghelescu împinse trupele la atac, contra părții de Est a redutei, pe când brigada rusă se credea că o atacă pela Sud. De data aceasta, deși atacul rus nu se știe dacă s'a produs, totuși atacul fu încoronat de succes și reduta No. 1 fu luată. Divizia IV-a perdu morți și răniți 27 ofițeri și 1300 oameni. Pierderile totale ale românilor în această zi, fură de 56 ofițeri și 2500 oameni, ceea ce în raport cu efectivul trupelor ce luaseră parte la luptă reprezintă o pierdere de 24%.

Deși turcii au tras cu artilerie și infanterie din reduta No. 2, totuși până la 9 ore seara ordinea s'a restabilit în reduta No. 1 și s'a luat măsuri pentru pază și rezistență în caz de atac de noapte din partea turcilor.

Către miezul nopții, turcii fără să tragă, se aruncară asupra redutei înconjurând-o dinspre Nord și dinspre Vest, însă fură respinși parte prin salve de focuri, parte la baionetă. În timpul res-

tului nopții, mai încercară de două ori să ocupe reduta.

Comandantul corpului IV, cu 1 brigadă susținută de a doua brigadă trebuia să atace lucrările inamice din fața bateriilor de pe flancul său stâng. În spatele acestei coloane trebuia să urmeze rezerva generală, compusă din trei regimente de infanterie și din trei baterii, unde se va găsi și comandantul de căpetenie al armatei de Vest.

Trupele turcești dintre pâraele Grivița și Tucenița erau așezate: în reduta Ciurum, 2 batalioane și 4 tunuri, în reduta Ibrahim-Bey, 2 batalioane și 4 tunuri, în reduta Omar-Bey, 3 batalioane și 2 tunuri, în șanțul adăpost, la Vest de pârâul Tucenița și spatele acestuia, 3 batalioane și 4 tunuri, în reduta Arabi, 3 batalioane și 4 tunuri, în reduta Ihtiat, 3 batalioane și 6 tunuri, înapoia acesteia din urmă se găsea în rezervă particulară, 4 batalioane cu 8 tunuri. Total 22 batalioane și 36 tunuri.

Artileria rusă începu să tragă de dimineață până la ora 3 cu întreruperea indicată.

Turcii răspunseră cu energie la focul artileriei de câmp, dar ca și mai înainte ei disprețuiau pe acela al bateriilor de asediu.

Trupele ruse desemnate pentru asalt, trebuiau să ocupe pozițiunile în fața punctelor de atac la ora 2 p. m., dar cum la flancul stâng (Skobelef) care trebuia să combine atacul său cu aceste trupe începuse luptă chiar de dimineață, a trebuit ca mișcările pregătitoare și organizarea luptei, să se înceapă aci cam pe la ora 11.

Astfel asaltul care trebuia să înceapă la ora 3 p. m. a început mai de vreme, și s'a produs în patru atacuri succesive operate în momente diferite și anume:

Atacul regimentelor 63 și 117

Pe când șefii de batalioane și companii ai regimentului 63 erau adunați pentru citirea ordinului de atac, șeful de stat major al diviziei a 6, socoti că artileria nu era îndeajuns protejată și crezând în posibilitatea unui atac din partea turcilor, dăte ordin batalionului 1 din regimentul 63, a înainta la atac. Batalionul fără comandant, depăși linia bateriilor, merse împotriva redutei Omar-Bey. Celelalte batalioane urmară exemplul lui, desfășurându-se pe dreapta și pe stânga celui dintâiu.

Comandanții de batalioane și companii auzind că trupele lor au pornit la atac, s'au dus repede către ele. Comandantul brigăzei care zărise acest atac prematur, dăte ordin comandantului de regiment a opri atacul, dar era prea târziu.

Turcii deschiseră împotriva lor focuri de infanterie și artilerie. Cu toate pierderile enorme, regimentul continuă să meargă înainte. Punctele de atac nefiind desemnate, fiecare comandant ducea compania după ideia sa personală. După un timp oarecare, suferind pierderi mari din cauza lipsei de adăposturi și ne mai având putere de a continua atacul, ei începură să dea înapoi.

Comandantul regimentului 117, care trebuia să urmeze după regimentul 63, văzând cum acest regiment mergea la atac, judecă că ar fi datoria să'l susțină, și dăte ordin regimentului să înainteze.

Regimentul mergând descoperit suferi pierderi mari. Ajuns până la un mic mamelon, (pe drumul dela Radișkevo-Plevna) regimentul fu oprit, pentru a se reorganiza și pentru a putea merge în urmă la asalt, dar în acest loc, un foc de flanc omorâtor, venind din șanțurile dela Vest de redută, aduse dezorganizarea complectă. După ce pierdură

majoritatea ofițerilor și subofițerilor, companiile începură să se retragă în grupuri mici îndreptându-se spre satul Radișkevo.

Atacul regimentului 64 de Kazan și 118 de Suisk

Regimentul 64 avea ca obiectiv, șanțurile dintre reduta Omar-Bey și părâul Tucenița. Comandan-tul regimentului, desemnă batalioanele 1 și 2 pen-tru a ataca șanțul iar batalionul 3 să asigure flancul stâng.

Regimentul pornește la atac, exact la ora 3 p. m. Companiile nu putură că păstreze mult timp distanțele lor regulate, nici intervalele dintre cele două linii.

Abia înaintară vre-o 150—200 pași înaintea artileriei și companiile fură primite cu un foc foarte violent de către turci, ceea ce le cauză pierderi sim-țitoare. La 900 pași de șanțuri, una din companii începu să strige „ura“ lucru care se repetă ime-diat la toate celelalte, înaintând cu toții în pas de atac. Fumul, care se ridică deasupra porumbului înduse în eroare pe ruși, care credeau că șanțu-rile nu erau decât la 300—400 pași înaintea lor, în loc de 900 pași câți erau.

În urma acestei alergături obositoare și pentru a-și mai veni în fire, companiile fură oprite în ul-tima vâlcea, din fața pozițiunilor turcești, unde se culcară la pământ, fiind mai mult sau mai puțin adăpostite de cutele de teren.

După ce se mai odihniră, se aruncară asupra acestor 2 șanțuri, pe care turcii le părăsiră ime-diat, iar cei care mai rămaseră fură străpunși de baionete.

Cu oarecare pierderi rușii cuceriră și linia 2-a care era la 40—50 pași înapoia celei dintâiu. Pen-

tru a desăvârși acest succes, ar fi trebuit trupe proaspete, dar acest regiment nu avea rezerve.

Turcii se reculeseră în curând, și luară ofensivă. Printr'o mișcare înconjurătoare, amenințând flancul drept al rușilor îi sili să părăsească linia 1-a și apoi pe a 2-a.

O parte dintre soldații ruși neauzind și nevăzând retragerea camarazilor lor, rămaseră în șanțurile recurite de turci, unde vândură scump viața lor, într'o luptă neegală cu baioneta.

Batalionul al 3-lea care avea misiunea să asigure flancul stâng al batalioanelor 1 și 2 din spre Tucenița, precum și de a susține cu o parte din trupele lor, atacul acestor 2 batalioane, în spre flancul stâng, a pierdut vremea cu mișcări nefolositoare.

Acțiunea acesui batalion s'a pierdut prin mișcări răslețe, de dute vino, ale companiilor, suferind și oarecare pierderi, dar fără nici un folos pentru mersul luptei

Tot așa a pierdut vremea și regimentul 118. Acest regiment trebuia să atace redute Omar-Bey. Comandantul regimentului pornește la atac pe la ora 3 p. m. Ajunși la șanțurile turcești din fața redutei Omar-Bey, companiile din cap, dislocară pe inamic, dar nu mai putură progresa și în curând se retraseră.

Astfel din cele patru regimente desemnate pentru atacul centrului, două din ele fură trimise la luptă, înainte de ora fixată și fură cu desăvârșire dezorganizate. Cu toate acestea se decise ca atacul să se înceapă la ora 3 p. m., conform cu ordinele generale. Comandantul corpului IV, generalul Krylof se exprimă astfel în darea de seamă: „Generalul Snitnikof, fiindu-i teamă de a călca ordinele generale de mai înainte, conduse în per

soană regimentul 64 de Kazan și 118 de Suisk, la asalt.

Atacul regimentului 124

Acest regiment fusese trimis la început în spre apusul satului Radișkevo. Generalul Snitnikof auzind de nesuccesele descrise mai sus, dăte ordin acestui regiment să atace reduta Omar-Bey ceea ce s'a executat imediat. Comandantul regimentului în raportul său, printre altele zice: „Era prima dată când oamenii mei mergeau la luptă și erau așa de excitați, că cu toată grozăvia perderilor, ei mergeau fără să se oprească și îndată izbucniră într'un ura general.

Oamenii acestui regiment puseră mâna pe șanțurile dela răsăritul redutei Omar-Bey și câteva grupe de oameni ajunseră chiar până la redută.

Dar succesul nu a ținut mult, căci de îndată ce auziră pe flancul drept strigăte de „înapoi în retragere“. Teama de a nu fi tăiați, precum și focul de front și de flanc al turcilor, îi siliră să se retragă spre Radișkevo.

Atacul regimentului 20

După nesuccesul complet al regimentelor 63 și 117, regimentul 20 de Galiția, care făcea parte din rezerva generală, fu apropiat din ordinul generalului Zotof de pârâul Tucenița. Când începu atacul regimentele 64 de Kazan și 118 de Suisk, el primi ordinul, de a trece peste valea Radișkevo, pentru a fi în apropierea câmpului de bătae. La ora 4,30, când regimentul 124 ataca reduta Omar-Bey, regimentul 29 fu desfășurat cu 2 batalioane în linia 1-a și 1 batalion în linia 2-a.

Ajunși la mai mult de jumătate de drum ce îl despărțea de reduta turcească batalioanele fură oprite, pentru a da timp oamenilor să mai răsuflă. Aci primi ordin să acopere retragerea celorlalte trupe, cu mare greutate și cu oare care pierderi putu să oprească companiile care erau prea înainte contribuind în oarecare măsură și la susținerea retragerii.

Astfel toate atacurile trupelor din centru fură respinse cu o pierdere totală de 102 ofițeri și 11.227 oameni. În timpul nopții de 30-31 August, trupele care luase parte la luptă, fură reorganizate și așezate înapoia muntelui artileriei, între satul Radișkevo și valea Tucenița.

Flancul stâng. — Trupele flancului stâng fură împărțite în trei părți, sub comanda respectivă a generalilor Skobelef, prințul Imertinski și Leontief.

Detășamentul generalului Skobelef avea însărcinarea să atace întăririle turcești dela Plevna, dinspre Lovcea 13 batalioane și 30 tunuri. El socoti că forțele sale erau neîndestulătoare, pentru a ataca în acelaș timp reduta Iunius-Bey și reduta Skobelef. De aceea hotărâ să atace mai întâi redutele Skobelef, pentru a se uni astfel cât mai degrabă cu trupele din centru.

Distanța trupelor din linia I-a (pe creasta 2-a) până la obiectivul atacului (redutele Skobelef) fiind mai mare de 2 km. generalul Skobelef socoti, că înainte de a începe asaltul general, ar fi bine să se apropie cât mai mult de inamic. În acest scop hotărâ să înceapă atacul, între orele 10 și 11 a. m. pentru a cuceri creasta 3-a, unde să se mențină și să aștepte ora fixată pentru atacul redutelor (ora 3 p. m.).

În zorii zilei artileria rusească deschise focul asupra redutelor Skobelef.

Tunurile turcești răspunseră cu energie.

Către ora 10 a. m., generalul Skobelef dăte ordin ca 5 batalioane, să înainteze pentru a cuceri creasta 3-a a munților Verzi.

Această creastă era ocupată de patru batalioane cu 3 tunuri în linia I-a, trei batalioane cu rezerva lângă reduta Baglar-Bași și trei batalioane între reduta Skobelef No. 2 și între pârâul Tucenița.

Cele 4 batalioane din linia întâia nu rezistară ofensivei trupelor rusești și se retraseră în redutele Skobelef.

Emir-Pașa, după ce își dăte seama de efectivul cel slab al rușilor se hotărâ să-i atace cu toate forțele sale.

În curând, turcii deschiseră un foc întins pe toată linia și apoi se apropiară până la câteva sute de pași de companiile rusești cele mai înaintate.

Această stare de lucruri sili pe generalul Skobelef să aducă din rezervă un regiment așezându-l înapoia crestei a 3-a și alt regiment înapoia crestei a 2-a.

În toiul luptei, la ora 1 p. m., când toate bateriile rusești trebuia să întrerupă focul până la ora 2.30, față de împrejurările excepționale, generalul Skobelef fu silit să dea ordin a se continua focul.

Cu toate acestea turcii continuară să câștige teren. Generalul Skobelef dădu însă un contra atac cu un regiment care nu fusese încă întrebuințat, cu oamenii regimentelor care luptaseră și cu acei ai batalionului așezat pe poziția de luptă și astfel sili pe turci să părăsească toată coasta de Nord a crestei a 3-a.

Apropiindu-se ora asaltului general, rezervele fură apropiate de linia de luptă.

În acest timp cavaleria lui Leontief se menținea

și se întărea pe creasta munților Verzi, asigurând paza flancului ei stâng astfel.

Brigada de Don, a pronunțat un atac în contra satului Krișina, pe care l'a ocupat.

1 brigadă de cavalerie și 1 baterie erau așezate la un km. de satul Brestovăț.

La începutul atacului general adică la ora 3 p. m. dispozitivul trupelor de pe flancul stâng era următorul:

Înainte de pantea de Nord a crestei a 3-a la 1.200 m., și la 800 m., depărtare respectivă de redutele Skobelef, se găseau 2 regimente de infanterie și batalioanele 9 și 10 de vânători (8 batalioane) iar în spatele lor pe înălțimea acestei creste și la 1.609 m., depărtare de reduta Skobelef, erau așezate 14 tunuri. Ca susținere mai apropiată se găseau un regiment de infanterie, 2 batalioane de vânători. Înapoi pe creasta 2-a erau 2 batalioane infanterie și 24 tunuri, iar înapoia crestei 2-a lângă șosea era un regiment infanterie cu 2 jum., companii trimise înspre pârâul Tucenița.

La Brestovăț și împrejur se găseau 3 batalioane și 3 baterii.

În fine, una baterie cu 2 tunuri luate dela turci se găsea în poziție la răsărit de pârâul Tucenița pe muntele artileriei.

Flancul stâng al trupelor generalului Skobelef și ale prințului Imertinski, era acoperit de cavaleria generalului Leontief.

La ora 2.55 p. m., generalul Skobelef trimise ordine scrise pentru a începe asaltul.

Vâlceaua râului munților Verzi era acoperită de ceață, dar redutele Skobelef se vedeau. La ora 3 p. m., 2 regimente de infanterie și 2 batalioane de vânători, cu muzica și tobele în cap, se aruncară la atac. Deși companiile acestor regimente

erau amestecate în general însă companiile unui regiment, înaintau în contra redutei No. 2 și a șanțului dintre aceste două redute. Vânătorii acopereau flancul drept dinspre Plevna și susțineau companiile regimentului, care înaintau spre reduta No. 2.

Turcii primiră pe asaltatori cu un foc puternic de front, în timp ce despre Vest se trăgeau focuri de flanc, din redutele Iunius-Bey, Tal-At, și Belgar-Bași, iar despre Est focuri dela redutele Arabi și Omar-Bey. Rușii ajunși la pârâul munților Verzi se opriră și numai lanțul de tiraliori trecu peste pârâu, culcându-se apoi la pământ.

Generalul Skobelev, pentru a da un nou avânt dete ordin regimentului 7 din Reval, din rezervă, de a merge la atac, iar altui regiment, de a ocupa locul regimentului 7, înapoia crestei 3-a. Cu muzica în cap, regimentul 7 înainta, trecu pârâul munților Verzi și începu să urce panta cea repede a pârâului, târând după el elementele împrăștiate ale primelor două regimente. Totuși oamenii regimentului de Reval neputând să ajungă până la poziția turcească, se opriră la jumătatea pantei și se culcară, iar cea mai mare parte din oamenii primelor două regimente, precum și vânători se retraseră câte unul sau în grupuri mici.

E un moment foarte critic.

„Trebue să se ia o hotărâre“, zice Skobelev în relatările sale. „Din două una“, sau fără a mai pierde vreun minut, să aruncăm ultimile rezerve și cu toate forțele înaintate pe linia de lupta să respingem pe turci, sau, față de nesuccesul atacului să desfășurăm o parte din rezerve pe linia de luptă și sub această protecție să retragem oamenii plecați la atac (din regimentele 61

Vladimir și 62 de Suzdalia (precum și din batalioanele 9 și 10 de vânători).

Generalul Skobelev se opri la prima hotărâre, dând astfel ordin celui de al 4-lea regiment și altor 2 batalioane de vânători aflate în rezervă să înainteze la atac.

Oamenii acestor trupe trecură peste pârâul munților Verzi și amestecându-se cu linia I-a, merseră înainte. În acest moment turcii venind din Plevna luară ofensiva în contra flancului drept al rușilor.

Această ofensivă aduse un adevărat măcel, corp la corp. Aripa dreaptă a rușilor se opri și centru cu aripa lor stângă era cât pe aci să se oprească dând naștere unui nou moment de criză în luptă.

Ne mai având rezerve, generalul Skobelev însoțit de statul său major, se aruncară pe linia înaintată. Sosirea sa în timpul acestui înspăimântător moment fu observată de trupe, cu tot sgomotul luptei. Toți oamenii regimentelor amestecate îl urmară și se aruncară mai întâi acupra șanțului de ante-linie, iar către ora 4.25 p. m. asupra redutei No. 1, din care cuceriră un tun.

În redută și în jurul ei, se angajară lupta corp la corp. O parte din turci fură masacrați, ceilalți se retraseră în tabăra lor așezată la 600 m. spre Nord, de unde deschiseră focul imediat. Odată cu reduta No. 1, trupele rusești cuceriră și un sector din șanțul de alături pe o lungime de aproape 100—150 pași.

În acest timp, asaltul redutei No. 2 fu respins și trupele rusești se retraseră parte în ogașul șoselei, iar parte în grupuri separate, spre reduta No. 1, unde în curând se îngămădiră cateva mii de oameni.

Infanteria turcească, care se retrăsese din reduta No. 1 spre Nord, și câteva rezerve noi, reluară

ofensiva către ora 5 p. m. în scop de a cuceri reduta perdută, turcii se apropiară de reduta No. 1, până la câteva zeci de pași, dar fiind primiți de un foc violent, se retraseră pe poziția precedentă.

Aproape în acelaș timp, turcii luară ofensiva spre Vest, către reduta Baglar-Bași. Acest atac de flanc constituia un pericol amenințător pentru ruși. Căpitanul Kuropatkin scoase din reduta No. 1, vre-200 — 300 oameni și după ce înaintară spre inamic aproape 150 pași, îi desfășură într'un lanț des cu frontul spre Vest. Lanțul turcesc susținut de rezerve înaintă cu 200 pași, apoi dete înapoi și trăgând într'una, se retraseră din nou în reduta Baglar-Baș.

Tot în acelaș timp, turcii din reduta Skobelef No. 2, încercară să ia ofensiva în spre răsărit. Această mișcare nu fu zărită decât când turcii erau destul de aproape. Îndată un detașament de voluntari ruși, tare de 150 oameni înaintați erau la aproape 100 pași și siliți să se retragă în reduta No. 2. Din cei 150 oameni, cari luară parte la această eșire, nu se înapoiară decât abea vre-o 30 oameni.

La ora 5 p. m., generalul Skobelef primi întăriri 5 companii cu oamenii amestecați din diferite regimente.

De îndată ce această întărire îi ajunse, o aruncară la atacul redutei No. 2. În acelaș timp, se mai aruncară asupra acestei redute și câteva sute de oameni din reduta No. 1. Pe la ora 6 seara, reduta Skobelef No. 1, (Issa-Aga) fu cucerită de trupele rusești.

În lucrarea turcească „Apărarea Plevnei“, e scris „Cucerirea celor două redute de către ruși, produse o panică generală în rândurile turcești, fugarii căutară scăparea lor în orașul Plevna, în

diferite redute și chiar în cuartierul general“.

General Skobelef a luat imediat măsuri pentru întăriri, pentru paza liniei mai ales în spre dreapta, pentru ordinea trupelor care erau oboșite și demoralizate din cauza răniților ce nu puteau fi ridicați. Toată noaptea de 30—31 s'a întrebuințat pentru lucrări făcute sub mediocru din cauza oboșelii trupelor și a lipsei de unelte.

În zorii zilei de 31 August — 12 Septembrie, generalul Zotof dete următorul ordin prințului I-mertinski :

„După ordinele date de comandantul de căpetenie, vă prescriu domniei-voastre și generalului Skobelef să vă întăriți pe pozițiile care le ocupați, până la noi ordine. Nu așteptați întăriri că nu mai am“.

Pe când se desfușura aceste evenimente la ruși, turcii care apărau redutele grupului dela Krișina, trecură și ei prin niște momente foarte grele.

După scrierile turcești : „Soldații erau oboșiți peste fire, din cauza acestor lupte neîntrecute și sufereau de foame și de sete, moralul oamenilor era atât de deprimat, încât nu se mai putea conta pe ei, afară de aceasta se simțea lipsa de proiectile și de munițiuni. În spre seară locot.-colonel Riza-Bey făcu cunoscut lui Osman-Pașa, poziția critică în care se găseau redutele dela Vest“.

În opera „Apărarea Plevnei“ este scris :

Pierderea celor două redute Skobelef, împărțea armata turcească în două părți, fără comunicație sau legătură și lăsând rușilor drumul liber către Plevna.

Data fiind situația amenințătoare ocupată de detașamentul generalului Skobelef, Osman-Pașa hotărâ să concentreze a doua zi, în contra lui, o masă

mare de trupe, slăbind deocamdată apărarea celorlalte sectoare ale poziției.

În acest scop trimise lui Riza-Pașa următorul ordin: „îmi propun ca mâine să atac pe inamic cu 15 sau 20 batalioane, pe care le adun la cartierul general, de aceea vă invit să vă dați toate silințele, pentru a vă menține pe pozițiunile voastre“.

Acestea erau intențiunile celor două partide pentru a doua zi.

Operațiunile din ziua de 31 August

La dreapta. În dimineața de 31 August, turcii din reduta Ibrahim-Bey și Ciurum, precum și din redutele de pe frontul de Nord, deschiseră un foc violent asupra redutei Grivița No. 1.

La acest foc răspunse numai bateriile române.

La orele 5 a. m. turcii din tabără (la Nord de redută) luară ofensiva contra redutei Grivița No. 1, și meraseră asupra acestei redute în 4 coloane, precedați de un lanț de tiraliori.

Atacul turcilor fu susținut de focul de artilerie din redutele cele mai apropiate și de focul infanteriei din reduta Grivița No. 2.

Ajunși la 300 pași de redută, turcii fură primiți cu salve de pușcă, angajându-se de ambele părți, împușcături reciproce timp de o jumătate de oră. Către ora 9,30, turcii începură să se retragă și la miezul zilei ei se ascunseră definitiv înapoia lucrărilor fortificate.

La centru. Toate operațiunile se mărginiră la o luptă de artilerie, la care din zori zilei de 31 August, luară parte toate bateriile rusești de pe muntele artileriei din fața satului Radișkevo. La ora 9 a. m., sosi aci o cerere de ajutor din partea generalului Skobelef. Imediat generalul Krylof trimise

acestui detașament de pe flancul stâng 2 regiamente. Dar puțin după aceea aghiotantul generalului Zotof dete ordinul următor :

„Retrageți imediat regimentele trimise ca susținere din cauza situației periculoase a artileriei corpului IV“.

Se pare că ordinul nu s'a executat, căci regimentele trecuse deja spre flancul stâng.

La flancul stâng. În zorii zilei de 31 August, redutele Skobelef și șanțurile învecinate, erau ocupate de către 6 batalioane din diferite regiamente, 4 detașamente de marș și 2 tunuri.

Afară de acestea sosise ca întărire 5 batalioane în reduta No. 2.

Pentru a asigura paza flancului său drept, s'a ocupat cu 2 companii poziția care se întindea dela reduta No. 2, dealungul văii Tucenița până la vâlcelușa șoselei, pe o lungime de aproape 1.000 m.

Rezerva generală : 2 batalioane de marș cu efectiv mare, și 1 companie de infanterie.

Restul trupelor fu așezat în felul următor : două batalioane și 34 tunuri, pe creasta 2-a. În poia crestei a 2-a într'o văgăună de lângă pârâul Tucenița. 2 jum. companii, în satul Brestovăț 2 batalioane cu 2 tunuri. În văgăuna dela Brestovăț 3 baterii.

Forțele turcilor la Vest de pârâul Tucenița, se compuneau din 22 batalioane, dezorganizate de lupta din ajun. Cu toate acestea Osman-Pașa se hotărâ să recucerească redutele Skobelef, și încredință lui Takir-Pașa, comanda tuturor trupelor, întărindu-le cu 5 batalioane din rezerva generală. La ora 7 a. m. turcii porniră ofensiva dinspre Baglar-Bași, împotriva redutei Scobelef No. 1, și înaintară către poziția înaintată până la vre-o 400—500 pași, iar în urma fură siliți să se retragă.

Între orele 7 și 8 a. m. turcii reluară ofensiva tot în această direcție și se apropiară până la 600 pași, dar sub acțiunea focurilor de flanc, ei nu putură sta multă vreme pe poziția lor și în curând se retraseră.

Turcii se hotărâră să încerce un al 3-lea atac, îndreptat de data aceasta împotriva frontului și a flancului stâng.

Pentru pregătirea acestui atac, o baterie de câmp luă poziția la Nord de reduta Baglar-Baş. O altă baterie de câmp pe înălțimea dela Nord Est de reduta Arabi. Aceste 2 baterii, operând din 2 părți opuse, luară de anfiladă toată poziția înaintată rusească.

La ora 10.50 a. m., socotind că pregătirea prin focuri de artilerie era îndestulătoare, turcii se aruncară la atac pe flancul stâng al poziției înaintate. Acest atac fu condus cu multă îndârjire, fără ca focul de artilerie și infanterie să-l poată opri.

În curând apărătorii redutei No. 1, zdrobiți de acest foc ucigător, începură să o evacueze, la început câte unul, iar pe urmă în grupuri mici. Plecarea lor fu imitată, puțin după aceea, de apărătorii redutei No. 2, care părăsiră reduta.

Generalul Skobelef, în capul oamenilor care se retrăgeau, îi târâ la loc ca să și ocupe din nou redutele părăsite. Așa dar și al 3-lea atac al turcilor fu respins.

În acest timp generalul Skobelef primește următorul bilet, contra semnat de generalul Zotov : „Din ordinul marelui duce, comandantul de căpetenie, dacă nu vă puteți menține pe pozițiunile cucerite începeți pe cât va fi posibil, dar nu înainte de seară, să vă retrageți încet spre Tucenița, acope-rindu-vă cu cavaleria generalului Leontief. Comu-

niciați acest ordin A. S. I. prințului Imertinski. Păstrați toate acestea, în cel mai mare secret și nu mă îndoesc că veți ști să faceți ce va fi nevoie. Reduta Grivița e în stăpânirea noastră, dar ne mai având mijloace de a continua asaltul, marele duce a dat ordin de a proceda la o retragere încetă" generalul Skobelev se hotărâ totuși să se menține pe poziție.

Dela 10—2 p. m. turcii nu mai atacară în această parte. Artileria turcă a fost însă foarte activă și a adus multe pierderi în oameni și mai ales tunurilor rusești de pe creasta No. 1.

Intre orele 2 și 3 p. m. turcii porniră din nou la atac, din spre Vest, din reduta Baglar-Bași, în potruva redutei Skobelev No. 1; din spre Nord, în potruva șanțului de legătură și din spre oraș, în potruva redutei Skobelev No. 2.

Deși rușii au produs pierderi turcilor, totuși aceștia înaintase până la 500—600 m.

Artileria turcă prducând pierderi la bateria rusă s'a produs o panică și s'a început retragerea rușilor din unele șanțuri, însă grație intervenirii ofițerilor ordinea s'a restabilit.

În acest timp mai toți servanții ruși au fost omorâți de proiectilele turcești.

Cu toate acestea turcii n'au putut ocupa redutele și s'au retras.

După acest al patrulea atac respins, Takir-Pașa fu convins, că este imposibil să se disloce trupele rusești din redutele cucerite.

El făcu cunoscut părerea sa lui Osman-Pașa scriindu-i „ca în cazul când ei ar încerca un nou atac, armata turcească s'ar putea găsi într'o poziție periculoasă“.

La primirea acestui raport, Osman-Pașa întruni

un consiliu de războiu, care hotărâ se se încerce un nou atac, pentru a cuceri redutele Skobelef.

Pe la ora 4 p. m., începu pe toată linia un foc violent de artilerie și infanterie, iar la ora 4.30 turcii înaintară la asalt.

În acest moment se primi dela generalul Zotof următoarea telegramă:

„V'am trimis regimentul de Suisk și acesta e tot ce am putut face. Am prescris cavaleriei dela stânga dvs. (Leontief), să vă protejeze flancul drept. Dacă nu puteți rezista retrăgeți-vă, după cum v'am mai spus, spre Tucenița“.

Atacul principal al turcilor fu îndreptat împotriva redutei No. 1, către care, parte din turci înaintau prin vâlceaua orașului Plevna, parte veneau din spre reduta Baglar-Baş. În acelaș timp turcii, care ocupau cu tărie marginea de Sud-Vest a orașului, făcură o demonstrație contra redutei No. 2. În acest al 5-lea atac totalul trupelor, care luară parte fu de 20 batalioane proaspete, la care se adaugară și rămășițele din trupele din alte sectoare.

Deși s'a produs mari pierderi turcilor, totuși au răușit să respingă pe ruși din pozițiile înaintate.

După ce luară în stăpânire toată poziția înaintată, Tefvik-Bey trimise fracțiuni de infanterie în urmărirea trupelor rusești.

Pentru a acoperi retragerea, generalul Skobelef ocupă cu regimentul de Suisk o poziție pe panta de Nord a crestei 3-a. După ce opriră pe turci, oamenii regimentului merseră pe creasta 2-a, unde se găseau 3 baterii, acoperite cu detașamente de marș din diferite regimente. Focul a 24 tunuri sili pe turci să se oprească în urmărirea lor și să se înapoieze în redutele Skobelef.

În timpul acestei retrageri, generalul Skobelef primi următorul ordin înscris dela generalul Zotof:

„Marele duce, comandantul de căpetenie, dorește ca să vă mențineți pe poziția voastră, măcar 24 ore“. Fiind imposibil să execute acest ordin generalul Skobelef se mulțumi să scrie pe bilet: „Primit în toiul retragerii“.

În rezumat, în ziua de 31 August, în contra celor 24 batalioane rusești, în care se coprindea oameni de Suisk, care operau pe flancul stâng al armatei de Vest, turcii opuneau aproape 37 batalioane, care, toate luară parte la luptă.

Spre noapte, grosul forțelor reusești, se așezară în spatele muntelui Roșu. Pe creasta 2-a, fu trimis un regiment cu 2 baterii, iar pe creasta 3-a fură instalate posturi de cazaci. Cât privește cavaleria generalului Leontief, spre seară destul de târziu, toată cavaleria se înapoie la Brestovăț și bivuacua în vâlceaua Mejenița, după ce mai trimise înainte numai câteva sotnii de pază.

Operațiunile acestei cavalerii, în ziua de 31 August 12 Septemb. se mărginiră la recunoașterea terenului de pe malul stâng al Iskerului și la Vest de satul Mahaleta, recunoaștere făcută de un escadron de roșiori.

Perderile rușilor de pe flancul stâng, în zilele de 30 și 31 August fură de: 2 generali, 132 ofițeri și 6363 oameni, ceace față de efectiv, reprezintă 44% ofițeri și 41% oameni.

Singur rezultat al acestei a 3-a bătălie dela Plevna fu că trupele române, cuceriră reduta Grivița No. 1.

În această a 3-a bătălie dela Plevna, dela 26—31 August, perderile rușilor fură de:

În total: 197 ofițeri și 12471 oameni, perderile românilor fură de 3000 oameni.

După scrierea „Apărarea Plevnei“, pierderile turcilor nu întrecură 3000 oameni.

Observațiuni asupra operațiunilor dela începerea cooperării armatei române, până inclusiv bătălia 3-a dela Plevna.

1. Consiliul ținut asupra bombardamentului de artilerie dela 26 August (3-a bătălie), a probat că bombardamentul de artilerie era privit de majoritatea ofițerilor ruși ca necesar pentru efectul moral al trupelor amice și pentru descurajarea dușmanului, iar nu ca mijloc de distrugere a întăriturilor, de înlăturare a infanteriei și de neutralizare a artileriei dușmane.

Să se mai observe că avântul trupelor de atac rusești dela munții Verzi, pentru a trece dincolo de obiectivul fixat, a fost fatal pentru el și le-a produs mari pierderi,

La începutul războiului cel mare din 1914—1918 această greșală s'a repetat și la noi dar prin instrucțiunile de luptă date în cursul războiului, s'a corectat mult fixându-se precis punctele ce trebuiau atinse de trupele de atac, destinându-se apoi alte trupe care să exploateze succesele, cărora de asemenea li se preciza bine zona de exploatare, astfel încât, în caz de retragere a inamicului, revenea continuarea urmăririi altor trupe noi.

3. Să se observe că la atacurile dela Plevna, mai ales cele dela munții Verzi, trupele ruse porneau la atac, cu corurile și muzicile înainte, fără a fi bine pregătit atacul, ceea ce le-a adus mari pierderi.

În partea I-a a campaniei noastre din războiul cel mare pentru întregire, s'a procedat și de către noi cam la fel, ceea ce ne-a adus multe pierderi fără folos. În partea II-a, după ce s'a căpătat practica războiului, asemenea atacuri nu s'au mai întreprins.

4. Din memoriile ruse reese, că întreruperea bombardamentului la pregătirea bătăliei a 3-a dela ora 9 și până la 1, se făcea în scop de a se înșela rezervele turce, și iată cum se explică:

„Turcii crezând că atacul va începe, la prima întrerupere, vor înainta rezervele lor, către fortificațiile din linia I-a.

Aceste rezerve vor cădea sub focul artileriei ruse, care-l va deschide la ora 11. Din nou va fi întrerupt la ora 1 p. m. și prin urmare vor înșela încă odată pe turci. Nu se va întrerupe focul pentru a treia oară, de cât când trupele ce înaintează la asalt se vor apropia de redute. Atunci turcii înșelați de două ori, nu se vor mai grăbi să înainteze cu rezervele lor, ceea ce va înlesni trupelor noastre atacul fortificațiilor.

Asemenea întreruperi s'au făcut și în războiul cel mare dar cu totul pentru alt scop.

5. Domnul general Lupescu Alex. în tratatul său, face următoarele observațiuni la a 3-a bătălie dela Plevna.

„Singurul rezultat favorabil, obținut de aliați dupe atăcurile dela 30 și 31 August, a fost ocuparea redutei Grivița No. 1 și a redanului din fața acestei redute de către trupele române.

Reduta Grivița No. 2, nu putu fi cucerită, deoarece existența sa ca uvrăgiu deosebit de reduta No. 1, nu a putut fi constatată de cât în ultimul moment, astfel că nu s'a putut obține un acord și o susținere reciprocă între cele două coloane române, și, în fine, pentru lipsa de susținere la timp a coloanei de atac a diviziei a 3-a, de celelalte eșaloane ale acestei diviziuni.

Ocuparea definitivă a redutei No. 1, se datorește de fapt prezenței de trupe proaspete (reg. 13

dorobanți) în apropierea redutei, în momentul când turcii pronunțau întoarcerea ofensivă dela 31 August. Cum reduta nu putea fi organizată în timpul nopții de 30—31 August, pentru a face față către turci, ea ar fi fost recucerită de aceștia, întocmai ca și redutele pierdute de Skobelef la Sud-Vestul Plevnei.

Ocuparea ambelor redute dela Grivița, care dominau frontul de Nord al întăririlor lui Osman-Pașa, ar fi fost un mare avantaj, pentru întreaga acțiune a armatei de Vest asupra Plevnei.

Un avantaj pentru aliați, ar fi fost chiar dacă trupele corpului IV rus, s'ar fi menținut în pozițiile câștigate la primul atac, fără a mai împinge acțiunea înainte și a compromite astfel și succesele obținute până în acel moment.

Prima poziție cazurile ar fi favorizat fie atacurile din aceeași zi, ale celorlalte coloane, imobilizând aci forțe turcești, fie atacurile ce s'ar fi executat în zilele următoare, prin o pozițiune de artilerie, mai apropiată de uvrăgiile turcești pentru bateriile corpului IV.

În general cazurile înfrângerilor parțiale dela 30 și 31 August, sunt cele constatate și la 8 și 18 Iulie.

Artileria pregătește atacul printr'un bombardament de 4 zile, totuși distanțele mari de tragere, slabele efecte ale proiectilelor tunurilor de câmp, asupra uvrăgiilor turcești, puțină abilitate în tragerea cu șrapnele, reduce aproape la nimica eficacitatea acestui bombardament.

În definitiv artileria aliaților, nu avea mijloacele necesare pentru a obține un efect asupra trupelor adăpostite înapoia fortificațiilor pasagere.

O excepție face artileria română la atacul redutului din fața Griviței (27 August) când atacul

acestui redan, a fost pregătit de întreaga artilerie a diviziei a IV la o mică distanță (1000 metri) și susținută în urmă de secția Hartel, care înainta pe poziția cucerită și respinse întoarcerile ofensive turce.

Celelalte observațiuni relevate cu ocazia bătăliilor anterioare dela Plevna, relative la formațiunile și procedeele de luptă al infanteriei la lipsa acordului între diferitele grupe și între eşaloanele aceluiaș grup, rămân aceleași dacă le raportăm la modul cum infanteria aliaților a luptat la 30 și 31 August.

Și de data asta constatăm multă vitejie, mult sacrificiu din partea ofițerilor și a trupei, pierderile încercate de atacător, sunt probele cele mai evidente, însă o lipsă pe pregătire tactică față cu noile cerințe ale noului armament.

6. Deși generalul Zotof considera atacul dela flancul stâng ca cel mai important, deoarece redevutele dinspre șoseaua Lovcea-Plevna, constituiau cheia strategică și tactica câmpului întărit Plevna, totuși aci a dat trupe mai puține.

7. Iată cum se exprimă căpitanul Kuropatkin, în memoriile sale asupra lipsei de unelte, simțită mai ales în atacurile dela munții Verzi:

Regimentul de Estonia ajunsese pe pozițiune aproape fără unelte, bazați pe considerațiunea că ele trebuiau să se găsească în chesoanele de munițiuni, pe când majoritatea uneltelor dela trupe și chesoane, fusese adunate la satul Brestovăț.

Afară de asta un mare număr de unelte, fură aruncate și părăsite pe creasta I-a, cu ocaziunea punerii în stare de apărare.

Ofițerii trimiși, pentru adunarea uneltelor și a-

ducerea lor pe poziție, nu adusesese decât o cantitate neînsemnată din aceste unelte.

În lipsă de unelte oamenii lucrau cum puteau și cu ce aveau, săpând pământul cu bidonul, cu baioneta și ridicau bulgării cu mâinele.

„Orice companie care lua parte la luptă, mai totdeauna n'au avut unelte. Soldatul nostru care trebuia să meargă în teren acoperit și greu, a început mai întâi a se ușura, aruncând mai întâi uneltele, apoi mantaua și în fine sacul de pesmeți. De aceia orice trupă de infanterie, ajunsă pe o pozițiune, pe care trebuia să o păstreze, n'avea mijlocul de a se proteja în contra focului omorător al inamicului.

Acest rău s'a observat, în războiul de secesiune al Americii, în sângerosul război Carlist, care a durat 4 ani, și, în fine, războiul actual.

Se pare necesar sau de a arma pe asaltatori cu unelte, sau a avea în regimente detașamente speciale de săpători, însărcinați să organizeze defensiv pozițiunile cucerite dela inamic.

Armatele care au ținut seama de asemenea constatări, n'au avut a suferi mult în războiul cel mare. Noi în partea întâia a acestui război am suferit mult de lipsa de unelte, pe deoparte, fiind că și cele puține ce aveau la trupe au fost pierdute, iar pe de altă parte nici oamenii toți nu aveau unelte nici detașamente speciale, nici eșaloane suficiente de trăsuri. În partea a doua a campaniei răul a fost îndreptat aproape complet.

8. Cu privire la modul cum se executau lucrările de fortificații de către ruși, iată ce spune Skobelev în darea de seamă :

„O parte însemnată din aceste șanțuri, nu puteau să acopere nici contra glonțului de pușcă. Ele

fură mai mult sau mai puțin rău săpate, după supravegherea șefilor de unități și cantitatea de unelte. Afară de asta, fiecare om, după dispozițiunea sa se acoperea bine sau rău.

Toate companiile, sdrobite de o noapte de nesomn, se culcau în șanțurile săpate de ele, punând puștile pe parapet. Acest parapet avea dimensiunile cele mai diverse, pe alocurea oamenii nu aveau nici capul protejat, în alte părți șanțurile erau destul de adânci“.

9. S'a observat în tot timpul celor patru zile de pregătirea bătăliei dela Plevna că în timpul nopții cea mai mică mișcare la inamic, producea la partea cealaltă o stare de enervare, care se manifesta prin focuri de infanterie trase în întuneric fără nici o orientare.

Mai ales în seara de 27 August, pe flancul drept când se auzi la turci oarecare sgomot, începu o violență împușcătură și toate bateriile începură focul, trăgând aproape 20 de minute.

Această împușcătură puse în mișcare toată armata rusă. Rezervele fură apropiate de baterii, dar în curând se observă că nu era decât o spaimă.

În războiul cel mare am avut ocaziunea să văd multe asemenea cazuri; iar unii dintre comandanții sectoarelor respective în loc de a raporta exact că este o simplă surescitare, spuneau că sunt serios atacați și că ei au luat măsuri de respingere.

10. Să se observe că multe din bateriile ruse, în zilele de 26—29 August Plevna se așezau în pozițiuni greșite și la distanțe prea mari, așa că erau silite ulterior să schimbe pozițiunea și să înceapă alte lucrări de instalare sub ochii inamicului.

11. Atacul regimentelor 63 și 117 (pag. 210) s'a produs din cauza unui ordin nechibzuit dat de către șeful de stat major al diviziei a 6-a.

Asemenea erori s'au produs mai în toate războaiele. De aceea semănătorii de doctrină militară trebuie să aibă grije ca în școale să se precizeze bine când și cum poate să dea ordine directe și nescrise un șef de stat major.

Negreșit că sunt și cazuri unde astfel de inițiative a dat rezultate bune, dar aceasta nu înseamnă ca o trupă ai cărei șefi nici nu sunt prezenți (cum a fost cazul aci) poate pleca la atac, pentru că a ordonat șeful de stat major.

12. Generalul Snitnicof a trimis în luptă regimentele 64, 118 și 124 pentru că așa avea ordine, fără a ține seamă că situația se schimbese astfel în cât intrarea în luptă a acestor regimente era o greșală.

Un general cu mai mult spirit de inițiativă, și mai ales un general pătruns de curajul răspunderii, nu ar fi făcut această greșală de a executa un ordin care fusese dat în vederea altei situațiuni.

13. Măcelul dela flancul stâng rus în ziua de 30, probează câtă vitejie a fost la soldații și ofițerii ruși. De altfel și turcii s'au luptat destul de dârj, dar se pare că ofițerii lor nu erau atât de hotărâți precum a fost aci Skobelef și alții.

Ceeace este însă de reținut din acest măcel, este comparația care se poate face cu cazurile analoage din războiul cel mare (1914—1918).

În acest războiu, defensiva, după ce pierdeau linia de luptă se retrăgeau în a 2-a, a 3-a și chiar a 4-a linie, pentru ca artileria lui să înceapă a trage în propriile tranșee pierdute, producând

pierderi mari atacatorului, împiedicându-l de a mai înainta, dacă nu reușea să-l asvârle înapoi.

În războiul din 1877 astfel de concentrare de focuri de artilerie nu era cunoscută.

14. Adunându-se rezultatul celor patru zile de pregătire (26, 27, 28, și 29 August), se vede că rușii nu ajunseră la alt rezultat, decât să ocupe pe flancuri pozițiuni mai favorabile, constituind puncte de plecare pentru asaltul final. Românii ocupaseră șanțurile înaintate în fața redutelor Gri-șița iar detașamentul prințului Imertinski, se fortificase pe creasta II-a a munților Verzi.

În ceea ce privește rezultatele pregătirii prin artilerie, ele nu erau însemnate.

Focul acestei artilerii nu cauză aproape nici o pierdere trupelor turcești, căci aceste trupe erau acoperite de parapete de pământ.

Stricăciunile și distrugerile cauzate de acest foc erau de ordin artilerie în timpul nopții. În fine din cauza marelui distanțe la care se trăgea o parte însemnată de obuze, nici nu se spărgeau, ci se îngropau adânc în pământul moale. Din contră din cauza duratei și a repeziciunii mari de tragere, multe tunuri fuseseră stricate și lipsa de munțiuni începea să se simtă.

15. Ofițerii de rezervă, în armata română, pe timpul războiului din 1877, erau plini de avânt patriotic și au încadrat cu folos unitățile.

După războiul din 1877, și până spre anul 1900, ofițerii români de rezervă, încep să piardă contactul cu armata prin dese lipsuri dela concentrări și manevre, sprijinindu-se pe influențele politice, ba încă ei pierd și entuziasmul pentru datoria militară din cauza diferitelor teorii umanitare, care începură să pătrundă în țară.

După 1900, grație strigătului dat de conducătorii militari, să începe o serioasă pregătire a ofițerilor de rezervă și astfel evenimentele cele mari din 1916, găsesc majoritatea ofițerilor de rezervă cu o bună pregătire de război.

Găsesc în lucrarea „*L'art de combattre*“ de colonel Omega un episod din 1877, cu privire la ofițerii noștri de rezervă, pe care îl reproduc azi întocmai :

„La 1877, împăratul Alexandru II, foarte îngrijat în apropiere de câmpul de bătae, aștepta rezultatul bătăliei din ziua de 2 Septembrie 1877.

Rușii fusese respinși cu pierderi din 2 redute, dela stânga pe care le ocupase dimineața generalul Skobelef, după ce-și angajase ultima bătălie, fusese obligat să se retragă.

Ziua părea pierdută. Atunci sosește un ofițer adjutant și anunță că reduta Grivița (Gravitza) a fost luată de români, și întinde țarului cartea căpitanului român care atacase.

Țarul observă că scria jos „*Botoșani, Avocat*“.

16. La marele cuartier rus, erau două opinii asupra mersului ulterior al operațiunilor : Totleben era de părere de a se suspenda până la primăvară operațiunile, care din cauza rezistenței turcilor la Șipca și Baba-Konak, din cauza asprimei timpului, a ne practicabilității comunicațiunilor, greutatea reaprovizionării, nu putea conduce la un bun rezultat.

La urmă însă se adoptă ideia marelui duce care era pentru o ofensivă.

17. Osman-Pașa imobilizează armata de Vest, trei luni în jurul Plevnei, după ce o uzase în cele trei bătălii dela 8 și 18 Iulie și 30 și 31 August.

Pentru ansamblul operațiunilor, este evident, că acest rezultat ar fi prezentat un mare avantaj stra-

tegic turciei, dându-i timp să-și organizeze noi forțe noi armate cu care să se arunce asupra uneia din cele trei armate ruse, imobilizate în fața Șipcei, Cadrilaterului și Plevnei. Situațiunea în care se găsea armata rusă, ne face a crede că turcii ar fi eșit victorioși din acest război.

Pentru această însă trebuia ca :

a) Noua armată întrunită într'o singură masă, să ia o ofensivă energetică sub comanda unui șef unic, asupra armatei Tareviciului. O victorie asupra acestei armate atrăgea retragerea atât a rușilor dela Șipca cât și a celor din jurul Plevnei.

b) Plevna să fi rezistat în acest timp.

Însă din aceste două condițiuni numai aceia cerută lui Osman-Pașa putu fi îndeplinită, Plevna a rezistat trei luni.

În acest timp șefii celorlalte grupuri turce operau izolat, uzându-se într'o ofensivă locală fără nici un rezultat pentru ansamblul operațiunilor.

Divergența sforțărilor individuale nu putea duce la nici un rezultat bun pentru turci. Odată Plevna căzută celelalte grupulețe turce, sunt silite a deschide drumul Constantinopolului, fie retrăgându-se fie capitulând în câmp deschis, cum a făcut Wessel Pașa.

Apărarea Plevnei trebuia deci organizată ca un auxiliar pentru ansamblul operațiunilor, ca un mijloc de temporizare și uzare a adversarului.

Retragerea unei armate într'un câmp întărit nupoate fi acceptată ca un sistem de război, ci ca un element auxiliar al războiului. Războiul urmărește un scop pozitiv, învingerea inamicului. Aceea nu se poate obține decât atacând, luând ofensivă cu majoritatea forțelor, fără a exclude o acțiune defensivă pe un alt punct al teatrului de operațiuni, care ar putea imobiliza o mare parte din forțele inamicului.

Defensiva singură nu poate da nici un rezultat și când ea se exercită înapoia fortificațiilor unui câmp întărit conduce armata defensivei la capitulare.

În ceea ce privește atacurile forțate date de aliați ele probează că artileria era lipsită în acea epocă de un mijloc, care să distrugă rezistența ce fortificația pasageră da apărătorului. Această considerațiune a condus artileriile europene la studiul și adoptarea obuzierelor de câmp și proiectilelor-mină. (Maior Alex. Lupescu).

18. Planul de campanie rusesc nesocotește aproape complet armata adversară, nu se urmărește ca scop principal nimicirea acestei armate după trecerea Dunărei, ci ocuparea unei provincii otomane și eventual un marș înainte spre Constantinopol, ca și cum armata adversară nu ar exista. Aceasta se explică prin faptul că înaintea începerii campaniei, agenții rușii din Tracia, descriau armata turcă ca incapabilă de a executa vreo rezistență, pe pe altă parte se credea, că simpla aparițiune a trupelor rusești din Bulgaria, era suficientă pentru a provoca o revoltă generală a numeroasei populațiuni creștine contra asupritorilor ei. Evenimentele ulterioare au arătat, cât este de periculos de a baza un plan de campanie pe rapoarte neexacte, pline de utopii fantastice și iluziuni departe de realitate. Agenții însărcinați cu astfel de misiuni delicate, trebuiau să aibă judecata rece, sentimentul realității și să se bucure de întreaga încredere a șefilor lor. O apreciere mai serioasă a rapoartelor atașatului militar o judecare mai puțin utopistă a valorii armatei turcești și a entuziasmului populațiunei creștine, ar fi scutit o vărsare inutilă de sânge.

CAPITOLUL IX.

OPERAȚIILE LA CENTRU DUPĂ A TREIA BĂTĂLIA DELA PLEVNA PÂNĂ LA CAPITU- LAREA LUI OSMAN PAȘA

Luna Septembrie. Luna Octombrie. Luptele pentru
învățirea Plevnei. Luna Noembrie. Ofensiva lui Gurko contra
lui Mehemet Ali. Ocuparea Rahovei. Căderea Plevnei și rolul
trupelor române cu această ocaziune.

A. Luna Septembrie

2 Septembrie. Consiliul de războiu al aliaților,
după propunerea domnitorului nostru hotărâ :

1. A nu se mai da nici un atac forțat contra
Plevnei.

2. A rezista pe pozițiuni întărite în fața Plevnei,
Cadrilaterului și la Șipca, până la sosirea ajutoa-
relor din Rusia.

3. A contraria sosirea aprovizionărilor și aju-
toarelor turcești în Plevna.

Statul major rus descurajat de nesuccesul dela
30 August, era hotărât a retrage trupele înapoia
Osmei, numai grație intervențiunei domnitorului
nostru, armata de Vest fu menținută pe pozițiunile
dela 31 August.

Cu această ocaziune s'a hotărât chemarea lui
Totleben, ca ajutor al domnitorului nostru, pentru
a dirija lucrările pentru învătirea Plevnei.

Trupele române începură cele dintâi a se întări pe pozițiunile lor. divizia III-a, pe malul stâng al văii Bucovului, în fața aripei drepte a frontului de Nord (Janik-Bair) turcesc, iar divizia IV-a din reduta No. 1 și redanul cucerit la 27 August, div. de rezervă organizează o poziție de retragere lângă Verbița.

Regimentele 3 și 7 călărași întinde aripa dreaptă română, în fața înălțimilor dela Opanez, iar pe malul stâng al Vidului un batalion de dorobanți și brigada de călărași Formak (divizia III-a) se afla între Demirkioi și Dolni-Etropol, roșiori la Trestenic.

După exemplul românilor, rușii începură a se întări și ei pe pozițiunile lor, corpul IX și IV pe pozițiunile artileriei dela 30 August, o brigadă cazaci la Gorni-Etropol, alta continuă aripa corpului IV, până în Vid între Brestovăț și Trina.

Diviziile 3 și 4 începuse lucrările de apropiere către reduta Grivița 2, încă dela 1 Septembrie.

La 4 Septembrie o recunoaștere făcu pe comandantul armatei române să hotărască atacul acestei redute.

Acest atac condus de colonelul Sachelarie s'a executat de un batalion din regimentul 15 dorobanți, susținut de câte un batalion din celelalte 2 divizii în ziua de 6 Septembrie.

Batalionul ajunge până în șanțul redutei, aci e copleșit de focuri de front și de flanc și nesusținut la timp de celelalte două batalioane din susținere și rezervă, oprite în loc de focul omorător al turcilor este silit a se retrage cu mari pierderi (toți ofițerii și 2 | 3 din efectivului său¹).

1) 6 ofițeri morți, 13 răniți, 67 oameni morți, răniți sau dispăruți, din câte și trele batalioane ce au luat parte la atac. Într-o ofițerii morți: Maiorul Nicolae I., căpitan Năstase Ion, sublocot. Dănescu,

După aceasta asediul continuă, ridicându-se până la finele lunii și a patra paralelă la 180 m., de frontul de Est al redutei No. 1.

În acest timp s'a trimis sub colonelul Slăniceanu, un detașament român pe Vid, între Creta și Dunăre, pentru a acoperi comunicațiile cu podul român dela Nicopol.

Brigada de roșiori e trimisă spre Rahova, iar cazacii de Caucaz spre Teliș, pentru a recunoaște coloanele de trupe turcești ce fuseseră anunțate către aceste puncte.

La 10—11 Septembrie, un convoiu turcesc ajutat de trupe eșite din Plevna, alungă cazacii de Caucaz și intră în Plevna.

La 24 Septembrie, roșiorii semnaleză al doilea convoiu turc ce intra în Plevna, în acelaș timp ei recunosc și anunță că turcii au fortificat linia etapelor (comunicațiilor) spre Sofia la Gorni și la Gorni-Dubnic și Teliș.

La 27 Septembrie, Gurko la comanda întregii cavalerii ruso-române, dela Vestul Plevnei.

La finele lui Septembrie sosește garda imperială (3 divizii infanterie, una cavalerie și una brigadă vânători) pe partea stângă a Vidului, când se decide investirea completă a Plevnei.

B. Luna Octombrie

Se continuă întăririle în jurul Plevnei și lucrările de apropiere dela Grivița.

La 7 Octombrie ora 12 ziua, batalionul 1 vânători, un batalion din al cincilea de dorobanți, atacă reduta Grivița No. 2 din spre Sud și Est. Un detașament de geniu și oamenii care s'au oferit voluntar sub comanda sub.-locot. Cocea, duceau unelte

și accesoriile pentru excaladarea șanțului și parapetului redutei.

Regimentul 5 linie urma coloana, iar al 7-lea de linie din reduta Grivița No. 1 acoperea cu focuri flancul stâng al coloanei vânătorilor.

Acest atac a fost însă respins de focul artileriei turcești ce lua în flanc coloanele de atac.

După o nouă pregătire a tuturilor bateriilor ruse și române, s'a dat un nou atac de regimentul 7 de linie, susținut de vânătorii batalionului 1 și de dorobanții din 13-lea.

La 6 jum. p. m. locot.-colonel Grigore Ion în capul batalionului 2, cu drapelul regimentului, ajunge până în șanțul redutei, însă nefiind susținut de rezervele oprite în loc de focul infanteriei turce, batalionul e decimat¹⁾, în mai puțin de o oră.

Colonelul cade rănit, împreună cu majoritatea ofițerilor.

Atacat în ambele flancuri batalionul se retrage pierzând 16 ofițeri și 684 soldați.

8 Octombrie. Divizia IV-a decimată de cele patru asalturi, la care luase parte dela venirea sa la Plevna, este retrasă în rezervă la Verbița și înlocuită cu 2 brigăzi din divizia de rezervă (care ia numele de divizia II-a²⁾).

10 Octombrie. O suspensiune de arme permite ridicarea morților și răniților de ambele părți.

1) Turcii trag cu cângile pe soldații noștri în șanțul redutei, unde'i masacrează.

2) Generalul Racoviță ia comanda diviziei IV, colonelul Anghelescu Alexandru e trimis la corpul de rezervă ca șef al artileriei. Colonelul Fălcoianu e numit șef al statului-major român.

Luptele pentru investirea Plevnei.

Pentru ocupare liniei de comunicație a lui Osman-Pașa cu Sofia, brigada I-a, a diviziei IV-a a trecut pe stânga Vidului la Demir-Kioi împreună cu cavaleria română ce se afla la Vest de Plevna, punându-se la dispoziția lui Gurko care a luat comanda tuturor trupelor.

Cheia acestui sector era Gorni-Dubnic, Dolni-Dubnic și Teliș.

1. Gorni-Dobnic era întărit cu 2 redute și șanțuri adăpost spre Plevna și spre Teliș și era ocupat de 8000 de turci și 4 tunuri sub Ahmed-Hafzi-Pașa.

Dolni-Dubnic era slab apărat cu câte-va șanțuri și puține trupe. Telișul avea o mare redută și alta mai mică, protejate cu șanțuri adăpost și apărate de 5000 turci 4 tunuri. În apropiere de Teliș se găseau 25 batalioane sub Sefket-Pașa, așteptând un moment favorabil pentru a pătrunde în Plevna.

Gurko hotărăște a ataca stațiunile de etapă fortificate ale turcilor dela Gorni-Dubnic, Dolni-Dubnic, și Teliș dând dispozițiunile următoare:

Atacul principal asupra Gorni-Dubnic să fie dat de trupele din gardă, divizia 2 cav. cu un reg. vânători, 6 escadroane și 6 baterii.

2. Colonelul Cantili cu trupe mixte, brigada sa cu o baterie și cu o brigadă de cazaci de Kaukaz cu două baterii să ocupe Gorni ei Dolni-Etropol și să oprească trupele din Plevna în fața podului după Vid, de a interveni la Gorni-Dubnic.

3. Generalul Arnoldy cu trupe mixte (brigada de roșiori, o brigadă de cazaci caucziani, bata-

lionul II de vânători român, un batalion din al 16-lea de dorobanți, o baterie română și 2 rusești) înaintează spre Dolni-Dubnic.

4. Generalul Celișef va merge asupra Telișului cu un detașament din gardă (1 regiment vânători, 2 brigade cavalerie și 3 baterii) având aripa dreaptă acoperită de brigada călărași Formak¹⁾, (5 și 6 de călărași).

5. Rezerva generală : O divizie de gardă.
In acelaș timp armata din jurul Plevnei, trebuia să facă demonstrațiuni, trupele române dela aripa dreaptă (regimentul 14 dorobanți și regimentul 3 călărași) către Susurlu (Bivolari). Divizia Skobelev (16-a) și o divizie din gardă trebuia să ocupe sectorul dintre Tucenița și Vid.

12 Octombrie. După o luptă crâncenă care durează toată ziua, rușii răușesc a ocupa Gorni-Dubnic. Garnizoana turcă deși mică s'a luptat brav, totuși a fost făcută prizonieră. Rușii pierd 120 ofițeri și peste 3000 oameni.

Telișul rezistă și investirea Plevnei este completată la :

16 Octombrie. Când Telișul este ocupat de ruși, iar Osman-Pașa evacuează Dolni-Dubnic.

In acest timp sosește la Plevna două divizii de grenadieri ruși.

Selker-Pașa care înaintase dela Sofia către Teliș, pentru a veni la Plevna, se retrage spre Orhania.

Până la 23 Octombrie se ocupă încă : Tetevenul,

1) Brigada Formak mai avea misiunea să cerceteze către corpul lui Sefker-Pașa.

Osikovița și Vratza, puncte din care turcii jenuau investirea Plevnei și operațiunile proiectate ale gardei ruse contra armatei ce turcii adunau la Sofia, pentru a veni în ajutorul lui Osman-Pașa.

În aceeași zi Skobelef cucerește creasta I-a, a munților Verzi dela Nordul Plevnei.

Cercul de investire era complectat astfel:

Sectorul 1: Diviziile române 2 și a 3.

„ 2: Corpul IX.

„ 3: „ IV.

„ 4: Divizia 16, 1 brigadă din divizia 30. 3 batal. (brig. 3-a) și 1 reg. cazaci.

„ 5: Divizia 3-a și 1 regiment lăncieri.

„ 6: „ 2 și a 3 grenadieri, div. 9-a cavalerie (2 reg.) divizia IV română și brigada călărași Formak (5 și 6 călărași).

După 7 Octombrie trupele de geniu române încep galeriilor către reduta Grivița No. 2, care s'a continuat până la 28 Noembrie când galeriile din paralele 5 ajunseseră până sub redută.

Către finele lui Octombrie detașamentul român dela Creta (colonelul Slăniceanu) a fost mărit¹) și a ocupat Vadina cu un detașament tare de 1 corp. 3 esc. și 2 tunuri sub comanda maiorului Ene. Astfel Vadina servea ca post înaintat românesc pe șoseaua Nicopole Rahova.

Luna Noembrie. — La 1 Noembrie Osman-Pașa respinse propunerile de capitulare făcute de marele duce Nicolae.

Turcia adună o armată de ajutor sub Mekmed-Ali, între Sofia și Orhania, în scopul de a debloca Plevna. (Vezi observațiunile relative la operațiunile din Est: cum ar fi putut opera Suliman în legătura cu Mehmed-Ali pentru a ajuta pe Osman-Pașa).

La Plevna se continuă bombardarea și toate mijloacele pentru a grăbi capitularea lui Osman-Pașa.

Ofensiva lui Gurko contra lui Mehemed-Ali. — La 4 Noembrie, Gurko este trimis cu trupele gardei contra lui Mehmed-Ali.

Mehmed-Ali adunase la Sofia 50 de batalioane, 10 escadroane și 7 baterii, însă nu le putea încă mișca spre Plevna, înainte de a termina lucrarea organizării lor.

Aflând de apropierea trupelor lui Gurko, Mehmed întărește poziția dela Provitza, Etropol și Slatarița (defileuri ce oprea înaintarea rușilor către Sofia) în acelaș timp cu stânga poziției dela Orhania (Luteova-Novaci-Scrivina). Sefket-Pașa este înlocuit cu Sakir-Pașa.

1. Regimentul 1 și 10 dorobanți, 1 batalion din al 15, și o companie din 16-lea de dorobanți, regimentele 2 și 8 călărași și 2 escadroane din al 9-lea de curând înființat, 3 baterii din regimentul 2 și o baterie teritorială cu tunuri Lohitte de 4 cm.

6 Noembrie. — Gurko sosește la Iablonița, de aci înainte trimite două coloane către Pravița și Etropol, în timp ce cavaleria gardei dela Vratza, va demonstra către aripa stângă, a pozițiunii dela Orhania împreună cu un detașament al coloanei din dreapta.

12 Noembrie. — Turcii sunt bătuți și se retrag, cei dela Provitza la Orhania, iar cei dela Etropol înapoia defileului Baba-Honak pe care'l întărește cu fortificațiuni.

Mehmed-Ali adună aci toate trupele sale, rușii nu pot forța defileul.

16 Noembrie, — Gurko ocupă Orhania evacuată de turci.

25 Noembrie. — Mehmed este chemat să organizeze apărarea Constantinopolului, Sekir-Paşa, înlocuitorul lui Mehmed rezistă, (cu 60 batalioane, 12 escadroane și 12 baterii) la mai multe atacuri ale rușilor, până către mijlocul lui Decembrie.

Ocuparea Rahovei

La 5 Noembrie comandantul armatei de Vest ordonă ca odată cu expedițiunea lui Gurko către Vest, să înainteze detașamentul Slăniceanu către Rahova pentru a lărgi și mai mult cercul trupelor de observație (circumvalațiune) din jurul Plevnei și a opri cât mai departe de Plevna ajutoarele ce Vidinul putea trimite pentru deblocarea lui Osman-Paşa. Brigada de roșiori, întrunită cu un regiment de ulani ruși, sub comanda generalului Meyendorf, trebuia să concureze la această operațiune.

La 6 Noembrie detașamentul sosește la Selanovcea și trimite un batalion la Racovița ca sprijin cavaleriei lui Meyendorf.

La 7 Noembrie colonelul Slăniceanu atacă Rahova pe la Sud-Est, în acelaș timp cu demonstrație executată de generalul Meyendorf la Vest.

Turcii ridicase pe un front de trei km. o redută la Sud-Est satului, alte două redute la liziera de Sud și alte două la Vest, și le acoperise cu numeroase șanțuri-adăpost.

Garnizoana turcească coprindea numai 3 batalioane și 4 tunuri.

După o pregătire o jum., de oră cu focuri de artilerie, la ora 10 jum., dimineața, batalionul din al 4-lea din dorobanți de Mușcel, și compania din

al 6-lea, sub conducerea maiorului Giurescu ocupă reduta dela Sud-Vst.

Turcii se retrag pe creasta înălțimei înaintea redutelor dela Sud.

Linia I-a întărită cu o companie din linia a 2-a atacă din nou pe turci, imediat ce artileria sosește în a 2-a poziție.

Turcii sunt urmăriți până la 30 m., de redute. Aci maiorul Giurescu și mulți ofițeri cad în luptă.

Maiorul Ene cu altă companie din rezervă împinge linia I-a la atac. Acest maior are însă aceeași soartă ca și precedesorul său.

Maiorul Burileanu de și aduce alte companii din linia II-a, nu poate împinge înainte lanțul tirailorilor în ploaia de gloanțe a turcilor.

Colonelul Slăniceanu, după prescripțiile tactice de pe atunci, trimite regimentul 10 dorobanți ca să înlocuiască trupele din linia I-a.

Locot.-colonel Măldărescu cu acest regiment, profitând că artileria noastră produsese o explozie în magazia redutei dela Est, este pe punct de a ocupa reduta, când cade rănit.

În acelaș timp colonelul Slăniceanu dă ordin să se sune semnalul de retragere - pentru trupele ce fuseseră înlocuite din linia I-a. Regimentul 10 dorobanți, lipsit de șeful său, ia semnalul ca pentru dânsul și se trage cu mari pierderi, către reduta cucerită de dimineată.

Întreg detașamentul se retrage la Selanovcea, având ca pierderi 7 ofițeri și 230 oameni de trupă.

La aripa stângă batalionul trimis, nu putu avea mult efect. Cavaleria și acest batalion se retrag la Hârleț înapoia Ogostului.

În Noaptea de 8--9 Noembrie, turcii evacuează Rahova și mascând batalionul dela Hârleț, se re-

trag spre Vidin lăsând un mare convoiu în mâinile roșiorilor.

La 9 Noembrie colonelul Slăniceanu ocupă Rahova, în care pătrunsese din ajun un batalion de de milițieni trimis din corpul de observație de generalul Lupu dela Bechet.

La 22 Noembrie corpul de observație din Oltenia se organizează pe 3 divizii din care una sub ordinele colonelului Leca este trimisă pe malul drept al Dunării. Generalul Haralambie ia comanda acestui corp, numit de aci înainte corpul II de operație.

Generalul Lupu este numit guvernator al Nicolului, având regimentul 10 dorobanți ca garnizoană a cetății. Colonelul Mavrcki este numit comandantul Rahovei. Detașamentul Slăniceanu se desființează, trupele trecând în compunerea corpului generalului Haralambie.

Căderea Plevnei

Cercul de investire era complet terminat având trei linii: linia avant-posturilor, linia de luptă, linia rezervelor de sectoare. În Plevna începu a se simți lipsa proviziunilor. Disciplina se menținea cu mare greutate.

La 19 Noembrie Osman-Pașa propune o capitulare, dar pune condițiunea de a i se permite retragerea cu arme și bagaje. Aliații refuză această propunere, înțelegând situația critică a turcilor.

Comandantul armatei de Vest, luă măsurile următoare în contra unei eșiri a lui Osman-Pașa, care devenea acum probabilă.

S'a destinat în fiecare sector, câte $\frac{1}{3}$ din rezervă pentru a merge în sectorul care va fi amenințat prin eșirea lui Osman-Pașa. S'au recunoscut dru-

murile de comunicație între sectoare și s'a destinat piețe de adunare în caz de alarmă. Pentru sectorul Roman, la primul semnal, trebuia să se adune câte 4 batalioane și două baterii din divizia II și III și brigada Sachelarie respectiv la forturile marele-duce, Alexandru și Craiova.

26 Noembrie : Aliații fură informați prin dezertori și bulgari că Osman-Pașa pregătește o eșire în spre sectorul al 6-lea (Vid). Intradevăr Osman-Pașa împărțise ultimile aprovizionări (8 zile de hrană și 150 cartușe de om) asupra trupelor. Ingrupase armele și munițiunile ce nu puteau lua cu sine, începuse construirea a două poduri pe Vid, trecând 5000 oameni pe malul stâng, 10 tunuri luate dela Opanez, trebuind să protejeze aceste lucrări.

Aliații trimit divizia Schilder-Schuldner pentru a întări sectorul amenințat, înlocuind brigada Cantili care la rândul său întărește divizia 4-a (Demirkioi-Susurlu).

27 Noembrie : Sectorul 6 bombardează fără efect pregătirile turcilor (podurile peste Vid). Colonelul Sachelarie anunță concentrarea garnizoanei din Plevna lângă Vid.

Aceasta indică eșirea lui Osman-Pașa pentru a 2-a zi.

Comandantul armatei de Vest, dădu ordin pentru întărirea sectorului al 6-lea, cu trupe luate din celelalte sectoare și anume: 4 batalioane și 2 baterii române, 12 batalioane și 6 baterii ruse.

La 28 Noembrie Osman-Pașa se decide a face o eșire în direcțiunea sectorului al 6-lea rus, care'i permitea în cazul fericit al reușitei să se îndrepteze către Sofia sau Vidin.

Sectoarele 4 și 5 rusești, urmau să fie menținute cu 8 batalioane turcești, care vor apăra astfel flancul stâng și spatele grupului principal turcesc.

O brigadă și două batalioane, trimise pe înălțimile Opanezului în fața sectorului român, acoperea flancul drept, 3 baterii erau așezate pe înălțimile deasupra podului după Vid.

Restul trupelor este împărțite în două grupe :

24 batalioane și 8 baterii trebuia să dea atacul sectorului IV și să rupă cercul de investire, restul urma ca rezervă generală.

În noaptea de 27—28 primul grup este trecut pe stânga Vidului. La orele 8 dimineața, acest grup se pune în mișcare, către pozițiunile diviziei a 3-a de granadieri. Grupul precedat de numeroși tiraliori, este pe două linii cu artileria în centrul liniei I-a.

La 9 ore dimineața prima linie a investirei, cade în mâinile turcilor, brigada de grenadiri este decimată.

La 10 ore se angajează de linia II-a a investirei, o luptă crâncenă între primul grup turc și brigada 2-a, a diviziei III-a de grenadiri întărită cu divizia Schilder-Schuldner.

Lupta este indecisă, căci de ambele părți ajutoarele întârzie să sosească.

Trupele române. — Încă dela 8 ore dimineața divizia II-a română, observând că turcii părăsesc reduta Grivița No. 2, ocupă această redută, anunțând trupele vecine și cartierele generale.

Lăsând un batalion în redută, două în fortificațiile turcilor după Ianik-Bair, unul în Plevna, divizia II-a, înaintă cu restul trupelor, în contra grupului al II-lea turcesc, (rezerva generală). Divizia III-a

intră și ea în acțiune, ca susținere a diviziei II-a.

Grupul al II-lea turc, este silit a se opri pentru a face față diviziei II-a română și din această cauză grupul I nu putu fi ajutat în acțiunea sa contra grenadierilor ruși.

În același timp intră în acțiune :

1) Brigada Cantilli asupra flancului drept al grupului I turcesc.

2) Brigadele Sachelarie și Bărănescu asupra brigădei turce după înălțimile Opanezului.

Aceste din urmă brigade cuceresc la 9 ore prima linie de redute.

La 12 ore brigada turcă dela Opanez, capitulează în urma asaltului a trei batalioane și focului bine hrănit al unei baterii (maiorul Wartiade) române.

Turcii de lângă eșirea de Vest a Plevnei (grupul II) urmăriți de divizia II-a română, capitulează la rândul lor, divizia înaintează până la Vid. Aci colonelul Cerchez, comandantul diviziei fu chemat de Osman-Pașa, care se afla rănit într'un canton al șoselei și care se declară prizonier.

Grupul I turcesc, văzând că nu este ajutat de grupul II, se retrage și aflând de soarta celorlalte trupe turcești fiind bătute în flancul drept de focul brigădei Cantilli, în spate de bateriile române ce ocupase înălțimile Opanezului, și în urma ordinului lui Osman-Pașa, capitulează.

La ora 2 p. m. donnitorul nostru primește defilarea primilor prizonieri, iar la ora 3 intră în Plevna, unde întâlni pe Osman-Pașa, escortat de călărașii români și cazaci. Măria sa felicită pe bravul general pentru eroica sa apărare.

Odată cu capitularea cade în mâinile aliaților : 45000 prizonieri și 77 tunuri.

CAPITOLUL X

1. OPERAȚIUNILE GRUPULUI DELA EST PE TOT TIMPUL RAZBOIULUI: OBSERVAȚII.

2. OPERAȚIUNILE DIN DOBROGEA: OBSERVAȚII

Operațiunile grupului de Est pe tot timpul campaniei

Armata de Est (stânga) sub ordinele marelui duce moștenitor (țareviciu), avea menirea la început să înainteze spre Iantra ca să lărgască baza și zona de operație către Est, să ocupe sau să investească Rusciucul și să observe direcția Razgrad.

Mai târziu i s'a adăogat la misiune, să atace în câmp deschis armata turcă, ce ar veni despre Cadrilater, iar în caz că aceasta va fi superioară ea număr, să reziste pe pozițiile întărite din vreme.

După trecerea Dunării, găsim următoarea situație la 26 Iunie :

C. XI, C. XII între Crivina-Brăila. Înaintea lor la dreapta D. 8 C. și la stânga D. 12 C. pe linia Muka-Cerkovina.

Turcii aveau pe frontul de Vest al Cadrilaterului circa 70.000 (Rusciuc 23000) Șumla 23000, Osman Bazar 9000, Turtucaia 6000, Razgrad 9000.

Cuartierul armatei de Vest nu avea informații

precise, despre forțele și intențiunile turcilor. La 1 Iulie apropie avantgardele de infanterie către cavaleria care se găsea înaintea. Însă în urmă fiind informați greșit că trupele turcești dela Nicopole vin spre Șiștov, apropie o parte din infanterie către Șiștov.

La 5 Iulie o recunoaștere rusă către Pop-Kiri aduce lupta dela Hadaikioi. După aceasta marele duce, ordonă înaintarea grosului spre Est pe Kara-Lom, cu întreitul scop :

a) Supravegherea trupelor și intențiilor garnizoanei Rusciuc.

b) Idem a garnizoanei Șumla.

c) Pregătiri pentru investirea Rusciucului.

O parte din C. XI să treacă Dunărea și să acopere dreapta armatei de Est, dinspre Târnova. În cazul că trupele turcești din Cadrilater, s'ar îndrepta spre C. XI, să la cadă în flanc C. XII și C. XIII.

Cum s'a văzut din cele arătate în Iulie, nu a făcut nici o operație importantă pe acest teatru, din cauză cu rușii nu aveau informațiuni precise, erau inferiori în număr și întinși pe un front prea mare. Iar turcii nu aveau nici o direcțiune, căci tocmai în acest timp poarta ordonase schimbarea lui Kerum cu Mehmed Ali.

Totuși s'au executat oarecare mișcări din partea adversarilor.

Rușii au trecut lantra și au înaintat către N. E. înapoia Lonului ocupând la stânga Radikioi cu C. XII care a distrus și o parte din telegraful și calea ferată Rusciuc-Varna, iar C. XIII la dreapta a ocupat Pap-Kioi. Acest din urmă corp a trimis detașamente de cavalerie către Eski-Djuma și Ozman-Bazar, pentru a observa pe adversar și pentru legătura cu C. VIII care se găsea în regiunea Kan-

kioi-Eski-Jagra în lupte nefavorabile și de retragere, după ce avusese oarecare succese. Corpul XI avea o divizie la Est de Târnova pe drumul Razgradului și o brigadă la Nord pe drumul Brăilei, iar brigada cavalerie pe lantra. Turcii aflând de trecerea C. XI la Șiștov și înaintarea lor ¹⁾ către S. Est, au trimis dela Șumla 2 divizii și o brigadă, însă aceste trupe întâlnind în drumul lor detașamente de cavalerie rusă, s'au retras fără nici o rezistență.

În tot cursul lunii, turcii au rămas în defensivă pe pozițiile ce ocupau. Deși Mehmed Ali a luat comanda din Iulie, însă având nevoie de recunoașteri și stabilirea ordinii, nu a putut începe operațiile, decât după 8 August.

În zilele de 9, 10, și 11 August, turcii atacă centrul rușilor (C. XIII) și câștigă bătălia dela Iazlar, ocupând acest punct strategic, care înlesnea operațiile ulterioare către Târnova.

La 18 August atacă între Karasankioi și Cidina, luând rușilor o mie de puști, un tun și 4 chesoane, respinându-i dincolo de Kara-Lon la Racielevoi și Ablava. La 19 August o eșire din Rusciuk atacă și respinge stânga rușilor. La 23 August turcii atacă și câștigă bătăliile la Radikioi, Racielov și Ablava respingând pe ruși înapoi de Banka-Lom la 13 km. de Brăila. Abia la 2 Septembrie stânga rusă se reculege și atacă pe turci la Sinen-Kioi, însă au fost respinși cu mari pierderi și urmăriți până aproape de Brăila.

Mehmed Ali nu a profitat complect, de nici una din victoriile sale și astfel rușii, au avut timp a se reculege și a lua ofensiva.

1) Acest corp a lăsat pe malul stâng al Dunărei, Oltenița și Giurgiu o brigadă de infanterie, un regiment de cavalerie și 3 baterii.

La 8 Septembrie o coloană rusă de 16 Bt. 46 Tr. și 6 E. atacă la Cairkioi-Cericovna unde turcii au luptat în mare dezordine și au fost respinși. Rușii deși victorioși, însă nu i-au urmărit. Cu toate acestea Mehmed Ali fără nici un motiv ordonă retragerea către Kara-Lom.

Din cauza acestei retrageri Mehmed Ali, la 22 Septembrie a fost rechemat la Constantinopole și înlocuit cu Suleiman Pașa.

Această înlocuire a adus o nouă întârziere în operațiile turcilor, din cauză că Suleiman-Pașa avea nevoie să recunoască pozițiile și să reconstitue trupele. Până la 20 Octombrie a adunat 20.000 oameni spre Razgrad, 30.000 spre Rusciuk și 30.000 spre Osman Bazar.

În acest timp înrăutățindu-se situația lui Osman Pașa la Plevna, s'a dat ordin lui Suleiman a eși imediat din inacțiune.

La 21 Octombrie, atacă dreapta rusă la Marian însă fără succes.

După 12 zile, la 3 Noembrie, atacă centrul, respingând avantposturile ruse la Cacielevo, iar la 4 Noembrie atacă Novosela și Slatarița, de unde a respins avantposturile rusești. Aci a început rușii a se întări, însă în curând au fost respinși.
C. XI.

Între 5—7 Noembrie, Suleiman atacă și ocupă Rogos la stânga rușilor.

La 17 atacă Mececa și Tretenic, însă după o luptă de o zi, pe un timp rău, turcii sunt respinși dincolo de Lom.

La 23 Noembrie Suleiman reîncepe ofensiva contra dreptei rusești, atacând pe ruși la Manan, cu o coloană de 28.000 oameni și 20 tunuri, în timp ce altă coloană a înconjurat poziția pe la Slatarița și a tăiat comunicația Elenei cu Târnova.

Rușii după o luptă de 8 ore s'au retras în dezordine, lăsând în urmă peste 2000 morți și răniți, 50 ofițeri, 16 tunuri și diferite alte trăsuri.

Suleiman nu a urmărit și astfel rușii au putut aduce ajutoare, reocupând a doua zi Slatarița, între Elena și Târnova, după o luptă de câteva ore. Rușii s'au întărit puternic la Slatarița și Iacovița, însă n'au putut executa urmărirea din cauza lipsei de forțe. Turcii s'au retras la Elena.

Suleiman văzând că rușii au slăbit stânga, prin chemarea forțelor la dreapta, reatacă stânga la 30 Noembrie. Pentru acest atac (ultimul a lui Suleiman) a adunat dela Rusciuc, Silistra și Razgrad aproape 60 de batalioane, atacând C. XII. la Mecica și Tretenic, însă rușii deși inferiori în număr, au rezistat eroic respingând pe turci¹⁾.

Suleiman aflând de căderea Plevnei, s'a reîntors la Elena și de aci cu o parte din trupe s'a retras spre Sliven.

Observațiuni

a) Operațiile din Est ne dau exemple clasice de pierderile de timp din partea comandanților, până să-și cunoască efectivele și trupele și până să le așeze în punctele inițiale pentru mișcare.

Negreșit că este necesar ca un comandant să cunoască situația trupelor, efectivele, punctele inițiale, etc. dar în război timpul este măsurat ca și mersul trenurilor, așa că dacă 'sosești cu un minut mai târziu, ori cât de justificată ar fi întârzierea, faptul sigur este că s'a pierdut trenul.

Se impun așa dar la războiu, ca prin puterea de

1) Rușii au pierdut 200 ofițeri și 780 oameni morți și răniți iar turcii 800 morți, 300 răniți și 200 prinși.

pătrundere, prin intuiția spontană a comandantului, prin curajul răspunderii și prin spiritul său de inițiativă să completeze prin judeată și instinct ceea ce nu i se poate prezenta prin acte și situații scrise.

Numai astfel un comandant face arta războiului, acolo unde știința încetează și nu poate să-l ajute.

Kuropatkin în războiul Manciuurian, a păcătuit la fel și a pierdut situații avantajoase. Poate că și Sarail în războiul cel mare, poate că și neutriștii noștri, care voiau războiul numai după ce vom fi gata, au căzut în această greșală. Gata în sensul perfecției, nu poate fi nimeni nici odată, dar putem să ne pregătim continuu ca să fim gata când nevoia cere să intrăm în luptă. Norocul joacă și aci rolul principal, adică servește pe acela care are dibăcia să-l oprească în loc, atunci când trece pe lângă el.

b) Victoria dela Elena a turcilor, este a doua victorie după cea dela Plevna. Suleiman nu a profitat nici de această victorie. El ar fi putut să pună repede stăpânire pe Târnova, Selvi-Lovcea și de aci împreună cu Mehmed Ali să vie în ajutorul lui Osman-Pașa.

c) Lipsa de informațiuni a făcut ca trupele ruse, să fie mișcate când înainte când înapoi, iar trupele turcești trimise să atace C. XI, care înainta spre S. Est, s'au retras în fața unui slab detașament de cavalerie rusă, și n'au știut să profite de nici una din situațiile slabe ale adversarului.

Informațiile au jucat și joacă unul din cele mai importante roluri în războiu.

Până la războiul cel mare aceste informațiuni, păreau să aibă mare importanță, mai mult în strategie și în tactica generală, adică dela concentrarea

și desfășurarea strategică până la intrarea în câmpul tactic. Războiul cel mare a mărit cu mult importanța informațiilor și a întins raza lor până în liniile de luptă, cerând astfel aproape fiecărui luptător să contribuie la stabilirea situației prin informațiile văzute de el sau deduse din modul tragerii focurilor, observarea liniilor, felul proiectilelor, descoperirea punctelor vulnerabile etc.

Operațiunile din Dobrogea

Misiunea corpului XIV (Zimmernann) în Dobrogea, era de a reține, spre Silistra și Varna, cel mai mare număr de trupe inamice. După ce ocupă Tulcea, apoi Babadagul și Măcinul, trupele rusești au înaintat spre linia Cernavoda-Kiustengea, unde se găseau pe la finele lunii Iulie. Turcii s'au retras neconținut, pe măsură ce rușii înaintau. Aci s'a oprit generalul Zimmermann, spre a'și aproviziona trupele și a da timp convoiurilor sale să ajungă. Aceasta era pozițiunea corpului Zimmermann, când generalul Gurko trecea Balcanii, iar generalul Krudner se îndrepta spre Nicopole. Ajuns la Valul lui Traian, generalul Zimmermann a rămas acolo în defensivă, trimițând numai recunoașteri spre Silistra și Bazargic și căutând să împiedice pe turci de a rechiziționa prin localități. În luna lui Septembrie, generalul Zimmermann a trimis divizia de cavalerie până în apropierea liniei Bazargic-Silistra. Ciocnirile sale cu turcii au fost neînsemnate și rolul pasiv al trupelor rusești în Dobrogea a continuat până la finele campaniei.

În fața Silistrei, pe partea stângă a Dunării, la Călărași, rușii aveau cum s'a spus în capitolele precedente câteva batalioane de rezervă, o brigadă

de cavalerie și două baterii de artilerie. Aci malul stâng al Dunărei, fiind dominat de pozițiunea Silistrei și aflat în zona bătăii tunurilor turcești, rușii nu se puteau apropia de Dunăre, căci artileria lor era prea inferioară, spre a putea lupta cu a inamicului. Turcii profitară de aceasta spre a trece pe malul stâng și a organiza la Chiciu, un cap de pod solid, care-i protejau, dându-le mijlocul de a face demonstrațiuni asupra armatei rusești. Această situațiune a durat până la căderea Plevnei, când o divizie română a fost trimisă aci, spre a înlocui trupele rusești.

Loc rezervat pentru observațiuni.

CAPITOLUL XI

ACTIVITATEA ARMATEI RUSE DIN BALCANI DE SUB COMANDA GENERALULUI RADETZKI ȘI ȘAKOWSKOI. OFENSIVA LUI SOLIMAN PAȘA ASUPRA PASULUI ȘIPCA

I. Mișcările lui Soliman Pașa între 1—8 August.

II. Luptele dela Șipca între 9—15 August: A. Luptele între 9—12 August. Atacurile turcilor. B. Luptele între 12—15 August. Atacurile rușilor.

III. Situația dela 16 August până la căderea Plevnei.

La 1 August corpul VIII rus (generalul Radetzki) ocupa linia marilor Balcani dela Selvi până la Cesarevo, având înainte câteva detașamente de antegardă pentru apărarea imediată a trecătorilor din munți. Din cauza situațiunei generale a armatei rusești, se ținea în defensiva cea mai riguroasă.

În acest timp în valea Tunjei, Soliman Pașa pregătea ofensiva, pentru a ocupa defileul dela Șipca. Frontul adversarului avea circa de 140 km. de lungime și în adâncime dela 48—63 km.

Din această situațiune au eșit următoarele operațiuni:

I. Mișcările lui Soliman Pașa, între 1—8 August.

II. Luptele dela Șipca între 9—15 August.

III. Situațiunea dela 16 August, până la căderea Plevnei.

I. Mișcările lui Soliman Pașa dela 1—8 August

Gruparea celor doi adversari pe linia marilor Balcani la începutul lui August, se prezintă astfel:

Corpul generalului Radetzki, (46 $\frac{1}{2}$ batalioane, 36 escadroane și 179 de tunuri, cu efectiv de 46.000 oameni, în care nu intra cavaleria lui Gurko, ce era în repaus), ocupa o linie aproape de 120 km. având jumătate din forțele sale la Târnova, la un marș sau două înapoi. Armata lui Soliman Pașa (66 batalioane, 23 escadroane, 63 tunuri, tare de 37.350 oameni) ocupa o pozițiune în fața flancului stâng al rușilor și avea concentrate mai bine de $\frac{1}{2}$ din forțele sale la 54 km. de punctul de atac ales de Soliman Pașa.

Planul lui Soliman Pașa era să pună stăpânire pe trecerile Balcanilor ocupând defileul dela Șipca. Apoi avea în vedere operațiunile concentrice ale celor trei armate turcești, conform ordinului ce primise dela ministrul de război turc.

Mișcarea ofensivă a lui Soliman Pașa, începu la 30 Iulie, prin orașul Eni-Zagra și la 1 August cu forțele sale principale, ocupă orașul Tardica. Se opri aci 2 zile și în acelaș timp execută fortificații în fața defileului Tardica.

El lasă în fortificațiile dela Tardica, pentru a-și asigura comunicațiile, un detașament de 3 batalioane, 6 tunuri și 150 călăreți. Dela Tardica plecă la 2 August și bivuacă în acea zi la Hain-Kioi, unde rămase până la 4 August inclusiv.

Aci fură ridicate fortificații și se recunoscă pozițiunea detașamentului rus dela Hain-Kioi.

Intre 2 și 3 August, recunoașterile nu fură făcute decât de slabe grupuri, dar la 4 August, se

trimite un detașament tare de 2 batalioane și 2 escadroane care ajungând până la pozițiunea de ante-gardă a rușilor, la Zlati-Rit fu primită cu focuri de artilerie și infanterie de către detașamentul rus dela Hainkioi, tare de 1 batalion, o sotnie și 2 tunuri de munte. Comandantul detașamentului exprimă opiniunea, că ocuparea pozițiunii rusești ar costa mari pierderi.

O altă recunoaștere turcească, trimisă spre Kazamlâc, raportează că acest punct era ocupat de către ruși cu 4—5 batalioane și puțină artilerie. (In realitate nu era decât 3 compănii de miliții). Soliman Pașa lăasă la Hainkioi 6 batalioane, 5 tunuri de munte și o mitralieră, cu un mic grup de de călăreți neregulați, dând ordine să observe serios, prin patrule de recunoaștere, detașamentele rusești dela Hainkioi și Elena.

Soliman dăte ordin trupelor din regiunea Silvo, să se lege cu detașamentul dela Tardica și să facă o demonstrație spre Debrova și Elena. Rugă pe Osman Pașa să facă o demonstrație, plecând din Lovcea, iar el înaintă la 5 August, cu grosul forțelor către Maglis și la 6 August ocupa Kazamlâcul. Aci se întruni cu 2 batalioane de mustafizi venite dela Corlova, pe care le lăasă ca să facă serviciul de etape la Kazamlâc.

A doua zi continuă mișcarea sa și către seară bivucă pe linia Lenin Saltikovo (9 km. Sud-Est de satul Șipca). Aci adună un mare consiliu de războiu, la care convocă pe toți ofițerii superiori, pe cei de stat-major și adjutanții de batalioane. Acest consiliu trebuia să examineze mijlocul cel mai simplu, pentru a ocupa defileul Șipca. Cei mai mulți, fură de părere, că atacul principal trebuie

dat pe muntele Bedec și atacul demonstrativ pe soseaua la satul Șipca. După lungi discuțiuni, se dă ordine ca a să se facă o recunoaștere în direcțiunea muntelui Bedec în acelaș timp de a înainta cu armata spre satul Șipca.

Apropierea turcilor făcea posibil un atac de te, de aceia înainte de a descrie cursul acestor operațiuni, să vedem ce se întâmplă pe frontul rus din Balcani și cum înțelegea Radetzki, situațiunea :

Cum se știe Soliman înainte de a pleca din Hainkioi a dat ordin trupelor din Selvi să se lege cu detașamentul dela Tardica și să facă demonstrații spre Debrova și Elena. Aceste dispozițiuni a dat naștere unor fapte, care a încurcat mult pe Radetzki.

Pentru a executa ordinul lui Soliman, Hagi Hussein Pașa trimise 2 batalioane dela satul Stararika către satul Palița (2 km. Sud de Debrova), în acelaș timp trimise la Stararika aproape un batalion și jumătate, ce venea dela Kazan.

La această ofensivă mai luară parte micile detașamente de bașbuzuci și locuitorii musulmani armați, a căror massă principală se găsea în fața Debrovei. Apropiindu-se de această localitate focul lor a cauzat pierderi posturilor rusești de antegardă.

În acest moment, detașamentul rusesc dela Elena, care avea unități pe pozițiuni la Debrova, Novaci, Slatarița și spre Tardica, sub comanda colonelului Lermontov, hotărâră la 7/19 August, să împingă o recunoaștere spre Anmetli (4 km. Est de Debrova) și de Starika 18 km. Sud-Est de Debrova, în scopul de a respinge partizanii turcilor, să le recunoască forța și să pedpsească populațiunea locală armată.

Aceste dispozițiuni ale ambelor părți a dat naștere la lupte, în Debrova și în împrejurimi și s'au terminat cu respingerea trupelor rusești din spre Debrova, vor înainta trupe importante turcești. Dela 1—7 August știrile despre mișcările și efectivele lui Soliman, la comandamentul superior rus și la Radetzki, erau contradictorii.

La Petersburg și Viena veneau știri că efectivul este peste peste 70.000 oameni, că la Șipca va fi o demonstrație, iar mișcarea principală va fi pe la Selvi, armatele turcești de Dunăre se vor întruni cu Soliman. Știrile dela recunoașterile trupelor, dela fugari și dela spioni, erau de asemenea foarte contradictorii.

Acestea reese din următorul raport trimis de Radetzki, în seara de 7 August către comandantul de căpetenie :

„Știrile privitoare la înamic sunt următoarele: din spre Osman-Bazar nu s'a observat concentrări de forțe mari turcești, însă dorința lor e de a merge spre Târnova, dar înainte și pe lături în spre Cezarevo, s'au văzut masse mari de locuitori armați și de basbuzuci, așa că ori ce mișcare înainte, în vederea unor recunoașteri provoacă lupte. Pe partea Sudică a Balcanilor sunt probe, că armata lui Soliman e așezată la Eski-Zagra și Hainkioi. În defileuri și spre Elena și Debrova, se arată bande mari de basbuzuci și de locuitori armați, cu cari detașamente dela Elena schimbă dese focuri.

Deosebit, despre Debrova am primit știrea că forțe superioare turcești s'au întâlnit cu o coloană rusă la Ahmetli și a forțat-o să se retragă. Mâine dimineață, voi merge acolo cu brigada de tiraliori și voi trimite 4 batalioane la Slatarița“.

Generalul Radetzki, în adevăr la 4 ore dimineața, în noaptea de 7 spre 8 sosi la Prisova, de unde, în zori de zi, plecă cu brigada de tiraliori la Elena, iar 4 batalioane sub comanda generalului Dragomirof la 3 ore p. m. în ziua 8 August, merge spre Slatarița.

În dimineața de 8 August ajunse la Elena, cu mult înainte brigadei 4 de tiraliori, ce fusese trimisă în acest punct.

După ce se asigură personal, că nu era nici un pericol în această parte, trimise imediat brigadei de tiraliori ordinul de a se întoarce la Prisova iar el se întoarce la Slatarița, unde găsește aci, în bivuac cele 4 batalioane, sub comanda generalului Dragomirof, (după spusa lui Dragomirof venirea acestor batalioane a fost o plimbare militară).

Informațiunile adunate în acest punct de către generalul Radetzki, îi arată că chiar despre Osman-Bazar, nu era nici un indiciu de ofensivă din partea unor forțe importante turcești. Ast-fel dar mișcarea rezervei generale a corpului din Balcani, se făcu în partea opusă a adevăratului punct de atac a lui Soliman-Pașa.

Cu toată nevoia de a se grăbi ca rezerva generală, să se înapoeze spre punctul amenințat, adică spre Șipca Radetzki din cauza oboselei brigăzei, hotărăște să petreacă noaptea la Slatarița și să plece la 9 August, destul de dimineață pentru a ajunge la Târnova în dimineața acelei zile.

În acest timp planul lui Soliman se desena definitiv.

Din dimineața de 8 August, recunoașterea ordonată, merse prin lanina în direcțiunea muntelui Bedec.

Fără nici un obstacol din partea rușilor, răușise

să examineze pozițiunea lor pe coasta de Est a muntelui Sf. Nicolae, precum și dispozițiunea drujinelor bulgare la Estul șoselei. Recunoașterea fu făcută cu atâta băgare de seamă, că rușii nu observă mica trupă în recunoaștere, cu toate că după înălțimea muntelui Sf. Nicolae, se descoperă un orizont foarte întins și cu toate că ofițerii turci, precum și detașamente speciale de observatori, fură trimise atât spre flancul drept, către muntele Pleșuv, cât și către flacul stâng.

La 10 ½ dimineața, în aceeași zi coloana principală, începu o mișcare către Șipca și către amiază începu să se întinză la Sudul satului. Un detașament de ante-gardă turcească ocupă satul Șipca.

În lipsa lui Radetzki, care nu se înapoiase din spre Debrova, generalul Deronjinski informa direct pe comandantul de căpetenie, că în fața Șipcei 40 de tabore se desfășoară și că se așteaptă atacul lor.

După sosirea recunoașterii turcești din spre muntele Bedec într'un consiliu de războiu, se hotărâ atacul trecătorii dela Șipca din spre Bedec, făcând în acelaș timp o demonstrație din partea satului Șipca. Trei brigade fură destinate pentru atac, dar atacul propriu zis fu amânat, pentru a doua zi 9 August, cu toate că din dimineața zilei de 8 toată armata bivuaca la 2—3 km. cel mult la Nord de satul Șipca.

În seara de 8 August, situațiunea la Șipca se prezenta în modul următor:

Rușii. — Rezerva cea mai apropiată a detașamentului dela Șipca, 3 batalioane la Gabrova, (18 km. 500 m. din care 10 km. urcuș continu).

Cele 2 regimente dela Sclavi, nu puteau să ajungă la Șipca, decât după 3—4 zile.

Cele 4 batalioane de tiraliori, după marșul dela

8 August, se odihnea la Prisova, adică la o distanță de cel puțin 2 marșuri forțate.

Fracțiunile din divizia 14 dormiră la Slatarița, la 75 — 80 km. și pentru a sosi ca întărire, trebuia să facă timp de 2 zile marșuri forțate penibile. Ast-fel nu se avea la îndemână în poziție, pentru apărarea Șipcei, decât 3 batalioane din regimentul Orlof, 5 slabe drujine, 2 baterii, 4 tunuri de munte, bateria turcească, 4 sotnii și câteva detașamente, în total 6.000 oameni și 27 tunuri.

Turcii. — La 8 km. de acest detașament se găsea armata lui Soliman: 48 batalioane, 5 escadroane, 400 călăreți de Anatolia, câteva mii de bașbuzuci 1.000 cerchezi și 8 baterii, în total 27.000 oameni și 47 tunuri.

Din aceste trupe 2 coloane la umbra nopții, mergeau către micul Bedec, pe flancul stâng al pozițiunii dela Șipca, unde în zori trebuia să ajungă 16 batalioane de elită, adică 10.000 de oameni o a treia coloană (8 batalioane) aștepta zorii zilei, pentru a începe atacul de front, în fine, celelalte 24 batalioane stau gata în rezervă generală, la picioarele Balcanilor.

Se vede, dar că de partea turcilor domina numărul, aproape de cinci ori mai puternic. De partea rușilor domina forța naturală a pozițiunii, dar acest avantaj era foarte micșorat, prin faptul că slăbiciunea numerică a detașamentului nu permitea să se profite complectamente de toate avantajele pozițiunii. Pozițiunea avea părți slabe și ușor de urcat, era slab fortificată și atacatorul, care făcuse deja războiul în Herțogovina, se obișnuise cu particularitățile războiului de munte.

Astfel pentru lupta viitoare situațiunea detașamentului rus nu era favorabilă, cu toate acestea se

simțea că din rezultatul acestei lupte inegale, pentru stăpânirea pasului Șipca, depindea în mare parte rezultatul campaniei.

II. Luptele dela Șipca între 9—15 August.

Aceste lupte au ținut 6 zile, și prezintă 2 perioade bine destinate.

A) Luptele între 9-12 August. Atacurile turcilor.

B) Luptele dela 12-15 August. Atacurile rușilor.

A). Luptele dela 9—12 August

Pe la miezul nopții (la 8 spre 9) fură reuniți comandanții diferitelor detașamente ruse, cari hotărâ să împartă toată întinderea de apărare în sectoare.

În zorii de 9 August, aceste detașamente formară:

Grupul de Sud. 5 companii, 8 tunuri și 6 tunuri de oțel.

Grupul de Nord-Vest. 1 batalion și 2 companii cu 1 baterie.

Rezerva generală: 18 companii cu 4 tunuri.

Planul lui Soliman: un atac principal 16 batalioane și o baterie de munte, dela micul Belac spre bateria de oțel, un atac demonstrativ, sub comanda lui era îndreptat dela Sud pe șosea (8 batalioane).

Ambele coloane au înaintat și au avut dese atacuri la baionetă, cu toate acestea rușii favorizați de teren și încurajați de pierderile turcilor au rezistat toată ziua.

Pierderile din această prima zi de luptă, în detașamentul, generalului Stolietov, nu fură așa de ridicate (250 oameni). Se trase 1.800 de proiectile.

Pierderile turcilor nu sunt cunoscute, ele fură probabil însemnate, mai ales în brigada lui Sakir-Paşa, care dusesese toată lupta. Rezultatul zilei a fost în favoarea ruşilor, care reuşise să păstreze trecătoarea Şipcei, atacată de forţele superioare ale lui Soliman Paşa. Turcii obţinuseră ca rezultat important, ocuparea micului Bedec, precum şi înălţimile învecinate, apoi se instalase şi pe şosea, la Sudul poziţiei Sf. Niculae, iar tiraliorii lor, ocupau o serie de poziţiuni locale, foarte apropiate de fortificaţiile ruşilor. Astfel în vederea operaţiunilor viitoare, stăpâneau puncte de sprijin solide. Afară de aceasta, obţinuse posibilitatea de a supraveghea, printr'un foc foarte activ toate fântânele.

Având la dispoziţie 24 batalioane proaspete Soliman avea dreptate să creadă că un nou atac al pasului Şipcei, putea să aducă succesul dorit.

În consecinţă, la 9 August, el dăte ordin să se înceapă un nou atac în aceeaşi direcţiune, asupra poziţiunilor din ante-linie. Acest asalt fu hotărât pentru zina de 10, în zori de zi.

În aceeaşi zi însă (9 August) Soliman amână atacul, în urma observaţiunilor şefului său de stat major, care îi atrase atenţiunea asupra avantajelor acestui atac, în lungul crestei Marco-Kralef-Bayr, precum şi asupra forţei punctelor poziţiunii ruseşti care fusese atacată de către turci la 9. Se hotărâ că ocuparea defileului va fi obţinută mai lesne, punând mâna de odată pe toată poziţiunea inamică.

Se mai observă, că terenul din împrejurul pasului Şipca, era cu totul necunoscut trupelor turceşti. Pentru aceasta, Soliman modifică primele sale dispoziţiuni şi la 10 August, prescrise fortificarea întregii linii ocupate de turci, construind baterii şi adăposturi, dăte ordin de a se recunoaşte cu în-

grijire partea de Nord a trecătoarei dela Șipca și șoseaua Gabrova. Astfel asaltul fu întârziat pentru 11 ceace fu un câștig de 24 ore pentru apărători Sipcei.

Detașamentele rusești dela Șipca se preparară în grabă pentru un nou atac, așteptat pentru 10 August. Cu toate acestea, defectele de organizare ale poziției, ce fuseseră recunoscute prin lupta dela 8 nu fură îndreptate de cât foarte puțin, din cauza lipsei de lucrători și de instrumente precum și din cauza oboselei detașamentului, care suferise toată noaptea împușcăturile turcești.

Din cauza mișcărilor făcute de Radetzki spre Debrova, în ziua de 8 August, s'a întâmplat că în dimineața de 11 August, 9 batalioane din rezerva generală erau abia concentrate la 17 km. de defileu. Oboseala acestor oameni era însă așa de mare că cu tot sgomotul bombardărei, ce se auzea dela Șipca, care anunța începutul unei bătălii decisive, generalul Radetzki judeca ca imposibil modificarea hotărârei sale de a nu porni spre Șipca de cât după amiază.

Ast-fel detașamentele dela Șipca, avu să susțină încă o zi o luptă zdrobitoare contra unui inamic, ce dispunea de forțe mult superioare.

Soliman proiectă atacul pentru ziua de 11 astfel să țină pe loc toate trupele inamicului, printr'un atac simultaneu, asupra tuturor punctelor pozițiilor rusești și cu ajutorul unei coloane speciale să pună mâna pe unica lor linie de retragere. (Șoseaua dela Gabrova).

Pentru aceasta s'a hotărât:

Flancul drept. — 21 batalioane și 20 tunuri.

Din această massă o coloană de 16 batalioane

cu toate tunurile, trebuia să atace defileul pe la Sud-Est și Est din direcția Bedec, iar altă coloană va face o mișcare ocolitoare prin văile afluenților lantrei, așa ca să fie concentrată în zori zilei de 11 August lângă muntele central, la Est de șosea între muntele Șipca și Uzum-Kuși, apoi să ocupe aceasta regiune.

Flancul stâng. — 10 batalioane și 6 tunuri.

Detășamentul din stânga. — 3 tunuri și câteva sute de cerchezi, să ocupe fortificațiile după muntele Pleșuv și să atace grupul de Vest al fortificațiilor rusești.

Rezerva generală. — 15 batalioane, 19 tunuri și aproape toată cavaleria să înainteze drept asupra șoselei, în direcțiunea hanului ce era pe la jumătatea coastei.

Nu putem descrie toate detaliile operațiunilor, dar pentru orientarea cititorului, adaugăm că lupta din aceasta zi, a avut trei faze bine dinstincte.

a) Până la amiază. b) Dela amiază la orele cinci seara, c) Dela 5 la 10 seara.

a) Până la amiază toate atacurile turcești fusese respinse, iar detașamentele rusești își menținuseră punctele ce ocupaseră. Această luptă istovise pe amândoi adversarii.

b) Dela amiază la cinci așteptare de atacuri și continuare de focuri. Situațiunea era mai ales penibilă pentru apărător, care din zori cu nervi încordați, aștepta un atac la fiecare minută, după ce petrecuse 3 zile în adăposturi, fără hrană caldă, și expus la un foc neîntrerupt, ce venea din trei părți deosebite.

c) Pela orele 5 seara, situațiunea generală în defi-

leul Şipcei se prezenta astfel : trupele ruseşti formau 2 grupe, 2 batalioane erau puse în linie pe marginea de Sud a muntelui Sf. Nicolae, restul adică aproape 3 batalioane, se întindea pe 2 linii în lungul şoselei, cu spatele una la alta. În fine, pe un front de 1.500 metri, 45 batalioane turceşti strângeau această poziţiune din 3 părţi şi liniile lor de luptă aveau în acel moment forma unor ramuri lungi de cleşte, gata să se închiză definitiv.

Turcii nu avuseseră succes decât pe un singur punct, pe muntele Volkyniei, pe celelalte puncte ruşii îşi menţinuseră poziţia.

Amândouă părţile suferise pierderi serioase şi trupele lor erau istovite, în urma unei lungi şi îndârjite lupte, de mai bine de 10 ore. Apărarea îndârjită a ruşilor învinsese energia turcilor, a căror coloane se răspândiră împrejurul întregului defileu, coloana ocolitoare turcă cu tot succesul obţinut, nu mai avea forţa necesară, pentru ca să dea inamicului istovit ultima lovitură decisivă.

Până acum coloanele de operaţie turceşti, nu îndepliniră de cât o parte din sarcina ce le revenea, dar pentru a atinge scopul decisiv al luptei, le era indispensabile rezerve proaspete. Soliman Paşa era lipsă după câmpul de bătae şi toate eforturile turcilor rămăsese fără rezultat.

Situaţiunea generală a ruşilor, se prezenta sub o formă cu totul diferită. Trupele suferiseră pierderi foarte importante, muniţiunile de infanterie erau aproape toate cheltuite, la bateria centrală nu mai era nici o încărcătură, iar la celelalte nu mai erau decât 6—8 lovituri pentru fiecare gură de foc, la bateria mare şi mică numai câte 6 lovituri de tun. Peste tot se vedeau lungi şiruri de răniţi, care se îndreptau înapoi spre posturile de ajutor.

Trei zile de luptă, fără întrerupere, în circumstanțe așa de grele, istovise forțele lor fizice și zadarnica așteptare a unui ajutor sfărâmasese forțele lor morale, așa pela ora 6 seara, în rândurile detașamentului dela Șipca, începu retragerea câtorva izolați și tot în acel moment se răspândi sgomotul, că tot detașamentul bate în retragere. Era un început de panică. Sub influența acestor sgomote, produse fără îndoială prin retragerea câtorva mici detașamente cu drapelele către bateria dinapoi, numărul acestor fugari se mări repede. La unele unități hotărâră să rupă drapelul socotind, că era mai ușor să-l scape. În momentul ultimei rezistențe, la baterii se hotărâră să se scoată închizătoarele tunurilor. Astfel criza începută se întinse repede și numai grație eforturilor energice ale comandanților de detașamente și ofițerilor, se putu opri desfășurarea ulterioară a retragerii începută.

Cu toate acestea situațiunea detașamentelor rușești, devenea pe fiecare moment mult mai critică și încetul cu încetul focul se stingea, din cauza terminării proiectilelor și a cartușelor. Forțele fizice și mai ales morale ale apărătorilor Șipcei se topea din ce în ce mai repede.

Pela orele 6 sosește generalul Radetzki, care văzând pozițiunea așa de grea a detașamentului dela Șipca, dă ordin călăreților din sotniile ce sosise dela rezervă, a eși înaintea trupei de trăgători care venea în ajutorul lor, a transporta călări atâția oameni, câți vor putea cu ei.

Sosirea neașteptată a acestui pumn de luptători proaspeți avu o influență foarte mare asupra spiritului apărătorilor pozițiunei principale, care primă pe noii sosiți cu strigăte de ura.

Primele unități de avangardă, fiind sosite, Ra-

detzki hotără să respingă pe turci după muntele Volkyniei.

După o luptă de o jumătate de oră în pădure pe muntele Volyniei, batalioanele obosite ale turcilor, fură constrânse să se retragă pe Kurganul păduros, în adăposturile care se găseau aci.

Pe la ora 8 seara lupta începu să se stingă pe tot frontul și pe la orele 10, pentru întâia oară după trei zile de luptă, focul încetă complectamente.

Rezultatul luptei dela 11 August pentru turci consistă în faptul, că răușiră să ocupe Kurganul păduros, de către cea mai siabă coloană turcească. Celelalte coloane nu operară decât într'un mod foarte nehotărât și moale, așa că permise rușilor să execute, în timpul luptei chiar, schimbul detașamentelor după unele puncte atacate, prin alte detașamente, venite după alte puncte.

După aceste lupte, din cele 50 batalioane de de trupe proaspete, Soliman numai avea decât 5 batalioane, adică 2.500 oameni. Celelalte 45 batalioane își topise toată rezerva lor de energie ofensivă, contra celor 6 batalioane și 5 drujine, la care din noaptea de 11 și 12 August, se mai adăugară încă 4 batalioane, adică 7.000 oameni.

Pe la orele 10 seara generalul Radetzki străbătu toată pozițiunea dela Șipca bateria de oțel.

Pierderile rușilor fură foarte simțitoare: 30 de ofițeri și 1000 oameni.

Soliman socotea, că a doua zi, adică la 12 August, să ocupe pasul Șipcei, generalul Radetzki socotea imposibil să se limiteze la o atitudine pasivă pentru a ține în stăpânirea sa pasul Șipca

de aceea se hotărâ să gonească pe turci din pozițiunile ce strângea prea mult la Șipca.

Astfel luptele dela Șipca, au durat încă 3 zile, în timpul căror lupte, rolul de apărători a trecut în partea turcilor.

B) Luptele dela 12–15 August. Atacurile rușilor

Situația generală la Șipca, în dimineața zilei de 12 August, se modificase în folosul apărătorilor cu care se uniseră întăriri importante. O parte din aceste întăriri, adică 9 batalioane, erau concentrate înapoi la distanța de 1 sau 2 etape. În acelaș timp generalul Radetzki, ne mai fiindu-i teamă, că-i vor fi răpitate pozițiunile pe care le apăraseră, hotărâ să gonească pe turci din punctele înalte, de unde comandau pozițiunile trupelor sale.

Această schimbare simțitoare în starea forțelor respective a acelor două părți, nu era cunoscută lui Soliman Pașa, care petrecu ziua de 11 departe de câmpul de bătae. Călăreții celor trei coloane turcești, nu numai că nu arătau nimic de sosirea trupelor proaspete ale rușilor, dar asigurară, că se preparau să meargă din nou la asalt în zorii zilei de 12 și că erau siguri, pentru acea zi, de succesul definitiv, adică să ocupe pozițiunea dinapoia detașamentului rus. Bazându-se pe aceste rapoarte, Soliman nu prescrie nici o nouă dispozițiune, pentru ziua de 12.

Situațiunea respectivă a acelor două părți, în dimineața zilei de 12 era în general următoarea: Corpul generalului Radetzki, tare de 14000 oameni și 39 tunuri, era în defileu, în lungul șoselei, având o desfășurare de 3 km. în adâncime și frontul spre Vest, Sud și Est.

Turcii cu efectivul de 25000 înconjurau pozițiunile rusești din 3 părți, ocupând înălțimile ce comandau aceste pozițiuni. Dispozitivul lor avea forma unei potcoave.

În ceea ce privește situațiunea generală pe frontul de Sud, generalul Radetzki știa, că despre Osman Bazar, inamicul nu avea forțe importante, și ca dinspre Lovcea, a cărui garnizoană era destul de exact socotită nu se arăta nici o intențiune ofensivă.

Despre forțele lui Soliman Pașa, care atacase timp de 3 zile defileul dela Șipca, nu se avea informațiuni precise, afară de cele cunoscute din luptele descrise. Circula șvonul printre oameni detașamentului dela Șipca, că forțele lui Soliman atingeau cifra de 100 batalioane și 100 tunuri.

Cu toată lipsa de informațiuni privitoare la efectivele armatei lui Soliman-Pașa, generalul Radetzki din cauza situației incomode a trupelor sale socoti că nu era posibil să se limiteze la o apărare pur pasivă.

În mod general lupta dela 12 August, coprinde 2 perioade distincte; până la 2 ora d. a. turcii luară ofensiva cu cele trei coloane, fără nici un succes de alminterea, iar după 2 ore seara rușii luară ofensiva, în scopul de a ocupa Kurganul păduros.

Cu toată lupta îndârjită ce se produsese în acest punct, nici turcii nici rușii nu reușiră în încercările lor, asupra rezultatului luptei. În seara de 12 cele două părți păstrau pozițiunile ce ocupau dimineța, deși au fost dese atacuri de ambele părți și multă consumare de forță.

Cu sosirea nopței focul de artilerie și de infanterie, care nu încetase toată ziua în defileu,

se micșora și apoi încetă complectamente pe la 10 ore seara. Din ambele părți pierderile fură importante, mai ales pentru trupele care luptase pe creasta Marco-Krales-Bair.

Apărătorul Kurganului păguros, descurajat prin atacurile energice ale rușilor și de teama unei mișcări ocolitoare pe flancul stâng, trimise în după prânza zilei de 12 August, lui Soliman-Pașa un raport, în care arată greutatea pozițiunii sale, anunță sosirea de întăriri rusești proaspete și cerea întăriri pentru coloană. Acest raport fu pentru Soliman un eveniment neașteptat. Abia acum Soliman simți tot pericolul ce-i anunța aceste știri.

Pierderile însemnate încercate de turci dela 9 erau de aproape 4000 oameni, iar informațiunile exagerate, privitoare la efectivele forțelor sosite pe pozițiunile rusești forțară pe Soliman-Pașa, să renunțe definitiv la noi încercări pentru a ocupa defileul. În acelaș timp, din seara de 12 îl preocupă ideea conservării pozițiunii ocupate de către armata sa, mai ales pe muntele Pleșuv. Făcând aceasta, Soliman crede că îndeplinește cel puțin una din sarcinile ce-i fusese date de guvernul turcesc, adică împiedecarea rușilor de a intra în valea Tunjei.

De altă parte succesul asaltului contra Kurganului păduros, dela 12 nu schimbă planul generalului Radetzki, care credea necesar ocuparea fortificațiilor turcești după muntele pleșuv și mai ales să respingă pe turci după creasta Marco-Krales-Bayr. De aceia se hotărâ la 13 August, să reînceapă atacul celor două înălțimi Marco-Krales-Bayr.

În mod general, pozițiunea reciprocă a celor două părți, în zorii zilei de 13 August, se prezenta în modul următor: Masa principală a liniei

de bătae turcești, cu 2 coloane (26 batalioane cu un efectiv de 11.600 puști), încurajau din spre Est, Sud și Vest muntele Sf. Nicolae, apărat de detașamentul rus, tare de 2035 de baionete. La Vest o coloană turcă (14 batalioane) se găsea în defensivă pe muntea Pleșuv și Kurganul păduros. Spre această coloană se îndreptă, pentru a ajuta un detașament, (5 batalioane—2300 oameni) care avea de făcut 15—17 km., de drum greu. Pe pozițiunea centrală (muntele Volkynei, bateria centrală, bateria rotundă și Pereșeika), rușii aveau 6365 de baionete, dintre care mai bine 1700 păzeau gâtul dinspre Est pe când 3644 de oameni operau spre Vest. Adăugând efectivul coloanei ocultoare, totalul forțelor ruse se urca la aproape 7000 de baionete. Afară de asta pentru paza sectorului dinapoi rușii aveau 1590 de oameni, în fața cărora nu se găsea nici o forță inamică.

Rezerva generalului Radetzki (2.624 de baionete) se găsea la 2—9 km. de Kurganul Păduros și aceea a lui Soliman Pașa (2500 oameni) la 5—6 km. de acelaș punct. În fine contra bateriei turcești de 8 tunuri, după muntele Pleșuv, luptau 5 baterii rusești, adică 20 de tunuri, dispuse pe o întindere de aproape 3 km. Contra bateriei turcești de 10 tunuri, după micul Bedec luptau 10 tunuri rusești, dispuse în 2 baterii pe muntele Sf. Nicolae.

Generalul Radetzki avea intențiunea, să gonească pe turci după înălțimile Marco-Kralef-Bayr. Turcii socoteau că era necesar să-și asigure aceasta. Astfel lupta dela 12 August, avu loc exclusiv pe această creastă. Pe celelalte pozițiuni ale pasului, cele 2 părți se limitară la un schimb de focuri, aparând pasiv pozițiunile lor.

În cursul zilei de 13 au fost atacuri înverșunate pe această înălțime cu alternative de succes de o parte și de alta, cu pierderi mari de ambele părți și fără rezultat, pentru nici una din părți.

Luptele au continuat toată noaptea de 13 spre 14 August.

Dela orele 7 seara turcii întreprinseră un atac înverșunat al Kurganului păduros. Pe la 8 ore seara, lupta în acest punct, era în plină activitate. Kurganul fu apărat de 14 companii ruse.

Aceste trupe mulțumită energiei lor, răușiră să oprească sforțarea din ce în ce mai mare a turcilor.

Pe la orele 10 seara, generalul Radetzki, ordonă să se trimită pe Kurganul păduros, 1 batalion de Volhynia, cu ordinul de a înlocui trupele care se găseau în luptă și care trebuiau să se întoarcă pe pozițiunile lor, pe când a sosit acest batalion aci, lupta era în plină activitate; în câteva puncte, turcii erau abia la 30 pași de adăposturile ocupate de ruși și pe toată linia era un foc violent. În aceste circumstanțe era imposibil de a face schimbul trupelor angajate. Se decise ca să arunce în luptă și companiile acestui batalion. Astfel focurile au continuat toată noaptea.

În zorii zilei de 14 August, turcii dădură un atac furios, cu 3 coloane asupra adăposturilor ocupate de oamenii de Volhynia. Primiți printr'un contra-atac de baionetă, turcii se retraseră pe pozițiunea lor și deschiseră din nou un foc violent. Puțin mai târziu sosi dela generalul Radetzki, ordinul scris de a evacua Kurganul păduros și de ocupa cu trupele ce se găseau aci, muntele Volhyniei.

Radetzki, dădu acest ordin de retragere, nefiind

în stare să susțină detașamentul de aci, căci în acel moment nu mai avea rezervă generală decât 3 batalioane. Era indispensabil ca unele corpuri, care de 3 zile nu primiseră nici apă nici hrană, să fie înlocuite prin trupe proaspete.

Pe la 8,20 dimineața, fărâmituri din diferite batalioane, ocupară pe muntele Volhyniei 2 serii de șanțuri-adăpost; apoi luptătorii începură să părăsească Kurganul păduros și să se retragă aci.

Turcii întăriră focul și începură a înainta, fără să grăbească prea mult urmărirea.

Pela orele 11 dimineața, generalul Radetzki porunci tuturor detașamentelor să părăsească muntele Volhyniei, afară de 2 batalioane de Volhynia, cărora le era încredințată apărarea acestui punct. Din cauza unui ordin rău transmis, plecarea acestora fu urmată și de aceia a batalioanelor de Volhynia, rămânând în adăposturile după muntele Volhynia, numai 200 — 250 oameni din diferite regimente.

Câtva timp apărarea muntelui Volhyniei, rămase complectamente slăbită ceea ce turcii nu observară.

Această situațiune se prelungi până la orele 1 p. m. când generalul Redetzki, aflând, de personal ordin comandantului batalionului de Orlof, să ocupe muntele Volhyniei, să înceteze focul, să nu răspundă la lovituri izolate și să se țină într'o simplă defensivă.

În ziua de 15 împușcăturile încetară și astfel se termină lupta de 6 zile dela pasul Șipca. În timpul acestor lupte de 6 zile, pentru stăpânirea pasului, în cele dintâi 3 zile, turcii reușiră să pună mâna pe pozițiunile avantajoase care înconjurau și comandau pasul; în zilele următoare toate atacurile lor fură respinse. Din contră generalul Radetzki, nu putu să scoată flancul stâng al armatei lui So-

liman după înălțimile Marco-Kralef-Bair, de unde turcii din prima zi puteau să tragă focuri, fără pericol contra unicei căi de comunicație a corpului lui Radetzki.

Turcii pierd în aceste 6 zile, 61 ofițeri morți și 172 răniți, 1541 oameni morți și 4870 răniți. Aceste pierderi se raportează exclusiv numai la trupe de infanterie și foarte puțini artileriști. Admițând ca efectiv al trupelor de infanterie și artilerie cifra de 25.800 oameni, pierderea armatei lui Soliman se ridică la 28 la sută.

Rușii, pierd morți în general 15 ofițeri superiori și inferiori 675 oameni, iar răniți, contuzionați și dispăruți: 1 general, 114 ofițeri superiori și inferiori și 2852 oameni, ceea ce constituie 13,65 la sută din efectivul total. Infanteria pierde 125 de ofițeri și 3413 oameni, artileria 4 ofițeri și 88 oameni corpul lui Radetzki pierde dar în infanterie 29 la sută ofițeri, 183 la sută oameni, în artilerie 28,5 la sută ofițeri și 11 la sută oameni.

Radetzki telegrafiază marelui duce, comandantul de căpetenie ceea ce urmează :

„În timpul acestor cinci zile regimentele, afară de regimentul de Minski, au încercat pierderi enorme, mai ales brigada de tiraliori. În toate corpurile pierderile de ofițeri sunt cu deosebire ridicate, cu astfel de trupe voi ține pasul Șipca până la ultima extremitate, socotesc însă, că este o datorie indispensabilă a mea, de a face cunoscut alteței voastre că dacă nu mi se trimite cel puțin un corp de armată pentru a încônjura pe Soliman. Situațiunea detașamentului dela Șipca, nu va face decât să se înrăutățească cu toată sosirea de ajutoare, și-ar

putea foarte repede să devină extrem de critică, căci pe fiecare zi re aprovizionarea muniției de război și subzistența devine din ce în ce mai dificil de operat, din cauza focului necurmat îndreptat de către turci asupra șoselei și care nu încetează nici măcar noaptea“.

III. Situațiunea dela 16 August până la căderea Plevnei

Radetzki avea 21 batalioane, 6 baterii, (141—5000 baionete,) trupe obosite, și încercate de pierderi importante. Pozițiunea se găsea expusă la focurile încrucișate ale inamicului, comunicațiile detașamentului și re aprovizionarea era foarte grea din cauza terenului și din cauza focului inamicului. Imprejurimile pozițiunii erau infectate cu numeroase cadavre intrate în putrefacție. Spatele era acoperit de 5 drujine din miliția bulgară, instalate la Zeleno-Drevo, cum și de câteva sotnii de cazaci, la Târgul Topleş, și la mănăstirea Sf. Gheorghe. La Trevna se găsea o drujină și o sotnie din regimentul 30 cazaci Don.

Inapoia corpului dela Șipca, pe găseau șoseaua Gabrovei, la intersecția cu drumul Zeleno-Drevo (9-10 km.) 11 batalioane cu 3 baterii, la Drienevo 8 batalioane, 2 sotnii și 2 baterii și jumătate.

Contra acestor forțe pe înălțimile ce înconjurau pasul Șipca, precum și 'n valea Tundja, se găsea grosul armatei lui Soliman, adică 50 batalioane 30 escadroane și 8 baterii. Flancul stâng al corpului turcesc, se rezema pe înălțimea muntelui Pleșuv, unde fu instalată o tabără fortificată, iar flancul drept era rezemat pe micul Bedek și se întindea către Est până la Bieli-Kladentz.

Înapoia armatei centrale turcești, afară de 3 batalioane la Carlova și 2 la Kazamlâc, nu erau alte trupe. Pozițiunea acestor trupe pe munți, destul de tare ca teren. Armata lui Suleiman, fusese foarte dezorganizată din cauza luptelor neîncetate și prelungite.

Ideia unei acțiuni active, contra armatei centrale turcești, pentru a asigura pozițiunea corpului dela Șipca, era împărtășită de toți șefii înalți ai armatei rusești.

Prințul Sacovskoi, socotind că trimiterea unei puternice coloane prin Zelevo-Drevo ar forța pe Suleiman să se retragă către Est, dar fără să i cauzeze vre-un rău simțitor, propuse să se trimită un detașament tare de cel puțin o brigadă în defileurile dela Ianina și Hainkioi ca să amenințe mersul lui Suleiman prin defileul Tvarditza și ca să i forțeze atacurile sale de front contra Șipcei, și poate ar contribui la înfrângerea totală a restului armatei sale, pe când marșul de flanc contra lui Zeleno-Drevo, chiar dacă l'ar forța să înceteze atacul de front contra Șipcei, iar permite să se îndrepteze prin Troian înapoia munților și să se unească cu Osman-Pașa. El zice: „Dacă defileurile Ianinei și Hainkioi nu sunt ocupate de noi, Soliman va avea și libertatea de a se retrage spre Est. E dar indispensabil de a l'amenința pe ambele sale flancuri“.

Generalul Skobelef insistă cu deosebire asupra nevoi unui marș imediat contra armatei lui Suleiman în scopul de a-l respinge dela Șipca.

În rapoartele sale către comandamentele superioare zice:

„Pentru un moment nici un pericol nu ne amenință dela Selvi, atunci de ce nu manevrăm? La Selvi este de ajuns două sotnii, venind dela Lov-

cea, nu e nici un semn de prezența unor forțe mai importante inamice.

Se anunță dela Troian, că nu este nici o forță importantă, afară de câteva sute de basbusuci.

„Rog pe excelența voastră să aibă încredere în mine și să trimeată imediat generalului Radetzki toată infanteria ce are la dispoziție.

„Detașamentul pe care-l comand, n'are nici o utilitate, după convingerea mea, să rămână astfel înainte la Selvi, căci pentru a informa convoiurile care se găsesc la Selvi de o ofensivă turcească din spre Troian sau Lovcea, nu este nevoie de o brigadă de Caucaz cu artileria, ci numai de o fracțiune din ea.

„In Lovcea nu se găsesc forțe turcești capabile să ia o ofensivă decisivă. Din spre Troian nu putem bănuși de cât o demonstrație și nici aceasta nu este sigur. E oare posibil ca de temerea unui inamic imaginar, să immobilizăm la Selvi 9-10 viteze batalioane la un moment așa de decisiv, și să nu observăm această regulă fundamentală a războiului: Nu face ceace inamicul dorește să faci“.

Au mai fost asemenea propuneri din partea multor comandanți superiori.

Marele cuartier, însă a trimis pe șeful de stat-major, generalul Nepokoicinsky care în urma recunoașterilor făcute a telegrafiat astfel:

„După conferința mea cu Radetzki, având în vedere inacțiunea vădită a inamicului și fără îndoială, micșorarea forțelor sale dela Șipca, e indispensabil de a întoarce toate forțele noastre contra Plevnei. De aceea este indispensabil de a porni din Selvi, spre această direcțiune, pe prințul Imerinski, precum și detașamentul lui Scobelef, care va înainta spre Lovcea pentru a o ocupa, lăsând

în acest punct un regiment, pe când restul trupelor va merge spre Plevna. Acum Zotof trebuie să fie cu totul gata. Brigada III de tiraliori va merge dela Târnova spre Poradim“.

Soluțiunea Plevnei este chestiunea noastră importantă. Apoi vom avea mâinile libere. Dacă A. V. aprobă aceste propuneri, să binevoiască a da ordin lui Radetzki să pornească trupele și să-mi telegrafieze la Târnova, unde voi fi diseară la Sakovskoi. Binevoiți a comunica intendentului, cele ce veți decide“.

După câteva zile în ceeace privește comanda, în special a trupelor din difileul Șipca, precum și apărarea acestei pozițiuni, fu încredințată comandantului corpului VIII, pe când toate celelalte trupe după frontul de Sud, adică detașamentele dela Hainkioi, Elena, Osman-Bazar, și cel de Nord fură puse sub autoritatea directă a prințului Sakovskoi, comandantul corpului XI. Astfel, pe frontul de Sud adică detașamentele dela Hainkioi, Elena, Osman-Bazar, și cel de Nord, fură puse sub autoritatea directă a prințului Sakovskoi, comandantul corpului XI. Pe acest front dispozițiunea armatei rusești se compunea din două corpuri dinstincte și independente: acela dela Șipca al generalului Radetzki și acela al prințului Sakovskoi. Acești doi generali, deși urmăreau acelaș scop, care era apărarea liniilor Balcanilor și a căilor ce ducea spre Târnova, erau independenți unul de altul.

Rămâne deci la dispozițiunea generalului Radetzki, pentru apărarea Șipcei contra armatei lui Soliman, divizia XIV de infanterie, 1 brigadă din divizia IX de infanterie, un regiment de Irkutsk, plus un batalion, 7 drujine de miliție, toate bateriile brigăzilor 5 și 14 de artilerie, 1 baterie de munte, 1

baterie turcească, 1 regiment de cazaci de Don, 3 sotnii din brigada de cazaci a colonelului Cernuzubof, plus încă cinci sotnii, precum și 2 companii de săpători.

Cu aceste forțe generalul Radetzki, trebuia să apere pasul Șipca, până la desnodământul dela Plevna, care după prevederi, trebuia să aibă loc în două sau trei săptămâni cel mult.

Plevna dură însă încă mult și aceasta aduse asediul de patru luni dela Șipca, pe care nu-l mai descriem aci, dar în capitolele următoare se va vedea cum s'a sfârșit cu Șipca.

Ca idee generală adăogăm următoarele :

După cel din urmă atac dat de Suleiman-Pașa la 5 Septembrie, rușii nu au mai încercat să alunge pe turci din jurul lor, ci s'au întărit numai în pozițiile ce ocupau. Ambii adversari au rămas astfel față în față. La 8 Septembrie, Suleiman-Pașa a pus în pozițiune mai multe mortiere și a reînceput bombardamentul în contra muntelui Sf. Nicolae, dar rezultatul acestui bombardament a fost neînsemnat.

Nici Reuf pașa, care a înlocuit pe Suleiman-pașa în comanda trupelor din Rumelia, nu a încercat alte atacuri. El s'a mulțumit a face numai asediul pasului Șipca și aceasta numai până în luna Octombrie când frigul devenind nesuferit, l'a silit și pe el să părăsească înălțimile, spre a se coborâ mai la adăpost. Cu toate acestea, Reuf pașa, nu înceta a neliniști pe ruși prin diferite hărțueli, dar timpul rău l'a împedecat a întreprinde operațiuni mai însemnate.

Rușii se instalară în pasul Șipca, în condițiuni îndestulătoare, spre a trece iarna pe acea pozițiune.

Această pozițiune a adversarilor în Balcani nu a fost modificată până la căderea Plevnei.

CAPITOLUL XII.

A. OPERAȚIUNILE DELA SULINA.

B. OPERAȚIUNILE DIN MAREA NEAGRA.

C. OPERAȚIUNILE DIN CAUCAS (ASIA). D.
OBSERVAȚIUNI RELATIVE LA OPERAȚIUNILE
DELA SULINA MAREA NEAGRA ȘI DIN ASIA.

A. Operațiunile dela Sulina

Prin stăpânirea Sulinei, rușii asigurau flancul stâng al armatei de invazie, închizând drumul florei turcești din M. Neagră și aducându-și aci vasele ce nu puteau intra pe canalul Chilia, însă operațiunile lor, pentru stăpânirea Sulinei, au fost împiedecate de flota turcă de aci și jenate de comisia europeană.

La 28 Aprilie comisia europeană este înștiințată de consulatul rus, că navigațiunea europeană, pe Dunăre este interzisă.

Comisia încetează lucrările și păstrează cea mai strictă neutralitate, luând numai măsurile pentru protejarea personalului și materialului¹⁾.

În momentul declarării războiului, se găsea la Sulina 4 cuirasate și 2 vapoare turcești²⁾. Orașul nu era apărat prin nici un fel de lucrări.

1) Membrii comisiunii au plecat la Odesa, lăsând aci numai pe inginerul comisiunii d-l Nühl.

2) Hifzi-Rahman, Mukladem Bair, Mini Zafre, Nedjimi-Sefkel, Raital și Suna.

Hobart Paşa, sosit aci la începutul lui Iunie, închide gura Sulinei cu un lanţ puternic, pe care l'a ridicat peste 3 zile, din ordinul lui Hasan-Paşa şi la instalat iarăşi la 20 Iunie, instalând şi o baterie cu 2 tunuri, pe marginea cheiului.

Ruşii la 10 Iunie atacă pe mare, însă nu reuşesc (vezi operaţiile pe mare).

Nereuşind cu atacul pe mare, ruşi hotărăsc un atac combinat pe Dunăre şi pe uscat. In acest scop până la 20 August, ocupă câteva puncte cu ajutorul vaselor mici şi a bărcilor.

Ocupă cu diferite detaşamente delta Dunărei izolând Sulina ca o insulă. Ocupă şi pădurea Leti dintre Sulina şi Chilia, ajungând cu trupele până între mila 4—5.

La 2 Septembrie ruşii printr'un parlamentar, anunţă pe comandantul staţionarului englez „Cokatrice“, că va începe bombardarea.

După cererea comisiunei Dunărene şi a vasului englez „Hobart-Paşa“ permite ca toate remorchele şi şlepurile să plece din Sulina, transportând şi personalul ce voeşte a părăsi oraşul. Cele mai multe persoane din oraş s'au retras la Katarlefi. Câteva vase rămân la Sulina, care putea fi atacată: pe mare, pe Dunăre, pe ţarmul maritim al insulei Leti şi pela Sud pe insula Sf. Gheorghe.

Planul generalului Verevkin, comandantul trupelor ruseşti, era să atace cu forţele navale venind dinspre Tulcea, iar cu trupele de uscat debarcate în deltă, să înainteze pe malul drept al canalului şi pe plaja dela Nord.

Pentru atacul pe fluviu avea 5 vase¹⁾ 7 şalupe torpiloare, precum şi cele câteva şleपुरi, pe care

1) Voronn = 3 piese de 6. şi 2 piese de 9. Utkă = 3 mortiere de 16 şi 2 piese de 4. Lebedi = 3 mortiere de 16, 1 piesă de 3 şi 2 piese de 4. Opyt şi Sestriza = cu câte 20 piese de 4 livre.

instalase tunuri, spre a servi ca baterii flotante.

Aceste șleperi serveau ca depozite de munițiuni și pontoane de baraj având 90 torpile fixe.

În acest timp Hobart-Pașa, organizase apărarea Sulinei, cu trei baraje de lanțuri, 2 baraje de torpile și trei baterii, dispuse cum se arată în crochiu. Hobart-Pașa adresează comisiei europene dunărene o scrisoare justificând măsurile de apărare prin faptul că rușii au luat măsuri de atac.

Operațiunile durează dela 8-12 Octombrie în modul următor:

8 Octombrie. Flota rusă ajunge pe canalul închis între mila 16-12 și debarcă o companie care ocupa Karaorman. În timpul nopții rușii reușesc a face un baraj de torpile electrice cu aprinderea prin ciocnire, între mila 2-3. Câteva trupe ruse de uscat, apar din spre plaje și din spre pădurea Leti, în timpul zilei, deschizând focuri și apoi retrăgându-se. Turcii nu încearcă nici o opunere.

9 Octombrie. Vasul turcesc „Hifzi Rahman“, a tras câteva lovituri în zorii zilei către șalupele ce instalau barajul. Vasul, „Kartal“ a pornit în urmărirea rușilor, trecând peste barajul de torpile fără accident, și chemând în ajutor vasul „Suna“, deoarece văzuse multe trupe rusești aci.

Vasul Suna ajuns la baraj se isbește de o torpilă și este imediat scufundat (ora 8/30) a. m.) Kartal se înapoiază susținut de artileria baterii No. 1.

Trei vase rusești înaintează și bombardează dela 5.500 m. cuirasatele turcești. Pe la orele 1 p. m. ceața oprește bombardarea. În acest timp o colonă rusă venind din spre Cardon și Leti, înaintează cu mare greutate pe uscat până la 2000 mii m. în

fața palatului comisiunei, aducând și o baterie, care a deschis focul la ora 1,50.

Se crede că rușii s'au retras din ordinul înaltelelor autorități rusești, pentru a împiedica complicațiile politice, din cauza protestărilor comisiunii europene.

10 Octombrie. La 5 dimineața câteva companii rusești, cu 2 tunuri, înaintau prin stuful de pe malul stâng. Focurile încrucișate ale bateriei No. 1 și ale vaselor reușesc a respinge pe turci.

La 7,30, trei vase rusești dupe canal, deschid focul dela 5000 m. asupra vaselor turcești din port, iar turcii răspund. Pe la 10, două vase rusești se apropie până la mila 3-a.

Inginerul comisiei europene protestează că vasele turcești stând în apropiere atrage loviturile, asupra clădirilor comisiunei și orașului. Vasele turcești se coborâra mai jos spre diguri.

Aproape 25 obuze rusești au căzut în oraș cauzând stricăciuni. Multe din obuze n'au făcut explozie.

Focul a încetat la ora 4 p. m. Vasele turcești n'au suferit pierderi și n'au rezistat decât cu 8 lovituri.

11 Octombrie. Pe la orele 1,30 noaptea rușii încercă a se apropia pe plajă. Turcii prind de veste și răspund cu focuri.

Dimineața la ora 7 câteva tunuri rusești din spre plajă, trag vre-o 6 lovituri dela 2500 m., pentru a susține înaintarea trupelor. Vasele ruse erau tot spre mila 5-a.

Turcii cred că rușii au început bombardarea pe toate părțile și iau măsuri de a pleca dela Sulina.

Incepe o ploaie mare cu vânt puternic.

Rușii încetează bombardamentul și încep retragerea vaselor către Tulcea. Turcii observând re-

tragerea revoacă ordinul de plecare revenind la uscat.

De aci înainte nu s'a mai încercat nimic contra Sulinei. Rușii până la armistițiu, n'au putut pune stăpânire pe acest punct.

După încheerea armistițiului, pe la începutul lui Februarie 1878, turcii părăsesc Sulina.

La 12 Februarie 1878, un general rus cu 2 companii și 30 cazaci, ocupă Sulina, ridicând un catarg cu pavilionul rusesc, în fața palatului comisiunei europene¹⁾. La 30 Noembrie români iau în stăpânire Sulina, înălțând pavilionul românesc în locul celui rusesc.

B. Operațiunile în Marea Neagră

Rusia. Cele trei zeci de vase rusești, aflate pe marea Neagră, erau de următoarele categorii: 2 cuirasate circulare, 4 corvete, 1 iacht, 7 vapoare, 16 schoonere, iar vasele de comerț cumpărate și încorporate la flota imperială, se compuneau din 20 vase, variind dela 280—25 forță normală a mașinei și fiind construite între 1856 și 1872. Pe unul din ele (Rosia) s'a pus 10 tunuri lungi și 2 mortiere, pe altul (Vesta) s'a pus 4 tunuri lungi și 5 mortiere, pe al treilea (Vladimir) s'au pus 4 mortiere, iar pe toate celelalte s'a pus câte un mortier.

În total pe marea Neagră erau 279 ofițeri, 2709 trupă, 40 piloți. Acest efectiv s'a mărit în urmă cu câțiva ofițeri și câteva sute de oameni.

Amiralul Arkas fu numit comandant al forțelor navale după marea Neagră, iar contra amiralul

1) Generalul rus a arborat pavilionul, chiar pe palatul comisiunei Dunărene însă în urma protestului comisiunei, a fost silit al coborâ, ridicându-l pe un catarg în fața palatului.

Gerkacev fu însărcinat să organizeze apărarea Odesei pe marea Neagră.

Turcia. Din totalul vaselor cuirasate, avea pe mare, 15 vase mari cuirasate de 1 ml. întâiul și al 2-lea rang 2 canoniere și 2 cuvette cazematate. Comandant a fost numit în ultimul moment Horbat-Pașa, care a avut multe piedici din partea amiralului Hassan-Pașa comandant al flotei.

Operațiunile flotei turcești

Imediat după debarcare Poarta a anunțat puterile europene, că va bloca această coastă a mării Negre, între gura Sulinei și Tsurroschin și că acordă trei zile, începând dela 5 Mai, pentru vasele de comerț, ce ar voi să intre în porturi și cinci zile pentru cele ce ar voi să iasă.

Intre 21 Aprilie și finele lui Mai, o parte din escadra turcă, sub comanda lui Hassan-Pașa a bombardat fortul Sf. Nicolae, fără al lua, a bombardat și apoi a atacat orașelul Poti¹⁾, cauzându-i pagube simțitoare.

Orașul Poti zidit între bălți la 1 km. de mal, conținea aprovizionamente considerabile de hrană și munițiuni.

Cum se știe, proiectul turcesc era să reaprindă vechiul fanatism turcesc să provoace insurecțiuni și să înlesnească trupelor de uscat drumul în interiorul Caukazului. În scopul acesta, până la 11

1) Intreg acest capitol este un rezumat aproape în întregime din importanta lucrare a ofițerilor de marină căpitani Botez și Kirișescu.

2) Coasta dela Poti era apărată prin o dublă linie de torpile. Turcii au reușit a desființa această linie, tăind cablurile și pescuind pe rând torpilele cu ajutorul pescarilor, cărora le plătea 250 lei recompensă de fiecare torpilă.

Mai, turcii bombardează Guduța apoi Sukum-Kalek pe care le ocupă debarcând aici numeroși cerchezi care s'au unit cu musulmanii indigeni lășind insurecțiunea în spatele trupelor rusești de uscat. Insurecțiunea era condusă de Fazhi-Pașa, care-și debarcase trupe la Sukum-Kalek, la Tsamtsira și la Adler. Aceste trupe debarcate, neputând să aibă succese importante în interiorul Caukazului, începuse a lăncezi acolo fără nici un folos, din care cauză guvernul otoman a fost silit a-i aduce înapoi în luna August.

Dela 11 Iulie până la finele anului 1877 flota turcă a rămas aproape neactivă, afară numai de rezistența ce a opus atacurilor flotei rusești cum vom vedea mai jos.

La 11 Ianuarie 1878, două cuirasate turcești au bombardat din nou Eupatoria, și la 13 Ianuarie au bombardat Teodosia, cauzându-se pagube la ambele părți.

La 14 Ianuarie unul din aceste cuirasate bombardează orașul Anapa cauzându-i de asemenea pierderi serioase.

Afară de aceste operațiuni, din care cea mai mare parte fără nici o legătură, nici un scop practic și nici un rezultat turcii au mai executat numeroase transporturi, între care mai principale sunt:

a) În luna August guvernul otoman, recheamă în Europa, trupele ce le debarcase în Caukaz, însărcinând cu aducerea lor pe Horbath-Pașa. Afară de trupele acestea, vasele lui Horbath-Pașa a mai transportat din forturile de pe coasta Caukaziei peste 50.000 bărbați, femei și copii, în porturile: Batum, Trebinzonda și Sinope. Sultanul, pornind dintr'un sentiment de milă rău înțeles, a ocupat vasele cu asemenea transporturi ale musulmanilor

din Caukazia, pe care cum zicea sultanul, nu voia să-i lase sub jugul rusec.

b) După căderea Plevnei și capitularea armatei musulmane, în pasul Șipca, Turcia pierduse peste 100.000, afară de trupele ce băteau în retragere la vestea că rușii înaintează spre Adrianopole. De aci nevoia pentru Turcia de a concentra toate trupele spre Adrianopole, prin urmare a se servi de flotă pentru transporturi. O parte din flotă se îndreptă către Salonic unde trebuia să imbarce trupele răspândite ale lui Kamarli. Aci neputându-se face imbarcarea veni către Kavala. Infine, neputând face imbarcarea nici aci veni către Karazac în Ianuarie, unde erau peste 30.000 soldați turci într'o stare de plâns, fără artilerie, fără hrană, fără trăsuri și fără bagaje. Grație flotilei turcești s'a putut aduna aceste trupe și transporta din portul Karagaci 14000 la Constantinopole, 15000 la Galipole și 12000 la Cesmege.

c) Intre 25—29 Ianuarie, Horbarth-Pașa aduse dela Bațum la Constantinopole un convoiu de 6 batalioane.

În acelaș timp se anunță armistițiul și vasele excadrei turcești se retraseră, unele la Sud și altele la Vest, pentru a lua parte contra insurecțiunei din Tesalia.

Operațiunile flotei rusești

a) În noaptea de 12—13 Mai rușii atacă pe turci la Batum, cu un vas mare, Veliki-Knaez Constantin sub comanda căpitanului Makaroff ¹⁾ cu 4 șalupe armate cu torpile, care erau purtate la grueie vaporului.

1) Makaroff care a pierit în marea Galbenă în războiul ruso-japonez, fiind comandant al excadrei ruse în extremul Orient.

Makaroff ajuns în apropiere de Batum, lăsa la apă cele 4 șalupe pe care le dirijează către vasele turcești aflate în raza dela Batum.

Șalupa Tchesme purta o torpilă remorcată, iar celelalte trei șalupe purtau torpile electrice în vârful școndrilor.

Șalupa Tchesme a ajuns până lângă un vas turcesc, însă firele torpilei s'a încurcat în helice, așa că explozia nu a avut loc.

Atacul nu a reușit din cauză că celelalte șalupe rusești n'au atacat simultan și turcii au prins de veste, obligându-le a se retrage.

b) În noaptea de 10--11 Iunie, vasul Veliki-Kneaz Constantin, având mai mult două șalupe torpile¹⁾ remorcate având și vaporul Vladimir ca ajutor, toate sub comanda lui Makaroff, plecă dela Odesa pentru a ataca o diviziune turcească și 4 vase aflate în portul Sulina.

Nici acest atac nu a reușit, din cauzele următoare: șalupa Tchesme din nou se încurcă cu helicea în firele torpilei. Șalupa condusă de Rojdeswenski, deși isbi un vas cu școndrul său, însă fiind umplută cu apă și având câteva avarii, abia putu scăpa grație brăvurei și sângelei rece al comandantului. Șalupa Puskin, cu toate piedicile ce a întâmpinat în baraje a explodat, înainte de a lovi bastimentul turcesc, iar celelalte vase n'au mai încercat atacul fiind descoperite prin accidentele de mai sus.

Cum se vede flota turcă era vigilantă și era apărată printr'un fel de baraj de lanțuri, sprijinite din distanță în distanță pe bărci. Turcii au suferit

Și aici ca și în 1877 a dat probe de acelaș curaj și aceeași energie. A pierit un om brav, din cauza unui război nepreparat de conducători.

1) Una din șalupe era comandată de locotenentul Rodjeswenski, care a condus una din escadrelle de Baltica în războiul ruso-

avarii, însă ei ar fi putut produce mai mult rău rușilor, dacă ar fi fost mai activi.

c) La 25 Iulie, la 35 mile de Constanța, a avut loc o luptă de 1 jum. ore, într'un vas de comerț înarmat (Vesta) contra unui vas turcesc cuirasat (Fethi-Bulend), care se găsea la câteva ore de drum, înaintea unei diviziuni din flota turcă.

Autorii și criticii marinari, privesc această luptă ca un fenomen naval curios, căci câmpul de luptă l'a părăsit mai întâi cuirasatul turc, cu toate că era mai puternic și mai bine armat.

Turcii spun că cuirasatul s'a retras, pentru că avea un parc de muniție pentru Sulina. Un ofițer turc luat prizonier în altă luptă, a declarat că s'a produs o explozie la magaziiile de cartușe și de aceea s'a retras vasul. Poate că și marele curaj al căpitanului Baranov al vasului rus, care a atacat fără a mai ține seamă de inferioritatea sa, a făcut pe turcii să-și piardă sângele rece și să se retragă.

De altfel este mai probabilă această ipoteză, căci căpitanul Baranov, grație curajului său, a mai avut asemenea succes, cum vom vedea mai jos.

În a doua chenzină în August, în Septembrie și în Octombrie, au avut loc diferite recunoașteri ale flotelor rusești și turcești. Cele mai importante sunt :

d) La 16 August vasul Constantin, însoțit de cele 4 șalupe (comanda lui Makaroff) pleacă din Sebastopol către Sukum-Kaleh, pentru a susține flancul unei coloane rusești, care opera în această parte pe uscat.

Coloana rusă grație apariției flotei, a reușit operațiile pe uscat.

După aceasta, Makaroff, la 23 seara, pe o eclipsă de lună, atacă vasele turcești la Sukum-Kaleh, însă nu reușește cam din aceleași cauze arătate în atacurile precedente, adică funcționarea șalupe-

lor torpiloare nesigură, inamicul în gardă, nesimultanitate în atac, etc.

e) La 24 August, yahtul „Livadia“ al țarului, a executat diferite recunoașteri și capturări de vase mici, în lungul coastelor Rumeliei și către Varna. La Cavarna și la Varna a recunoscut diferite vase turcești. Două cuirasate turcești, pornesc imediat în urmărirea yahtului Livadia. Acest vas a fost urmărit până sub Sebastopol de către Hobarth Pașa.

În toate scrierile autorilor marinari, se discută mult, de ce yahtul țarului era însărcinat cu aceste operațiuni de recunoașteri, precum și cum se face că Hobarth Pașa l'a urmărit până sub focurile bateriilor din Sebastopol, fără a fi fost atacat de vasele rusești ce se găseau aci.

La finele lunii Septembrie, vasul Constantin, a făcut o recunoaștere la Chilia de Asia, pe coasta Anatoliei, unde a incediat 5 vase mici de cabotaj turcești.

Tot cam în acest timp și în aceleași părți, vasul *Elborough*, a distrus un vas turcesc de războiu.

La 15 Octombrie, vasul Vladimir plecă din Odesa și făcu o recunoaștere spre Kilia, iar la 19 Octombrie plecă spre Varna, unde captură un vas turcesc, ce făcea transporturi de muniții între Constantinople și Constanța.

La 18 Octombrie, vasul Constantin sosește la Sinope și prinde 4 vase turcești pe care le scufundă, iar echipajul i'l ia prizonier.

La 25 Decembrie, căpitanul Baranov, care comanda acum alt vas mai mare însă tot de comerț (Rossia), în mersul său către Bosfor¹⁾ întâlnește un mare vas turc „Mersine“, care mergea dela

1) Echipajul avea 18 ofițeri, 300 oameni. Era armat cu tunuri de 6 și 15 între care 7 mortiere de 15 cm.

Trebizonda la Constantinopole, având între altele și vre-o 893 soldați, 1 general, 4 ofițeri superiori și 9 ofițeri inferiori pe care îi transportă în Europa.

Baranov, atacă imediat și silește vasul turc a se preda, luând prizonier tot personalul, pasagerii, ofițerii și cu trupa ce erau pe vapor.

f) La 27 Decembrie, vasul Constantin cu cele patru șalupe atacă pentru a doua oară vasele turcești dela Batum, însă nu răușește din cauza exploziei timpurie a torpilei aruncată pe prima șalupă (Tchesme) și a exploziei torpilei a doua aruncată din a doua șalupă (Sinope).

g) La 24 Ianuarie seara, vasul Constantin cu 2 șalupe atacă din nou vasele turcești la Batum și reușește a scufunda un staționar lovindu-l cu ambele torpile.

Acest al treilea atac dela Batum, fu cea din urmă expedițiune maritimă în urma căruia, căpitanul Makaroff intră la Sebastopol în noaptea de 28—29 Ianuarie.

C. Operațiunile din Asia

Considerațiuni asupra teatrului de operație.

Teatrul de operațiuni din Asia este limitat la Vest de marea Neagră, la Est de marea Caspică, la Sud de linia Trebizonda, lacul Van, munții Tauri și Karadag, iar la Nord de munții Caucaz.

Este străbătut de râurile: Rion, Kuras și Aras. Între aceste râuri sunt masivi muntoși, care fac comunicațiile transversale anevoioase reducând trecerile între Caucaz și Armenia turcească, numai la patru comunicații principale și anume:

- a) Din valea Rion pe litoral către Batum, Trebizonda și Erzerum.
- b) Din valea Rion, prin Akalzitsch, Ardahan, și Olti către Erzerum.

c) Din valea Kuras prin Alexandropol și Kars către Erzerum.

d) Din valea Kuras pe Erivan și Baiazid către Erzerum.

Aceste drumuri sunt barate de numeroase poziții strategice defensive și de cetățile Batum, Astrahan, Kars și Baiazid.

Erzerum capitala Armeniei, constituie cheia strategică a acestui ținut, prin faptul că este punctul de întâlnire al tuturor drumurilor dela frontiera de Nord și capul tuturor văilor dintre Caspică, marea Neagră și golful Persic.

Dela porturile Trebizonda, Batum, Sf. Nicolae, Poti și Sukum-Kaleh, duc căi de comunicație către Caucaz și Armenia.

Gruparea forțelor

Rușii. Se credea la început că rușii au aci 180.000 oameni, însă mai târziu, s'a constatat, că efectivul nu înțrecea peste 60.000 oameni, constituiți în patru corpuri de armată, 9 brigade de artilerie, 1 divizie cavalerie, câteva trupe tehnice și un parc de asediu cu 150 - 170 tunuri. Conducerea trupelor era încredințată generalului Loris Melikoff, pus sub comanda supremă a marelui duce Mihail¹⁾ (guvernatorul Caucazului și fratele împăratului).

Trupele erau repartizate astfel:

a) Extrema dreaptă: corpul Rionului sub generalul Oklobjiv, pe râul Rion.

1) Romangny spune că aceste efective au fost mărite după trebuințele cerute, astfel că în momentul decisiv al campaniei, aveau 160.000 oameni, din care 40.000 cavalerie și 400 piese artilerie.

b) Dreapta : corpul de Akaltsich sub generalul Dervel, la Akaltsich.

c) Centrul : corpul de Alexandropol, sub generalul Loris Melicoff, la Alexandropol.

d) Stânga : corpul de Erivan, sub generalul Tergu-Kazoff, la Erivan.

Mobilizarea a început la Septembrie 1876, în garnizoanele unităților, de unde apoi au fost dirijate către zonele de concentrare ale celor patru corpuri arătate mai sus ¹⁾).

Turcii. Aveau 138 batalioane, 48 baterii de câmp și 600 tunuri de cetate ²⁾ puse sub comanda mușirului Muhtar-Pașa.

Total 68.000 oameni din care o treime în curs de organizare la Erzerum și Trebizonda. Grosul acestei trupe era concentrat la Erzerum și Kars, iar restul împărțit la Trebizonda Batum, Ardahar și Baiazid. Trupele nu aveau nici cele necesare și nici bani. Majoritatea comandamentelor în sub ordine nu erau pregătiți.

Proecte de operație

Rușii. Hotărâseră ofensiva pe toate patru direcții de odată, având ca obiectiv Erzerum capitala Armeniei.

Turcii. Adoptă proiectul lui Muktar-Pașa. La început defensivă apărând fortărețele ce barează drumurile de invazii, și profitând de posesiunea mării spre a arunca detașamente pe comunicațiile

1) Canonage arată următoarele efective : trupe regulate 160.000 oameni 21.000 cai din cari : 131.428 infanterie și 7464 cai, 9457 cavalerie 14.967 oameni artilerie. Cazaci și trupe neregulate 59.795 oameni și 42.118 cai. Total general 263.279 oameni, 65.121 cai, 392 piese de artilerie din care 336 la trupele regulate.

2) Romangny spune că turcii aveau 70.000 din care numai 3000 trupe regulate și 150 tunuri.

armatei ruse pentru a provoca neliniște în spatele lor.

În urmă, după complectarea organizării, va grupa încet, încet forțele între Kars Erzerum, pentru a manevra în poziție centrală bătând pe rând coloanele rusești, sau împiedicându-le unirea.

Trecerea frontierei. Operațiunile în Aprilie Mai și Iunie.

La 12 Aprilie (24) ziua declarării războiului rușii trec frontiera Armeniei și înaintează în patru coloane astfel:

Extrema dreaptă: (Oclobjiv) pe drumuri anevoioase prin masivul muntos al Rionului și valea Tșazak și ajunge până la Adkova unde se oprește din cauza trupele turcești din față și al altor trupe ce debarcase înapoi spre Poti amenințând comunicațiile rusești.

Dreapta: (Dervel) ajunge la Astrahan la 5 Mai pe care-l investește și-l ocupă în câteva zile, cu ajutorul unui detașament (Helimann) trimis dela coloana din centru. De aci Dervel merge către Zaim.

Centru: (Loris Melicoff) ajunge la începutul lui Mai în regiunea Zaim de unde se pune în relațiune cu coloanele vecine¹⁾.

De aci împreună cu coloana Dervel înaintează către Kars pe care-l investește la 4 Iunie. Melicof fînsărcinează pe Dervel cu investirea Karsului, iar el cu grosul trupelor se îndreptează către Erzerum.

Stînga. (Tergu-Kazof) ocupă Baiazid prin surprindere la 30 Aprilie²⁾ lăasă aci o garnizoană, apoi se îndrepta către Erzerum respingând din cale un detașament turc comandat de Mehmet.

1) În urma acestei relațiuni s'a trimis detașamentul Heliman în ajutorul lui Dervel.

2) A luat de aci 12 tunuri.

La 16 Iunie Mehmet este omorât în lupta dela Darjar, iar detașamentul sub comanda lui Davel-pașa s'a retras la Delibaba, unde apoi fu întărit cu trupe noi.

Tergu Kazof fu silit să oprească marșul ofensiv în fața detașamentului dela Delibaba și a trupelor neregulate de Kurdistani care nelinișteau stânga.

În timpul mișcărilor rusești descrise până aci, Muktar puse în stare de apărare Erzerum prin lucrări de fortificație improvizate, apoi cu 30.000 oameni, ocupă o poziție centrală pe direcția Kars, între Ckorasau și Zevin împingând detașamentul la stânga până la Olti și la dreapta până la Delibaba.

Pe tot frontul s'a executat numeroase lucrări improvizate. Deci Muktar s'a stabilit într-o poziție centrală, întărindu-se pentru a face față la forțe superioare, sau a strivi coloanele ruse pe rând. El văzând că Tergu Kazof (stânga rusă) s'a apropiat, lasă pe Ismail-pașa, cu paza către Zevin și el vine la Delibaba, unde în ziua de 22 Iunie, respinge pe Tergu Kazof, ordonă lui Dervel a urmări, iar el se înapoiază în marș forțat la Zevin, unde Loris Melikof începuse să atace.

La 25 Iunie sosește Muktar și forțează pe ruși a se retrage, în dezordine. În acelaș timp o altă coloană rusă, venită dinspre Astrahan fusese bătută la Olti iar extrema dreaptă se retrăsese peste frontieră în punctele de unde plecase.

Acum hotărăște Muktar-pașa, a lua ofensiva. Ismail-Pașa fu trimis să întărească trupele care erau în urmărirea lui Tergu Kazof și respinge pe aceasta până la Igdir, iar Muktar-pașa înaintează contra lui Melikof, pe care îl forțează a ridica asediul Karsului și a se retrage dincolo de frontieră.

Iată ce se zice în „Istoricul războiului“ scris de

mai mulți ofițeri relativ la această situațiune :

„După un mers triumfător, rușii la 21 Iulie au fost siliți să ridice asediul Karsului, iar la finele acestei luni să treacă înapoi frontiera, încercând pretutindeni perderi considerabile și fiind urmăriți cu vigoare de turci. Armata rusă, astfel respinsă, fusese decimată de oboseli, de boale, de privațiuni de tot felul și de perderi considerabile încercate în luptă, reducându-i-se efectivul în mod extraordinar. Ea avea dar mare trebuință să se concentreze, să se reformeze și să se întărească prin ajutoarele ce ceruseră de mult și pe care le aștepta mereu. Din norocire pentru ea, turcii nu au urmărit cu energie victoria câștigată, ceea ce ar fi putut avea pentru ruși consecințele cele mai grave morale și materiale.“

Trupele destinate a merge în ajutorul armatei rusești din Caucaz erau : diviziunile 4 și a 40 și diviziunea I-a din corpul de grenadieri, care se mobilizase, precum și diviziunea 14 de cavalerie. Aceste ajutoare se urcau la 50.000 combatanți, cu 156 tunuri și 8.000 cai. Osebit de acestea, toate trupele din Caucaz primiseră ordin a se pregăti, căci insurecțiunea creștea în fiecare zi înapoi și pe laturile armatei rusești. Mai cu seamă retragerea rușilor dăduse un nou avânt acelei insurecțiuni, care câștigase Georgia și valea râului Kour și se întindea până la valea Terekului, în valea Kubanului și până în apropierea Derbentului, pe coasta occidentală a mării Caspice“.

La începutul lunii lui August, ajutoarele începură să sosească și armata rusească destinată a opera în Asia, reîncepe operațiunile.

În această situație stau adversari neactivi două luni, având loc numai niște lupte mici de avant-posturi.

Intre 18--25 August Melikof a încercat a relua ofensiva, însă fu bătut la Kizil-Tepe și obligat a se retrage către Alexandropol.

Însă Muktar nu urmărește, pe deoparte, fiindcă efectivele sale scăzuseră prin trimiterea unei părți în Europa, iar pe dealtă parte el credea campania terminată prin venirea frigului.

Rușii din contră măreau efectivul din zi în zi și se preparau pentru o operațiune viguroasă.

Reluarea ofensivei rusești

La finele lui Octombrie rușii măriseră efectivele cu 50.000 oameni 156 tunuri, 8000 cai, și se găseau în situația următoare :

Dreapta : pe Rion, dreapta cu o parte din trupe spre centru și parte spre Astrahan ; centru călare pe Arpa-Tsai cu dreapta la Alexandropol și stânga spre îmbucătura râului Aras.

Stânga : la Igdır având în față ge Ismail-Pașa, iar în spate și în flanc insurecțiilor și trupele neregulate turcești.

Turcii erau mult inferiori în număr și un front prea întins.

Marele duce Mihail luând comanda directă a armatei de caucaz, hotărăște, reluarea ofensivei. Dela începutul lui Octombrie rușii trimit detașamente înainte, care în diferite ciocniri sunt când învingători când învinși și obligă pe turci a se retrage din pozițiile înaintate.

Muktar a părăsit poziția dela Kizil-Tepe și retrăgându-se cu dreapta pe Aladja Dagli și stânga

pe Kars. Prin părăsirea poziției dela Kizil-Tepe, Muktar, a lăsat dreapta descoperită.

Rușii hotărăște să atace pe Muktar cu grosul de front, întorcându-i dreapta și spatele pe la Diglir și Oslok, cu un detașament de 18.000 oameni sub Lazaref. Aceste două coloane au stabilit între ele comunicații prin telegrafia de campanie, astfel că au putut coordona operațiile.

Mișcările rusești au început la 13 Octombrie, și la 15, Muktar fiind atacat pe front, cu forțe superioare, începe retragerea în momentul când Lazaref apare prin surprindere în spatele dreptei sale, luând prizonieri 7 pași, 20 batalioane și 30 tunuri.

Muktar abea cu o treime din trupe scăpate în dezordine, se retrage în direcția Erzerum, către Sogamli Dagli, ordonând lui Ismail-Pașa, să se retragă în aceeași direcție.

Rușii continuă operațiile astfel :

a) Corpul Rionului (extrema dreaptă) înaintează către Batum.

b) Coloana de Ardahan (dreaptă) înaintează către Olti.

c) Corpul Alexandropol (centru) după victoriile contra lui Muktar, se decide astfel :

Melikov asediază Karsul, un detașament sub comanda lui Heliman urmărește pe Muktar, iar Lazaref se îndreaptă către Kagisman ca să taie retragerea lui Ismail-Pașa.

d) Corpul de Erivan (stânga) atacă pe Ismail Pașa la Igdir. Ismail-Pașa având ordin să se retragă către Erzerum, simulează ofensiva la Igdir și reușește a se retrage cu iscusință către Soganli Dagli, scăpând de atacurile lui Tergu-Kazof și de întâlnirea cu Lazaref care voia să-i taie retragerea.

La 28 Octombrie Muktar Pașa era pe pozițiile

dela Soganli-Dagli, cu dreapta rezemată la Caprikoi pentru trupele oboseite ale lui Ismail Paşa.

Aci Muktar fiind atacat, începe retragerea întrebunţând poziţiile succesive, până la Deve Boyum, în faţa cetăţii Erzerum cu 15.000 oameni, unde a fost din nou bătut de forţele împătrite şi silit să se refugieze în cetate la 4 Noembrie.

Ruşii încep imediat investirea cetăţii. La 9 Noembrie încercară un nou atac prin surprindere, însă nereuşind se hotărâră pentru asediu regulat.

După aceste evenimente, războiul din Armenia s'a redus la asediul cetăţii Batum, Erzerum, care rezistă până la încheierea păcii, şi a cetăţii Kars care cade cu toate că avea aprovizionamente mari, în noaptea de 17—18 Noembrie în urma unor atacuri de noapte şi a unei trădări.

Ultimile înfrângeri ale lui Muktar şi căderea Karsului coincide cu împresurarea Plevnei, ceea ce a contribuit mult la ridicarea moralului naţional în Rusia.

Căderea Karsului în mâinile ruşilor, unită cu succesul din împrejurul Plevnei, avea o influenţă considerabilă, spre a ridica moralul naţional în Rusia. Presa de acolo nemulţumită de ingratitudea bulgarilor, cerea ca de acum Karsul, care până atunci fusese luat de trei ori de ruşi (la 11/23 Iulie 1828 şi la 25 Noembrie 1854), să rămână definitiv Rusiei, ca bulevard al ei în Armenia.

În Turcia demoralizarea era la culme, şi în starea de dezordine a comandamentului superior, toată lumea era consternată, neştiind cui să atribue în realitate cauza atâtor dezastre. Cu toate acestea era lesne de înţeles, că asemenea rezultate erau fatale, pe cât timp dispoziţiunile strategice se impuseră din Constantinople. În adevăr acolo ignorându-se realitatea şi trebuinţele, se pusese o în-

semnătate considerabilă pe ocuparea Batumului, când aceasta nu avea de cât o importanță cu totul secundară. Se înghesuiea acolo aproape 30.000 de oameni aprovizionați în condițiuni extraordinare, pe când armatele lui Muktar Pașa erau lipsite de toate cele trebuincioase. Numai după primele înfrângeri suferite, s'a început trimiterea a parte din trupele din Batum la Erzerum, iar la 15/27 Noembrie, după căderea Karsului, se mai ridică fără veste și restul de 9000 oameni din Batum, astfel că corpul Rio-nului, când prinse de veste, nu mai găsi pe nimeni acolo.

În fine după căderea Karsului, marele duce Mihail s'a întors la Tiflis, iar principele Melikow a înaintat cu trupele sale asupra Erzerumului, pentru ai complecta împresurarea.

Aci Muktar pașa organizase însă o apărare din cele mai vigilențe, astfel că o surprindere era aproape cu neputință. Adăogându-se la aceasta frigul întins și zăpada, care căzuse în cantitate considerabilă, nu era de sperat a se putea întreprinde în asemenea condițiuni, operațiuni îndrăsnețe și hotărâtoare.

Cu toate aceste greutăți și intemperii, rușii urmăreau, prin toate sacrificiile imaginabile, efectuarea împresurării și tăierea completă a comunicațiilor Erzerumului. Muktar pașa, îndată ce observă hotărârea nestrămutată a rușilor de a împresura cetatea, la 23 Decembrie (4 Ianuarie 1878), eși singur și merse să caute a organiza armată de ajutor. Aceasta însă nu i servi decât de a se scăpa pe sine, căci la 28 Decembrie (9 Ianuarie), împresurarea Erzerumului era completă și definitivă. De acum înainte Muktar pașa nu mai figurează la comanda trupelor din Asia, ci îl găsim mai târziu la Constantinople, unde a fost însărcinat împreună

cu Mehmed-Ali Paşa, în cele din urmă zile ale acestei campanii, cu apărarea capitalei imperiului.

După cum am zis mai sus, rigoarea timpului de iarnă, împiedeca orice operațiuni în potriua Erzerumului, urmând neapărat a se aștepta primăvara, și prin urmare campania din Armenia se poate considera ca complect terminată la finele lunii Decembrie 1877.

D. Observațiuni asupra operațiunilor dela Sulina din Marea Neagră și de pe teatrul de operațiune din Asia (cap. XII¹⁾)

1. Marina rusă fiind mică și inferioară pe marea Neagră, rolul ei se reduce la principiul susținut de tacticieni, adică: pentru un adversar care nu poate susține lupta în plină mare, singurul mijloc este o înțeleaptă întrebuițare a torpiloarelor.

Rușii, având marina mică, au înțeles importanța torpilei, pe care războiul de succesiune a celor două Americi o puse în evidență, și aci s'a depus în cei trei ani dinaintea războiului, multă silință pentru pregătirea acestui material și a oamenilor torpilori.

Rușii, grație curajului ofițerilor marinari și a noii arme „*torpila*” pe care turcii nu o cunoșteau, a putut să complecteze inferioritatea flotilei lor față de cea turcească; iar turcii, din cauza certurilor dintre comandanți și a incapacității tuturor conducătorilor, n'au putut profita de avantajul superiorității flotei lor.

Intrebuițarea torpilei, în acest război, nu a dat efecte materiale hotărâtoare, astfel încât toate sta-

1) Cele mai multe din aceste observațiuni sunt trase din lucrarea Căpitanului Botez și Chirițescu.

tele să o adopte fără rezervă, totuși efectele ei morale față de turci care nu o cunoșteau, au fost destul de mari și a fost de ajuns pentru a ține în respect flota turcească. Numai astfel se explică cum pe marea Neagră, vasele rusești se mișcau în lung și în lat fără a fi deranjate de către flotila turcească.

Flota turcă după bombardarea fără efect depe coastele rusești a rămas în inacțiunea în porturile Sulina, Batum și Sukum-Kaleh, unde rușii, pentru a le distruge au întrebuițat ca mijloc ofensiv atacurile de torpile.

Însă rezultatele acestor atacuri, nu au putut fi hotărâtoare din cauzele următoare :

a) Credea în tactica greșită, că scopul este de a se apropia de vasul inamic și a-l torpila fără a ține seamă de un plan de cooperare.

b) Fiecare comandant lucra pe riscul și câștigul său propriu, fără a ține seama de simultaneitate și de mijloacele de care dispuneau.

c) Imperfecțiunea aparatelor.

d) Starea de surescitare a atacului destul de îndrăzneț, deși nu destul de stăpân pe nervii săi.

Din luptele descrise, s'a mai tras învățătura, că atacurile de torpile nu pot reuși ziua.

Unii scriitori compară atacurile de torpile cu acelea de „guerilla“ de pe uscat, comparația poate fi foarte nimerită.

2. Relativ la operațiile descusute navale din marea Neagră, iată ce spun căpitanii Botez și Chirițescu.

„In comandamentul flotilei turcești existau aceleași rivalități, care au fost și la armata de uscat. Atribuțiile lui Hobart Pașa, care voia să fie considerat ca șef al flotilei turcești, erau date numai asupra flotilei din marea Neagră. Chiar și aci se

împărțea comanda cu Hassan pașa, care se opunea mai la toate măsurile luate de Hobart, reținând cele mai bune vase și dând ordine și contra ordine în dauna operațiunilor.

În luna Decembrie după capturarea vasului *Mersine*, izbucni mânia și critica la Constantinopole, contra conducătorilor marinei turcești, cari stătuse inactivi și incapabili. Intre altele erau mulți cari, pentru a măguli patriotismul turcesc, zicea că comandantul vasului „*Mersine*“ era un dalmațin, (adică slav și deci era suspect de trădare). Veșnica tendință omenească de a găsi vinovați. Și acum în 1912 au zis turcii, că creștinii au fugit dinaintea adversarului. Și la noi în țară când se scot la iveală unele rele sociale, se caută vinovați tocmai în scopul de a se ascunde vinovații. Rătăcirea conducătorilor, guvernării poporului, necinstea și intriga a fost cauză înfrângerii turcilor la 1877, precum a fost și acum la 1912, precum va fi și înaintea, dacă tot vinovați vom căuta.

Singurul merit ce se poate recunoaște flotei turcești, este că a adus imense servicii pentru transporturile de trupe pe diferite puncte ale teatrului de războiu“.

Bombardările flotei turcești pe țărmul Crimeei și al unor orașe de pe coasta Asiei, nu au nici o explicație militară. S'ar putea explica printr'un sentiment de răsbunare sau de revanșă, prin faptul că la rândul ei flota rusă a atacat și a capturat foarte multe vase de comerț turcești. A fost chiar protestări din partea Turciei, pentru pace, și către puteri.

3. Muktar pașa, amețit de victoriile sale, din prima parte a campaniei, nu și dăduse socoteala de pericolul, la care expunea toată Armenia, operând

fără un plan, care să'i asigure o pozițiune, care în trecut făcuse gloria sa, de cât atunci când a fost silit să se retragă cu trupele sale demoralizate, dezorganizate și în neputință de a rezista mer-sului îndrăzneț al rușilor, cu totul superiori în număr. Chiar după ce facu joncțiunea sa cu trupele lui Ismail pașa, Muktar pașa, nu a putut rezista nici în acea pozițiune și a fost silit să se retragă neconținut, urmărit de aproape de armatele rusești. Demoralizarea își făcuse loc.

4. Lucrările pentru apărarea imediată a Sulinei, au fost bine făcute de turci, însă ei nu au făcut nimic pentru a apăra Delta, și a feri Sulina de întoarcere.

Turcii aveau forțe navale suficiente, pentru a închide Kilia și Sf. Gheorghe, pe unde rușii puteau și au putut întoarce Sulina. Aveau vase destule, pentru dese recunoașteri spre a împedeca ocuparea Deltei, în fine, ar fi trebuit să ocupe pe uscat, Kilia, Periprova și pădurea Leti, pentru a descoperi din vreme torpilele rusești și a le ține departe de Sulina.

5. Turcii ar fi putut distruge convoiul rusesc ce venea pe canalul Kilia, dacă în zilele de 5--8 Octombrie nu ar fi stat inactivi.

6. Turcii nici înainte, nici după scufundarea vasului Suna, nu au făcut nici o încercare pentru a strica barajul rusesc.

7. În timpul bombardării vasele turcești, n'au încetat nici un atac, ele s'au mulțumit a răspunde din când în când,

8. Este neexplicabil, pentru turci, de ce în ziua de 11 Octombrie au părăsit postul, când nu epuizase toate forțele și când postul era bine organizat, pentru a rezista încă mult timp.

9. A fost foarte hasardată întreprinderea rușilor, de a înainta pe brațul Kilia și apoi pe al Sulinei, cu un convoi fără nici o valoare militară, făcând 4 zile pe drum cu o viteză foarte mică.

10. Postul Sulina apărat de vasele cuirasate turcești, nu putea fi luat de ruși înainte de a distruge această flotă. Vasele rusești erau prea slabe pentru a încerca această distrugere, cum de astfel, s'a văzut din lipsa de eficacitate a focului lor. Trebuia că rușii să întreprindă atacul cu cele 7 șalupe torpile de care dispunem ceeace nu au făcut.

11. Din operațiunile adversarilor în jurul Sulinei, se observă, că acest oraș, se poate apăra foarte bine, având forțele navale necesare. Cu alte cuvinte, noi trebuie să ne gândim, a înființa pentru apărarea acestui punct, câteva monitoare cuirasate, și un mare depozit de torpile, pentru a arunca în orice moment barajele necesare.

Orice măsuri am lua pentru operațiunile pe Dunăre, nu vor fi suficiente, de nu vom organiza capul Dunărei, adică Sulina.

Cu alte cuvinte: De nu va avea Dunărea cap, va fi vai de picioare.

Acum, după războiul cel mare, situația este aproape aceeași din punctul de vedere al apărării Dunării la mare, cu deosebire noi fiind stăpâni și

pe Basarabia, avem a ne ocupa de toate gurile : Kilia, Sulina și Sf. Gheorghe ¹⁾).

12. Pe Dunăre nu a fost nici o operație, în care să se poată vedea cooperare între artileria vaselor și artileria uscatului.

Singurile cazuri de remarcate sunt încercarea vaselor Lufti-Dgelil și Podgorița. Ambele au fost lovite de mortiere după un număr foarte mare de lovituri.

În nici o operație pe Dunăre, nu vedem vasele dând concurs trupelor de uscat pentru a surprinde și împedeca mișcările inamicului în vre-o operațiune parțială.

13. Frontiera de nord a turciei la 1877 cuprindea trei sectoare :

- a) Lungul Dunărei dela Negotin la Sulina.
- b) Coastele mării Negre dela Sulina la Batum.
- c) Armenia Turcească în Caucaz.

Rusia trebuia să opereze pe două teatre deosebite, adică în peninsula Balcanică și în Asia, separate între ele prin marea Neagră. De aci se vede importanța militară a mării Negre pentru ambii adversari. Avantagiul ar fi fost al celui care ar fi stăpânit marea cu flota sa

Pentru Rusia o flotă puternică ar fi adus următoarele servicii :

- a) Făcea legătura dintre cele două linii de operații după teatrul Balcanic și cel din Asia.
- b) Întorcea obstacolul Dunărei și al Balcanilor prin debarcarea trupelor la Sud de Burgas.
- c) Ar fi putut urma o linie de operație pe us-

1) Noi vom adăoga : or cât de încălțați ar fi, adică ori câte baraje de închidere ar avea spre porțile de fier.

cat prin Dobrogea, fiind cea mai scurtă, susținând cu operațiile pe apă întoarcerea cetăților Cadrilaterului.

d) Transporturi de ajutoare și materiale.

Pentru turci o flotă puternică pe marea Neagră avea de adus următoarele servicii:

a) Blocarea coastelor ruse (ceea ce a voit să facă, dar n'a putut-o face în mod real).

b) Susținerea flancurilor din centru ale armatelor sale din Balcani și din Caucaz.

c) Stăpânirea Dunărei.

d) Transporturi de ajutoare și materiale.

Nici unii, nici alții n'au putut avea aceste avantaje, neavând o flotă de mare bine organizată.

Este cazul acum, pentru organizația armatei noastre, a se gândi serios la flota de Dunăre și la flota de mare, căci acum am intrat noi într-o parte din rolul turcesc.

14. Flota turcească de pe marea Neagră a fost o primejdie serioasă pentru linia de operație a rușilor către peninsula Balcanică. Această a făcut că rușii au fost nevoiți să țină un corp de armată în Dobrogea și două corpuri de armată pe coastele de nord ale mării Negre.

„Dacă rușii ar fi avut o flotă superioară, istoria n'ar fi mai înregistrat nici o Plevnă, nici atâtea lupte disperate din Bulgaria, și nici lumea nu s'ar fi uimit de marșul lui Gurko în Balcani. Prin ajutorul unei flote puternice se putea lua drept inima imperiului Otoman (Willson. Din Botez și Chirițescu).

„Ținând seamă de acestea ne putem explica crearea în câțiva ani în urmă, a unei așa formidabile flote cuirasate ale cărei operațiuni pe marea Neagră vor fi poate hotărâtoare în viitoarele războaie din Orient.“ (Din Botez și Chirițescu).

Preponderența flotei turcești pe marea Neagră și pe Dunăre, ar fi putut să fie micșorată, printr'o demonstrație a flotei rusești din marea Baltică către Dardanele. Rușii au avut chiar această intențiune, însă pentru a nu complica situațiunea politică a renunțat la acest proiect.

De altfel, în 1904, în războiul ruso-japonez, găsim această demonstrație făcându-se în oceanul Pacific cu flota de Baltică.

În războiul cel mare, găsim de asemeni, mișcări mari de flote pe mări și oceane de unde putem înțelege că în viitor, luptele pe ape vor atinge desvoltări nebănuite încă.

15. Trupele din Caucaz operează sub comanda lui Loris Melikof, pus el însuși sub comanda marelui duce Nicolae. Este aci ceva asemănător cu cazul din Manciuria și din 1866, unde comandantul efectiv este unul dintre cei muncitori, iar pentru tras meritele și avantajele, este numit un privilegiat al clasei de sus.

Hasan pașa comandantul excadrei turcești, însărcinat cu paza Caucazului, era un ofițer instruit care își făcuse cultura în Engllitera. Misiunea ce și luase de a revolta populațiunea otomană din Caucaz, realizând vechiul fanatism religios, era un vis greu de realizat.

Această misiune ar fi fost astăzi mult mai greu de realizat. În războiul din 1912, s'a confirmat în deajuns aceasta, iar în războiul din 1914 s'a constatat definitiv, că fanatismul religios la turci nu mai poate fi un motiv pentru moralul trupelor turcești la război¹⁾.

1) Chiar la celelalte popoare sentimentul religios poate servi cauza războiului, numai dacă el este drept. Bulgarii și germanii când s'au convins de nedreptatea războiului, nu au mai dus războiul.

Singurul merit care i se cunoaște flotei turcești este că a adus multe servicii pentru transporturile de trupe pe diferite puncte ale teatrului de război din Caucaz.

16. Războiul din 1877 a probat atât rușilor cât și românilor, cât de importanta este o flotă tare pe Dunăre și pe mare. Totuși dacă vom urmări cât și când ne-a folosit această învățătură vom vedea că abia în anul 1900, adică după 24 de ani dela acest război, conducătorii noștri, au întors privirea asupra acestei arme și au organizat flota pe Dunăre.

Și am putea zice că acest eveniment, se datorește mai mult simpatiei ce a inspirat un om pe lângă oameni politici, decât învățăturile ce trebuiau să le tragă din războiu și să le aibă în vedere acești conducători politici. Acel om a fost regretatul ofițer de marină, colonel Demetriade.

Că nu a fost complectă organizarea, o mai probează faptul inițiativei particulare din 1912 de a contribui pentru complectarea flotei prin colecta publică. Nu știu ce s'au făcut banii colectații, dar știu că atunci era nevoie de o flotă cât mai puternică pe Dunăre, și ca de aci înainte nevoia este mult mai simțită. Nu știu ce gândesc organizatorii noștri, dar având în vedere nouile cheltuieli ce necesită formarea și întreținerea unei flote de războiu, cred că sistemul mixt, adică al întrebuințării ei în timp de pace pentru nevoi ale economice, ar găsi aplicarea de aci înainte într'o măsură mai largă.

CAPITOLUL XII

REZUMATUL OPERAȚIUNILOR PÂNĂ LA INCHEEREA PĂCII

I. Operațiile românilor la West spre Vidin.
II. Respingerea turcilor din defileul Baba Kanac (Balcani Etropol)
III. Intrarea rușilor în Sofia. IV. Trecerea rușilor peste Balcani
la Șipca și Troian. Capitulara armatei turcești la Șipca. Ocu-
parea orașului Filipopol. V. Condițiunile armistițiului după in-
trarea rușilor în Adrianopole. Refuzul cartierului general rus
ca delegatul guvernului român să participe la prelinăriile de
pace și armistițiu. VI. Negocierile de pace între ruși și turci.
Inaintarea armatei rusești spre Constantinopole. Rezumatul
condițiunilor de pace și de armistițiu. Tratatul dela San-Ștefano.
VII. Operațiunile armatei române dela comunicarea armistițiului
până la desconcentrarea armatei și intrarea triumfală a trupelor
în București.

I. Operațiunile românilor după căderea Plevnei

A. Marșurile către Vidin

După căderea Plevnei, s'a decis ca armata ro-
mână să ocupe Nicopole, Rahova și apoi să meargă
asupra Vidinului.

La 1 Decembrie diviziile române se găseau :

Divizia I-a la Lom-Palanca, div. II și IV la Plevna
div. III-a se pregătea pentru marș, către București
cu prizonieri. div. V-a la Calafat.

La 5 Decembrie s'a decretat o nouă ordine de
bătăe, contopindu-se armata de operațiune și de
observațiune într'una singură numită : Armata de

Vest, sub comanda generalului Haralambie¹⁾, cuprinzând cele 5 divizii de mai sus.

Marele cuartier al M. S. domnitorului avea pe generalul Cernat și Fălcoianu. S'a oprit ca rezervă brigada de roșiori, 1 comp, geniu, 1 comp. telegrafic și 1 esc. jandarmi.

Timpul fiind rău s'a întrebuițat, pentru înaintarea către Vidin, numai drumul în lungul Dunărei din care cauză marșurile s'au executat în modul următor :

Trupele de complectare ale diviziei I, divizia II-a, divizia IV-a și în urmă (14 Decembrie) coloana marelui cartier, fără M. S. domnitorul, care, dela 10 Decembrie a pornit în țară.

Dela Plevna la Vidin, sunt 180 km. adică cel mult 10 zile de marș, însă, din cauza timpului rău a urcușurilor, coborâșurilor, frigului, viforului și a troenilor de zăpadă, diviziile au sosit la Vidin abia către finele lunii Decembrie. De multe ori la urcușuri și coborâșuri a fost nevoie de a se îndoi și între atelajele sau a se descărca muniția și bagajele purtându-se de oameni cu brațele.

După lungi și grele marșuri, în ziua de 28 Decembrie, trupele române se găseau dispuse astfel:

Divizia I. — Cuartierul general la Vistobu iar trupele în regiunea Vistobu, Arcer Palanca, Osmanlie Tupanu și Ivanovița.

Divizia II. — La Crivobaru și împrejurimi.

Divizia IV. — La Ciorlevo-Crivobaru și împrejurimi.

1) Armata de Vest: comandant, general Haralambie.

Divizia I general de rez. Leca șef de st.-major col. Boicoianu.

" 2 " " Cerckez " " " It.-col Algiu.

" 3 " Răcovița șef de st.-major col. Mărculescu.

" 4 " Angelescu " " " " It.-col. Argintoianu.

" 5 " Slăniceanu " " " " col. Boteanu.

B. Operațiunile împrejur de Vidin.

La 10 Decembrie divizia I-a, părăsește Lom-Palanca pentru a lăsa locul diviziei IV, care a ocupat-o, respingând trupele turcești către Vidin.

Divizia IV a sosit cu întârziere la Lom-Palanca din cauzele arătate mai sus și din aceea că divizia I-a nu a putut înainta repede către Vidin.

Chiar după sosirea diviziei IV, nu s'a putu impresura imediat Vidinul, din cauza sosirii cu întârziere a diviziei II, de aceea înaintarea către Vidin și împresurarea s'a făcut succesiv.

Când divizia IV a sosit la Lom-Palanca s'a dat ordin diviziei I, să atace în front și flanc pozițiunea Nazir-Mahala.

Din informațiuni se știe că Nazir-Mahala aflat la 10 k. spre Sud de Vidin, era ocupat cam de trei mii trupe regulate cu cavalerie și artilerie. Trebuie dar ocupat înainte de a se începe operațiunile pentru împresurarea Vidinului.

Divizia I-a însărcinată cu acest atac, înaintează cu grosul diviziei dela Virtobu pe soseaua principală către Nazir-Mahala având pe ambele flancuri câte un detașament mixt cu remarca specială de a înconjura poziția și a amenința retragerea inamicului.

Atacul a început cu detașamentul dela dreapta și apoi e reînnoit complect, astfel că în seara de 29 Decembrie, Nazir-Mahala a fost ocupat, turcii s'au retras în dezordine spre Vidin, iar trupele diviziei I au ocupat în urmă Vidool, Cervek și Racovița.

În timpul acestui atac trupe din Vidin au încercat să vină în ajutorul celor dela Nazir-Mahala însă au fost împiedicate de focul artileriei române depe

malul stâng, care a concurat continuu la operațiile dimprejurul Vidinului.

La acest atac a concurat și artileria diviziei V, care se găsea pe celălalt mal.

La 2 Ianuarie divizia IV, a adus o brigadă în sectorul de Sud, la Nazir-Mahala, iar o brigadă a detașat-o înapoi la Belogragic.

Descrierea Vidinului și diferitele operațiuni de împresurare

Cetatea este zidită spre Dunăre cu zid în cremalieră (dintat) pe o lungime de 3 km., iar spre West are două încingători. Prima încingătoare, mai veche, formează un semicerc de 600 m. rază cu bastioane zidite și cu șanțuri inundabile. A doua încingătoare la 1200—2000 m. de cea dintâi, are o lungime de 6 km. și este apărată la fiecare 600 m. cu câte un fort armat cu artiler.

Populațiunea cetății era de 40—50 mii de locuitori.

Terenul din spre West este mlăștinos pe o întindere de 3—7 km. și nu are decât trei comunicațiuni practicabile cu cetatea, bătute în lung de forturile încingătoarei exterioare.

Aceste trei comunicațiuni sunt:

Spre Sud: Vidin, Belogragic.

Spre West: Vidin-Ablie-Zaicar, trecând prin Novoselo, Belarada ș. a.

Spre Nord: Vidin-Florentinu.

Turcii organizaseră apărarea acestor comunicațiuni la Nazir-Mahala, Novoseli, Smârdan și Inova.

Cea mai importantă din aceste întăriri era la Smârdam și Inova.

Pentru împresurarea Vidinului, s'a împărțit terenul în trei sectoare: Sud, Vest și Nord.

Divizia I-a, a părăsit sectorul de Sud și a ocupat la 3 Ianuarie Belarada, pe sectorul de Vest, după oarecare ciocniri cu trupele turcești dela Tatargic-Novoseli și un detașament eșit din Vidin. Turcii au fost respinși de tiraliori și de artileria diviziei I, însă trupele acestei divizii nu au putut ocupa Tatargic-Novoseli, din cauză că, divizia II nu sosise. Până la sosirea acestei divizii, sectorul de N. V. a fost ocupat de regimentul de roșiori pe pozițiunile dela Garcea și Dancovița.

În fine până la 9 Ianuarie, sosind și divizia II, s'a împresurat Vidinul astfel:

Sectorul Sud, Div. I având:

Br. I (Sachelarie) la Vitbol.

Br. II (Ipătescu) la Tarnek și Bucovița (a venit dela Belogragic).

Sectorul Vest, divizia IV având:

Br. I (Cruțescu) la Balarada.

Br. II (Dona) la Musulmani și Kazalia.

Sectorul Nord-Vest, având:

Brig. II împreună cu R. 9 D. și 2 baterii la Garcea-Dancovița.

Brigada I a fost trimisă la Belogragic, în locul brigăzii II de roșioși, cu R. 2 și 8 C. acoperirea aripii stângă în pozițiunile dela Alvagii și Negivamtza.

Atacul pozițiunilor înaintate turcești

În fiecare sector ocupat de diviziile române, se instalase artileria, însă, nu se putea bate Vidinul cu eficacitate din cauza depărtării.

De aceea se hotărâ, atacul pozițiunilor turcești dela Tatargic, Novoseli, Smârdan și Inova. În ziua de 12 Ianuarie, atacul s'a dat deodată asupra a-

cestor puncte, pentru ca inamicul să nu poată concentra forțele într'un singur punct.

Artileria diviziei IV care era cam la 2 km. de Vidin, împreună cu artileria de pe malul celălalt a bombardat Vidinul, încă din ziua de 11 Ianuarie.

La 12 Ianuarie pe o ceață deasă diviziile au atacat astfel :

Divizia IV : cu reg. 8 dorobanți, a atacat și a ocupat Tatargicul, respingând pe turci către Novoseli.

Divizia I-a, s'a îndreptat către Novoseli cu reg. 1 linie, urmat de reg. 1 dorobanți, însă reg. 1 linie a greșit drumul către Tatargic, unde reg. 8 D. venise și cu care puțin a lipsit, a nu se împușca crezând că este adversarul. Astfel Novoseli a rămas neocupat.

Brigada II-a a ocupat Ranovcea și Ropcea, pentru a susține atacul diviziei II.

Divizia II : a hotărât să atace Smârdanul și Inova.

Divizia nu numai că nu a început atacul la ora 9 cum fusese ordinul, dar încă a fost amânat pentru a doua zi, din cauza ceței.

Însă la ora 2 p. m., șeful stat-majorului general, sosind aci a convins pe șeful respectiv, că ceața constituie un avantaj și a stăruit ca trupele să înceapă atacul.

Imediat s'a început atacul, anunțându-se prin 3 salve de tunuri. Bat. I din reg. 6 care sosise cel dintâi pe poziție, înaintează către Smârdan atâcând stânga și spatele turcilor, odată din reg. 4 care atacă de front.

Aceste trupe fiind întărite încă cu o companie respinge pe turci până în Smârdan. Aci după un atac înverșunat, mare parte din turci sunt făcuți

prizonieri, iar mulți se retrag către Inova, unde bate în flanc pozițiunea dela Smârdan.

Bat. I din reg. 9 L., atacă imediat Inova, respingând pe turci către Vidin și Capitonovcea.

Artileria a concurat la aceste atacuri și apoi a urmărit cu focuri, pe fugari către Vidin și Capitonovcea.

Batalioanele al II-lea, din reg. 4 L. și reg. 9 dorobanți a ocupat imediat pozițiunile cucerite.

Noaptea trupele românești au bivouacuat pe pozițiunile cucerite, afară de artileria dela Inova, care s'a retras înapoi.

A doua zi la ora 8, turcii în număr mare venind din spre Capitonovcea, atacă Inova. Reg. 4 linie a rezistat cu bravură, deși nu avea artilerie. Peste câteva momente sosind artileria, reg. 3 D. trimis dela div. I și brigada de roșiori, turcii sunt atacați viguros și respinși până în Vidin.

Astfel turcii sunt goniți din această parte, iar trupele noastre ocupă Capitonovcea, Kerumbek, Ceizek, rămânând în mână turcilor din pozițiile înaintate numai Novoseli.

În bătălia dela Smârdan, turcii pierd 4 tunuri, 350 morți sau răniți și 300 prizonieri. Românii au pierdut 4 ofițeri morți, 7 răniți, 92 oameni morți și 303 răniți.

După ocuparea pozițiilor înaintate, bateriile române, s'au apropiat și împreună cu artileria de pe celălalt mal, au început bombardarea Vidinului, care a durat 9 zile și 9 nopți, începând dela 11 Ianuarie.

La 23 Ianuarie, sosind știrea despre încheerea armistițiului, s'a încetat operațiunile.

La 11 Februarie Izet-Pașa și colonelul Fălcoianu au semnat convențiunea pentru evacuarea Vidinului și ocuparea lui de români.

La eşirea din cetate trupele turceşti, au defilat înaintea statului major general român. Intrarea trupelor române în Vidin s'a făcut cu mare pompă şi au fost primite cu mare entuziasm de popor.

Cooperaţiunea trupelor române dela Calafat

Încă din 1876 se formase aci un corp de observaţie (4000 oameni) pentru paza frontierei între Severin Calafat ¹⁾.

Trupele au început diferite lucrări, pentru artilerie şi paza lagărului, care lucrări s'au continuat până în 1 Aprilie 1877.

Dela Aprilie 1877 lucrările pentru bateriile de câmp fu transformate în baterii de asediu şi coasta armată cu material de asediu, de coastă sau câmp, după situaţia ce avea, şi servite de ofiţeri şi oameni din corpul flotilei şi divizionul de pompieri din Bucureşti.

Primul foc s'a tras din bateria 4, (Ştefan cel mare) la 26 Aprilie, asupra Vidinului, răspunzându-se turcilor care au început cei dintâi ²⁾, şi căroro li sa răspuns după al şaselea foc.

La 15 Maiu, M. S. domnitorul, după ce a inspectat lucrările dela Calafat, a ordonat bateriei I (Carol) a deschide focul. La 7 jumătate seara, s'a deschis focul, la care a răspuns turcii imediat, continuând canonadă o oră.

Cinci obuze au căzut în bateria Carol, unde era M. S. domnitorul, rănind mai mulţi soldaţi ³⁾.

Focurile au continuat în zilele următoare, mai

1) Pe timpul războiului sârbo-turc.

2) Din acea zi, redutele de apărare s'au numit „26 Aprilie“.

3) Consiliul de miniştri, în amintirea zilei de 15 Maiu, a rugat pe M. S. domnitorul să primească şi să poarte medalia „Virtutea militară“.

ales când trebuia sprijinită vre-o mișcare sau atacat vre-un vas.

După 12 Ianuarie, când trupele române ajunseser în apropiere de Vidin, însă, nu puteau deschide lucrări de săpă, din cauza bălților, bateriile dela Calafat au început o bombardare serioasă, având un sol destul de important.

La această dată bateriile de coastă, de aci, posedau 40 guri de foc, din care 16, de 15 cm., 12 de 12 cm. și 12 mortiere.

La 12 Ianuarie, s'a tras 1000 proiectile, la 13 și 14 s'a tras aproape 2000, la 15 s'a tras 1000, dela 16 până la 19 s'a tras 6500, iar dela 18—23 s'a tras aproape 5000.

Tot în acest timp turcii răspundeau în mediu cu 200—400 proiectile pe zi.

În noaptea de 23—24 bombardamentul a încetat, din cauza încheerii armistițiului între ruși și turci.

II. Respingerea turcilor din defileul Baba-Konak. (Balcani Etropol)

La 23 Noembrie Mehmed-Ali pașa a fost chemat în grabă la Constantinopole, pentru a fortifica capitala imperiului, căci numai atunci Dari-Suraua (consiliul superior) la Constantinopole recunoscuse, ca pozițiunea armatei lui Osman pașa

În ziua de 15 Maiu, când a căzut primul obuz, în bateria Carol M. S. domnitorul care era în apropiere a strigat: „Asta este muzica ce 'mi place“.

Ca exeaplu de disciplină a soldatului nostru, este bine a se ști următoarea întâmplare din acea zi; când a explodat un obuz au căzut mai mulți soldați, unul din ei s'a sculat repede și văzând pe M. S. domnitorul în apropiere, a început a se șterge de praf și apoi a luat poziția fără a se observa la el emoția sau frica de moarte.

era grea, iar capitala era în pericol. Sakir paşa înlocuitorul lui Mehmed Ali paşa, în Balcani-Etropol, dispunea împreună cu alte ajutoare, ce mai veniseră din Bosnia, de 60 batalioane, 12 baterii, 12 escadroane de cavalerie regulată și de 600 cerchezi.

Trupele generalului Gurko, mult inferioare, erau condamnate a rămâne imobilizate în fața turcilor, îndurând rigorile unei ermi teribile, pe înălțimile Balcanilor. Cavaleria rusească, după retragerea turcilor dela Orhanlia, înaintase și ocupase Luțicova, Novacița și Scrivina și apoi au intrat în Orhanlia.

După căderea Plevnei, divizia a III de gardă, a corpului IX rus, au fost trimise la Orhanlia în ajutorul armatei generalului Gurko.

Aceste trei divizii de ajutor au sosit la Orhanlia, la 2 Decembrie. Dar evenimentele războiului deveniseră foarte grabnice, prin căderea Plevnei, și marele duce Nicolae reclama generalilor săi să înainteze cu ori ce preț, ceea ce era absolut cu neputință generalului Gurko, mai cu seamă spre a respinge pe turci din pozițiunile lor, prin atacuri directe. Nu rămânea dar acestui general decât să caute ca prin mișcări ocolitoare, să cadă pe linia de comunicațiune și de retragere a inamicului, spre Sofia. Dar și pentru această hotărâre, greutatea terenului, lipsa de comunicațiuni și mai pre sus de toate rigorile extreme ale timpului de iarnă erau obstacole foarte mari.

În față însă a situațiunei creată rușilor, prin căderea Plevnei, generalul Gurko încearcă chiar imposibilul și i îndreptă trupele sale din Orhanlia, pe cărările cele mai sălbatice ale Balcanilor, pe cari turci le credeau, mai cu seamă atunci, când zăpada și viforul le întroeniseră peste puțința ome-

nească de a fi străbătute. El trimise o coloană tare de 5 batalioane (din divizia 31-a) cu 6 tunuri și o brigadă de cazaci din Caucaz, sub comanda generalului Veliaminow, prin cărarea Umurgașului, spre Sud-Vest de Orhania, și o coloană principală, tare de 31 batalioane, cu 16 escadroane, și 44 tunuri, sub comanda generalului Cataley prin cărarea Ciuriakului, (la Sud de Orhania) și ambele având de misiune să cadă pe comunicațiunea cu Sofia, înapoia defileului Arab-Konak (spre Takisen) pe când la stânga (Est) generalul Dondeville avea să înainteze spre Petricevo. În centru în fața întăririlor dela Arab și Baba-Konak, rămânea generalul Krudner cu rezerva generală, tare de 26 batalioane și 52 de tunuri, și trebuia să mențină pe inamic de front, pentru a-l împiedeca de a-și împărți forțele. Tot odată, generalul Arnoldi a primit ordinul să înainteze cu cavaleria sa, din Bercoviț asupra Sofiei.

Spre a se deschide cărările întroenite de zăpadă pe geruri extra ordinare și pe viscole înspăimântătoare, nu se putea înainta decât pas cu pas, oamenii dându-și ajutor unul altuia, înfundându-se în zăpadă până la brâu, și expunându-și viața la fiecare pas ce făceau. Cavaleria era în neputință de a deschide drumul, din cauza prăpăstiilor, care trebuiau dibuite, iar trăsurile, numai după ce cărarea era oare-cum bătută, se putea angaja cu atelaje îndoite și cu ajutorul de brațe. De multe ori caii trebuiau deshămiți și numai cu brațele să se urce trăsurie, iar conținutul, munițiuni, proiectile și altele se duceau în spinarea oamenilor și a cailor. Se siârșia ziua și distanța străbătută era numai de un kilometru doi. Tunurile trebuiau demontate și trase târâș cu frânghii. În fine un însemnat număr de oameni, au perit în această

însăimântătoare expedițiune, dar cu toate aceste supreme sforțări și sacrificii, coloana generalului Cataley (despre Ciuriak) a ajuns la 18 Decembrie pe șoseaua Sofiei. Această coloană atacă cu eroism, pozițiunea inamicului dela Taskisen, la eșirea defileului dela Arab-Konak, unde turcii surprinși luptară cu înverșunare sălbatecă. Dar în cele din urmă, ei au fost învinși și la 19 Decembrie se retraseră în cea mai mare dezordine spre Petricevo, Iștimanu și Slatița.

Coloana Veliaminov ajunsese și ea aproape de șoseaua Sofiei (ocolul fiind mai mare), dar la 20 Decembrie ea a fost atacată și înconjurată de 3 părți de turci, în pozițiunea dela G.-Bugarof, tocmai atunci când trupele coloanei generalul Cataley se puneau în urmărirea inamicului, respins din întăriturile dela Taskisen. Turcii erau în număr de 12 tabore, cu cavaleria și 8 tunuri, eșii din Sofia. Și aci lupta a fost din cele mai crâncene, a ținut toată ziua, dar în cele din urmă turcii au fost respinși cu pierderi considerabile.

La aripa stângă (spre Est), trupele generalului Dondeville, nu au putut înainta cu aceiași repezițiune, din cauza unui viscol înspăimântător și a unei temperaturi de 25 grade de frig (120 de ofițeri și 900 grade inferioare au degerat și aproape 100 de oameni au înghețat cu totul).

În retragerea lor, turcii au părăsit o mulțime de tunuri, pe care nu le mai puteau trage după dânșii.

III. Intrarea în Sofia.

După bătălia dela Taskisen și dela G.-Bugarof, generalul Gurko s'a îndreptat imediat spre Sofia unde turcii se adunaseră din toate părțile despre

Vest și se pregătiseră pentru o apărare desperată. După ce recunosc pozițiunea în ziua de 21 Decembrie, îndreptară coloana Veliaminow, în sus pe Isker, la Komarița, (la Isker). Turcii, văzându-se astfel amenințați de a fi împresurați, fără a se mai gândi la luptă, în ziua de 22 Decembrie părăsiră Sofia, retrăgându-se spre Radomir și Kiu-stëndil, iar generalul Gurko intră, a doua zi 23. Decembrie, în Sofia, cu muzica în cap și cu drapelurile desfășurate. Aceasta a fost cea dintâiu armată străină în Sofia dela anul 1434.

Aci, cantități foarte însemnate de munițiuni și de aprovizionări căzură în mâinile rușilor, tocmai în momentele când ei aveau cea mai imperioasă trebuință de ele.

De aci, calea spre Filipopole și Adrianopole era deschisă armatei generalului Gurko.

Generalul Arnoldi, cu cavaleria sa, nu a ajuns la Sofia de cât a doua zi, după intrarea trupelor generalului Gurko. Acesta ajuns aci, găsi inutil de a mai urmări pe turci spre Radomir și Kiu-stëndil și preferă să dea trupelor sale un repaus de șase zile fiind foarte obosite.

Generalul Krudner, îndată că turci au început să părăsească pozițiunile dela Baba-Konak, după pierderea pozițiunii dela Taskisen, s'a pus în urmărirea armatei lui Sakir pașa, spre Petricevo. Această urmărire a fost din cele mai anevoioase, căci turcii căutau a profita de defileuri, spre ași proteja retragerea, ocupând mai cu seamă înălțimile. Într'unul din aceste defileuri, generalul Kataley, comandantul diviziei a 3-a de gardă, a fost ucis de un glonț chiar după ce parte din trupele sale se angajaseră și urmăreau pe inamic, cece dovedește lipsa de apărare pe flancuri. Astfel turcii se împotriveau neconținut, în pozițiuni succesive,

deși erau urmăriți de forțe cu mult mai numeroase de cât ale lor.

Trupele generalului Dondeville, după ce turcii au început să se retragă din pozițiunile dela Arab-Konak, au înaintat și ele în urmărirea lor și au ocupat, la 23 Decembrie, Petricevo, de unde turcii s'au retras prin Poibreni și Otlukioi, spre Tatar-Bazargik.

Trecerea rușilor peste Balcani la Șipca și Troian

Marele duce Nicolae, îndată ce a primit știrea despre luarea Sofiei de generalul Gurko, a dat ordin generalului Radektzy, să ia și dânsul ofensiva la Șipca, iar generalul Karțow îi prescrisese să atace imediat pasul Troian și să facă legătură la dreapta cu armata de dincolo de Balcani, a generalului Gurko.

Generalul Radetzky care susținuse lupta sângeroasă dela Șipca, avea convingerea deplină, că nu va putea învinge, atacând de front pozițiunile inamicului. Atunci urmând exemplul generalului Gurko dela Baba-Konak, hotărâ să întrebuițeze două coloane ocolitoare, spre a cădea pe la spate pe ambele flancuri ale turcilor. Pentru aceasta el îndreptă spre dreapta pe generalul Skobelew, cu divizia 16-a din corpul IV, cu 3 batalioane de geniu, un regiment de cazaci și 14 tunuri. Această coloană trebuia să urmeze drumul spre Hemedli și Senova și să atace stânga pozițiunii inamice. Spre stânga el a trimis pe generalul Sviatopolsk-Mirsky, cu 14 batalioane 6 sotnii și 22 tunuri, care trebuia să străbată pe la Maglis și Selica și să atace dreapta pozițiunii inamice de odată, când generalul Skobelew va ataca stânga. La centru pozi-

țiunei rămase însuși generalul Radetzki, cu restul trupelor sale.

Generalul Kartov a străbătut cu mari greutate, la 21 Decembre, pasul Troian, unde turcii se întăriseră cu putere, apoi luă cu mari pierderi reduta turcească numită cuibul vulturului: după aceea luă pasul Teke și înaintă la Rahmanli și Sopotu, astfel că, la 28 Decembre, el trecuse Balcanii și se află la Karlovo, unde făcu legătura la dreapta, primind chiar un ajutor de trupe dela generalul Dondeville, care atunci ocupase Slatița.

Capitularea armatei turcești dela Șipca

La Șipca coloana generalului Mirsky a plecat din Travna la 24 Decembre, și la 26 a ajuns la Maglis, de unde se îndreaptă îndată spre dreapta pozițiunei turcești.

Coloana generalului Skobelew a pornit la 24 Decembrie din Gabrova și la 26 se concentrează la Hemedli de unde apoi se îndreaptă spre Senova, stânga pozițiunei inamice.

În ziua 27 Decembrie coloana generalului Mirsky, ajungând înapoia satului Șipca, a fost silită să înceapă lupta cu turcii, pe când coloana generalului Skobelew nu sosise încă, căci se lupta și aceasta spre Hemedli. Această coloană nu sosi la Senova de cât în seara zile de 27 Decembrie, și a doua zi, 28 Decembrie, atacă de odată cu generalul Mirsky, Generalul Radetzki, auzind lupta, înaintă și atacă și el din front cu brigada a 2-a din diviziunea a 14. O ceață groasă acoperea pe ruși, care astfel căzură fără de veste asupra turcilor. Atunci o luptă din cele mai înverșunate s'a încins de o parte și de alta, dar turcii cu toată numeroasa artilerie ce aveau, crezându-se încon-

jurați, la satul Șipca, începură a se retrage spre Kazamlâc. Dar aci, un regiment rusesc de cavalerie, cu o baterie de artilerie, ocupase orașul. Vesel pașa, comadantul trupelor turcești dela Șipca, crezând că Kazamlîcul este ocupat cu forțe considerabile, ridică drapelul alb și s'a predat. Cùm însă parte din trupele sale aflate deasupra satului Șipca ținea încă piept generalului Radetzki el le dădu ordin și acestora să se predea astfel că în acea zi de 28 Decembrie, tocmai o lună de zile dela căderea Plevnei, încă 1 general de divizie, 2 generali de brigadă, 80 de ofițeri superiori, 280 ofițeri inferiori, 5 drapele, peste 25000 de soldați 81 de tunuri (din care 18 mortiere) cantități însemnate de arme, munițiuni și aprovizionări, se predară iarăși rușilor fără luptă.

Pierderile rușilor au fost și ele foarte mari: ele se urcă la 5465 de oameni afară din luptă, din care 19 ofițeri și 1983 și soldați morți.

De acum înainte, drumul spre Filipopole și Adrianopole, pe comunicațiunile principale ale Rumeliei, erau deschise rușilor, astfel că sosirea lor la porțile Constantinopolului, în starea de descurajare, de risipire și de dezordine a trupelor turcești, numai era de cât o chestiune de marș triumfător.

În Dobrogea se făcea asediul Silistrei, și se înainta spre Șumla, iar în Asia Erzerumul era încurajat. Turcia se găsea dar într'o situație disperată. Ea ceru intervenirea puterilor, spre a face pace cu Rusia, dar guvernul rus nu voia să oprească armatele sale de cât la Constantinopole, trebuind să dea satisfacere simțământului național rus, și să justifice sacrificiile însemnate făcute de Rusia în acest războiu.

Armata rusă după aceste zdrobitoare victorii,

înainta pretutindeni triumfătoare, grație dezorganizării și demoralizării complete a trupelor turcești.

Atunci sultanul, văzând că cabinetele europene refuză a interveni, spre a hotărâ pe Rusia ca să încheie pace, văzând că Rusia înaintează repede asupra Constantinopolului, solicită cabinetul englez spre a face ca regina să intervină personal, pentru aceasta pe lângă împăratul Alexandru. Regina Angliei, văzând indiferența cabinetelor asupra intențiunei Rusiei și considerând interesele engleze amenințate, se adresează direct țarului, făcând apel la înțelepciunea și amorul său pentru pace, spre a asculta cererea sulanului. Dar nici această intervenire nu a avut, un rezultat mai favorabil, căci Rusia răspunse, că nu se poate angaja în tratări de pace, înainte de a se asigura de sinceritatea simțimintelor adversarului său, ceea ce nu se putea dovedi decât prin o cerere de armistițiu, după formele obișnuite. Pentru aceasta, Rusia, arată că cererea de armistițiu trebuia să se negocieze între cuartierele generale ale armatelor beligerante, ceea ce necesita ca sultanul să dea ordinele cuvenite și depline comandanților șefi ai armatelor sale din Europa și din Asia.

Cabinetul englez, găsindu-se astfel în fața unui refuz încă mai hotărâtor, se consideră nevoit a lua grabnice măsuri pentru apărarea intereselor engleze, și convocă de urgență parlamentul pentru ziua de 5 Ianuarie.

Aceasta atitudine a cabinetului englez și alte indicii ale diplomației austriace făcură, ca Rusia să se teamă de complicațiuni ulterioare și să silească și mai mult armatele sale, spre a ajunge cât mai repede la obiectivul ce li se fixase, Constantinopole.

Luarea oraşului Filipopol

Suleiman paşa fusese însărcinat, în mijlocul acestei furtuni de nenorociri, care se năpustiseră asupra imperiului otoman, să adune trupele, cari se retrăgeau în dezordine şi din diferite direcţiuni, şi să împiedice cu ele mersul trupelor generalului Gurko asupra Adrianopolului. El concentrează toate aceste trupe în poziţiunea dela Cirpan, la Est de Filipopole, unde se întâlni apoi şi divizia lui Fuad paşa, venită din Bulgaria. De altă parte Mehmed-Ali paşa adună şi dânsul, în poziţiunea dela Kirk-Kilisa, la Est de Adrianopole, trupele turceşti respinse dela Slivno, Iamboli, şi acele venite din spre Cadrilater şi destinate a apăra una din comunicaţiunile importante asupra Constantinopolului.

Adrianopole era poziţiunea înaintată a Constantinopolului, unde armatele turceşti trebuiau să opue o supremă împotrivire, spre a împiedica pe inamic de a ajunge la capitala imperiului. Această poziţiune se întări cu o linie îndoită de uvrage exterioare ce pământ, la o depărtare astfel ca să se apere oraşul de un bombardament, dar nu fu totodată ocupat cu trupe îndestulătoare, ca să se poată asigura apărarea, astfel că mersul repede al armatelor ruseşti îl surprinse în starea în care se găsea.

Toate aceste dispoziţiuni şi pregătiri din partea turcilor fură dar zădărnice de armatele ruseşti. După luarea Sofiei, generalul Gurko înaintă spre Filipopole, respingând neconţinut pe turci şi în ziua pe 3 Ianuarie 1878, atacă acest oraş important, de ambele maluri ale râului Mariţa şi îl ocupă.

De aci el se puse din nou în urmărirea turcilor.

V. Condițiunile de armistițiu, după intrarea rușilor în Adrianopole

Marele duce Nicolae, după victoria dela Șipca de la 28 Decembrie dădu din nou ordin, ca toate trupele să înainteze pe toată linia, și să transportă cuartierul său general la Kazamlîc, în valea Tundjei, unde sosi la 4 Ianuarie.

Ajungând aci, comandantul suprem al armatelor rusești, cunoscând demersurile Porței pentru încheierea păcei, și fiind informat că Mehmed-Ali primise depline puteri, pentru a obține un armistițiu, dădu un ordin către toți comandanții-șefi, prin care le punea în vedere următoarele: Când turcii ar cere la avant-posturi pace sau armistițiu, să li se notifice, că ostilitățile nu vor putea fi suspendate decât pe următoarele baze prealabil adoptate :

1. Bulgaria să constituie un principat autonom și tributar.
2. Să se recunoască independența Muntenegrului și o sporire de teritoriu.
3. Independența României și a Serbiei cu o sporire de teritoriu pentru cea dintâiu.
4. Administrațiunea autonomă pentru Bosnia și Herțegovina.
5. Despăgubirea de război Rusiei, în bani sau teritoriu.

Numai după ce aceste baze vor fi adoptate, se vor putea da ordine pentru suspendarea ostilităților.

Turcia părăsită de puteri la discrețiunea inamicului ei, se decise în fine, a deschide negocieri de pace cu rușii, cari cum vedem nu erau de loc grăbiți să le accepte. Cu toate acestea, doi plenipotențiarî turcești părăsiră Constantinopole, la 2

Ianuarie, în ziua când generalul Gurko intra în Filipopole, spre a merge la Kazamlîc, unde era cuartierul general al marelui duce Nicolae. La 5 Ianuarie, acești plenipotențiarî sosiră la Adrianopole, în ziua chiar când se deschidea parlamentul englez.

Ajunși aci, ei fură informați, că trupele rusești din centru (dela Kazamlîc) înaintaseră repede și ocupaseră deja stațiunea importantă de drum de fer, dela Hermanli, de unde pornește bifurcațiunea spre Eni-Zagra.

În adevăr, numai de două zile, Slivno, Iamboli, Eni și Eski-Zagra și Hermanli fusese luate de ruși, fără luptă. Rușii se aflau acum interpuși între armata lui Suleiman pașa dela Cirpan și aceia a lui Mehmed-Ali pașa dela Kirk-Kilisa, ast-fel că aceste două armate nu se mai puteau nici concentra în ziua de 8 Ianuarie, nici a împiedeca drumul rușilor spre Constantinopole.

De aci înainte Constantinopole nu mai era deci apărat nicăeri. Rușii aveau aproape o deplină libertate de acțiune.

Suleiman pașa, prin ocuparea de către ruși, a Filipopolei și înaintarea lor spre Adrianopole, era aproape învăluită. El fu nevoit dar să se retragă din pozițiunea ce ocupa și să-și îndrepteze trupele pe cărările munților, spre Kavala (în marea Egee), de unde ele puteau fi transportate la Dede-Agaci, la Enos, Galipole sau la Constantinopole. În această retragere, care se execută în cea mai mare dezordine, Suleiman pașa, perdu aproape toată artileria sa, care căzu în mâinile inamicului, din cauza greutăților fără măsură ale comunicațiilor.

Rușii, îndată ce fură stăpâni pe Adrianopole, nu se opriră aci, ci înaintară îndată la Demotica și

Uzum-Kepri, pozițiuni strategice importante, de unde ei acopereau comunicațiile spre Enos (în marea Egee) și despre Kirk-Kilisa.

Refuzul cartierului general rus, ca delegatul guvernului român să participe la preliminările de pace și armistițiu.

Guvernul român, îndată ce a fost informat, că tratările de pace au să înceapă între cartierul general rus și plenipotențiarii turciei, temându-se ca aceste tratări să nu se facă în detrimentul României, au trimis ca atașat militar pe lângă marele duce Nicolae, la cartierul său general dela Kazamlîc, pe colonelul de artilerie Arion Eracle, dela cartierul general al armatei române. Totodată acest atașat militar era însărcinat a figura acolo și ca reprezentant al guvernului român, la tratările de armistițiu și la preliminările de pace, pentru care se și intervenise în acest sens pe lângă cabinetul din Sf. Petersburg.

Colonelul Arion a sosit la Kazamlîc în ziua de 9 Ianuarie, când tocmai sosită acolo și reprezentanții turci. Marele duce Nicolae, prinind pe atașatul militar român, care'i comunică și despre însărcinarea sa, privitoare la încheerea armistițiului și a preliminărilor de pace, îi răspunse că pentru aceasta avea să se înțeleagă cu șeful cancelariei sale diplomatice, d-l Nelidof. Acest diplomat arăta însă reprezentantului român, că cestiunea participărei României la negocierile de pace trebuia regulată mai întâiu la Sf. Petersburg, și că de altfel nu vede ce interese ar avea celelalte state beligerante la fixarea condițiunilor de pace, afară de Rusia și Turcia.

Totodată se puse în vedere plenipotențiarului

român, că Turcia nu vroia să recunoască României calitatea de stat independent, și că numai după ce independența României va fi recunoscută, atunci va putea fi chemată să și zică cuvântul în afacerile ce o privesc. Osebit de aceasta, se mai pretexta, că în alte cazuri numai comandantul-șef al armatei principale a încheiat armistițiul, atât în numele său cât și în acel al aliaților săi, precum a făcut împăratul Napoleon III, când a subscris condițiunile armistițiului dela Vilafranca, precum s'a urmat și de împăratul Germaniei, când a subscris la Versailles armistițiul și apoi pacea, fără a se fi chemat să participe, pentru această, statele de Sud ale Germaniei, cari îi erau aliate.

Guvernul român informat despre aceste refuzuri dela Kazamlîc, s'a adresat în această privință principelui Gorciacow la Sf. Petersburg, de unde însă a primit aceleași răspunsuri.

Această înlăturare a României de a participa la stabilirea condițiunilor de pace după cum participase spre a apăra armata rusă în momentele cele mai critice, după cum ea participase la victoria decisivă, care deschise rușilor drumul spre Constantinopole, nu putea fi considerată de guvernul din București, decât în sensul că Rusia plănuia ceva în potriva aliatului ei. Și în adevăr faptul că Rusia medita în contra României, nu a întârziat a se da pe față, prin declarațiunea generalului Ignatiew, care, pela finele lunii Ianuarie, trecând dela Sf. Petersburg la Constantinopole, făcu guvernului român în mod deschis, propunerile de retrocedare a Basarabiei.

Aceasta a fost cauza, aceasta a fost cuiul refuzărilor dela Kazamlîc și dela Adrianopole de a se admite la negocierile dintre Rusia și Turcia și delegatul român, refuzuri care produsură o mare în-

grijorare. Când s'a aflat în public propunerile generalului Ignatiew, aceasta a produs în toată țara, o indignare generală, însoțită de o profundă durere pentru lipsa de loialitate și de demnitate cu care guvernul rusesc disprețuia angajamentele sale proprii, luate prin convențiunea din 4 Aprilie 1877, nesocotind însuși semnătura și garanția împăratului Alexandru II, pusă pe acea convențiune.

Nici aliații noștri din războiul cel mare, nu ne-au tratat cum se cuvine, Dar fiindcă am fost ceva mai tari și mai organizați, am putut obține prin noi, ceea ce nu ar fi fost dispuși să ne acorde, și ne-au dat oarecare atenție, neputând să desmintă principiul în numele căruia luptase: „Dreptul popoarelor la viață“.

Cetiți și iar cetiți, dragi ofițeri aceste rânduri. Faceți-le cunoscut tuturor ostașilor și în toate cercurile voastre de cunoștințe. Ca să se știe că un neam nu poate conta pe sprijinul altora, ori cât ar fi de prieteni dacă el nu este destul de bine organizat și armat.

În fața unei atât de revoltătoare purtări, reprezentarea Națională a României protestă cu energie împotriva unui asemenea act de spoliațiune, ce proiecta guvernul rus, și a impus guvernului român de a menține integritatea teritoriului național cu orice preț, neadmițând nici un schimb, ori cât de mare ar fi el.

Dar cu toate protestările României, guvernul rus își urma opera sa de ingratitude, și după cum vom vedea mai la vale, el a mers până a face din spoliarea României chiar un caz de *amor propriu* și de *satisfacțiune* generală a împăratului Alexandru II.

VI. Negocierile de pace între ruși și turci. Înaintarea armatelor rusești spre Constantinopole.

Plenipotențiarul turci Sever pașa, ministrul afacerilor streine a Turciei și Namkir pașa, ministrul listei civile a sultanului, prezentându-se marelui duce Nicolae, deși veniseră hotărâți să admită condițiunile Rusiei, luând însă cunoștință de acele condițiuni, se înspăimântară și refuzară de a le primi, fără a cere noi instrucțiuni dela guvernul lor. Cererea lor le fu acordată, dar rușii înaintau mereu pretutindeni și marele duce Nicolae își strămută cartierul său general la Adrianopole — unde rușii intraseră deja la 8 Ianuarie, fără lupte — unde sosi, împreună cu plenipotențiarul turci, la 14 Ianuarie.

Ajunși aci, plenipotențiarul solicită marelui duce permisiunea de a trimite un curier special la Constantinopole, căci ei înțelegeau întârzierea ce se punea de a li se răspunde la instrucțiunile ce ceruseră. Această permisiune le fu acordată, însă punându-li-se condițiunea expresă de a avea un răspuns cel mai târziu până la 21 Ianuarie. După două zile, la 18 Ianuarie, plenipotențiarul turci primă la Adrianopole o telegramă din Constantinopole, cu data de 21 Ianuarie, prescriindu-le să primească orice condițiuni. Atunci se prezentară îndată marelui duce Nicolae spre ai declara, că Turcia ne mai având mijloace de împotrivire, ei vor subscrie toate condițiunile rusești, solicitând însă o grabnică încheere, care să permită încetarea ostilităților. În acea zi, marele duce Nicolae reluă la Adrianopole tratările cu delegații turci.

Și de data asta marele duce Nicolae, precum și d-l Nelidow, exprimară delegatului României aceiași împotrivire de a participa la tratările ce se urmau. Ocuparea Adrianopolului și înaintarea repede a

rușilor spre Constantinopole era un eveniment din cele mai însemnate din acest războiu, de oarece capitala Turciei nu mai era de câteva zile de marș și se lăsase fără apărare.

Dari-Suraua, în graba disperărei, dispuse trimiterea imediată, în porturile Enos și Kavala, din marea Egee, a tuturor vaselor de care dispunea, spre a lua de acolo trupele lui Suleiman-Pașa și a le aduce la Galipole și la Constantinopole. Se luară astfel grabnice măsuri pentru apărarea Galipolei la Bulai, unde fortificațiunile fuseseră puse în stare de apărare și complectate, și a Constantinopolei în pozițiunea dela Ciatalgia, pe o linie de 26 kilometri, între lacul Derkos, (depe marea Neagră) și lacul Buiuc-Cekmegia (pe marea de Marmara). Muktar pașa care venise din Asia, a fost numit comandant al trupelor însărcinate cu apărarea pozițiunii dela Ciatalgia și dela Constantinopole. Totdeodată se dădu ordin lui Mehmed-Ali pașa, care se afla încă la Kir-Kilisa, să vie în pozițiunea dela Araba-Burgas spre a acoperi pozițiunea dela Ciatalgia, iar Eyub pașa, cu o parte din garnizoana din Adrianopole, care putuse scăpa, se stabili în pozițiunea dela Ciorlu. În fine, o iradea imperială chema încă la arme pe toți supușii imperiului otoman, în stare de a purta armele.

Aceasta era starea generală a lucrurilor, când marele duce Nicolae punea bazele unui armistițiu plenipotențiarilor otomani la Adrianopole. Condițiunile acestui armistițiu erau încă necunoscute de cabinetele europene. Englitera și Austria, văzând armatele rusești înaintând mereu asupra Constantinopolului, cerură șocoteala cabinetului din Sf. Petersburg, declarând nul orice act, care ar modifica tratatele în vigoare, fără o înțelegere cu puterile semnatare. Englitera chiar, la 14 Ianuarie,

dăduse ordin amiralului Hornby comandantul flotei aflate la intrarea Dardanelelor, de a merge în fața Constantinopolului, și totdeodată a lua măsuri de mobilizare prin chemarea rezervelor și milițiilor.

Rusia raspunse notelor ce primise, repetând ceea ce spusese mai înainte, și că va supune chestiunile Puterilor care le va interesa direct, dar că și rezervă dreptul de a regula singură cu Turcia pe acelea, cari o privesc exclusiv. Totdeodată trupele rusești începură a mai primi ajutoare și se ordonaseră chiar noi mobilizări, iar la Moscova se anunță o subscripțiune, sub patronajul marelui duce moștenitor, pentru cumpărarea de corăbii.

De altă parte Austria începuse și ea să mobilizeze, iar rușii înaintau mereu spre Constantinople, chiar după ce convențiunea de armistițiu fusese semnată la Adrianopole, în ziua de 19 Ianuarie.

Acea convențiune fusese semnată de reprezentanții ruși și turci, fără participarea delegatului român, căruia d-l Nelidow se mărgini numai a-i da citire unui singur articol din protocolul preliminar de pace (art. 2), care prevedea recunoașterea independenței României și „o despăgubire teritorială îndestulătoare“.

Ori cât de dibace era redacțiunea acestui articol, ea lăsa să se întrevadă însă intențiunile Rusiei de a lua României Basarabia, cu toate făgăduelile solemne ale împăratului Alexandru II, cu toate declarațiile formale ale guvernului rus, de a respecta integritatea teritoriului României, conform tratatelor.

Guvernul român înțelesese aceste intențiuni ale Rusiei, chiar după refuzul său de a admite pe delegatul român să participe la negocierile urmate, dar nu-i rămânea decât să protesteze în fața Europei împotriva spolierei, ce medita guvernul rus.

M. S. domnitorul consideră atunci misiunea colonelului Arion ca terminată și dădu ordin de rechemarea sa.

Puterile europene nu știau cum să se impună mai mult rușilor. Insuși sultanul telegrafie la 20 Ianuarie (1 Februarie) împăratului Rusiei, rugându-l să oprească mersul trupelor sale, căci el primise condițiunile păcei.

Rușii chiar, în timpul tratărilor de pace, înaintau mereu și ajunseră la Rodosto pe marea de Marmara și la Cekmegea, numai la o zi de marș de Constantinopole, în care cazacii făcură chiar câteva excursiuni, ceea ce a făcut un minut să se creadă, că rușii au intrat în Constantinopol.

Îndată după semnarea armistițiului la Adrianopole, rușii ocupară pe bazele chiar ale armistițiului, Rasgradu, Osman-Bazar și Burgas pe litoralul mării Negre, Rodosto, Ciorlu și Ganos pe litoralul mării de Marmara, iar Poarta comunică ambasadurilor la Constantinopole, la 29 Ianuarie, că ea ridicase blocusul tuturor țărilor de pe marea Neagră.

Aflarea rușilor la porțile Constantinopolului produse consternație la Londra și guvernul englez a fost silit să dea îndată ordin amiralului Hornby, care se afla în apropiere de Dardanele, să pătrundă imediat cu flota în marea de Marmara, cu voe sau cu forța, și să proteje Constantinopolul.

În adevăr, la 2 Februarie, 4 cuirasate engleze sosiră la insulele Principiilor, în fața Constantinopolului, iar 2 cuirasate fusese lăsate la Galipole. Atunci rușii concentrază trupe la Ciatalgia, și un corp ocupă San-Ștefanu, anunțând, că dacă clota engleză nu se retrage din fața Constantinopolului, ei vor ocupa capitala imperiului otoman, făci ei prin înaintarea lor, nu întrecuseră zona

neutră prevăzută prin armistițiul. Atunci Englitera, după stăruințele sultanului, retrase la 4 Februarie, flota din insulele Priăcipiilor în golful dela Mudania, iar la 12 Februarie, marele duce Nicolae își transportă cartierul general dela Adrianopole la San-Stefano, la porțile Constantinopolului.

În intervalul dela semnarea preliminarilor de pace și de armistițiu dela Adrianopole, generalul Ignatiev, la Constantinopole, începuse cu Saavfet pașa, plenipotențiar al sultanului, tratările asupra amănuntelor tratatului de pace, astfel că îndată după sosirea marelui duce la San-Stefano se și începuse cu plenipotențiarilor sultanului tratările definitive de pace.

La 23 Ianuarie, 3 zile după semnarea armistițiului dela Adrianopole, marele duce Nicolae comunică M. S. domnitorului României, că semnarea armistițiului, suspendă ostilitățile pe toate teatrele de operațiuni și îl rugă să dea ordine pentru aceasta și armatei române.

Preliminările de pace și de armistițiu se regulasera prin două acte: unul conținând bazele preliminarilor de pace, celălalt condițiunile armistițiului, ambele semnate la Adrianopole, la 19 Ianuarie.

Rezumatul condițiunilor de pace și de armistițiu

Bazele preliminarilor de pace erau în spiritul circulei date de cartierul general din Kazamlık comandanților de armate, text trimis de cancelaria imperiului din Sf. Petersburg, și pe care plenipotențiarilor turci trebuia să l semneze fără modificare. Aceste baze erau în rezumat următoarele:

1. Bulgaria va constitui un principat autonom tributar.

2. Se va recunoaște independența Muntenegrului, cu o sporire de teritoriu.

3. Se va recunoaște independența României și a Serbiei, cu o despăgubire teritorială îndestulătoare pentru cea dintâi.

4. Bosnia și Herțegovina vor primi o administrație autonomă, cu garanții îndestulătoare.

5. Despăgubire de războiu Rusiei, în mod bănesc sau teritorial, după cum se va regula în urmă.

O comisiune de armistițiu va fi încheiată, și îndată ostilitățile vor fi suspendate între armatele beligerante, cuprinzându-se și România.

Trupele turcești vor evacua cățățile Vidinul, Rusciuc și Silistra în Europa și Erzerumul în Asia.

Convențiunea de armistițiu, semnată în aceeași zi coprindea în rezumat condițiunile următoare:

1. Un armistițiu este încheiat între armatele Rusiei României și Serbiei și ale Turciei. Ostilitățile nu vor putea fi reluate de cât după o prevestire făcută cu trei zile mai înainte.

2. Armatele și teritoriile luate după semnarea armistițiului vor fi înapoiate.

2. Afară de fortărețele Vidinului, Rusciuc și Silistra, turcii vor mai părăsi Belogragicul, Razgradu și Hagi-Oglu-Bazargic.

Se fixează apoi linia de demarcațiune și zona neutră până la linia de apărare a Constantinopolului și Galipoli, oprindu-se construcțiunea și ocuparea a noi fortificațiuni pe teritoriul neutru, permițându-se rușilor a ocupa pe creasta mării Negre Burgas și Midia, pe unde se vor putea aproviziiona, fără însă ași aduce munițiuni de războiu.

4. Armatele, care se vor găsi dincolo de linia de demarcațiune, se vor retrage după trei zile dela semnarea armistițiului.

5. Turci vor părăsi cu arme și bagaje fortăre-

tele indicate la art. 3, cel mult în șapte zile dela notificarea ordinului către comandantul local, având a urma drumuri anume indicate și pentru destinațiuni hotărâte.

6. Trupele și vasele turcești de războiu vor părăsi Sulina, în termen de trei zile, rușii vor ridica toate obstacolele de pe Dunăre spre a'i asigura libera navigațiune.

7. In localitățile, unde s'ar găsi încă autorități otomane administrative, ele vor rămâne.

8. Drumurile de fer vor continua a funcționa, fiind respectate ca ori ce proprietate privată.

9. Blocusul porturilor din marea Neagră se va ridica.

10. Răniții turci sunt încredințați îngrijirii autorităților militare rusești și aliate.

Armistițiul începe la 19/31 Ianuarie 1878.

Indată după încheerea armistițiului, marele duce moștenitorul tronului și marii duci Vladimir și Alexe au pornit spre Rusia, trecând prin București unde au fost primiți de Suveranul României, și apoi și-au urmat călătoria.

Tratatul dela San-Stefano

Actele relative la preliminările de pace și la armistițiu nu au fost cunoscute la București de cât la 8/20 Februarie.

După cum am spus, ia 12/24 Februarie, marele duce Nicolae a reluat cu plenipotențiarii sultanului la San-Stefano, tratările pentru încheerea definitivă a păcii. In fine acest însemnat act a fost semnat, în ziua de 19 Februarie (3 Martie) 1878, de plenipotențiarii Rusiei: generalul Ignatiew și d-l Al. Nelidow și de plenipotențiarii otomani: Saavfet

paşa (ministrul afacerilor străine care înlocuise pe Server paşa) şi Sadulaf bei, (ambasador la Berlin) chiar în acea zi, marele duce Nicolae a trecut în revistă la San-Stefano 31.000 oameni de trupe ruseşti, cărora le anunţă semnarea păcii. A doua zi generalul Ignatiew, însoţit de un ambasador special, Seuf paşa au plecat la Sf. Petersburg, pentru ratificarea tratatului de pace. Această ratificare s'a făcut la 6/18 Martie, şi a doua zi, Reuf paşa a plecat la Constantinopole însoţit de Osman paşa, liberat de împăratul Rusiei.

Încă dela 15/27 Februarie, M. S. domnitorul pusese în libertate, din Bucureşti, pe Sadik paşa şi Edhem paşa, cari fuseseră prizonieri ai românilor, şi le remisese săbiile.

Tratatul de pace conţinea 29 de articole şi condiţiunile mai importante erau: Independenţa definitivă a Muntenegrului, independenţa Serbiei, independenţa României, cu o indemnitate de război, ce se va regula de ambele părţi, autonomia tributară a Bulgariei, care va avea litoratul dela Mangalia-Varna şi Burgas, Bulgaria va fi ocupată cu 50.000 oameni trupe ruseşti, în timp de doi ani, cari vor avea dreptul a trece prin România. Toate fortăreţele după Dunăre să se dărâme. Indemnitatea de războiu acordată Rusiei este de o mie patru sute zece milioane de ruble, din care cea mai mare parte este înlocuită cu cedarea teritoriilor, Ardahan, Kars Batum, Baiazet şi sangiacul Tulcei (Dobrogea), cu delta Dunărei şi insula Şerpilor, pe care Rusia îşi propuse a o schimba pentru a relua parte din Basarabia dată României prin tratatul din 1856. Bosforul şi Dardanelele vor rămâne deschise, în timp de război ca şi în timp de pace corăbiilor de comerţ ale statele neutre, ş. c. l.

Operațiunile armatei române dela comunicarea armistițiului până la desconcentrarea armatei și intrarea triumfală a trupelor în București.

A. Comunicarea armistițiului și intrarea trupelor române în Vidin.

În ziua de 23 Februarie, s'a primit la marele cuartier general român, la Vidin, ordinul M. S. domnitorului anunțând încheierea armistițiului general și suspendarea ostilităților asupra Vidinului și Bellogragicului.

Câte-va zile în urmă, s'a primit la cuartierul general român, dela Constantinopole, ordinul către Izet-pașa, comandantul cetății Vidinului, prescriindu'i a' l preda trupelor române. Atunci cuartierul general, în înțelegere cu comandantul Vidinului, luă toate măsurile necesare asupra modului, în care cetatea avea să fie evacuată de turci și predată armatei române.

Intrarea trupelor române în Vidin.

Duminică 12 Februarie, statul major general român a primit, la ora 12 la amiază defilarea trupelor otomane, iar la ora 3 d. a. trupele române s'au îndreptat spre cetate, în care, pentru prima oară dela zidirea ei, intra o armată străină.

La porțile cetății, trupele au fost întâmpinate de guvernatorul civil Siri-pașa, împreună cu autoritățile administrative comunale și de preoții ortodoxi din oraș, îmbrăcați în haine sacerdotale, purtând în brațe sf. icoane și precedați de steagurile bisericesti. Clopotele tuturor bisericilor răsunau în tot orașul, anunțând populației liberarea și ziua desrobirei lor, de sub jugul otoma-

nilor. Populațiunea Vidinului asemenea în haine de sărbătoare, a făcut armatei române o primire din cele mai entuziaste, aruncându-i flori și cununi pe tot parcursul.

Cu această pompă, armata precedată de cler, a străbătut tot orașul oprindu-se în diferite piețe ale cetății, după care apoi statul major general, împreună cu comandantii de diviziuni și de brigăzi, precum și cu șefi de corpuri de trupe, meraseră la catedrală, unde s'a oficiat un Te-deum pomenindu-se numele domnitorului Carol I al României, liberatorului orașului Vidin și al poporului Bulgar,

Atunci, tricolorul român a fost împlântat pe unul din forturile cetății și salutat cu trei salve de tunuri.

Ne putând intra în Vidin toate trupele române, s'a compus numai o singură divizie, coprinzând trei brigăzi, sub comanda generalului Angelescu George, cel mai vechi în grad dintre generalii de divizie:

Brigada I-a, din divizia I-a, sub comanda colonelului Dona Nicolae, era compusă din 6 batalioane, coprinzând câte un batalion din fiecare regiment 1-iu, al 3-lea și al 4-lea de infanterie de linie al 11 și al 15 de dorobanți, batalionul al 3 de vânători, o companie de geniu și două baterii de artilerie sub comanda maiorului Tel.

Brigada 2-a din diviziunea IV-a, sub comanda colonelului Ipătescu cuprindea iarăși 6 batalioane, adică iarăși câte un batalion din fiecare din regimentele al 2-lea, și al 8-lea de infanterie de linie al 2-lea, al 7-lea și al 12-lea de dorobanți, cu batalionul al patrulea de vânători, o companie de geniu și 2 baterii de artilerie, sub comanda locot.-colonel Dumitrescu-Maică.

Brigada 3-a în fine din divizia 2-a sub comanda locot.-colonel Cotruț, cel care comandase atacul dela Smârdan, avea asemenea 6 batalioane, câte unul din regimentele al 4-lea și al 5-lea de infanterie de linie, un batalion (al 2-lea) din regimentul al 6-lea de linie, (cel care atacase pozițiunea dela Smârdan), un batalion din regimentul al 9-lea cu o companie de geniu și două baterii de artilerie, sub comanda maiorului Macarovici.

Trei escadroane de călărași, sub comanda maiorului Paraschivescu, câte unul din fiecare divizie.

Din aceste trupe, zece batalioane, toată artileria și două escadroane de călărași s'au întors în cantonamentele lor, și numai restul de 6 batalioane s'a lăsat cu garnizoana la Vidin, sub comanda generalului Cerchez, numit la început comandant al cetății, iar în urmă înlocuit cu colonelul Leca, comandantul diviziunii I-a.

Ca materiale mai însemnate s'au găsit în Vidin : 50 tunuri ghintuite de calibru 13 și 15 cm. lungi de oțel, 2 tunuri Armstrong de 15 cm., 84 tunuri de bronz și de tuciu de diferite calibre, între cari 15 Paixhaus de calibru mare, 27 obuziere de bronz, 26 mortiere de bronz și 6 mitraliere Gatling. Ca aprovizionări de munițiuni de războiu s'au găsit : 2554 proiectile de calibru 12 și 15 cm. aproape 300000 proiectile de diferite calibre pentru tunuri lise, peste 12 milioane diferite cartușe de infanterie, din cari 3 jum. milioane pentru puștile Martiny-Peabody, 6500 butoaie cu iarbă de tun, și 1000 ocale iarbă prismatică.

Astfel cetatea Vidinului, avei încă proviziuni de luptă îndestulătoare, pentru destul de lung timp, dar aprovizionările de hrană erau foarte reduse.

B. Intrarea trupelor în Belogragic

La Belogragic s'au îndeplinit aceleași formalități pentru evacuarea cetății de trupele turcești și ocuparea ei de către trupele române, de către brigada I-a din divizia II-a, care o înconjurase.

În ziua de 12 Februarie, o convențiune a fost scrisă de colonelul Cantili Grigore, comandantul brigadei române și Suleiman-Efendi comandantul fortului și orașului Belogragic, redactată în aceiași termeni, ca cea pentru ocuparea Vidinului, fixându-se ziua de 13 Februarie pentru evacuarea Belogragicului și intrarea acolo a trupelor române, la orele 2 jum. după amiază.

Trupele noastre au fost întâmpinate pe șosea, la 2 kilometri înainte de intrarea în oraș, de populațiunea bulgară împreună cu preoții, icoanele și drapelele bisericesti, cari, în mijlocul unui mare entuziasm, au precedat trupele. La marginea orașului un batalion în paradă și comandantul localității au dat onorurile militare. Trupele s'au adunat apoi în coloană în împrejurul bisericii, unde s'a oficiat un Te-deum pentru M. S. domnitorul și pentru România, și la un semn dat, când se cânta în biserică: „*Intru mulți ani stăpâne*“! drapelul român s'a ridicat pe zidurile cetății Belogragic, și au fost salutate cu trei salve de tunuri și cu uralele entusiaste ale trupelor și populației.

Ca material de războiu s'a găsit la Belograd: 4 tunuri de tuciu, 11 de bronz, 3 de munte, 2 mortiere de tuciu și 2 mortiere de bronz, 3 magazii cu praf de tun și cu cartușe de infanterie, și o magazie cu arme și bagaje, care s'au sigilat.

Înaltul ordin de zi pe armată, după intrarea trupelor în Vidin

Ocuparea Vidinului și Belogragicului, de trupele

române, fiind cel din urmă act al războiului din 1877—1878, M. S. domnitorul adresă oastei următorul înalt ordin de zi;

„Ostași“,

„Cu memorabila cădere a Plevnei, unde ați avut o parte atât de însemnată, nu se puse capăt ostenețelor voastre, eroismului și devotamentului vostru. Chiar după căderea Rahovei, cetăți otomane importante pe marginea Dunării, din care inamicul pornise lovirile sale asupra noastră, se mai aflau încă în stăpânirea lui. Aceste trufașe metereze trebuia să intre și ele în mâinile noastre pentru a nu ne mai teme de răul lor.

„In fine Vidinul, acea însemnată piață de arme, de unde Gaziul Osman, se năpustise cu viteaza lui oaste spre a opri mersul creștinătății. Vidinul ca un desfid și o amenințare, sta încă în picioare.

Am dat ordin diviziei a IV-a, de a trece Dunărea și de a fi gata a respinge ori-ce încercare de atac îndreptat în contra teritoriului nostru din Silistra și Turtucaia, iar diviziile I, II, și a III-a sub comanda generalului Haralambie, se îndreaptară spre Vidin pentru a împresura și ataca această cetate. Trupele din Calafat, cari, în timp de mai bine de 9 luni, au supravegheat cu atâta energie această fortăreață, bombardând-o și reducând-o la neputință, au susținut cu vigoare operațiunile oștile noastre după malul drept.

„Ostași“,

„Spre a atinge aceste nouă obiective ale operațiunilor voastre, voi ați executat cu iuțea și sprintenie marșurile cele mai grele, pe viforoasele

vremuri și pe asprele geruri ale unei strașnice erni dar totodată ați dovedit, că în ostașul român de astăzi, ca și la strămoși, bărbăția este împerechiată cu răbdarea nevoilor, vârtoșia trupului cu tăria inimi. Nouă lupte, nouă strălucite fapte, așteptau pe aceste câmpii de vitejie, ele se numesc în analele noastre militare cu nemuritoare nume: Tatargik, Inova, Smârdan.

„Cu sufletul înduioșat de gloria voastră, la care de astădată, eram silit de trebile și grijile țării a privi de departe. Eu am urmărit voincii voștri pași Dar voi știați că inima mea era mândră și liniștită căci Domnul vostru fusese cu voi la Plevna, și văzuse cine sunteți și ce puteți.

Nevoile grele, sângeroasele jertfe ce ați trebuit să mai îngăduiți pentru patrie, au fost răsplătite cu fala ce ați avut de a intra cu onoare ostășească în cetatea ce ați împresurat cu vitejie. Vulturul românesc, care și-a desfășurat aripele la Grivița, își odihnește acum sborul pe feciorelnicele ziduri ale Vidinului. Țara împreună cu Mine, vă mulțumește, și în viitor, ca în trecut, după credința lui Dumnezeu, în voi ostași! credința și pune.

„Dat în București, în 15 Februarie 1878“.

„CAROL“.

C. Dislocarea trupelor române după armistițiu

Prin încheierea armistițiului, între Rusia și Turcia, cabinetele europene erau nemulțumite și se aștepta regularea diferendului pe o cale diplomatică. De aceea, pâna să se hotărască la un fel cu această chestiune, s'a dispus a se da corpului de Vest; (trupele din împrejurul Vidinului) următorul ordin de zi, cu No. 677 :

„Se face cunoscut, că dislocarea trupelor este următoarea:

„Un batalion din divizia II, va rămâne ca garnizoană în Belogradik. Două regimente unul de linie și altul de dorobanți, din divizia I-a, vor rămâne ca garnizoană în Vidin, iar celelalte trupe din divizia I vor cantona în Calafat și prin satele din împrejurimi.

„Divizia II-a va porni la Craiova, și va cantona acolo și prin satele vecine.

Divizia a IV-a va merge cu vapoarele și șlepurile flotilei la T. Severin.

Brigada de roșiori va merge la Craiova.

Brigada de călărași Cernavodeanu, va merge la Bechet.

Brigada de călărași Formak va merge la T.-Severin, prin etape.

Regimentele 1 și 5 de călărași vor rămâne la Calafat, Ciuperceni și Poiana.

Artileria diviziei IV va merge prin etapă la T.-Severin.

Coloanele de munițiuni ale acestor trei divizii, vor rămâne deocamdată la Calafat sub supravegherea comandantului artileriei corpului de Vest.

Trupele vor aștepta în localitățile indicate, ordine pentru noi destinațiuni“.

Divizia III care fusese însărcinată cu escortarea prizonierilor și apoi cu înlocuirea trupelor rusești dela Oltenița și dela Călărași după încheierea armistițiului fu îndreptată, afară de regimentul 13 de dorobanți (care fusese desconcentrat la 31 Decembrie) și de batalionul 1 de vânători, (care se înuse cu garnizoana la București), spre Târgoviște.

Tot aci se îndreptară și regimentele 3 și 4 de călărași, iar regimentul 7, a fost trimis mai întâiu la Galați, iar la 3 Martie, la Ismail, Cahul și Bol-

grad, de unde apoi, pela jumătatea lunei Aprilie, a fost trimis și el tot la Târgoviște. Artileria acestei divizii a fost îndreptată spre Pitești, unde se adunase și acea a celorlalte divizii, fiind cantonată în regiunea Găești-Leordeni, Târgu-Dealului, Pitești și împrejur.

Brigada de roșiori a trecut Dunărea, încă dela 28 Ianuarie și la 4 Februarie se afla în Craiova, de unde la 20 Martie a plecat la Pitești și împrejur.

D. Tratatul dela San-Stefano și protestările guvernului român

Stipulațiunile tratatului de pace dela San-Stefano, nu au fost cunoscute în întregul lor de guvernul român, decât după ce acel tratat a fost rectificat la Sf. Petersburg, pe la începutul lunei Martie.

Dar guvernul român, încă dela aflarea clauzelor condițiunilor preliminarilor de pace, dela Adrianopole, descoperise intențiunile Rusiei de a relua României Basarabia. Când însă el luă cunoștință de tratatul dela San-Stefano, văzu că temerile sale erau traduse în fapte, și că ingratitudea Rusiei era pecetluită în fața lumii întregi. Făgăduelile împăratului Alexandru II, semnăturile guvernului rus puse pe convențiunea cu România, din 4 Aprilie 1877, prin care garanta integritatea României asigurată de tratate, era călcată în picioare cu un cinism revoltător.

În adevăr, prin articolul 19 din acel tratat, Rusia lua Turciei, ca despăgubire teritorială de războiu, sangiacul Tulcei, coprinzând districtele Chilia, Sulina, Mahmudi, Isacea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hârșova, Kuștengea și Megidia, și aceasta nu pentru a-și mări teritoriul — zice textul articolului — ci

pentru a o schimba contra părții din Basarabia dată României prin tratatul dela 1856, iar prin articolul 8 al tratatului, Rușii își păstrează libera trecere prin România în Bulgaria, pe care voesc să o ocupe în timp de doi ani, cu 50.000 oameni. Cât pentru despăgubirea de războiu, ce trebuia să se acorde României, lealii noștri aliați lăsau, prin art. 5, să se desbată aceasta între România și Turcia, deși prin art. 19, își hotărâseră pentru dânșii singuri, indemnitatea de un miliard și 410 mil., de ruble, adică aproape 5 jum. mil., de franci. Astfel România, deși independentă, era nedreptățită și supusă cu forța unei servituți pe timp de doi ani, și sub amenințarea continue a armatelor rusești.

De altă parte, la 15 Martie, cancelarul Rusiei declară reprezentatului României la Sf. Petersburg, că nu va supune congresului, ce se proiectase, cestiunea retrocesiunii Basarabiei, ci va trata aceasta numai cu România, iar dacă ea se va opune, atunci se va lua Basarabia cu forța. Iar la 3 Aprilie, se declară reprezentantului României, că dacă aceasta va protesta în contra art. 8 din tratat, atunci împăratul va da ordin să ocupe și să dezarmeze România. La aceste amenințări, guvernul român răspunse, că el va protesta contra tuturor dispozițiilor tractatului dela San-Stefano, cari privesc România și cari lovesc în drepturile și demnitatea ei, iar în ceea ce privește dezarmarea, armata română, după cum a știut să se lupte pentru țara sa va putea fi strivită, dar ea nu va fi dezarmată.

În fine, în urma amenințărilor guvernului rus, guvernul român a făcut să înainteze armata sa, de o cam dată în pozițiunile defensive dela Târgoviște. Curtea de Argeș, Pitești și Slatina, aș-

teptând cursul evenimentelor. Atunci armata rusă din România începu să amenințe de a înconjura Bucureștiul, eșind din linia de comunicațiune ce i se fixase. Mișcările trupelor rusești însă erau urmărite de statu-major român și au fost paralizate la prima încercare. Astfel un regiment de cazaci fusese îndreptat spre Giurgiu prin Gratia Cârtojani, spre Pitești, el însă a fost întâmpinat la Gratia și Cârtojani de un regiment de cavalerie română cari sosi în aceste localități, chiar în aceeași zi cu cavaleria rusească, aceasta a fost nevoită atunci să se retragă spre primele sale cantonamente. Asemenea un reg. de infanterie s'a descoperit îndreptându-se spre Argeș și spre Titu, în direcțiunea Târgoviștei, și a fost silit să se retragă spre linia de comunicațiune, ce se fixase trupelor rusești.

E. Congresul dela Berlin și protestatea reprezentanților României.

Când puterile europene au luat cunoștință de condițiunile tratatului dela San-Ștefano, și recunoscându că chiar interesele internaționale erau lovite, se grăbiră a protesta, fiind foarte îngrijorate. Austria, cea d'întâiu, propuse, la 23 Februarie 1878, adunarea unui congres la Berlin, propunere care după lungi dezbateri între Puteri, a fost primită și de cabinetul din Berlin, spre a se discuta tractatul dela Sa-Ștefano pe bazele principiilor protocolului dela Londra, din 5 Ianuarie 1871. Rusia refuză a accepta asemenea propunere, neadmițând a se discuta chestiunile direct între ea și Turcia, ci numai acelea ce s'ar recunoaște de un interes european. Englitera atunci protestă cu energie, marchisul Salisbury adresă,

la 1 Aprilie 1878, o circulară tuturor agenților diplomatici, combatând toate clauzele tractatului de la San Ștefano, nerecunoscând Rusiei dreptul de a schimba singură starea Orientului regulată de Europa. Totdeodată la 3 Aprilie, prin două proclamațiuni, regina Engliterei, chema rezervele și milițiile, și ordonă trimeterea de trupe la Malta și aducerea acolo a contingentelor Indiilor. Rusia răspunse la aceste amenințări prin noi mobilizări, prin înaintări de noi trupe spre Constantinopole, prin subscripțiuni la Moscova, făcute sub patronajul marelui duce moștenitor, pentru cumpărarea de corăbii, ș. c. l. Austria cerea credite de mobilizări Turcia ș'aduna și ea trupe, înfine pregătirile de războiu erau pretutindeni, în Aprilie 1878. Generalul Ignatiew a fost trimis în misiune la Berlin și la Viena, șeful cabinetului român I. C. Brătianu a mers la 18 Martie la Viena și la 20 Martie la Berlin, iar principele Ioan Ghica a fost trimis la Londra, spre a explica cabinetelor dreptățile României și purtarea ingrată și neleală a Rusiei.

Rusia deși îndărădnică la început, dar văzând împotrivirea celorlalte puteri, domolită prin epidemiile ce bântuiau armata, și apoi criza financiară prin care trecea, se hotărâ înfine a face concesiuni. Conteul Schuvalow, ambasador la Londra, obținu, după mai multe străduințe, și prin intervenirea princepelui Bismarck, condițiuni de înțelegere între Rusia și Englitera. În fine la 18 Mai, s'a scris un memorandum între Rusia și Englitera, care a fost comunicat și primit de Germania și Austria, care se înțelesesă deja pentru realizarea dorinței acesteia de a ocupa Bosnia și Herțegovina. Memorandumul în chestiune coprindea 2 articole, care modificau delimitarea Bulga-

riei și a posesiunilor din Asia. Prin articolul 2 al acestui memorandum, în privința României se zicea :

Guvernul M. S. britanice s'ar crede dator a arăta adâncă sa părere de rău atunci, când Rusia ar stăruii definitiv asupra retrocedării Basarabiei. Fiind însă că ceilalți semnatari ai tratatului dela Paris nu vor să susție cu armele delimitarea României, stabilită de acel tratat, Anglia ne fiind destul de interesată în această chestiune, nu poate lua singură răspunderea de a se opune la schimbarea proiectată, astfel se îndatorează a nu contesta hotărârea, ce se va lua în acest sens. Cu modul acesta, Rusia asigurându-și confirmarea punctelor principale ale tractatului dela San-Ștefano, principele Bismarck adresă o nouă invitațiune puterilor spre a se întruni în congres.

Cabinetele europene deși cunoșteau dreptatea tânguiriilor guvernului român și desaproba în fond purtarea neleală a guvernului rus, dar în mijlocul complicațiunilor, cari amenințau pacea Europei, ele nu putură făgădui o intervenire decisivă, făgăduiră însă că vor căuta să facă, ca Rusia dela sineși, să renunțe la voința de a-și călca angajamentele ce ce luase față cu România.

Pe atunci cabinetele se găseau în tratari diplomatice pentru adunarea unei conferințe, cari în fine nu se decisese de cât în urma pregătirilor de împotrivire armată a Angliei și Austriei.

În fine congresul s'a întrunit la Berlin, la 1 Iunie 1878, fiind reprezentate Germania, Austria, Franța, Anglita, Italia, Rusia și Turcia.

Reprezentanții României însărcinați a apăra, înaintea congresului interesele țării, fură I. C. Brătianu, președintele consiliului de miniștri și M. Kogălniceanu, ministru de externe, care la 21 Iunie,

adresă principelui de Bismark un memoriu, expunând dreptățile României în contra pretențiunilor Rusiei.

Rusia se opuse însă, ca delegații României să fie ascultați, dar cum în a 9-a ședința a Congresului, delegații Greciei au fost ascultați, marchizul Salisbury, reprezentantul Angliei, profită de această semnalând congresului, că „pe cât timp s'au ascultat delegații unei națiuni, care reclamă provincii străine țării lor, este drept să se asculte și aceia a unei țări, cari cer să li se acorde cea ce este a lor“. Atunci congresul hotărâ să asculte pe delegații României în ședința următoare.

În ședința a 10-a a congresului, care se ținu la 19 Iunie 1878, reprezentanții României, au fost introduși, spre a face înaintea Congresului aprecierile guvernului lor asupra punctelor tratatului dela San-Stefano, privitoare la România, atunci M. Kogălniceanu dă cetire memorandumului următor :

Domnilor Plenipotențieri,

„Mai înainte de toate ținem din inima a mulțumi congresului că binevoește să asculte pe delegații români, în momentul de a desbata asupra României. Aceasta este un nou titlu adăugat de Europa pe lângă acele ce de mult timp i-au atras recunoștința națiunii române, și aceasta unanimă dovadă de bunăvoință ne pare a fi un fericit augur pentru succesul cauzei ce suntem chemați a apăra dinaintea dvs.

Nu ne vom opri asupra evenimentelor, în care am fost aduși prin nevoile de forță majoră. Vom trece asemenea cu tăcere, fie faptele militare, la care am luat parte, fie acțiunea diplomatică, la care parte nu ni s'a făcut am avut ocaziunea mai dina-

înte a constata, că perioadele negocierilor ne-au fost mai puțin prinoase de cât norocul armelor.

Ne vom mărgini dar a expune drepturile și dorințele țării noastre, pe baza rezumatului prezentat în memoriul ce avem onoare al supune de cunând congresului.

Noi credem că, pe bună dreptate¹⁾, nici o parte a teritoriului ei actual nu trebuie să fie deslipită de România.

Reînapoarea unei părți din Basarabia către principatul Moldovei prin tratatul din 1856, a fost un act de dreptate din partea Europei, căci trunchierea dela 1812 nu putea să se îndrepteze nici prin faptul, nici prin dreptul de cucerire.

La 1812 Basarabia făcea parte dintr'un principat, a cărei autonomie fusese solemn mărturisită de toate tractatele, ce se încheiaseră mai înainte între imperiile rus otoman.

Mai cu seamă tratatul dela Kuciuk-Kainargi recunoscuse domnilor Moldovei și Țării Românești calitate de suverani și stabilise că Basarabia face parte din Moldova.

Așa dar ea era o țară românească, cu instituțiuni și legi românești foarte lămurit păstrate de Maiestatea Sa împăratul Alexandru I. Acest respect al vechei naționalități era formulat în rescriptul imperiului, care confirma organizațiunea administrativă și judecătorească a acestei provincii, în urma alipirii sale de Rusia, fără ca să se facă acolo cea mai mică deosebire între Basarabia de jos și cea de sus.

S'au cercat unii de a conchide, că Basarabia era un ținut turcesc sau tătar, pentru unicul fapt că otomanii țineau că au trei cetăți într'ânsa. Dar istoria țării românești prezintă și ea o autonomie de același fel, cetăți turcești au fost mult timp în-

tr'însa, nu ese însă din aceasta, că țara Românească să fi fost vreo dată țară turcească.

Nici la 1878, precum nici la 1812, nu se putea cere României Basarabia, pe baza unui fapt sau a unui drept de cucerire. Ea aparține unui principat, pe care însuși Rusia, în tot cursul ultimului său războiu cu imperiul turcesc, l'a privit și l'a tratat ca pe un stat independent și aliat.

De almintrelea, chiar la începutul campaniei, Rusia a încheiat cu România o convențiune, prin care i-a garantat foarte lămurit integritatea actuală a teritoriului românesc.

Această garanție se ceruse și se acordase atunci, pe când nu era cestiune de cât despre trecerea armatelor imperiale prin România. S'ar fi crezut, că ea are să se întemeze cu mult mai bine în ziua când, la chemarea însuși a Rusiei, concursul națiunii române devenea mai pozitiv și se prefăcea într'o efectivă cooperațiune militară, într'o complectă alianță. Intr'adevăr, oștile noastre au combătut alături cu trupele rusești. Dacă aceasta nu este un titlu spre a ne crește, apoi de desigur nu este nici unul a ne scădea.

În lipsă de orice alt drept, convențiunea din 4/16 Aprilie 1877 care poartă subscrierile și ratificațiunile cabinetului imperial, ar fi deajuns, spre a ne păstra o regiune însemnată a Dunărei, cu care e legată foarte strâns prosperitatea comercială a României.

S'a invocat, spre a susține retrocedarea Basarabiei, amintiri de glorie și de izbânzi militare. Dar într'un așa lung sir de războaie armatele rusești s'au distins pe multe câmpuri de bătae și și-au preumblat gloria până sub zidurile Adrianopolului, și cu toate acestea nu li se recunoaște un drept de proprietate asupra regiunii Balcanilor.

S'au mai pus înainte și considerațiuni de recunoștință. România știe să-și îndeplinească datoriile de mulțumire, ea a dovedit aceasta întotdeauna. Ea nu-și uită nici istoria, nici numele binefăcătorilor ei, ea cinstește în Caterina cea Mare și în Nicolae I pe generoșii făptuitori ai tratatelor dela Kainargi și dela Adrianopole. Dar își aduce totdeauna aminte și de toate acele sacrificii pe cari și le-a impus pentru mărirea, isbânda și gloria Rusiei. Ea nu poate uita că, dela Petru cel Mare, până în ziua de astăzi, ea a fost pe rând și simultan, baza operațiunilor militare ale Rusiei, grânarul unde se aprovizionan armatele ei, chiar atunci când ele operau de acolo de peste Dunăre, și teatrul, era de multe ori ales chiar de Rusia, pentru cele mai groaznice sdruncinări. Ea ține minte în fine, că la 1812, a pierdut în folosul Rusiei, jumătate din Moldova, adică Basarabia din Prut până la Nistru.

II

Cerem ca pământurile României să nu fie supuse la un drum de trecere, pe cât timp va ține ocupațiunea armatelor ruse în Bulgaria. Și într'adevăr, Dunărea și marea Neagră prezintă acestor armate cele mai înlesnite și cele mai puțin costisitoare căi de comunicație și transport. După atâtea încercări, România are trebuință, de un repaus absolut, ca să-și îndrepteze stricăciunile produse de războiu. Rea condițiune pentru îndeplinirea acestor lucrări reparatoare și pentru liniștirea țării, ar fi umbletele printr'înșa a unei armate străine.

III

Ne pare că ar fi drept ca, pe baza titlurilor ei seculare, România să reintre în posesiunea insu-

lelor și a gurilor Dunărei, coprinzându-se între acestea și insula Șerpilor. Această înapoiere ar fi numai o dreaptă restabilire a dispozițiilor originale, prin care marile puteri încredințează principatelor dunărene, la 1856, paza libertății Dunărei la gurile ei.

IV

Avem temeinica speranță, că România va primi dela guvernul imperial al Rusiei o despăgubire de războiu, proporțională cu oștirile ce a pus în mișcare. Ni se pare că este cu totul drept, ca despăgubirile stipulate și obținute de Rusia, în numele diferitelor state aliate, să fie împărțite după măsura contingentului militar, dat de fiecare dintre beligeranți. Principiul acestei împărțiri, guvernul imperial l'a recunoscut și stăruiește al aplica în folosul Serbiei și al Muntenegrului. România este și ea în drept a cere acelaș beneficiu. În adevăr, fiind silită să ție foarte mult timp armata sa mobilizată, spre a preîntâmpina împrejurări amenințătoare, ea a avut sub steaguri atât ca armată de rezervă, cât și ca oștire activă, mai mult de 70.000 oameni.

Osebit de aceasta, ea a încercat pierderi însemnate, orasele ei și tot malul Dunărei, au fost bântuite de bombardări, căile sale de comunicație s'au ruinat, materialul său de războiu s'a stricat.

Despăgubirile datorite pentru aceste felurite daune s'ar cuveni să fie raportate asupra îndemnității totale ce s'a alocat guvernului imperial al Rusiei, iar modul răspunderii lor, ar fi să se reguleze la congres, după cum va socoti mai bine.

V.

România are deplină încredere, că independența

ei va fi recunoscută definitiv și pe dea 'ntregul de către Europa, Pe lângă dreptul ei cel mai vechiu, al cărui principiu fusese scâlcit prin restălmăciri istorice, astăzi vine să se adauge titlurile, pe cari ea le-a împrăștiat, sau le-a întinerit pe câmpurile de bătae. Zece mii de români au căzut în jurul Plevnei, ca să câștige patriei lor libertatea și independența.

Dar toate aceste sacrificii n'ar fi de ajuns, ca să se asigure România despre pașnica folosire a bunurilor dobândite. Ea s'ar simți cu deosebire fericită și recunoscătoare, când ar vedea silințele, prin care ea și-a manifestat individualitatea, răsplătită cu adevărata binefacere a Europei ; această binefacere ar fi garanția reală a neutralității sale, care ar pune în pozițiune a dovedi Europei, că ea n'are altă ambițiune de cât aceea de a fi păzitoare credincioasă a libertății Dunărei la gurile ei și totdeauna de a se aplica la îmbunătățirile instituțiilor și la desvoltarea mijloacelor ei materiale.

Aceste sunt domnilor plenipotențieri, expuse pe scurt, dorințele unui mic stat, care nu crede că ar fi meritat mai puțin din partea Europei, și care prin organul nostru, face apel la dreptatea și la bunăvoința marilor puteri, ai căror sunteți eminenți reprezentanți :

După aceea, domnul Brătianu citește considerațiunile următoare :

Domnilor plenipotențieri,

„Expunerea ce v'a făcut colegul meu, în numele său și al meu“ despre drepturile și interesele României, nu are nevoie de desvoltări mai largi.

„Inalta adunare, ce are misiunea de a regula

situațiunea Orientului, posedă pe deplin toate noțiunile trebuitoare pentru îndeplinirea lucrării sale.

„Suntem încredințați că simțimintele de dreptate și de bunăvoință, care ne deschiseră intrarea până dinaintea domniilor voastre, vor determina de asemenea și primirea deciziunilor atîngătoare de România.

„Tot ce mi permit este a adăoga, că despuierea noastră de o parte, din patrimoniul nostru, nu ar fi numai o durere adîncă pentru națiunea română, ci ea ar dărâma în sânul ei toată sfînta pază. atît a principiilor de dreptate absolută, cît și a drepturilor scrise.

Turburarea ce ar încerca din aceasta, credințele ei în viitor, ar paraliza pașnica ei dezvoltare și avântul ei spre propășire.

De aceea îmi eau, sfârșind respectoasa libertate de a supune aceste cugetări la înalta apreciere a marelui consiliu european și a iluștrilor reprezentanți ai majestății sale împăratul tuturor rușilor, al cărui spirit înalt și inimă mărinimoasă am avut așa de des ocaziunea de a le aprecia, în timpul petrecerei sale în mijlocul nostru.

Președintele congresului zice, că congresul va examina conștiincios observațiunile prezentate de delegații României, și aceștia se retraseră.

Gu toate aceste legitime protestări, cu toată observațiunea făcută de contele Corti, reprezentantul Italiei, că preliminările dela San-Ștefano, fiind încheiate în Rusia și Turcia și la care România n'a participat, nu poate fi echitabile să se admită, că aceasta din urmă ar fi legată de ceea ce Turcia a stipulat pentru ea : cu toate stăruințele lordului Beaconsfield, reprezentantul Engliterei, care considera art. XIX al tratatului dela San-Ștefano ca o imiune în tratatul din 1856, cu toate stăruințele re-

prezentațiilor puterilor pe lângă reprezentanții Rusiei, cerându-le a ușura preocupările lor de conștiință, aceștia stăruiră în pretențiunile lor, declarând că Rusia consideră Basarabia ca retrasă din ea, că România nu și poate păstra independența și integritatea sa, întru cât ar persista să posedă o bucățică dintr'un mare imperiu, care va crede totdeauna a o revendica, că adesiunea Rusiei la independența României este subordonată la acceptarea acesteia de a retroceda Basarabia și că Rusia nu se poate retrage din chestiune; care este pentru ea o chestiunea de onoare.

În fine, reprezentanții puterilor, văzând stăruința opiniată a reprezentanților ruși, în scopul de a asigura o pace durabilă, înlăturând Rusiei o amintire penibilă în viitor, hotărâră recunoașterea independenței României sub condițiunile retrocedării Basarabiei, în schimbul Dobrogei, coprinzându-se delta Dunărei până la brațul Kilia și gura Stary-Sambul, iar spre Vest mărginită la o linie care plecând dela Est dela Silistra, ar trece la Vest de Mangalia pe marea Neagră.

Tractatul dela Berlin, sub-scris la 1 Iulie, a fost comunicat guvernului român în copie autenticată, a 23 Iulie.

Trecerea armatei pe picior de pace

Ce mai putea face România în fața hotărârei unanime a puterilor europene, ori cât de nedreaptă a fost această hotărâre?

Pe deoparte se hotărâ a se face o recunoaștere generală a Dobrogei partea care ar urma să fie alipită la România, pentru care se trimise colonelului Fălcoianu, șeful statului major al armatei însoțit de doi căpitani de stat-major, căpitani Șer-

bănescu și Tătărescu, iar de altă parte, prin decretul cu No. 1.840 din 29 Iulie 1878, se decise punerea armatei pe picior de pace, pe ziua de 5 August.

Totodată se convocară și corpurile legiuitoare ale țării pe ziua de 15 Septembrie, în ședință extraordinară și prin mesagiul tronului li se puseră în cunoștință hotărârile congresului dela Berlin privitoare la România.

Era dureros pentru țară de a se vedea astfel răsplătită după atâta sânge vărsat, pentru a ajuta pe Rusia, dar cu toate protestările unanime ale ambelor camere și a amenințărilor de a fi executați de Europa, în aceste momente grave interesele României chiar îi impunea a accepta hotărârea tratatului dela Berlin.

Ordinele de desconcentrare au fost expediate trupelor și corpurilor care s'au pus atunci treptat în mișcare spre garnizoanele lor respective. Regimentele de dorobanți au fost desconcentrate pe companii, și oamenii au fost trimiși pe la vetrele lor.

Pretutindeni trupele au fost primite cu însuflețire de toate autoritățile și de tot poporul, cu urale entusiaste, cu buchete și cununi de flori și sărbătorite cu ospețe, atât ale municipalităților cât și prin contribuții particulare.

Nu numai mândria națională era înflăcărată de a vedea pe bravii din sânul lor, care ridicase numele de român și reînviaseră gloria străbună, dar bucuria la culme a părinților, soțiilor, fraților, surorilor, copiilor de ași redevedea pe scumpii lor revenind încununați cu laurii vitejiei și victoriei, dădea un spectacol măreț, duios sfânt la acestor serbări sublime, amestecate cu lacrimi de

bucurie și de cel mai nedescriptibil simțământ național.

O asemenea mare serbare se hotărâ și pentru intrarea trupelor în București, însă aci se amână aceasta până după întrunirea corpurilor legiuitoare, spre a se vedea și hotărârea lor într'o cestiune atât de gravă, ca despuerea României de o parte din teritoriul ei, numai prin ingratitudea Rusiei.

Intrarea triumfală a trupelor în București

Ziua de Duminică 8 Octombrie, fu hotărâtă pentru intrarea triumfală a armatei în capitala României.

Trupele erau adunate la Băneasa constituite în două divizii.

Intrarea s'a făcut pe la șosea. Arcul de triumf s'a ridicat la rondul al II.

În revărsatul zorilor, 41 salve de tunuri salutară și anunțară capitalei solemnitatea zilei.

La ora 12 a sosit la Băneasa M. S. domnitorul călare, înconjurat de un numeros stat-major, în care figurau și ofițeri străini, însoțit și de M. S. Doamna, în trăsură de mare gală.

După ce MM. LL. au asistat ia serviciul divin oficiat de mitropolitul primat. Înconjurat de trei arherei, episcopii de Buzău. Argeș și vicarul Mitropoliei.

Cele 43 de drapele au eșit din rânduri și s'au așezat împrejurul altarului.

Dupa terminarea oficiului divin MM. LL. s'au coborât după estradă. Fiecare drapel le-a fost prezentat și a fost decorat de M. S. domnitorul cu „Crucea Trecerea Dunărei“, iar M. S. doamna puse pe fiecare câte o coroană de flori. În această zi solemnă M. S. domnitorul mai decoră încă și cu „Ordinul steaua României“, drapelele regi-

mentelor 4 și 6 infanterie de linie, și al regimentului 9 de dorobanți, care luptaseră cu mare eroism la luarea Smârdanului.

Drapelele astfel decorat, în sunetul muzicelor și în aclamările entuziaste ale trupelor, au reintrat la corpurile lor, unde apoi s'au dat cetire la fie care următorului ordin de zi:

„*Bravi ostași*“,

„Țara prin delegații ei, împreună cu capitala, împodobită ca nici odată și însuflețită de cel mai sacru simțământ al patriei recunoscătoare, vă primește astăzi și salută în voi nu numai pe eroii de la Grivița, Plevna, Rahova și Smârdan, dar încă și pe acei care prin sângele lor, au pus pe fruntea României coroana independenței.

Am ales această zi memorabilă (intrării triumfale a armatei în capitala țării), spre a pune la drapelele armatei aducerea aminte neperitoare a trecerei Dunărei și a decora drapelele regimentelor cari la Smârdan, a lăsat o urmă mai mult de vitejie română. Această amintire v'a îndemna pe urmașii voștri a fi demni de voi, precum voi ați fost demni de străbunii voștri, și drapelul vostru va fi deapărarea respectat ca și numele de Român.

„*Bravi ostași*“,

„Fiți de acum mândri de numele ce purtați, păstrați și voi credința bărbăției voastre și amintirea entuziasmului patriotic, cu care națiunea vă sărbătorește astăzi, dar nu încetați de a vedea în steagul vostru talismanul, care vă îndeamnă a păstra cu cea mai mare sfințenie simțământul de datorie și disciplină.

„Suntem siguri dar, că și de acum înainte, or unde datoria vă va chema, veți fi un exemplu de ordine și disciplină, mai cu seamă aducându-vă aminte, că inima mea este cu voi și că nu am mai mare fericire de cât aceeaia de a vă zice: „Vă mulțumesc copii“.

„Cu mândrie mă pun acum în capul vostru, spre a intra în capitala țării, unde poporul recunoască-tor va așteaptă cu nerăbdare să vă arate dragos-tea și iubirea sa.

Dat în București, astăzi 8 Octombrie 1878.

„CAROL“.

După terminarea cetirei înaltului ordin de zi, M. S. Doamna merse în trăsură la loja Domnească dela arcul de triumf, unde fu primită cu urări unanime, și s'a îndreptat spre oraș.

Un pluton de jandarmi călări preceda, după aceea veneau rănii și drapelele luate trofeu dela inamic, apoi M. S. domnitorul, stat-major al M. sale, comandantul superior al trupelor urmat de statul-major al armatei, după care urma muzicile tuturor regimentelor de infanterie de linie, apoi drapelele regimentelor de linie și de dorobanți reprezentate, apoi comandantul diviziunii I-a cu statul său major, și trupele acestei diviziuni în ordinea descrisă mai sus, având între batalioanele de vânători și regimentul mixt de dorobanți, tunurile luate dela trofeu conduse de pompieri. După această divizie urma a II-a în aceeași ordine, în care se află în paradă. Apoi venea căvaleria. După comandantul brigăzei, urmau muzicile regimentelor me roșiori, apoi stindardele regimentelor de călărași, reprezentate și infine brigada de roșiori. dșati arcul de triumf M. S. domnitorul, a fost primit cu mare aclamațiuni. Și după ținerea defi-

ritelor discursuri, coloana întreaga a pornit spre oraș.

Suveranul porni în capul oastei spre oraș, și trupele defilă pe dinaintea M. S. doamnei și a înaltelor corpuri ale statului.

Trupele intră în oraș pe calea Victoriei. Pe tot parcursul casele erau decorate cu drapele, cu ghirlande de stejar, și cu cununi de flori, cu șaluri și cu covoare. O mulțime ne mai pomenită de lume bucureșteană și din provincie, în vesminte de sărbătoare, umpleau trotuarele.

Garda orașănească era înșirată pe ambele trotuare, dela piata teatrului până la arcul de triumf.

Ferestrele și balcoanele tuturor caselor erau înțesate de doamne în toalete elegante.

La fiecare pas M. S. domnitorul era întâmpinat de urale entuziaste și i se arunca de pretutindeni cu buchete de flori și coroane. Numai puțin trupele erau primite cu aclamațiuni de bucurie și acoperite cu buchete de flori, cari curgeau de pretutindeni.

În piața teatrului M. S. domnitorul se opri și lăsa să defileze trupele. Aci sosi și M. S. doamna, și după terminarea defilării MM. LL. au mers pe bulevard, la statuia lui Mihai-Viteazu, unde s'au așezat două tunuri din cele luate dela inamic, și de unde M. S. domnitorul a depus o coroană, ca omagiu către acest ilustru domn-erou.

În seara acestei zile MM. LL. au primit la palatul din București pe toți ofițeri generali și superiori, care au luat parte la paradă generalul de diviziune Cernat a întâmpinat pe MM. LL., exprimând din partea armatei recunoștința ei M. Sale domnitorului, primul căpitan care, după secole, a condus oștirile române la victorie, și M. sale doamnei care, în tot timpul războiului, a fost mângâerea cea mai duiosă a răniților.

Atunci M. S. domnitorul răspunse corpului o-
fițeresc:

„Sunt adânc mișcat de cuvintele ce' Mi adresați în numele armatei și vă mulțumesc din inimă pentru simțimintele ce' Mi exprimați. Amintirea acestei mari și frumoase zile va rămâne neștersă în inimile noastre.

Astăzi armata este mândria țării, să facem să se păstreze încrederea ce națiunea și-a pus în ea și pentru noi este un nou și puternic îndemn pentru dezvoltarea ei.

Sunt fericit a vedea pe toți în prejurul Meu, și vă exprim satisfacțiunea Mea pentru tot ce ați făcut în această memorabilă epocă, pe care am trecut'o cu succes.

Aceste cuvinte ale suveranului nostru încheie istoricul războiului din 1877—1878 și participarea României la acest războiu.

Observațiuni asupra operațiunilor descrise la capitolul X, capitolul XII și ob- servațiuni generale

1. Bătălia dela Șipca (15 August) a istovit ambele părți, fără nici un folos practic.

Deși Soliman Pașa avea 50 batalioane contra 28 batalioane rusești, însă din rapoartele lui. reese că din acestea 20 batalioane erau formate din oameni fără nici o pregătire și care o luau fuga după cele dintâi lovituri de pușcă. Asemenea batalioane am avut și noi în războiul pentru întregire. Organizații armatelor viitoare vor trebui să țină seamă de aceste cazuri și să găsească soluțiunile unei organizări cât mai întinsă cu elemente dela vatră, dar cât mai bine încadrate cu elemente active.

2. Soliman se plânge în rapoartele sale, că n'a fost ajutat de către Mehmed-Ali (trupele din Cadrlater) și de către Osman Pașa (trupele dela Plevna).

Reese însă din acte că nici cei dela Constanti-nopole nu contau pe sprijinul acestor două armate. Și nici comandanții acestor două armate, nu credeau că pot să facă aceasta.

Din contra, în spiritul lui Mehmed era, ca armata lui Soliman să vie să-i dea ajutor, de oarece el credea că rușii vor concentra armate puternice la Rusciuk, pentru a grăbi sfârșitul războiului. Deci el nu credea că rușii au intențiunea de a întreprinde operațiuni principale peste Balcani.

Comandamentul nu credea că Soliman Pașa va încerca întoarcerea Șipcei, pentru a se uni cu Osman trecând prin pasul Troian sau alt defileu, dar admitea posibilitatea ca una din ambele armate de Dunăre (Mehmed sau Osman Pașa) să vie în ajutorul lui Soliman.

3. Să se observe că în prima chenzină August, flancul drept al corpului de balcani era descoperit dinspre Selvi, unde se găsea un slab detașament.

Aceasta a făcut pe marele cartier, să trimită aci pe generalul Dardov cu o brigadă, să ocupe această localitate dându-se ordinul: „ocuparea poziției dela Selvi este indispensabilă, pentru a proteja „din această parte operațiunile corpurilor generalilor Radetzki și Sakowskoj, de aceea, această „pozițiune trebuie păstrată până la ultima extremitate, până la retragerea corpului Radetzki pe linia „Selvi-Târnova, și dacă circumstanțele vor constrânge să evacueze defileurile munților“.

4. Panica dela Șipca, din ziua de 11 August a

fost oprită grație sosirii ca ajutor a câtorva călăreți și grație sângelui rece a câtorva comandanți. Asemenea panici s'au mai produs și la noi în războiul de întregire și multe din ele au fost oprite, prin mijloace asemănătoare. O panică oricât de mare și de întinsă ar fi, se poate opri pe loc, cu mijloace mult mai reduse, ba chiar de către un singur om, dacă intervine la timp cu energie. Știința militară a neglijat până acum studiul panicilor. Este cazul ca de acum înainte să fie studiate și să se dea în școale noțiuni despre mijloacele de a le înlătura, și simptomele de cunoașterea lor.

5. Comandamentul rus avea temeri serioase despre situațiunea dela Șipca, din cauza diferitelor știri ce primise pe cale particulară din care unele ziceau: „Situațiunea la Șipca este înfiorătoare, forțele inamicului sunt întreprinse, poziția noastră este ca o groapă, față de crestele ocupate de turci, avem mase de răniți tocmai ca la Malacof, de cincizeci zile generalii ne consolează, dar ei singuri recunosc că abea ne ținem. (Dela un delegat al crucii roșii). Altă telegramă dela Sf. Petersburg care zicea: „Se crede că pasul Șipca este numai o diversiune. Soliman se îndreaptă spre Mehmed-Ali care la rândul lui se îndreaptă, pentru a se întruni spre Sachi-Djuma pentru a împresura trupele ruse“.

6. Cu toate că înspre Osman-Bazar, nu era nici o adunare importantă de trupe turcești, însă războiul pe partizani era în plină activitate. Detașamentele numeroase musulmane și în parte organizate, formate din populațiuni locale și susținute de către mici fracțiuni de trupe regulate, nu numai că nu ezitau a da atacuri zilnice contra ante-posturilor rusești, dar jicneau foarte mult mișcările patrulelor

rusești și opuneau o rezistență îndârjită coloanelor trimise în recunoaștere spre Osman Bazar.

7. În răspunsul său dela 18 August, Soliman informă pe ministru, că îndată după sosirea celor 18 sau 20 batalioane de întărire pe care le aștepta, avea intențiunea mai întâi de a ocupa drumul Gabrovei, apoi să completeze înconjurarea rușilor la Șipca. Pentru aceasta era indispensabil să împedice pe inamic, de a primi noi întăriri, lucru la care nu se putea ajunge, decât numai când Osman-Pașa va ocupa Gabrova. Se vede dar că Soliman nu se mai aștepta la întărirea armatei lui Mehmed-Ali.

8. Deși marele cuartier rus, pusese mult preț pe ocuparea și întărirea pasului Șipca, totuși pare că era o convingere generală la conducătorii ruși, despre valoarea naturală a pozițiilor dela Șipca și de aceea lucrările de întărire din partea trupelor rusești n'au fost destul de bine făcute.

9. Pe lângă defectele cunoscute ale comandamentului și organizării rusești, care a contribuit la înfrângerea lor, mai adăogăm următoarele.

Nu aveau depozite suficiente de oameni, pentru înlocuirea pierderilor. Trenurile diviziilor erau prea lungi, corpurile de armată neavând trenuri.

Marele comandamente s'au constituit în timpul mobilizării, astfel că șefii nu cunoșteau trupa.

Recrutare nu se făcuse dela 1862 din cauza situației financiare, astfel că soldații erau slab instruiți.

10. Nu avem date sigure, dar din modul cum se schimbau comandanții turci, din faptul ca ei nu se sprijineau reciproc, și având în vedere că

la Constantinopole erau mari certuri și turburări politice, este de susținut că comandanții turci erau împărțiți în tabere politice, ceea ce a contribuit în mod fatal la pierderea acestui război.

S'au mai petrecut cazuri identice și la alte popoare, unde înăuntru erau certuri politice și revoluțiuni sociale, însă la frontieră, se luptau armatele ca să-și apere țara. Aceste armate își făceau datoria către țară, fără ca să țină seamă de certurile politice și revoluțiile sociale dinăuntru.

Cazul clasic este acel al Franței. Revoluțiunea începută la 1792 de către partidele politice și continuată apoi pe tema drepturilor omului, aduseră invadarea Franței de către germani. Atunci armata s'a recules, a gonit pe adversar din țară și a luptat nu numai ca să se apere Franța de invazie, dar să o facă și cea mai admirată putere din lume. În acel timp înăuntrul Franței, erau cele mai aprinse lupte politice și revoluțiuni sociale. Cine governa azi ajungea mâine la temniță sau pe eșafod; armata însă își făcea datoria, fără să țină seamă de aceste lupte.

Acum după războiul cel mare, poporul și armata română, a dat aceeași probă de înțelepciune ca și poporul și armata franceză în timpurile arătate mai sus.

Dacă armata rusă ar fi dat o asemenea probă, astăzi revoluțiunea din Rusia ar fi fost o victorie a civilizației; iar nu o probă de rătăcire.

La adăpostul unei armate disciplinate și pătrunsă de datorie către neam și țară, poporul poate să facă cei mai uriași pași către umanitate și fericire universală.

11. Dacă observăm bine modul cum erau pregătiți sufletește ofițerii și trupa adversarilor în

acest război, și dacă comparăm cu cazuri identice din celelalte războaie deducem îndată următoarele:

a) Ofițerii ruși și turci nu aveau cultură, erau însă bravi. Dar bravura încătușată de rutină și neajutată de inteligență, nu poate să dea tot utilul pe câmpul de luptă.

b) Soldații ruși ca și cei turci, deși neantrenați erau însă supuși și disciplinați, dar aceste calități neconducându-se de șefi pricepuți și pătrunși de spiritul inițiativei și al răspunderii, deasemenea nu pot să dea tot utilul pe câmpul de luptă.

c) Soldații ruși ca și cei turci, ca și ofițerii lor erau mai bine echipați, mai bine armați, și mai bine trăiți decât ostașii români, totuși rezultatele românilor pe câmpul de luptă au fost superioare, căci și soldatul și ofițerul român, au acel bun simț, acea scăpărare de inteligență și acel instinct și spirit improvizator pentru a eși bine din situațiuni noi și neprevăzute, pe care nu le au alte popoare.

Insuși soldatul german, maestru în executarea ordinelor și găsierea metodelor practice, nu a putut eși din încurcătură de îndată ce a fost pus într'o situațiune nenormală.

Soldații englezi și americani încrezători în puterea lor de creație și de improvizare în situațiuni nenormale au neglijat la început regulile de luptă și de aceea au suferit pierderi și frângeri totuși n'au rămas niciodată desorientați, precum au rămas soldații germani, de îndată ce au fost scoși din normal.

Soldatul român se apropie mai mult de acești din urmă, dar îi întrece prin simplitatea formelor și a pretențiunilor, prin iuțea de adaptare la neprevăzut și prin complectarea cu bun simț a lipsurilor de pregătire.

12. *Boalele și mortalitatea în războiul din 1877 s'a prezentat astfel :*

Rusia, — Dela Noembrie 1876 la Aprilie 1877, pe timpul șederii în Basarabia, efectivul circa de 158.000 oameni. Au avut la mie următoarele proporții.

Între 19.8‰ 48.8‰ bolnavi și între 0.13‰ 0.48‰ morți.

Boalele au fost: Friguri 13‰ Căi respiratori 10.5‰ Tifos 4.7‰ Boale din cauza frigului 2.6‰ Tifos a fost 741 cazuri în cinci luni.

In lunile Martie, Aprilie și Mai 1877, pe timpul marșurilor pe jos și cu trenul dela Basarabia la Dunăre. A avut la mie următoarele proporții:

Între 28.1‰ — 44‰ bolnavi și între 0.34‰ — 0.37‰ morți. Boala principală a fost tot frigurile 8.1‰. Căi respiratori 4.5‰. Boale de intestine 2.3‰. Boale de răceală 1.9‰.

Tifos a fost 479 cazuri în 2 luni.

Dela Iunie la Decembrie 1877. Pe timpul operațiunilor.

Bolnavi și răniți până în Iunie adică până la începutul operațiunilor serioase: 9881 bolnavi și răniți din care morți 128. În Iunie cifrele au sporit la 16.840 bolnavi și răniți din care 293 morți. Efectivul la finele Iunie Iulie era circa de 274.000 iar la finele Iunii Septembrie circa de 367.000. În total la finele Iunii Decembrie morbiditatea atinsese 77‰, iar mortalitatea 8.19‰. Boalele de friguri 50‰. Desenteria 12.4‰. Tifosul 218.5‰.

Aces procent a ținut aproape până la 1 Martie 1878.

Dela Martie la August 1878. — În timpul lupte-

lor și marșurilor spre Constantinople. Călduri mari. A avut la mie următoarele proporții.

Intre 73-5⁰/₁₀₀ — 134-5⁰/₁₀₀ tifoci. 85-7⁰/₁₀₀ — 182-6⁰/₁₀₀ friguri. 5-1⁰/₁₀₀ 11-8% dezinterie.

În total morbiditatea și mortalitatea la ruși, a urmat proporțiile din alăturatele două scheme.

Graficul boalelor la armata rusă în războiul din 1877¹⁾.

Graficul mortalității la armata rusă din 1876.

România.—Români obișnuiți cu frigul, cu ploile și cu greutățile vieții afară și cu alimentația simplă, deși au avut boale și morții, totuși proporțiile lor la mie nu au fost atât de mari. Aceasta a făcut pe mulți medici și corespondenți străini să scrie articole de laudă și admirațiune pentru ostașul ro-

1) Aceste grafice sunt luate din traducerea făcută de școala militară de ofițeri de infanterie.

mân. Situația în timpul căderii Plevnei la ambulanțele de trecere au fost de 252 tifici cu 42 morți și 16 cazuri mortale de dezinterie. Celelalte boale se ridicase în total la 5879 bolnavi cu 133 morți. Boală mai frecventă a fost paludismul.

Cu timpul numărul bolnavilor a fost mai ridicat, așa că într'un moment dat trecuse 2000 tifici iar din 60 sanitari mai toți au murit.

În total a fost circa de 18,810 bolnavi între care 210 ofițeri.

13. În interesul educației politice patriotice a generațiilor ce ne urmează, dau aci un fragment din „Istoricul războiului“ scris de mai mulți ofițeri români, ca să se vadă că presa și literatura străină, nu se poate desbrăca de interesele ei egoiste dacă prin acțiunea noastră nu am servit sau nu servim acele interese:

„Intrucât privește operațiunile românilor în războiul turco-rus, fiindcă la acea epocă, mai cu seamă guvernul francez era nemulțumit de participarea României la acest război, mai toate scrierile nu menționează decât prin treacăt despre operațiunile noastre. În „La defense de Plevna“, autorii turcii nici în 1889, nu uitase ciuda de a fi avut să lupte cu trupele române și se ocupă puțin de acestea, chiar în rolul lor foarte însemnat din ziua căderii Plevnei, când trupele turcești, după cum am dovedit, au fost silite să depună armele mai întâi în mâinile românilor. Între lucrările franceze, aceea intitulată „Russe et tures“, publicată la Paris în 1878, este chiar de o rea voință revoltătoare în privința românilor, întrebuintând până și caricaturile, pentru a-și arăta desentimentele. Dacă ea este destinată a înșela istoria, apoi documentele oficiale există spre a da o desmințire completă

acelor înșelăciuni. În adevăr se va vedea în acea lucrare (pag. 105) gravura intrării împăratului Alexandru în București, călare în capul trupelor rusești iar Domnitorul României primindu-l cu sfiata unui supus. Aceasta nu este decât o închipuire născocită, poate spre a măguli orgoliul moscovit, căreia însă Monitorul Oficial al României, No. 119 din 28 Mai (9 Iulie) 1887, pag. 3478, îi dă cea mai formală desmințire (vezi partea I, capitolul IV, pag. 152). Aceiași lucrare la pag. 365 reprezintă pe vânătorii români, care mergeau să treacă Dunărea în ajutorul rușilor, într'un mod care ar fi convenit negreșit mai bine celor bătuți, decât celor care alergau să-i scape. Asemenea la pag. 493 și 501, prin niște gravuri caricaturi se reprezintă ridicolul atacului redutei Grivița, dat de vânătorii și dorobanții români. Dacă aceasta a făcut-o autorul anonim al acestei lucrări, ca o consolațiune pentru poporul rus; care înregistrase cu desolațiune înfrângerea trupelor rusești, dela 18/30 Iulie, când au atacat acelaș uvrăgiu, bravura trupelor române, care au intrat victorioase acolo, nu o poate întuneca, nici micșora prin niște gravuri malițioase, căci mărturisirea autentică a Impăratului Alexandru II și al marelui duce Nicolae, precum și crucile „Sf. Gheorghe“ distribuite eroilor soldați români, îi dau cea mai formală desmințire. Și apoi chiar lucrarea turcească „Défense de Plevna“, la pag. 96, admiră bravura cu care trupele române atacau pozițiunile turcești. În fine această rea voitoare scriere merge până a reprezenta iarăși, prin o gravură malițioasă (pag. 729), pe Osman-Pașa întâlnit pe drum, în ziua căderii Plevnei, de marele duce Nicolae, iar M. S. domnitorul este reprezentat acolo alături, cu șapca rusească în cap și smerit ca un subaltern. Și în această gravură este o năs-

cocire franțuzească sau muscălească puțin importa, domnitorul României nu a purtat nici odată șapcă muscălească în cap el a intrat cel dintâi în Plevna și înaintea lui s'a adus Osman-Pașa, care a fost făcut prizonier de trupele române, iar nu de cele rusești și marele duce Nicolae a sosit în Plevna cu o oră mai târziu. Nu avem nici un interes a descrie aci nemulțumirea negresit de sine a marelui duce Nicolae, comandantul șef al armatei rusești, de a nu fi sosit dânsul cel dintâi în Plevna, nici n'avea intențiunea de a distruge mașinile și neexciticitățile scrierei în chestiune, în relațiile ce dă despre acțiunea trupelor române. Neadevărul trebuie desprețuit, și el dovedește îndeajuns necesitatea absolută de a se da la lumină serviciile importante ce a adus rusiei armata română în acest război, și operațiunile trupelor române cu toate amănuntele: căci adăvărul, necunoscut sau ascuns de publicațiunile de până acum, trebuie să se cunoască de poporul român și de istorie.

14. Cetatea Vidinului avea pe deoparte rolul de a păzi comunicațiile principale din interiorul peninsulei balcanice, iar pe de altă parte amenință aripa dreaptă a atacurilor venite dela Nord către centrul teatrului de operațiuni.

Deosebit de aceasta în războiul din 1877, a împedat oarecum agresiunile sârbești, ce s'ar fi putut produce în perioadele critice când armatele turcești erau înfrânte pe teatrul de operațiuni.

Din punct de vedere al organizării defensive, cetatea fiind veche n'a jucat rol mare față de armamentul atăcătorului.

15. Iarna anului 1877 a venit brusc, a fost grea,

cu crivăţ şi cu zăpadă de 1 m. Mulţi răniţi şi prizonieri s'au rătăcit şi căzut victime.

Comunicaţiile de apă nu s'au putut face, din cauza îngheţului liniile ferate au fost foarte des întroenite, şosele nepracticabile şi telegraful. întrerupt.

Deaceea, între multe scuze pe care le aduce criticii ruşi, asupra insucceselor din acest război, este şi aceea că starea comunicaţiilor în România a lăsat de dorit.

Dar a venit războiul cel mare, care a probat că nu comunicaţiile, topografia şi starea atmosferică a fost cauza insucceselor ruseşti, ci adâncurile putrede ale organizării lor sociale şi sufleteşti, atât de măestrit ascunse prin puterea ţarismului, şi atât de bine văzute acum, după ce ţarismul a dispărut.

16. În 1877 Rusia a refuzat la început să accepte pe România ca aliată şi cerea ca trupele române să intre sub comanda unităţilor ruseşti. Mai târziu evenimentele au dat o bună lecţie Rusiei şi au forţat-o să ceară ajutorul României, dând comanda superioară prinţului Carol.

În războiul din 1914—1918 trupele ruseşti deşi aliate, au tratat la început populaţiunea românească şi chiar pe ostaşii noştri ca inferiori lor — şi pentru a doua oară evenimentele le-a probat că românul este mai mic la trup, dar mult mai mare la minte şi la suflet decât rusul.

17. Până la războiul din 1877, generaţiunile bulgare născute sub jugul turcesc, purtau recunoştinţă poporului românesc care le susţinea cauza lor. Însă după războiul din 1877, profesorii şi con-

ducătorii poporului bulgar, — asmuțiți poate și de ruși, — prezentară pe români ca pe niște dușmani ai lor și de aci s'a născut ura nejustificată a bulgarilor contra românilor.

Nu mult după 1877, ofițerii armatei bulgare, încep să semene această ură în rândul soldaților lor, și tipăresc cartea „Tovarășul soldatului” în câteva ediții, în care arată că Dobrogea este pământ neeliberat de sub jugul românesc.

Acum după războiul cel mare, nu știm ce direcțiune vor da conducătorii bulgari, poporului lor, dar este de prevăzut, că ei vor continua să semene aceeași ură. Dealtfel diferitele lor societăți culturale au început opera în acest sens :

Ce avem noi de făcut ?

În primul rând noi nu trebuie să semănăm ură contra bulgarilor. Suferințele prizonierilor noștri în Bulgaria și ale populației noastre din țară în timpul invaziei din 1916—1918, vor trebui să ne servească însă ca învățătură că : oricâtă noblețe am pune noi ca să menținem bune legături cu ei, nu va fi de ajuns, dacă nu-i vom pune la locul lor, atunci când vor avea pretențiuni de întindere de teritoriu, de organizare militară și de revendicări politico-diplomatice, care să atingă cu ceva drepturile noastre, sau care, — chiar de nu le vor atinge direct — ele vor fi pretențiuni de acelea care aduc întărirea și mărirea Bulgariei în dauna noastră.

Legea rămâne lege : *Cine este lăsat să se întărească peste drepturile și nevoile ce are, va continua să se întărească în paguba celor care l'au lăsat.*

De altfel purtarea armatei noastre din 1912 față de armata și de populațiunea bulgară, stă pildă că noblețea noastră a luat-o drept slăbiciune și că mărirea lor a fost în paguba noastră.

18. După zece ani dela începutul organizării moderne armata noastră (1866) soldatul român intra în războiul din 1877, slab armat și organizat, dar își da examenul cu succes asupra valorii sufletului și eroismului său moștenit de el din moși strămoși. Acest examen îl dă alături de o armată organizată cu un secol mai înainte, care însă n'avea în sufletul ei 18 secole de eroism strămoșesc precum avea cea românească.

Pentru voi generațiile care ne urmați, rămâne o moștenire mare acest suflet eroic al românilor, dar gândiți-vă mereu la mijloacele de a-l întreține, organiza și arma acest suflet, ca să nu ajungeți o Polonie de altădată, sau o Turcie de astăzi, căci aceasta v'o dorește toți vecinii care vă înconjoară, și aceasta se întâmplă totdeauna unde nu este ordine și organizare.

19. Junii turci au impus imperiului turcesc războiul din 1877 și pe acesta european din 1914 — 1918. Nu este care aceasta un exemplu clasic că prea mult avânt tineresc, fără călăuzirea bătrânilor poate duce la peire??!

20. Să se observe că în campania din 1877 — ca și acum la războiul de întregire — opinia era împărțită la noi în două tabere: unii în cap cu domnitorul Carol, erau de părere ca România să ai parte activă la războiu, alții erau să rămână în neutralitate.

Astăzi însă putem vedea lămurit consecințele grave ce ar fi urmat dacă România rămânea în neutralitate la 1877.

Tot așa cred că generațiunile ce ne vor urma pe noi, vor vedea limpede consecințele grele ce

ar fi urmat dacă am fi rămas în neutralitate în războiul cel mare european din 1914—1918.

21. Rușii au crezut că vor termina războiul cu turcii în 13—14 săptămâni, dar s'au înșelat ei atunci, precum s'au înșelat germanii în războiul cel mare din 1914—1918.

Rușii în 1877 ca și germanii acum, nu au ținut seamă nici de adversar nici de complicațiunile ce se pot ivi.

22. Să se observe că la operațiunile detașamentului Kleinkaus, pierderile și amestecul unităților a fost atât de mare în cât cei doi ofițeri rămași în viață a trebuit să împartă linia de luptă în două și să ia fiecare dintre ei comanda unei părți.

În războiul cel mare din 1916—1918 au fost multe asemenea cazuri. Este bine ca în timp de pace să se facă dese exerciții de acest fel.

23. Generalul Krudner, după înfrângerea dela a doua bătălie dela Plevna, a ordonat ca banii și arhivele să fie trecute pe malul românesc.

Aceste dispozițiuni au contribuit foarte mult la descurajarea trupelor și la producerea panicei.

Una dintre calitățile principale ale generalilor de câmp, este și aceea de a ști cum să dispună diferitele sale eșaloane dinapoi și ce măsuri să ia că ele să nu influențeze moralmente linia întâia nici să nu producă lipsuri materiale acestei linii.

Au fost cazuri în războiul cel mare când s'au produs retrageri mari nu atât din cauza înfrângerii prea puternice a vrășmașului cât din cauză că trupele luptătoare aflate că coloanele lor dinapoi au încărcat materialele și se pregătesc de retragere.

Au fost alte cazuri când noii comandanți aduși în locul celor slabi, au oprit retragerile și au fixat pe inamic pe loc numai grație faptului că au descărcat toate coloanele dinapoi, a pus subsistențele, coloanele de muniții și cele sanitare să-și facă magazii, iar pe front a trimes mici detașamente de întărire care n'ar fi avut nici o putere de oprite, dacă vântul încrederii n'ar fi venit dinapoi dela trenurile și coloanele descărcate și puse la muncă.

24. Cu privire la operațiunile turcilor după căderea Plevnei iată ce zice von der Goltz ¹⁾.

„In realitate armata otomană, după pierderea eroicului corp a lui Osman Pașa, a organizat în grabă un însemnat număr de noi batalioane, cari se compuneau mai cu seamă din contingente vechi de oameni. Pentru rest, vechia bravură nu dispăruse de loc; acestea o dovedesc luptele lui Fuad Pașa și marșul extraordinar a lui Suleiman prin munții Rodop. Infrângerea se datorește numai greșitei hotărâri, pentru o apărare în munți, pe o linie peste măsură de întinsă, lucru în totdeauna periculos, dar care aici era de două ori mai vătămător. căci se cerea un mare număr de comandanți abili și independenți, precum și trupe capabile să opereze și să se miște cu iuțea, ceiace tocmai lipsea. In loc de această risipire în Balcani, dacă tot ceea ce rămăsese disponibil, după căderea Plevnei, exceptând trupele rămase înapoi în patrule, s'ar fi concentrat fără luptă la Adrianopol, ar fi putut să se reproducă aici spectacolul dela Plevna; și războiul s'ar fi prelungit din nou, cu

1) Conducerea războiului pag. 475—477. Traducere de Colonel Averescu.

luni întregi. Impresurarea apărării ar fi fost mai ușor de împiedicat, mulțumită căei ferate și a vecinătății mării, care era dominată de flota turcească; vice-versa, atacul ar fi fost mai greu, din cauză că liniile de comunicație ale armatei ruse se lungise simțitor, și erau serios amenințate de forțele turcești, rămase în cetățile din Bulgaria. Incercări de a veni în ajutor s'ar fi putut organiza mult mai ușor de cât la Plevna, situată cu mult mai departe de capitală și care, dnpă cum se știe, au consistat din puțin energice tentative, pornite dela Orhanie.

La nenorocita hotărâre, luată în iarnă, de a se apăra Balcanii, au contribuit și măsuri politice, ceeace constituie o nouă dovadă, că ingerința imediată a politicei în operațiunile de războiu nu poate duce, de cât la ruină. În sfârșit, îi mai rămânea armatei turcești apărarea liniei dela Ciatalgia, rezemată de ambele părți pe mare; aici armata ar fi putut să-și desfășoare puterile sale într'o defensivă, împinsă la cel mai înalt grad, cu atât mai mult, că o constrângere prin foame, ca la Plevna, era natural exclusă. Ea ar fi putut să reia, pentru ultima oară, cu cea mai mare energie lupta, în speranța justificată a unei schimbări favorabile în situațiunea generală. Poate i-ar fi fost posibil, după cum am spus-o deja, ca din acest extrem reduit să constrângă puternicul atac al inamicului a se revărsa înapoi, spre Dunăre.

În acest mod, armata turcească ar fi putut, utilizându-și tăria și tenacitatea sa în apărare, să scape țara și să facă până în ultimul moment față atacului.

Stă în natura însă-și a armatelor de genul acesta, ca ele să fie mai tari în războiul de poziție, de cât în cel de operațiuni. Pe lângă aceasta, una

constituită dintr'un material atât de bun, ca cea otomană, cu toată puțina sa aptitudine de a manevra, nu este cu totul incapabilă pentru ofensivă. Ea o va putea împinge însă numai la mică distanță și nu ar fi în stare să întreprindă operațiuni pe o sferă întinsă.

Caracteristic este, pentru dânsa, operațiunea lui Osman Pașa în începutul ei, marșul său îndreptat contra flancului strategic inamic, în așa mod în cât să'l amenințe, repede și abila pregătire pentru respingerea atacului acesteia, și strălucita lui apărare. Tot ceiace întreprinde o astfel de armată, pentru ca să poată fi dus la bun sfârșit, trebuie să fie scurt și simplu. Ea trebuie să se ție departe de orice încercare de operațiuni complicate, cari ar cere intervenirea concordă, a mai multor părți independente.

25. În diplomație ca și în politică de partide alianțele și simpatiile nu pot fi permanente, ele au o durată numai atât cât există interesul care le-a provocat.

Morala diplomatică ca și la partidelor politice, nu trece dincolo de frontierele programului diplomatic sau politic.

Austria în 1877 a fost contra Turciei, iar la 1914 a intrat în alianță cu ea. Sârbii au luptat cu bulgarii contra turcilor deseori, iar la 1914 luptă turcii cu bulgarii contra sârbilor. Este aproape cine ne-a fost dușman ne poate fi prieten precum nu este exclus că dușmanii de altădată să ne fie tot dușmani și în viitor. De noi atârnă să fim tari prin noi înșine.

UN EXEMPLU DE STUDIU CRITIC AL UNEI CAMPANII

Citirea și memorarea luptelor, nu poate aduce mult folos pentru militari, dacă nu se fac observațiuni, critici și comparațiuni cu principiile de conducere și cu cazurile analoage din alte războaie.

Numai prin asemenea metodă, pot ajunge ofițeri să fie stăpâni pe principiile știute militare, să aibă curajul răspunderii, spiritul de inițiativă la războiu și să nu fie niște automate cari dacă nu găsesc clișeul asemănător, nu pot eși din situațiuni neprevăzute.

Ar fi greu să dau aci toate problemele ce s'ar putea pune cu privire la observațiile de tras și la criticele și comparațiile de făcut asupra războiului de față. Dar pe lângă observațiunile ce am dat sub fiecare capitol, am crezut necesar să dau ca anexă, un exemplu de modul cum se pot face asemenea studii.

Profesorii noștri, colonelii Antonescu, Cristescu C. Lupescu Alex. și Iliescu au introdus acest metod de învățământ în școala superioară de războiu cu mulți ani înainte de războiul cel mare. Lor le datorăm îndreptarea învățământului militar pe acest drum, care și acum după războiu rămâne mai larg și singurul de recomandat.

Iată aci trei chestiuni:

I. A se discuta situația strategică după teatrul

de războiu din Europa a trupelor ruso-române-turce în a doua chenzină August.

II. Operațiunile lui Mehmed Ali și Suleiman-pașa în cadrulater, din lunile Octombrie și Noembrie.

III. Care ar fi fost măsurile cele mai judicioase ce puteau întrebuița turcii pentru apărarea Constantinopolului după căderea Plevnei.

DESVOLTAREA

I-a Cestiune

Operațiunile armatelor ruso-române-turce, în a doua chenzină August, pe teatrul de războiu din Europa, prezintă situațiuni bine distincte:

a) Dela 15—22 August.

b) Dela 22 August la finele lunii.

Pentru simplificăria textului represint grafic aceste două situații complectând detaliile prin note explicative.

Schema A.

Prima situație (Dela 15—22 August)

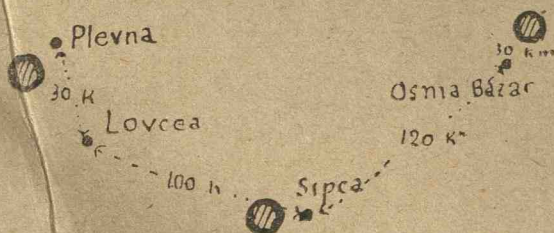
1) Diviziile românești în această fază erau pe lângă Dunăre pe malul drept sau stâng prin urmare înainte de 22 August nu se putea compta pe ajutorul lor la Plevna căci dela Dunăre la Plevna sunt 60 km.

2) Lovcea a fost ocupată de turci până în ziua de 21 August.

Privind schema A observăm că armata ruso-română se găsește grupată în patru părți, cu depărțări minime între grupe de 60 km. (grupul român de cel rus de Vest). Cele trei grupe rusești (grup. West, Șipca, — Târnova și Tareviciu) se găsesc în situațiuni critice fiind respinse de turci în timpul dela 15—22 August și simțind fiecare din ele nevoia de a fi ajutate sau de a se retrage. Pozițiunea dela Lovcea era ocupată de turci în această situațiune.

Armata turcă se găsește împărțită în trei grupe având între ele distanțele din schema B și fiind fiecare dintre ele cu moralul ridicat prin aceea că fusese învingătoare.

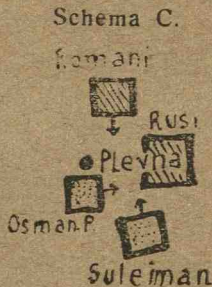
Schema B.

Tinând seamă de importanța punctului Lovcea precum și de situațiunea grupului dela Șipca față de acest punct; cred că ar fi fost bine dacă Suleiman s'ar fi îndreptat către Lovcea lăsând în fața Șipcei un grup mic pentru demonstrație. Cu modul acesta în ziua de 21 August cel mai târziu, s'ar fi găsit la Lovcea numeroase trupe turcești capabile de a strivi pe Skobelew și detașamentul trimis de Radeztki. Apoi acest grup turcesc putea să se îndrepteze către Plevna unde în zilele următoare ar fi putut să atace pe ruși în coastă pe când Osman i'ar fi atacat de front. În acest caz armata română ar fi servit rușilor ca să le spri-

jine retragerea, iar nu ca să scape de înfrângerea ce ar fi suferit la Plevna

Situațiunea trupelor ruso-româno-turce s'ar fi prezentat ca în schema C, acțiunea s'ar fi petrecut după ideile de mai sus.

Această combinațiune ar fi fost posibilă, și dacă adăugăm că în acest timp Mehmed Ali ar fi făcut demonstrațiuni spre Osman Basar; putem susține că rezultatul arătat în schema de sus ar fi fost sigur fiindcă o parte din trupele lui Radetzski ar fi fost distruse la Lovcea, iar cealaltă parte imobilisată de demonstrațiunile lui Mehmet.

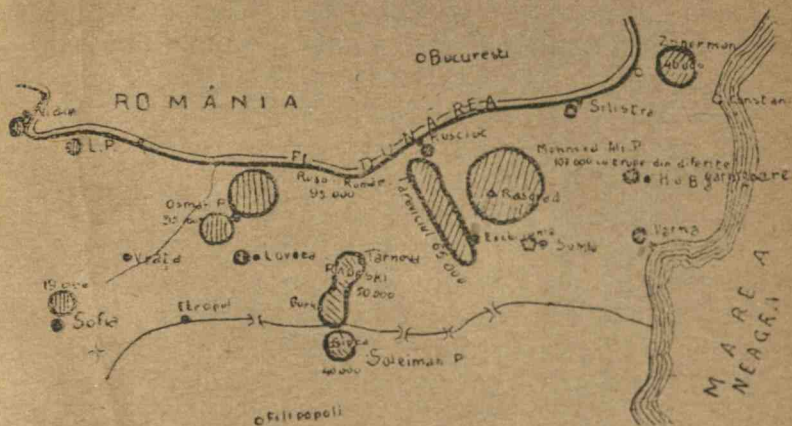
A doua situație

(dela 22 August la finele luni).

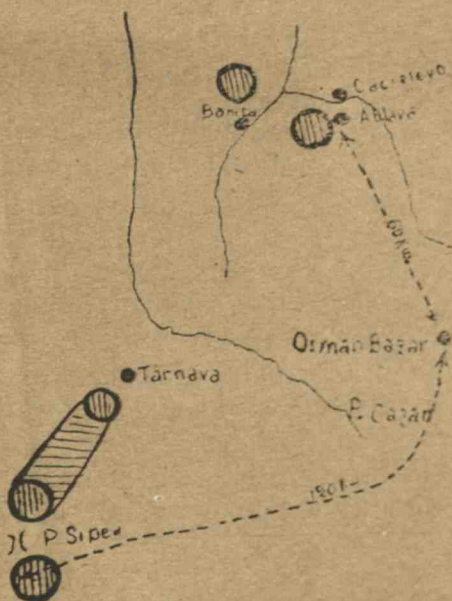
Privind schema D observăm că situațiunea aceasta nu se aseamănă cu întâia, căci acum grupul român s'a intrunit cu cel rus de Vest, iar punctul Lovcea este ocupat și întărit de ruși. Afară de aceasta, ca cestiune de moral, atât grupul rus dela Șipca cât și cel dela Plevna sunt mai optimiste mai înveseliți, prin victoria dela Lovcea, dela Pe-lișat Sgalincea și în fine prin sosirea trupelor române.

Așa dar avantajul ce a avut Suleiman în prima situație, adică de a putea merge către Lovcea,

nu'l mai are acum, de oarece Lovcea este ocupată

de ruși și la Plevna efectivul grupului ruso-român s'a mărit considerabil.

Ținând seamă de cele ce se petreceau în ca-

drilater în acest timp, observăm că situațiunea țareviciului nu era favorabilă căci dela 11 August până la 23 August fusese continuu respins de Mehmet Ali¹⁾.

Situațiunea la 24 August a beligeranților din cadrulilater era cea arătată aci în schema E.

Pasurile dela Est de Șipca erau neocupate de ruși și dela Șipca până la Osman Bazar prin pasul Cazan, drumul era liber. Distanța între aceste două puncte este de 120 km. adică 6 zile de marș.

Dacă admitem ca în ziua de 16 August. Suleiman s'ar fi pus în marș către Osman Bazar, ar fi fost în ziua de 23 pe stânga rușilor pe care atacând'o, ar fi complectat victoria începută de Mehmet la Cacielevo și Ablava.

Dacă admitem că Suleiman s'ar fi pus în marș după 22 August, încă ar fi avut timp pentru a lovi energic pe țareviciu, astfel că în ziua de 2 Septembrie la Sinankioi s'ar fi putut complecta victoria distrugând complet armata țareviciului.

Afară de aceste combinațiuni în care se cerea mișcare din partea lui Suleiman, ar fi fost încă altă combinațiune în timpul situațiunei I-a în care s'ar fi putut distruge trupele lui Radetzski, adică: Dacă Mehmet după victoria dela Jaslar (19 August) s'ar fi îndreptat către Osman-Bazar, ar fi împiedicat pe Radetzski de a trimite ajutoare spre Șipca și prin urmare Suleiman ar fi avut posibilitatea de a trece Balcanii și prinde pe Radetzski între el și Mehmet.

Recomandăm cetitorilor să compare aceste exemple cu situațiunea lui Napoleon la 1796, și, mai

1) 11 August dreapta rusă bătută la Iaslar. 18 August centru rus bătut la Harasan Kioi, 23 August eșirea din Rusciuc și stânga rusă bătută. 24 August rușii bătătuți la Cailselevo.

ales, cu luptele lui Hindenburg în Prusia orientală, la începutul războiului cel mare 1914—1918, unde au fost situațiuni asemănătoare.

A II-a chestiune.

Lui Mehmet Ali i s'a luat comanda la 22 Septembrie și s'a dat lui Soliman pașa care a condus trupele din Cadrilater în lunile Octombrie și Noembrie.

Prin numirea lui Soliman pașa, toată lumea se aștepta la o ofensivă serioasă din partea turcilor căci poziția lui Osman pașa devenea din zi în zi mai critică și numai o acțiune viguroasă a trupelor dela Est în unire cu cele din Balcani îl putea scăpa.

Soliman concentrează 30.000 oameni sub Asaf pașa la Rusciuk, 20.000 la Rasgrad, 30.000 spre Osman Bazar.

Dar toate aceste detașamente stătură inactive mai toată luna Octombrie în loc de a face operațiuni serioase capabile de a îngrijora cartierul general rus și al face să aducă spre Est trupe pentru ajutor dela Plevna sau din spre Balcani.

Poarta, văzând că Suleiman stă inactiv, dădu ordine severe acestuia de a lua ofensiva către Iantura ca să ușureze situația lui Osman pașa, de atunci încăerările devin ceva mai serioase petrecându-se cele mai importante în modul următor:

La 12 Octombrie, turcii au făcut o recunoaștere spre Iovan-Cioflic când a fost omorât de un glonte prințul Sergiu de Leuchtemberg.

La 21 Octombrie Suleiman atacă avant-posturile dela Marian (dreapta rusă) însă rușii s'au menținut în poziție.

La 3 Noembrie turcii atacă anteposturile rusești dela Cacielevo (centru rus) pe care le respinseră, apoi atacă pe cele dela Novoselo și Slatarița res-

pingându-le și pe acestea unde turcii începu a se întări, dar în urma unei contra ofensive a corp. XI, turcii au fost nevoiți a se retrage.

În ziua de 5 Noembrie avu loc o altă încăerare spre Piros (stânga rusă) aci turcii au fost la început biruitori însă fiind o operație izolată au fost siliți mai târziu a se retrage.

La 7 Noembrie turcii au atacat din nou pozițiile acestea și le-au reluat.

La 14 Noembrie turcii au atacat Mecica de unde au respins pe ruși urmărindu-i către Trestenic, unde era cartierul țareviciului. Deși acest atac al turcilor a fost foarte energic însă către seară rușii au luat ofensiva și au respins pe turci până dincolo de Lom.

Acum Soliman hotărăște să atace dreapta rușilor pe care o crede mai slabă și dete ordin trupelor din Osman Bazar să înainteze asupra Elena având obiectiv Târnova.

Cartierul rus nu se aștepta la acest atac căci era amăgit de încercările turcilor pe tot frontul, deși turcii înaintase dela 5 Noembrie până la Novoselo și Slatarița aflată numai la o zi de marș de Târnova.

Rușii aveau la Elena o brigadă intanterie și 18 tunuri iar înainte la Marian o altă brigadă tare de 5000 oameni.

Suleiman sosește la 22 la Ahmendli cu 20.000 de oameni, 8.000 cerchezi și 20 tunuri. La 23 Noembrie atacă cu putere Marianul pe când alte coloane ocolesc poziția îndreptându-se înapoia Elenei pe care o tae de Târnova. După 8 ore de luptă rușii văzându-se înconjurați părăsiră poziția în cea mai mare dezordine, lăsând 2000 morți sau răniți și peste 50 ofițeri, căzând în mâinile turcilor 16 tunuri, 8 trăsuri și 8 care cu cartușe.

Victoria turcilor dela Elena este cea mai mare după cea dela Plevna.

După luarea Elenei, Suleiman lasă aci pe Fuad Paşa, iar el reveni pentru a ataca stânga ruşilor, pe care o credea slabă prin faptul că întărise dreapta. El adună aci peste 60 batalioane cu artilerie numeroasă şi atacă la 30 Noembrie poziţiile corpului XII dela Mececa şi Trestenic şi după patru atacuri date cu înverşunare, turci iau fost respinşi cu toată superioritatea lor numerică. Ruşii au pierdut aci 240 ofiţeri, 3780 soldaţi, iar turcii 800 morţi, 300 răniţi şi 2000 prinşi.

De aci Suleiman s'a reîntors la Elena de unde apoi s'a retras cu parte din trupe spre Plevna.

a) Din operaţiile descrise se observă foarte bine ca Suleiman nu avea un plan de operaţiune sau o idee directrice în jurul căreia să conducă operaţiunile, ci din contră el se mulţumea cu operaţiuni parţiale nelegate între ele, ca şi cum ar fi avut de scop numai a se menţine de azi pe mâine.

b) Este de observat că Suleiman, ca şi Osman Paşa, nu ştia a profita de victorie urmărind pe adversar. Aşa spre exemplu: dacă după victoria dela Elena ar fi urmărit pe ruşi de sigur că putea ocupa şi Târnova care era slab apărată. Putea încă, în urma acestei victorii, să adune la Elena trupe din Cadrilater, şi din pasul Şipca cu care să ia o ofensivă energică către Târnova-Lovcea singurul mijloc şi singura cale pentru a uşura poziţia lui Osman-Paşa.

c) Consecinţele neurmăririi au fost că ruşii s'au putut reculege şi după 25 au atacat pe turci respingându-l din poziţiile ce ocupase.

d) Este neexplicabil pentru ce Suleiman ataca când aripele, când centru şi apoi, iar aripele chel-

tuind energie în zadar fără a se înțelege scopul ce urmărea.

III-a Chestiune

Ținând seamă de mersul operațiunilor în Bulgaria până la căderea Plevnei inclusiv, precum și de modul cum iuptau și manevrau beligeranții, reiese următoarele două adevăruri:

b) Armata turcă nu era capabilă să execute manevre cu un grup, sau să facă combinațiuni de luptă cu diferite grupe pentru a lucra de concert, de oarece îi lipsea cele două elemente necesare unor asemenea întreprinderi, adică: cavaleria pentru cercetare și comandanți șefi și în subordine capabili de a opera de concert¹⁾.

b) Armata turcă escela în luptele de poziție și putea fi capabilă de a executa mici mișcări de ofensivă pe o rază mai mică în jurul pozițiilor ocupate.

Călăuziți de aceste două constatări, și după ce vom arăta situația și rolul armatei turce după căderea Plevnei; vom căuta a face să reiasă cum s'ar fi putut îndeplini acel rol de către armata turcească.

După cederea Plevnei, rămăseseră grupe de armate turcești în diferite puncte din Bulgaria, rămăseseră la Baba Conac și în fine, în spatele balcanilor se organizau noi trupe turcești de către Suleiman Pașa și Mehmet Ali Pașa, iar flota turcă fusese trimisă în marea Egee pentru a transporta trupe noi spre Galipoli și Constantinopole.

Armata turcă trebuia să apere Constantinopolul,

1) Fie că existau certuri între ei, fie că nu aveau o direcție superioară, fie că nu erau preparați.

obiectiv pe care armata rusească ar fi voit să'l atingă chiar înainte de a termina operațiile în Balcani.

Cum putea îndeplini armata turcă acest rol?

Dela Balcani la Constantinopole, prin Iamboli, sunt 300 km. adică un marș de 20 zile, acest timp nu era suficient pentru a se aduna și organiza diferite trupe în jur de Constantinopole și a se organiza apărarea pasivă a regiunii respective, deci trebuia ca armatele disponibile să se opună armatelor rusești la o distanță mare, înainte de Constantinopole, pentru a câștiga pe de o parte timpul necesar de reorganizare; iar pe de alta a prelungi operațiunile pentru a slăbi forțele rusești și pentru a se putea lucra diplomaticeste, în sensul de a interveni puterile celelalte.

Care ar fi pozițiunile unde armatele turcești să opună rezistența necesară?

Cercetând harta observăm că sunt Balcanii apoi linia Adrianopoli Filipopoli, și, în fine, diferitele văi ce cad normal pe linia de operațiune între Adrianopoli și Constantinopoli.

Intâia linie, adică a Balcanilor, formează un sistem muntos clasic. Dar pentru a se putea apăra trebuie ca trupele apărări să fie obișnuite să lucreze din inițiativă; iar diferitele grupe de trupe dispuse în toată lungimea sistemului muntos și separate între ele prin obstacole, să fie conduse astfel ca să poată lucra de concert.

Am constatat însă că armatele turcești nu erau capabile să execute asemenea operațiuni, prin urmare, ele nu puteau apăra Balcanii în mod eficient. Afară de aceasta erau prea imediat în contact cu armatele rusești și deci nu ar fi avut timpul necesar pentru a se reculege și a fixa un plan de apărare.

Observăm din contră, că a doua linie, Adrianopole, pe lângă că barează linia de operație către Constantinopole, dar încă se prezintă și se aseamănă mult cu cea dela Plevna.

Cu alte cuvinte este o pozițiune excelentă ce convine modului de a lupta al armatei turcești, prin urmare, aceasta ar fi fost pozițiunea unde armatele turcești trebuiau să se adune, să se organizeze, și să reproducă aci spectacolul dela Plevna.

Avantajele ar fi fost următoarele:

a) Trupele turcești care se organizau, sau care se aflau în diferite puncte, puteau veni mai repede în ajutor, Adrianopole aflându-se în centrul lor.

2. Impresurarea poziției de către adversar s'ar fi făcut mult mai greu de cât la Plevna căci era în apropiere calea ferată și marea unde se găsea flota turcească.

3. Liniile de comunicație ale adversarului s'ar fi lungit considerabil ceace, pe deoparte, îl obliga să lase trupe înapoi; iar pe de altă parte îl expunea la atacul trupelor turcești lăsate în Cadrilater.

4. Din poziția dela Adrianopole se putea face mici încercări ofensive către diferitele coloane rusești ce ar fi încercat a se scurge către Sud.

Este bun înțeles că diferitele treceri dip Balcani nu trebuiau lăsate libere cu desăvârșire ci trebuiau păzite cu mici detașamente în punctele Troian, Șipca Kadikioi etc.

În timpul rezistenței dela Balcani și Adrianopole era destulă vreme pentru punerea în stare de apărare a pozițiilor din jurul Constantinopolului. În acest scop trebuia întărită linia Ceatalgea¹⁾ reze-

1) Linia Ceatalgea are 40 km. însă rezemându-se flancurile pe lacurile Derkos și Bunic Tekermedje se reducea la 26 km.

mată cu ambele flancuri pe mare și aci armata turcă putea să-și desfășoare puterile sale într'o defensivă împinsă la cel mai înalt grad mai ales că o constrângere prin foame era exclusă.

Cu modul unei asemenea apărari îndârjite la Adrianopole și Ceatalgea este de presupus că cei 100.000 de ruși ce pornise către Constantinopole nu ar fi fost deajuns și că poate ar fi fost constrânși să se reverse înapoi spre Dunăre sau să repete ceea ce au făcut în 1821 (Diebici) adică să grăbească indirect la încheierea păcei.

TABLA DE MATERII

	<u>PAGINA</u>
Cuvânt înainte	3—4
Prefața I-a	5
Prefață unică	7—9
Lucrări consultate	10

PARTEA I-a

CAPITOLUL I.

Considerațiuni generale.

<i>Introducere</i> : Pretextul și cauzele războiului. Ruptura diplomatică și declararea războiului	11—15
Situația României până la declararea războiului între ruși și turci	15—17

CAPITOLUL II.

Puterea militară a adversarilor.

A. Organizarea elementelor de războiu	18—21
B. Armament, muniții și unelte	21—23
C. Forțele navale	23—26
D. Comandamentul și cadrele	26—28
E. Instrucția. Educația. Procedee de luptă	28—32

CAPITOLUL III.

Considerațiuni și operațiuni strategice și premergătoare

A. Considerațiuni asupra teatrului de operațiuni	32—34
B. Planurile de campanie	34—36

C. Mobilizarea. Concentrarea. Desfășurarea și gruparea forțelor. Efective	36—41
---	-------

CAPITOLUL IV.

Operațiunile până la trecerea Dunărei.

A. Studii premergătoare	42—44
B. Material. Lucrări și operații fluviale pe Dunăre	44—45
a) Pe Dunărea de jos.	45—47
Distrugerea vasului cuirasaț Lufti-Djelil	47
Distrugerea canonierei Hivzi-Rahman	47—48
b) Pe Dunărea de mijloc	48—50
C. Operațiunile fluviale ale românilor	50—51
Organizarea bateriilor de coastă	51—52
Barajul dela Nedeea	52
Distrugerea monitorului turc Podgorița	52
Diferite transporturi	53
D. Ultimele pregătiri ale trecerei	53—59

CAPITOLUL V.

Operațiunile premergătoare pe uscat.

A. Operațiunile rușilor după trecerea Zimnicei-Șiștov până la 9 Iulie	60—63
B. Marșul grupului de Vest asupra Nicopolului și luarea acestei fortărețe	64—69

Operațiunile corpului de ante-gardă dela 7 Iunie la sfârșitul lui Iulie.

1. Operațiunile dela 27 Iunie la 5 Iulie	70—72
A. Hainkioi.	72—76
B. Orezari	76—78
C. Uflani.	78—80
D. Kazamlâc	80—83
E. Satul Șipca	83—84
2. Operațiunile dela 6 Iulie la 12 Iulie; atacul și luarea pasului Șipcei de către trupele corpului de ante-gardă și cele dela Gabrova.	
A. Măsuri premergătoare	84—88
B. Bendec	88—90

C. Atacul pasului Șipca pela Nord	90—93
D. Atacul pasului Șipca pela Sud	93—99
E. Ocuparea pasului Șipca fără lupte	96—98

CAPITOLUL VII

Operațiunile grupului de Vest și rolul armatei române până la a 3-a bătălie dela Plevna

1. Intâia bătălie dela Plevna	
A. Dispoziții preliminare	99—101
B. Operațiunile din ziua de 19 Iulie	101—104
C. Operațiunile din ziua de 20 Iulie	
Retragerea	104—110
2. A doua bătălie dela Plevna	111—117
3. Observațiuni asupra operațiunilor dela început până la inclusiv bătăliei 2-a dela Pleva (Capit. I-VI)	117—129
Observațiuni asupra celei de a doua bătălie dela Plevna „trase din lucrarea istoria războiului“ de mai mulți ofițeri	129—132

CAPITOLUL VIII

Cooperarea armatei române. Operațiile dela Lovcea Pelișatz, Sgalincea și Plevna

A. Marele Cartier rus începe să simtă nevoia de concursul armatei române. Un detașament din armată română ocupă Nicopolul	133—134
B. Panica rușilor în urma bătăliei a doua dela Plevna. Chemarea în ajutor a diviziunii a II-a și refuzul acesteia	134—136
C. Retragerea cartierului general rus dela Târnova	136—137
D. Cererea pentru cooperare, adresată armatei române	137—138
E. Trecerea diviziei IV. F. Noua ordine de bătaie a armatei române	438—139
G. Pozițiunile ocupate de divizia IV-a până la sosirea celorlalte trupe române	139—141
H. Sosirea M. S. domnitorului la Garni-Studen. I. Bătăliei dela Pelișatz și Sgalincea	141—143
I. Bătălia dela Lovcea. Descrierea pozițiunei	144—145
Proecte și operațiuni premergătoare	146—149
Atacul pozițiunei	149—158

Ce a făcut Osman Paşa în timpul acţiunilor dela Lovcea	158—163
K. A treia bătălie dela Plevna. Măsurile premergătoare	164—166
Descrierea poziţiunii. Situaţia părţilor înainte de începerea operaţiunilor	166—169
Ruso-Românii	169—172
Bombardarea şi prepararea luptei în zilele de 26, 27, 28 şi 29 August	172—173
Ziua de 26 August	173—176
Ziua de 27 August	176—187
Ziua de 28 August	187—193
Ziua de 29 August	193—198

Desfăşurarea bătăliei în zilele de 30—31 August

A. Dispoziţiunea adversarilor	189 201
B. Ordinele pentru atac	201—203
C. Desfăşurarea bătăliei	203—204
Operaţiunile în ziua de 30 August	204—210
Atacul regimentelor 63—117	210—211
Atacul regimentelor 63 de Kazan şi 118	211—213
Atacul regimentului 124. Atacul regimentului 20	213—213
Operaţiunile din ziua de 31 August	221—226
Observaţiuni asupra operaţiunilor dela începerea cooperării armatei române, până inclusiv bătălia de la Plevna	228—237

CAPITOLUL IX.

Operaţiile la centru după a treia bătălie dela Plevna până la capitularea lui Osman Paşa.

A. Luna Septembrie	238—240
B. Luna Octombrie	240—242
Luptele pentru investirea Plevnei	242—246
Ocuparea Rahovei	246—248
Căderea Plevnei	248—251

CAPITOLUL X.

1. Operațiunile grupului dela Est pe tot timpul războiului. 2. Operațiunile din Dobrogea : Observații.

	PAGINA
Operațiunile grupului de Est pe tot timpul campaniei	252—253
Observațiuni	258—259
Operațiunile din Dobrogea	258—259

CAPITOLUL XI.

**Activitatea armatei ruse din Balcani de sub comanda generalului Radetzki și Sakovskoi.
Ofensiva lui Soliman Pașa asupra pasului Șipca.**

I. Mișcările lui Soliman pașa dela 1—8 August	261—268
II. Luptele dela Șipca între 9—15 August și Luptele dela 9—12 August	268—275
B. Luptele dela 12—15 August. Atacurile rușilor	275—282
III. Situațiunea dela 6 August până la căderea Plevnei.	282—286

CAPITOLUL XII.

**A. Operațiunile dela Sulina. B. Operațiunile din marea Neagră. C. Operațiunile din Caucaz (Asia).
D. Observațiuni relative la operațiunile dela Sulina, marea Neagră și din Asia**

A. Operațiunile dela Sulina	287—201
B. Operațiunile in marea Neagră	291—292
Operațiunile flotei turcești	292—294
Operațiunile flotei rusești	294—298
C. Operațiunile din Asia	298—299
Gruparea forțelor	299—300
Proecte de operație	300—301
Trecerea frontierei. Operațiunile în Aprilie, Maiu și Iunie	301—304
Reluarea ofensivei rusești	304—308
D. Observațiuni asupra operațiunilor dela Sulina, din marea Neagră și de pe teatrul de operațiuni din Asia (Cap. XII).	308—316

VERIFICAT
2017

CAPITOLUL XIII.

Rezumatul operațiunilor până la încheerea păcii

I. Operațiunile românilor după căderea Plevnei.	
A. Marșurile către Vidin	317—318
B. Operațiunile împrejur de Vidin	319—320
Descrierea Vidinului și diferite operațiuni de impresurare	320—321
Atacul pozițiilor înaintate turcești	321—324
Cooperarea trupelor române dela Calafat	324—325
II. Respingerea turcilor din defileul Baba-Konak (Balcani Stropol)	325—328
III. Intrarea în Sofla	328—330
IV. Trecerea rușilor peste Balcani la Șipca și Troian	330—331
Capitularea armatei turcești dela Șipca	321—334
Luarea orașului Filipopol	334
V. Condițiunile de armistițiu, după intrarea rușilor în Adrianopole	335—337
Refuzul cartierului general rus, ca delegatul guvernului român să participe la preliminările de pace și armistițiu	337—339
VI. Negocierile de pace între ruși și turci. Înaintarea rușilor spre Constantinopole	340—344
Rezumatul condițiunilor de pace și de armistițiu	344—346
Tratatul dela San-Ștefan	346—348
A. Comunicarea armistițiului și intrarea trupelor române în Vidin	348
Intrarea trupelor române în Vidin	348—350
B. Intrarea trupelor în Belogragic	351—353
C. Dislocarea trupelor române după armistițiu	353—355
D. Tratatul dela San-Ștefan și protestările guvernului român.	355—357
E. Congresul dela Berlin și protestarea reprezentanților României.	357—367
Trecerea armatei pe picior de pace	367—359
Intrarea triumfală a trupelor în București	369—373
Observațiuni asupra operațiunilor descrise la capitolul XII și observațiuni generale	373—390
Un exemplu de studiu critic al unei campanii	391—312
Desvoltarea. I-a cestiune	392—
Prima situație (dela 15—22 August).	392—394
A doua situație (dela 22 August la finele luni).	394—397
A II-a cestiune	397—200
A III-a cestiune	400—408
Tabla de materie	405—408

VERIFICAT
2007